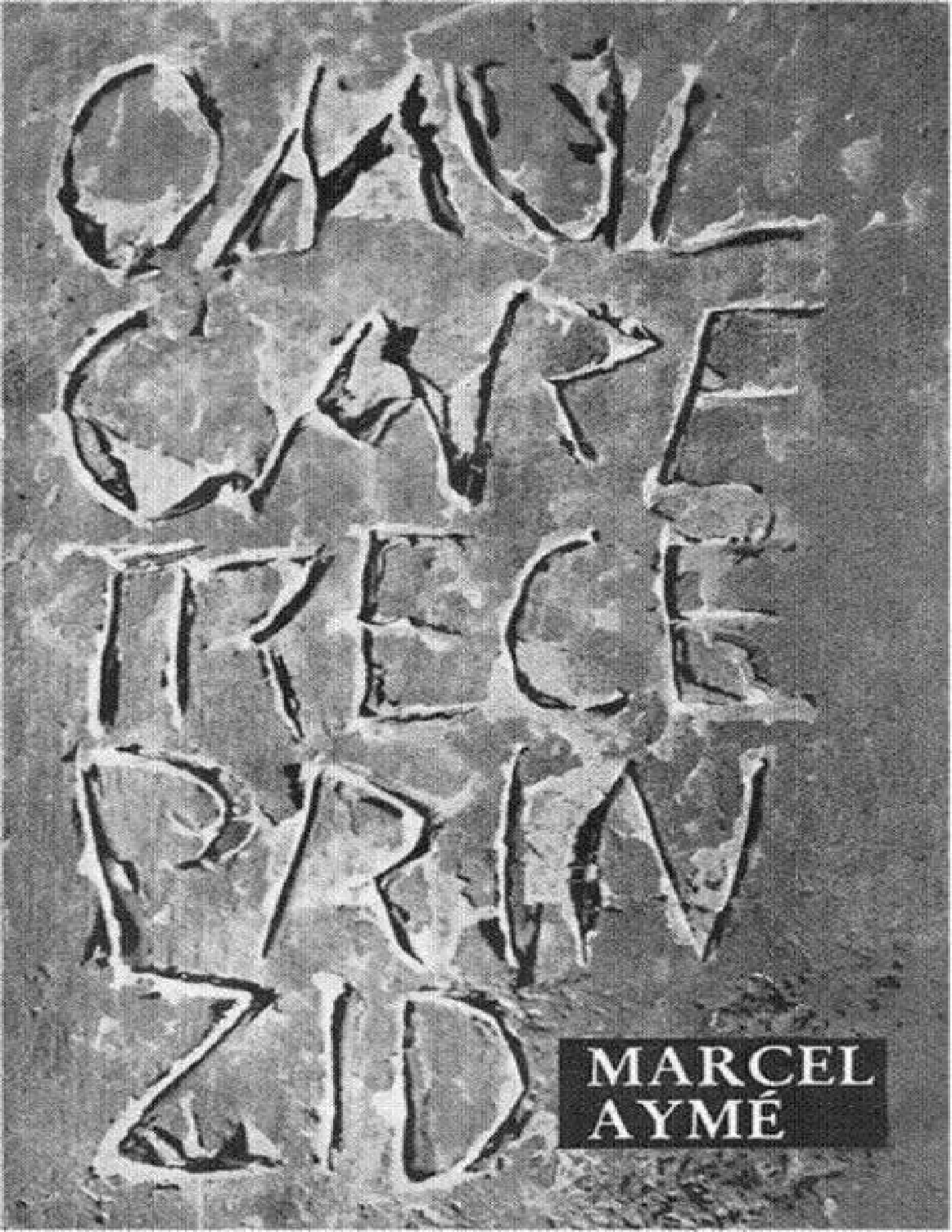
QUATRE
CONTE
PRÉCÉ
DENT
MARCEL
AYMÉ

MARCEL AYMÉ
OMUL CARE TRECE PRIN ZID
Nuvele
Traducere și cuvânt înainte de **Tudor Măinescu**
EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ
București
1965

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE

OMUL CARE TRECE PRIN ZID

CARTELA

PROVERBUL

CIZMELE DE CALE LUNGĂ

BASTONUL

DOUĂ VICTIME

CERTIFICATUL DE BUNĂ PURTARE

„CHEIA E SUB PREȘ”

LUPUL

BOII

CÂINELE

ELEFANTUL

GÂSCANUL CEL RĂU

CUVÂNT ÎNAINTE

Se povestește despre Caragiale că, fiind elogiat odată la o masă festivă drept un mare scriitor satiric, s-ar fi împotrivit cu obișnuita lui vehemență puțin jucată: „Protestez! Eu sunt un scriitor profund sentimental!” Glumea neîntrecutul meșter? Da, și nu tocmai. Sunt mai bine de nouăsprezece veacuri de când un alt biciuitor de năravuri urâte, bătrânul Juvenal, ne-a

lăsat o mărturisire asemănătoare, prevenindu-și cititorii încă de la prima din cele șaisprezece satire ale sale că violența și amărăciunea lor izvorăsc din sentimentul unei nestăpânite revolte față de turpitudinea morală a societății în care i-a fost dat să trăiască. *Indignatio facit versum!*[1] Exclamă el din adâncul inimii într-un final de hexametru.

Ar trebui așadar să înțelegem că poetul care prinde în mână arma satirei, făcându-i loc printre uneltele sale, e într-adevăr un sentimental, a cărui întreagă viață sufletească e dureros jignită de urâțenia și răutatea ce-l înconjoară. Acesta pare să fie cazul umoristului francez contemporan pe care-l prezentăm publicului nostru cititor cu o culegere din schițele și povestirile sale. Scrisul în aparență amuzant al lui Marcel Aymé[2] cuprinde, sub învelișul lui de vervă și fantazie, un sâmbure cu gust amar, care nu-i, desigur, decât rodul suferinței din adânc a unei sensibilități rănite. În a sa *Istorie a literaturii franceze contemporane*, Fernand Nathan, înscriindu-l totuși printre *scriitorii veseli,* îl socotește pe Marcel Aymé un *pesimist,* care nu crede în firea bună a oamenilor și nu vede, între cei buni și cei răi, decât deosebiri de circumstanță determinate de întâmplare. Concluzia istoricului literai ar fi poate îndreptățită, dacă scrisul lui Marcel Aymé ar oglindi în plinătatea ei o preocupare morală… Cu o concepție proprie despre natura umană. Marcel Aymé nu-i însă un filosof (ca Jean-Jacques Rousseau), ci un povestitor din vechea familie a lui Rabelais, care știa să dea savoare comicii alegoriei și un înțeles veridic cel mai net îi ești aventuri. Acest *umor al absurdului* — pe cine genialul Mark Twain l-a mânuit cu o irezistibilă seriozitate anglo-saxonă — nu-i altceva decât transpunerea într un supranatural de fantezie a observațiilor culese direct din lumea realității.

Primele cronici ale lui Marcel Aymé: *La table aux crevés*[3] (1929) și *La jument verte*[4] (1933) sunt tablouri pline de culoare vie și de haz suculent din viața cotidiană a unui sat francez. Eroul obișnuit e chiaburul bine hrănit, care, înșelând strășnicia jandarmului și luând peste picior predicile popii, trăiește după îndemnul instinctelor sale firești, găsind în mâncarea pe săturate și băutura din belșug, dacă nu deplina fericire a existenței, cel puțin împlinirea poftelor trupești. Împreunările, mai mult sau mai puțin legiuite, încep să semene a iubire, iar glumele din jurul ospețelor vrednice de apetitul lui Pantagruel întrețin o atmosferă de confortabilă prietenie, al cărei vesel hotar rămâne totdeauna paharul. Atitudinea povestitorului față de această mică lume de îmbuibați nu e a unui moralist, ci a unui observator, iar

artistul adevărat găsește necontenit mijlocul de a împleti firele ascunse ale zâmbirii sale în țesătura întâmplărilor pe care realitatea i le pune la îndemână.

Alegându-și mai târziu subiectele din mediu orășenesc: *La maison basse*[5] (1935) *Le boeuf clandestin*[6] (1937), *Le passe-muraille*[7] (1946), Marcel Aymé se oprește la meschinul burghez de suburbie, orgolios, autoritar și arghirofil, tiran la el acasă și fățarnic în purtările lui, preocupat numai de salvarea aparențelor și afișând cu emfază principii de morală, care se volatilizează la cea dintâi atingere cu interesul bănesc. Iată-l pe domnul Sorbier ce fudul iese la plimbare cu cei doi copii și consoarta lui, învârtind între degete bastonul cu mâner de fildeș, rămas moștenire de la unchiul Emil; ce aere de cuceritor își dă și cu câtă cruzime, în fața statuii goale a Libertății, ironizează grațiile mult prea pline ale nevestei; până când i se întâmplă să spargă la cafenea cu măciulia bastonului o oglindă de cinci sute de franci și rămâne dezumflat, în postura ridicolă a unui soț stângaci, supus și umilit. Iată-l pe elegantul spărgător, care, nimerind într-o noapte, printr-un joc al hazardului, în casa presupușilor săi părinți — de unde ar fi fugit cu ani în urmă — se simte cuprins de o duioasă pocăință și se hotărăște să se reîntoarcă la onestele bucurii ale vieții de familie; dar fericitul tată, aflând că fiul regăsit are de gând să restituie banii furați, îl indignează, îi ia banii și încuie în casa de fier ceea ce constituia zestrea pentru cele două fete de măritat ale sale, și astfel se zădărnicesc intențiile de întoarcere pe calea cea dreaptă a spărgătorului pocăit, care își reia existența sa de aventuri, având grijă, bineînțeles, să i cintre în posesiunea teancului de bancnote sechestrat de i exportabilul său părinte regăsit. Iată-l pe onorabilul primar Léon Bordier, care refuză în repetate rânduri să-i dea neisprăvitului Félicien un certificat de bună purtare; dar i-l iscălește cu amândouă mâinile, după ce haimanaua îi seduce fata și, ca să se însoare cu ea, pune condiții! Iată-l pe severul domn Vachelin, care, aflând că fiul său a lăsat însărcinate două fete hotărăște, după un lung proces de conștiință și ca o sancțiune a moralei ofensate… să i taie banii de buzunar!

(ăi o necruțătoare ironie, Marcel Aymé smulge masca ipocriziei sub care încearcă toate aceste figuri ridicole să și ascundă cupiditatea, egoismul și lașitatea. El nu realizează comicul numai pentru plăcerea de a-și amuza cititorii; nici pentru a face haz pe socoteala victimelor lui; ci pentru a protesta, în felul său, împotriva unor urâciuni sufletești care-l supără. Umorul lui, firesc și nesilit, lasă, fără îndoială, un gust puțin amar, dar vina

nu-i a unei gândiri îmbibate de pesimism, ci a întâmplărilor pe care viața i le pune dinainte. Marcel Aymé rămâne un scriitor realist, și chiar atunci când folosește, ca procedeu literar, elementul fantastic al absurdului, el dă născocirilor neverosimile un înțeles simbolic, și sub ceea ce apare ca o contrazicere a legilor materiei trebuie să descoperim totdeauna o înfățișare deghizată a adevărului. *Omul care trece prin zid* nu e, pur și simplu, o povestire fantastică, ci mai curând pretextul unei caricaturi a birocrației, iar eroul ei, impiegatul clasa a 3-a de la Ministerul înregistrărilor, cu toate că aventura lui mirifică se desfășoară sub semnul extraordinarului, nu realizează o metamorfoză mai rapidă — și mai uimitoare — decât faimosul Topaze al lui Marcel Pagnol.

Războiul și ocupația nazistă au adâncit această cută de amărăciune din scrisul lui Marcel Aymé *(Le chemin des écoliers*[8] 1946, și *Uranus,* 1948). Umorul lui se crispează într-un rictus al descurajării, iar imaginația lui comică născocește uneori absurdități macabre, ca acele „cartele de existență", care, în epoca restricțiilor alimentare, limita dreptul de a trăi al parizienilor — scriitorii zece zile pe lună — făcându-i să dispară și să reînvie cu intermitență! Trecând de la meschinăria micilor burghezi la fauna rapace a afaceriștilor, verva lui satirică atacă o claviatură mai gravă, exprimând în limbajul cu cheie al alegoriei fanteziste un sentiment de dezamăgire și dezgust. Asemeni poznașului Figaro din comedia lui Beaumarchais, umoristul râde ca să-și astâmpere plânsul.

Singura mângâiere a amărăciunilor sale o găsește Marcel Aymé în lumea duioșiei și a nevinovăției celor mici. Povestirile sale pentru copii, *Les contes du chat perché*[9] au un farmec familiar de o prospețime și de o gingășie cuceritoare. Sunt, fără îndoială, cele mai reușite plăsmuiri ale inepuizabilei sale fantezii și dăruirea cea mai prețioasă a spiritului său fin de observație. Împletirea, de o delicioasă măiestrie, a fabulei, a basmului și a vieții reale dă scrisului său o grație și o poezie care ne reamintesc discret pe Andersen și pe La Fontaine. Povestitorul lumii copiilor face să vibreze, în auzul încântat al cititorului, o strună a sensibilității sale pe care nimeni nu i-o bănuia.

Marcel Aymé e un scriitor profund sentimental. Micii copiii, numai de-o șchioapă, sunt buni, simțitori şi generoși: băiatul care, pentru a cruța pe tatăl său, îi ascunde că s-a făcut de râs la școală cu lucrarea pe care i-o dictase; orfanul care îmbracă cizmele de șapte leghe din poveste și face într-o zi ocolul Franței pentru a i aduce maică-sii de mâncare; și mai ales cele două

lelițe cu păr bălai, cumințI și jucăușe, Marineta și Delina, pe care le regăsim cu atâta încântare într-un șir întreg de întâmplări minunate și de necrezut. Le mănâncă lupul, iar când sunt scoase, vii și nevătămate, din burta. Spintecată a fiarei, aducându-şi aminte ce frumos s-au jurat cu el, îl iartă; sunt prietene cu măgarul, care încheagă apa lacului, ca să nu aibă unde să se scalde gâscanul cel rău; iar când se joacă, pe timp de ploaie, de-a corabia lui Noe, adună în bucătărie toate dobitoacele gospodăriei părintești, și fiindcă le lipsește elefantul, elefant va fi găina albă. Dobitoacele vorbesc bineînțeles ca în orice fabulă și se întâmplă cu ele minuni ca în orice basm; dar farmecul acestor mici bijuterii în proză sunt copiii înșiși, atât de vii, de isteți și de iscoditori, încât te îndeamnă să crezi, o dată cu ei, că animalele au grai, iar minunile pe care le născocește închipuirea nu sunt chiar atât de absurde cum ar putea să pară. Povestea câinelui, părăsit în drum de stăpânul rău, căruia i-a redat vederea orbind în locul lui, pornește de la un miracol de basm; dar proiectată pe ecranul imaginilor cu înțeles simbolic, cuprinde un dramatism real și emoționează ca și cum ar fi fost cu adevărat trăită. Această îngemănare dintre autentic și realitate, dintre observația autentică și firul de aur al imaginației e, poate, însușirea cea mai originala a scrisului lui Marcel Aymé și cea care primește cele mai lunile adeziuni.

După 1948, Marcel Aymé a scris mai mult pentru teatru. *Lucienne et le boucher*[10], rămasă în stare de proiect încă dinainte de război și reprezentată în 1948, face apologia vieții lipsite de probleme și îndrumată pe făgașul pornirilor firești. *Clérambard* (1949), într-o țesătură dramatică mai complicată, aduce pe scenă un maniac religios care. Dintr-un tiran al propriei familii, plin de cruzime față de toate făpturile din jur, devine adeptul învățăturii sfântului Francise din Assisi. *Le tête des autres*[11] (1952) e o piesă cu teză, care face o parte largă actualității, cu aluzii transparente la problemele morale ale Franței de astăzi. Teatrul lui Marcel Aymé, cu tot scepticismul său, nu totdeauna convingător, s-a bucurat de succes, dar vechii săi cititori ar dori să-l vadă reîntors la povestirile sale dintru început, în care a știut să acorde cu atâta meșteșug artistic sarcasmul și poezia.

*

În eseul său publicat în 1950: *Le confort intellectuel,* scris cu aceeași vervă și subtilă ironie, Marcel Aymé ne-a încredințat o mărturie destul de limpede a concepției sale artistice. Prin glasul unui bătrân de fantezie, diletant al condeiului, el încearcă să urmărească în timp evoluția stilului

literar și a legăturii, mai mult sau mai puțin directe, dintre artă și viață. Marii clasici au fost îndrumați de grija operei desăvârşite, a cărei claritate de gândire și armonioasă arhitectură să mulțumească exigențele unui public ales, dornic de impresii estetice. Romanticii, în special Baudelaire, au tulburat apele cu o volbură de sentimente nedeslușite, și sub pretextul sincerității au făcut să zbârnâie până la paroxism coarda subiectivă a lirismului declamator.

Marcel Ayme nu trage concluzii, dar le ghicim printre rânduri. El înclină spre formula artei realiste, eliberata din tiparele prea strâmte ale formalismului rece și vindecat definitiv de hipertrofia romantică a eului grandilocvent, maladiv și adeseori obscur. În acest sens trebuie să-i întâmpinăm prezența în literatură și să alegem din învelișul lor de umor și fantezie miezul amar și topicul poetic al scrierilor sale.

Tudor Măinescu

OMUL CARE TRECE PRIN ZID

În Montmartre, pe strada Orchampt 75 bis, la etajul al treilea, locuia un bărbat foarte cumsecade, numit Dutilleul, care avea însușirea, cu totul neobișnuită, de a trece prin zid fără nicio greutate. Purta ochelari cu lănțișor, un barbișon negru, și era impiegat clasa a treia la Ministerul Înregistrărilor. Iarna mergea la birou cu autobuzul, iar când vremea se făcea frumoasă, o lua pe jos, sub pălăria lui rotundă, de fetru.

Dutilleul intrase în al patruzeci și treilea an al vieții sale, când și-a dat scama pentru întâia oară de puterea cu care era înzestrat. Într-o seară, surprins în vestibulul micului său apartament de o întrerupere a curentului electric, a bâjbâit câteva clipe prin întuneric, iar când lumina s-a aprins din nou, s-a pomenit pe coridorul etajului al treilea. Cum ușa de la intrare era încuiată pe dinăuntru, această întâmplare la făcut să cugete și, cu toate că logica respingea o astfel de idee, s-a hotărât să se întoarcă acasă așa precum intrase, adică prin zid. Această stranie însușire pe care și-o descoperise, și care nu corespundea nici uneia din ambițiile sale, l-a tulburat oarecum, iar a doua zi, într-o sâmbătă, fiindcă după-amiază nu avea birou, s-a dus să consulte un medic din cartier, povestindu-i cazul său. Medicul l-a examinat și, încredințându-se că nu exagerează, a descoperit cauza stării sale într-o indurarc helicoidală în peretele strangulat al glandei tiroide. I-a prescris un surmenaj intens și două doze pe an de piretă tetravalentă în buline, un amestec de făină de orz cu hormoni de centaur.

Dutilleul a înghițit primul bulin, apoi a pus doctoriile într-un sertar și le-a uitat acolo. În ceea ce privește „surmenajul intens", trebuie să spunem că activitatea sa de funcționar, desfășurându-se în cadrul unor vechi deprinderi, nu-i dădea prilejul nici unui exces de energie în ceasul ile lecturii ziarului și colecției sale de timbre. Trecuse un an, și însușirea de a trece prin zid îi rămăsese aceeași. E drept că n-o folosea niciodată dinadins, fiind cu totul insensibil la îndemnurile închipuirii și prea puțin curios să afle ce se petrece în odaia de alături. Nici măcar nu fusese ispitit să se mai întoarcă acasă prin zid, ci intra numai pe ușă, după ce-o deschidea cum se cuvine, răsucind cheia în broască. Poate că ar fi rămas până la adânci bătrâneți credincios pașnicelor sale obiceiuri, rezistând tentației de a pune la încercare însușirea cu care era înzestrat, dacă o întâmplare cu totul neașteptată nu i-ar fi încurcat dintr-o dată firele existenței. Subșeful său de birou, domnul Mouron, primind o altă însărcinare, a fost înlocuit de un oarecare Lecuyer, o persoană scurtă la vorbă și cu niște mustăți ca peria. Din prima zi a instalării sale, noul subșef a lăsat să se vadă foarte limpede că nu-i plac ochelarii cu lănțișor ai lui Dutilleul și nici barbișonul negru, tratând pe purtătorul lor ca pe-o vechitură supărătoare și oarecum insalubră. Mai mult decât atât, acest domn Lecuyer avea pretenția să introducă în organizarea serviciului unele reforme esențiale, parcă dinadins alese pentru a tulbura liniștea sufletească a subalternului său. De douăzeci de ani și mai bine, Dutilleul își începea corespondența cu formula următoare: „Referindu-ne cu onoare la cele ce ne-ați comunicat pe data de… a lunii curente și făcând totodată amintire la anteriorul nostru schimb de scrisori, vă informăm că…" Domnul Lecuyer pretindea ca această introducere să fie înlocuită cu alta, redactată într-un stil mai american: „Răspunzând cererii dv. Din… vă informăm…" Dutilleul nu se putea deprinde cu această nouă formulă și revenea la stilul său, consacrat de tradiție, cu o încăpățânare de automat, atunci când din zi în zi mai mult dușmănia pe care i-o purta subșef ul. Ordinea nouă care se înstăpânise în Ministerul înregistrărilor i se părea tot mai apăsătoare. Pleca dimineața la serviciu cu o vădită neplăcere, iar seara, când se vâra în așternut, rămânea adesea pe gânduri câte un sfert de oră înainte de a adormi.

Scârbit de îndărătnicia acestui spirit retrograd, care compromitea succesul reformelor sale, domnul Lecuyer îl surghiunise pe Dutilleul în biroul de alături, pe coridor, într-o cămăruță întunecoasă, pe a cărei ușă scundă și îngustă era scris cu litere mari: MAGAZIE. Dutilleul primise cu resemnare această nemaiauzită umilință; dar acasă, citind în ziar un fapt

divers cu deznodământ nefericit, se surprindea regretând că victima nu fusese domnul Lecuyer.

într-o zi, subşeful a intrat ca o furtună în odăița unde lucra Dutilleul, fluturând în mână o hârtie și urlând:

— Să refaci numaidecât această maculatură! li o porcărie dezgustătoare, care-mi dezonorează serviciul!

Dutilleul a încercat să protesteze, dar domnul Lecuyer, cu un glas de tunet, l-a făcut birocrat ruginit și, dând să plece, a mototolit scrisoarea și i-a azvârlit-o în obraz. Dutilleul era un om modest, dar avea mândria lui. Rămas singur în odăi (ă, a făcut puțină temperatură, apoi, dintr-o dală, s-a simțit cuprins de o formidabilă inspirație. S-a sculat de pe scaun și a trecut prin peretele care-l despărțea, vârându-și, cu băgare de scamă, numai capul. Domnul Lecuyer stătea ca de obicei la biroul lui și, cu o peniță mereu nervoasă, muta o virgulă în textul pe care unul din impiegați i-l adusese spre aprobare. Auzind o tuse străină, a ridicat ochii și, cu o spaimă de nedescris, a zărit capul lui Dutilleul lipit de perete ca un trofeu de vânătoare. Un cap viu! Prin ochelarii cu lănțișor îl săgeta cu o privire plină de ură. Mai mult decât atât: capul acela începu să vorbească:

— Domnule, i-a zis, ești un derbedeu, un bădăran și o canalie!

înmărmurit de groază, domnul Lecuyer nu-și puica lua ochii de pe această fantomă. În sfârşit, se smulse din fotoliu, o luă la goană pe coridor și dădu buzna în odăița de alături. Dutilleul, cu tocul între degete, era la masa lui de scris și, foarte liniștit, își vedea de treabă. Subşeful l-a privit îndelung și, după ce a mormăit câteva vorbe fără șir, s-a întors în biroul său. Dar nici nu s-a așezat bine în fotoliu, și capul apăru din nou în zid.

— Domnule, ești un derbedeu, un bădăran și o canalie!

În răstimpul unei singure dimineți, capul s-a arătat în perete de douăzeci de ori, iar în zilele următoare la fel. Dutilleul, care dobândise o anumită măiestrie în acest sport, nu se mai mulțumea acum să-și insulte șeful. Îl înspăimânta cu amenințări tenebroase, strigându-i cu un glas ca din mormânt, printre izbucniri de râs într-adevăr demonice:

— Vrăjitorul Păr-de-Lup vine lumea s-o răstoarne! *(Râs.)* Și-o să lase Păr-de-Lup bufnitele fără coarne! *(Râs.)*

Auzind aceste vrăji, sărmanul subșef se făcea galben ea turta de ceară, simțea că se înăbușă, părul i se zburlea pe cap și-i curgeau pe spinare sudorile reci ale morții. Slăbise în prima zi di o jumătate de kilogram, iar în săptămâna următoare nu numai că a început să se topească văzând cu ochii,

dar luase obiceiul să mănânce supa cu furculița și să salute milităreşte pe toți sergenții de stradă. În prima zi a celei de-a doua săptămâni, o ambulanță a Salvării l-a cules de acasă și l-a mutat într-o Casă de sănătate.

Dutilleul, dezrobit de sub tirania domnului Lecuyer, a putut să se reîntoarcă la vechile lui formule: „Referindu-ne cu onoare la cele ce ne-ați comunicat…” Totuși, nu era mulțumit. Simțea o nevoie neîncercată până atunci: nevoia inedită și stăruitoare de a trece prin zid. Bineînțeles că nu-i era greu, mai ales la domiciliu, și de aceea nici nu stătea la îndoială s-o facă, dar unui om înzestrat cu un talent excepțional nu-i ajung micile succese. De altminteri, a trece prin zid nu poate să fie un scop în sine. E numai punctul de plecare al unei mari aventuri, care se cerc dusă mai departe, amplificată și, la urma urmelor, răsplătită. Acest lucru Dutilleul l-a înțeles. Simțea în el îndemnul unor acțiuni îndrăznețe, dorința crescândă de a făptui, de a se întrece pe el însuși, și-un fel de nostalgie, o chemare tainică venind de dincolo de zid. N-avea, din fericire, niciun ideal. Își căuta inspirația în citirea gazetei, cu deosebire la rubrica politică și a sportului, două îndeletniciri care i se păreau onorabile, dar își dădu seama, în cele din urmă, că nu oferă niciun câmp de activitate persoanelor înzestrate cu darul de a trece prin zid. A trecut, deci, la coloana faptelor diverse, care s-a dovedit mai bogată în idei.

Primul furt cu spargere pe care l-a proiectat Dutilleul l-a executat într-un mare institut de credit de pe malul drept al Senei. Străbătând printr-o jumătate de duzină de ziduri și cercetând câteva sefuri, și-a umplut buzunarele cu bancnote, iar înainte de-a se retrage, și-a lăsat autograful de răufăcător, însemnând cu cretă roșie un nume de împrumut: Lupul-Vrăjitor, însoțindu-l cu o frumoasă parafă, reprodusă a doua zi de toate ziarele. În mai puțin de-o săptămână, Lupul-Vrăjitor a ajuns la o nemaipomenită celebritate. Întreaga simpatie a publicului s-a concentrat fără nicio rezervă asupra acestui spărgător fenomenal, care își bătea joc de poliție cu o neasemănată măiestrie. În fiecare zi strălucea printr-o nouă lovitură, când asupra unei bănci, când într-un magazin de bijuterii, când la locuința unui particular bogat. Nu era femeie mai mult sau mai puțin romanțioasă din Paris sau din provincie care să nu se fi oferit în gând, cu trup și suflet, extraordinarului Lup-Vrăjitor. După furtul faimosului diamant Burdigala și după altă spargere la Creditul Municipal, două lovituri într-o singură săptămână, însuflețirea publicului a crescut până la delir. Ministrul de interne s-a văzut nevoit să demisioneze, târând după el în cădere și pe

colegul său de la Departamentul înregistrărilor. Dutilleul, deși ajunsese unul din cei mai bogați oameni din Paris, venea cu aceeași regularitate la serviciu, ba se spunea că va fi decorat în curând cu Palmele Academice. În fiecare dimineață asculta cu deosebită plăcere pe colegii săi de minister lăudându-i isprava din ajun. „Acest Lup-Vrăjitor, ziceau ei, e un tip formidabil, un supraom, un geniu!” Ascultând aceste elogii, Dutilleul se înroșea intimidat și, în dosul ochelarilor cu lănțișor, ochii lui străluceau de mulțumire și prietenească recunoștință. Într-o bună zi, simțindu-se încurajat de simpatia pe care o simțea în jurul lui, n-a mai putut să păstreze taina. Cu un aer de modestie, și-a privit colegii strânși să citească ziarul în care se vorbea despre spargerea de la Banca Franței și mărturisi foarte sfios: „Aș vrea să vă spun că cu sunt Lupul-Vrăjitor!” Un teribil hohot de râs a însoțit destăinuirea lui Dulii Icul, care fu poreclit, în batjocură, Lupul-Vrăjitor. Scara, la ora ieșirii de la birou, Dutilleul era acum ținta glumelor fără sfârșit ale colegilor lui. Viața i se părea mai puțin frumoasă.

Câteva zile mai târziu, Lupul-Vrăjitor s-a lăsat surprins de o razie de noapte într-un magazin de bijuterii de pe rue de la Paix, după ce își pusese parafa pe registrul casieriței și, cântând un cântec de veselă beție, se apucase să spargă vitrinele eu un potir greu de aur. Ar fi putut foarte lesne să treacă prin perete și să scape din mâna poliției, dar se pare că voia cu orice preț să fie prins, poate tocmai pentru a se răzbuna pe colegii săi, ale căror batjocuri îi pricinuise atâta suferință. În adevăr, nespusă a fost uimirea tuturor când văzură în gazetele zilei următoare, pe prima pagină, fotografia lui Dutilleul. Nu-și puteau ierta că-l trataseră cu dispreț pe genialul lor coleg și, drept omagiu, lăsară să le crească o bărbuță, mai mult sau mai puțin neagră. Unii, îndemnați deopotrivă de remușcări și de admirație, se hotărâră să-și încerce la rândul lor îndemânarea, luând drept obiectiv portofelul sau ceasul părintesc al prietenilor și cunoscuților lor.

Veți spune, fără îndoială, că, lăsându-se prins numai pentru a provoca uimirea colegilor lui, Dutilleul dăduse dovadă de prea mare ușurință, nevrednică de un bărbat cu însușiri excepționale; dar o astfel de hotărâre nu putea să fie numai rezultatul aparent al unui act de voință. Renunțând la libertate, Dutilleul își închipuise că-și satisface o dorință orgolioasă de răzbunare; în realitate, nu făcuse altceva decât să se lase purtat mai departe pe aripile propriului destin. Un om care trece prin zid nu-și realizează întreaga vocație, dacă n-a cunoscut, măcar o dată, gratiile pușcăriei. Dutilleul a intrat la Santé ca un răsfățat al soartei. Grosimea pereților

închisorii era pentru el o adevărată desfătare. A doua zi după încarcerare, paznicii au rămas năuciți văzând că deținutul bătuse un cui în zidul celulei și atârnase în el ceasul de aur al directorului. Nu erau în stare să priceapă, și nici nu voiau să afle, cum ajunsese în mâna spărgătorului. Ceasul s-a înapoiat la stăpânul lui, dar a doua zi fu găsit sub salteaua Lupului-Vrăjitor dimpreună cu primul volum din *Cei trei mușchetari,* împrumutat din biblioteca directorului. Personalul închisorii își ieșise din minți. Gardienii se plângeau că primesc lovituri de picior în șezut, fără să-și poată da seama de unde vin. Se părea că zidurile n-au numai urechi (cum se spune), ci și picioare. Lupul-Vrăjitor intrase în a doua săptămână a detențiunii sale, când directorul închisorii, intrând dimineață în biroul lui, găsi pe masă următoarea scrisoare:

„Domnule director, raportându-mă la convorbirea ce am avut cu dv. La 17 ale lunii curente și cu referire la instrucțiunile generale pe care le-a dat la 15 mai anul trecut, am onoarea a vă informa că am terminat lectura celui de-al doilea volum din *Cei trei mușchetari* și că am hotărât evadarea mea în noaptea aceasta, între orele 11,20 și 11,35. Vă rog, domnule director, să primiți expresiunea profundului meu respect. LUPUL-VRĂJITOR?”

Cai toată stricta supraveghere la care a lost supus Dutilleul în noaptea aceea, evadarea lui s-a produs la orele 11,30. Faptul a ajuns la cunoștința publicului a doua zi dimineață, stârnind pretutindeni un nemaivăzut entuziasm. Săvârșind numaidecât o nouă spargere, Dutilleul nu părea de fel grăbit să se ascundă și se plimba prin Montmartre fără niciun fel de fereală. Trei zile mai târziu, fu arestat din nou pe strada Caulaincourt, la cafeneaua du Rêve, cu puțin înaintea prânzului, pe când bea cu prietenii săi un pahar de vin alb tămâios.

Transportai din nou la Sânte și închis cu trei zăvoaie în celula neagră, Lupul-Vrăjitor părăsi carcera o dată cu venirea nopții și se duse să se culce în odaia de oaspeți din apartamentul directorului. A doua zi, pe la orele nouă dimineața, a sunat să vie fata din casă cu micul dejun, lăsându-se cules din așternut, fără nicio împotrivire, de paznicii alarmați. Adânc jignit, directorul a pus un post suplimentar să păzească ușa celulei și a ordonat să nu i se dea deținutului decât pâine și apă. La amiazi, Dutilleul se găsea într-un restaurant din apropierea închisorii și, după un prânz îmbelșugat și o cafea, a telefonat directorului:

— Alo! Domnule director, mă iertați că vă deranjez, dar adineaori, plecând, am uitat să vă iau portofelul și n-am cu ce plăti masa la restaurant.

N-aţi vrea să fiţi atât de amabil să trimiteți pe cineva care să achite nota?

Directorul a alergat în persoană și, neputându-se stăpâni, s-a dedat la amenințări și insulte. Atins în mândria lui, Dutilleul a evadat noaptea următoare încă o dată și pentru totdeauna. De data aceasta, a avut grijă să-și radă bărbuța neagră și, în locul ochelarilor cu lănțișor, să-și pună alții, cu ramă de bagă și hulube. O șapcă sport, pantaloni golf și un veston cadrilat i-au desăvârșit metamorfoza, făcându-l de nerecunoscut. S-a instalat într-un mic apartament din strada Junot, unde, încă de la prima lui arestare, își mutase o parte din mobilă și lucrurile la care ținea mai mult. Gloria lui începuse să pălească puțin, și după vilegiatura la Santé, plăcerea de a trece prin zid nu-l mai atrăgea cu aceeași putere. Zidurile cele mai groase, cele mai semețe, i se păreau niște paravanuri banale și visa acum să pătrundă în inima unei uriașe piramide. Petrecând ceasuri plăcute cu planul unei călătorii în Egipt, ducea o existență liniștită, între colecția lui de timbre, cinematograf și lungi plimbări prin Montmartre. Schimbarea lui la față era atât de reușită încât, tuns, ras și frezat, cu ochelarii lui de bagă, trecea pe lângă foștii buni prieteni fără ca aceștia să-l recunoască. Unul singur, pictorul Gen Paul, care nu se putea lăsa amăgit de înfățișarea schimbată a unui vechi locatar al cartierului, i-a dibuit până la urmă adevărata identitate. Într-o dimineață, întâlnindu-se nas în nas cu Dutilleul, după colțul străzii Abreuvoir, nu s-a putut opri să nu-i spună în argoul lui de necioplit:

— Ei, bibiloiule, te-ai înțolit ca un fasonel, să nu te agate gaborii în colivie?

Ceea ce s-ar traduce cam așa: „Te-ai îmbrăcat, iubitule, ca un tânăr elegant, să nu te ducă polițiștii la închisoare?”

— A! murmură Dutilleul. M-ai recunoscut?

Întâmplarea aceasta l-a pus pe gânduri și a hotărât să-și grăbească plecarea în Egipt. Dar în dimineața aceleiași zile s-a îndrăgostit de o frumoasă blondă, pe care a întâlnit-o pe strada Lepic, de două ori în răstimpul unei jumătăți de oră. A uitat dintr-o dată colecția lui de timbre egiptene și piramidele. Blonda îl privise și ca, părând că trecătorul o interesează. Nimic nu înflăcărează mai ușor imaginația unei tinere femei ca un pantalon-golf și o pereche de ochelari cu ramă de bagă. Așa umblă îmbrăcați regizorii de cinema și e destul ca să visezi cocteiluri și nopți în California. Din nefericire, după cum Dutilleul a aflat de la Gen Paul, frumoasa era măritată cu un bărbat violent și gelos. Soțul acesta bănuitor, care ducea de-altminteri o viață destul de dubioasă, își lăsa nevasta singură

în casă de la zece seara până la patru dimineața, dar avea grijă, înainte de a pleca, s-o încuie în odaie, răsucind cheia de două ori și punând lacăt la storurile trase până jos. În timpul zilei o supraveghea îndeaproape, întâmplându-se adesea s-o urmărească pe străzile din Montmartre.

— Se uită împrăștiat și vede tot! E dat naibii, papugiul, nu-i place să-i sufle altul în ciorbă!

Acest avertisment al lui Gen Paul n-a făcut decât să-l înflăcăreze și mai mult pe Dutilleul. A doua zi, întâlnindu-se cu blonda pe strada Tholoze, și-a luat inima în dinți și a intrat după ea într-o lăptărie. În timp ce femeia își aștepta rândul, i-a spus că îi poartă o iubire respectuoasă și că știe tot: bărbatul brutal, ușa încuiată de două ori, storurile zovărâte, dar că va veni, totuși, la ea în odaie, chiar în seara aceea. Blonda s-a înroșit, sticla cu lapte a început să-i tremure în mână și, cu ochii înlăcrimați, a șoptit dulce: „Vai, domnule, e cu neputință!

în seara acelei frumoase zile, către ora zece, Dutilleul făcea de planton pe strada Norvins și privea zidul unei curți, în spatele căruia nu se zărea decât coșul și vârtelnița de vânt a unei căsuțe. O poartă se deschise în zid și un bărbat, după ce o încuie cu grijă, coborî pe strada Junot. Dutilleul așteaptă până ce omul se pierdu în depărtare, și după ce-l văzu trecând dincolo de colțul străzii, mai numără o dată până la zece, apoi își făcu vânt și pătrunse prin zid în pas gimnastic. Apoi, străbătând pe rând toate obstacolele, intră în odaia frumoasei ținute sub zăvor. Ea îl primi cu încântare și se iubiră până într-un ceas târziu al nopții.

A doua zi, Dutilleul fu cuprins de o violentă durere de cap. Nu dădu prea multă însemnătate acestui fapt neplăcut și, din această pricină, n-a renunțat să meargă din nou la întâlnire. Și pentru că, din întâmplare, găsi câteva buline într-un sertar, înghiți de dimineață unul, și altul după-amiază. Seara durerea de cap s-a mai potolit, și în pornirea patimei o uită cu totul. Iubita îl aștepta cu nerăbdarea amintirii din ajun, și acea noapte de iubire a durat până la trei dimineața, în drum spre casă, trecând prin zidurile casei, Dutilleul a avut deodată impresia neobișnuită a unei apăsări pe umeri și pe șolduri. N-a părut îngrijorat și a mers înainte. Abia când pătrunse în zidul grădinii simți foarte precis senzația unei împotriviri. I se părea că se mișcă într-o materie încă fluidă, dar care devenea din ce în ce mai vâscoasă și, la fiecare opintire, mai greu de străbătut. Intrând cu tot corpul în grosimea zidului, și-a dat seama că nu mai izbutește să înainteze și își aminti cu groază de cele două buline pe care le înghițise în ziua aceea. Nu conțineau

aspirină, așa cum crezuse, ci praful de piretă tetravalentă, pe care i-l prescrisese doctorul cu un an înainte. Medicamentul, la care se mai adăugase un surmenaj intensiv, își făcuse pe neașteptate efectul.

Dutilleul s-a pomenit dintr-o dată prizonier înăuntrul zidului. El se află și acum acolo, făcând un singur trup cu piatra. Chefliii care coboară pe strada Norvins, la ceasul când tăcerea nopții se lasă asupra Parisului, aud parcă un glas înnăbușit venind de dincolo de mormânt și își închipuie că e vântul care șuieră la răspântiile de pe Butte. E Lupul-Vrăjitor Dutilleul, care, pe ruinele glorioasei sale cariere, își plânge părerea de rău a prea scurtei sale iubiri. În nopțile de iarnă, pictorul Gen Paul își ia ghitara din cui și, hoinărind în singurătatea plină de ecouri a străzii Norvins, vine să aducă în cântec puțină mângâiere sărmanului prizonier. Iar notele trimise în zbor de degetele lui amorțite pătrund până în inima pietrei ca niște picături de lumină ale lunii.

CARTELA

Din însemnările zilnice ale lui Jules Flegmon

10 februarie — Circulă prin cartier un zvon absurd privitor la noile restricții. Se spune că, pentru preântâmpinarea crizei de alimente și pentru a se spori puterea de producție a populației muncitoare, se va proceda la suprimarea prin deces a tuturor persoanelor neproductive, ca: bătrânii, pensionarii, rentierii, șomerii și celelalte guri inutile. Găsesc că o asemenea măsură ar fi, în definitiv, destul de justă. M-am întâlnit adineaori, în fața casei, cu vecinul meu Roquenton. E un focos septuagenar, care s-a însurat anul trecut cu o tânără de douăzeci și patru de ani. Abia mai putea să răsufle de indignare:,. Ce importanță are vârsta? N-o fac eu fericită pe păpușica mea?” În cuvinte bine alese, l-am îndemnat să fie bucuros și mândru că i se dă prilejul să aducă jertfa persoanei sale spre folosul binelui comun.

12 februarie — Nu e foc fără fum. Am luat astăzi masa cu vechiul meu prieten Maleffroi, consilier la prefectura Senei. L-am iscodit cu dibăcie, dezlegându-i limba cu o butelie de Arboin. Bineînțeles, nici nu se pune chestiunea ca cetățenii nefolositori să fie uciși. Se va face numai o oarecare reducere asupra traiului lor. Maleffroi mi-a explicat că vor primi în fiecare lună dreptul de a exista un anumit număr de zile, după gradul de inutilitate al fiecăruia. Se pare că s-au și tipărit cartelele indicând timpul corespunzător. Am găsit că ideea e, pe cât de fericită, pe atât de poetică, și după cât îmi amintesc, am adăugat câteva observații destul de frumos

exprimate. Înduioșat, cred, de vinul ce băuse, Maleffroi mă privea cu ochii lui buni, aburiți de căldura prieteniei.

13 februarie. — li o infamie! O denegare de dreptate! Un monstruos asasinat! Decretul așteptat a apărut în gazetele de astăzi și iată că printre „consumatorii a căror întreținere nu se justifică prin nicio activitate corespunzătoare" figurează artiștii și scriitorii! La urma urmelor, aș fi înțeles ca măsura să se aplice pictorilor, sculptorilor și muzicanților. Dar scriitorilor? Această lipsă de consecvență și această absurditate vor rămâne cea mai mare rușine a secolului! Fiindcă, nu-i așa, utilitatea scriitorilor nici nu mai are nevoie să fie dovedită, iar a mea, lăsând la o parte modestia, mai mult decât oricare alta. Și nu voi avea drept la existență decât cincisprezece zile pe lună.

16 februarie — Decretul urmând să intre în vigoare la 1 martie și înscrierile încheindu-se la 18 februarie, persoanele sortite prin situația lor socială la o existență limitată se dau de ceasul morții să găsească o slujbă, care să-i categorisească printre trăitorii cu parte întreagă. Guvernul, însă, dintr-un diabolic spirit de prevedere, a interzis orice mișcare a personalului până la data de 27 februarie.

Mi-a venit în gând să telefonez prietenului meu Maleffroi, rugându-l să-mi găsească în cel mult patruzeci și opt de ore un post de portar sau paznic de muzeu. Am sosit prea târziu. Ultimul loc de ușier de care dispunea îl dăduse în dimineața aceea.

— Dar de ce naiba ai așteptat până astăzi și n-ai venit să-mi ceri un post cât era vreme?

— Cum puteam să prevăd că decretul mă va atinge și pe mine? Ultima oară când am dejunat împreună nu mi-ai spus…

— Dă-mi voie! Ți-am spus cum nu se poate mai lămurit că restricțiile se vor aplica tuturor celor inutili.

17 februarie — Nu mai încape îndoială că portăreasa mă socotește de-acum un om pe jumătate mort, un strigoi, o umbră abia mai plutind deasupra infernului, fiindcă azi-dimineață nu s-a mai ostenit să-mi aducă ziarele și poșta. Coborând scările, i-am tras o săpuneală să n-o uite: „Atâți oameni de seamă, i-am spus, își jertfesc azi viața, ca să se îndoape leneșii de

teapa dumitale!” Și, la drept vorbind, e adevărat. Cu cât cuget mai mult asupra acestui decret, cu atât îmi pare mai injust și mai părtinitor.

I-am întâlnit adineaori pe Roquenton și pe tânăra lui soție. Mi-a fost milă de bietul bătrân. N-are dreptul, una peste alta, decât la șase zile de existență pe lună, și nu numai atât, dar doamna Roquenton, mulțumită tinereții, are dreptul la cincisprezece zile. Această diferență l-a adus pe bătrânul soț într-o stare de neliniște vecină cu nebunia. Tinerica pare să-și îndure soarta cu mai multă înțelepciune.

În cursul zilei de azi am întâlnit mai multe persoane pe care decretul nu le atinge. Lipsa lor de înțelegere și de recunoștință față de cei sacrificați mă dezgustă profund. Nu numai că această măsură nedreaptă li se pare firească, dar au aerul că se bucură. Niciodată nu va fi judecat cu prea multă asprime egoismul oamenilor.

18 februarie— Am făcut o coadă de trei ore la primăria arondismentului pentru a-mi scoate cartela zilelor de existență. Ne găseam, înșirați pe două rânduri, cam două mii de nefericiți, sacrificați pentru pofta de mâncare a populației productive. Și nu eram decât prima serie! După cum am putut să-mi dau seama, dintre cei de față, bătrâni erau aproape jumătate. Am văzut femei tinere și frumoase, eu obrajii supți de tristețe, parcă ar fi voit să spună oftând: „Nu vreau încă să mor”. Vânzătoarele de plăcere erau în număr destul de mare. Decretul le-a lovit cu cruzime, reducându-le timpul de viață la șapte zile pe lună. Am auzit pe una care se plângea că e osândită să rămână toată viața o femeie de moravuri ușoare. În șapte zile, zicea ea, n-ai cum să legi de tine un bărbat. Mi se pare, totuși, că se mai întâmplă. Printre cei care stăteau la rând am recunoscut, cu emoție și, trebuie să mărturisesc, cu oarecare tăinuită mulțumire, pe bunii mei prieteni din Montmartre: Céline, Gen Paul, Daragnès, Fauchois, Soupault, Tintin, d’Esparbès și alții. Céline era într-una din zilele lui rele. Spunea că e încă o manevră de-a evreilor, dar cred că în această privință, din pricina relei lui stări sufletești, greșea. În adevăr, decretul acordă evreilor, fără deosebire de vârstă, de sex și de felul ocupației, o jumătate de zi de existență pe lună. Mulțimea era neliniștită și pusă pe gâlceavă. Numeroșii agenți ai forței publice, aduși să mențină ordinea, ne priveau cu dispreț, socotindu-ne, desigur, drept niște lepădături ale umanității. În mai multe rânduri, cum începuse să ni se urască așteptând, ne-au potolit nerăbdarea cu lovituri de picior în șezut. Am înghițit umilința cu o demnitate fără cuvinte, dar mi-am ațintit privirea

asupra unui sergent de poliție, răcnind în gândul meu un strigăt de revoltă. Noi suntem astăzi afurisiții pământului.

Am izbutit să obțin cartela cu zilele mele de existență. Tichetele corespunzătoare, dând fiecare dreptul la douăzeci și patru de ore de viaţă, sunt de un albastru-deschis, ca cicoarea, o culoare atât de dulce încât mi-au dat lacrimile.

24 februarie — Acum opt zile am adresat o cerere scrisă celor în drept, cu rugămintea de a examina cazul meu personal. Am obținut un supliment de douăzeci și patru de ore de existență pe lună. Atâta tot.

1 *Martie* — Sunt cincisprezece zile de când duc o existență înfrigurată, în care am lăsat în părăsire aceste *însemnări*. Pentru a nu pierde nicio clipa, dintr-o viață atât de scurtă, am încetat aproape cu totul de-a mai dormi noaptea. În ultimele patru zile cred că am înnegrit mai multă hârtie decât în trei săptămâni. Obișnuite. Scrisul meu și-a păstrat, totuși, aceeași strălucire, și gândirea mea aceeași adâncime. Mă dăruiesc plăcerii cu aceeași lipsă de stăpânire. Aș vrea ca toate femeile frumoase să fie ale mele, dar nu e cu putință. Mânat de aceeași dorință de-a sorbi cu nesaț clipa care trece și îndemnat, poate, de-un spirit al răzbunării, mă ospătez din belșug de două-trei ori pe zi, la târgul negru. Am mâncat azi la prânz trei duzini de stridii, două ochiuri la pahar, un sfert de gâscă, un mușchi de vacă, legume, salată, brânzeturi diferite, o cremă de ciocolată, un grepfrut și trei mandarine. Sorbindu-mi cafeaua, deși gândul tristei mele soarte nu mă părăsise, mă simțeam aproape fericit. Am oare în mine ștofa unui filosof stoic? Ieșind de la restaurant, m-am pomenit nas în nas cu soții Roquenton. Unchiașul își trăiește astăzi cea din urmă zi a lunii martie. Astă-seară, la miezul nopții, rămânând fără al șaselea tichet, se va cufunda în neființă, și acolo va rămâne timp de douăzeci și cinci de zile.

7 *martie* — Am făcut o vizită tinerei doamne Roquenton, văduvă provizorie începând de la miezul nopții. M-a primit cu o grație căreia tristețea îi dădea un farmec deosebit. Am vorbit despre toți și despre toate, despre soțul ei, de asemeni. Mi-a povestit cum s-a topit în neant. Erau culcați unul lângă altul. Cu un minut înainte de miezul nopții, Roquenton a luat-o de mână pe soția sa, rostindu-și ultimele dorinți. Când a bătut miezul nopții, a simțit dintr-o dată mâna soțului topindu-se într-a ei. Nu mai rămăsese lângă ea decât o pijama fără trup și o dantură falsă pe pernă.

Această tristă întâmplare ne-a înduioșat pe amândoi. Și fiindcă în ochii Lucettei Roquenton se iviră câteva lacrimi, am primit-o în brațele mele.

12 martie — Aseară, pe la orele șase, m-am dus să beau un pahar de sirop la academicianul Perruque. Se știe că guvernul, pentru a nu dezminți reputația lor de nemuritori, a acordat acestor fosile dreptul deosebit de a figura printre viii cu parte întreagă. Perruque a fost de-o trufie, de-o ipocrizie și de-o răutate dezgustătoare. Ne întâlnisem la el acasă vreo cincisprezece sacrificați, care trăim din ultimele tichete ale acestei luni. Perruque singur beneficiază de o parte întreagă. Ne-a primit cu bunătate, ca și cum am fi fost niște ființe neajutorate și neputincioase. Ne compătimea, cu o sclipire răutăcioasă în privire, făgăduind că în lipsa noastră ne va lua apărarea. Nu-și putea ascunde bucuria că cel puțin într-o privință prețuia mai mult decât noi. M-am stăpânit cât am putut să nu-i spun că e un dovleac răscopt și o gloabă bătrână. Ah, dacă n-aș avea nădejdea că-i voi lua locul într-o zi!

15 martie — Am prânzit astăzi la soții Dumont. Ca de obicei, s-au certat, schimbând și câteva insulte. Într-un elan de sinceritate, care nu putea fi pus la îndoială, Dumont a izbucnit: „Ah, de-aș putea cel puțin să folosesc tichetele de existență în a doua jumătate a lunii, să nu mai fiu silit niciodată să trăiesc în același timp cu tine Doamna Dumont a plâns.

La mine tăcerea pe care-o poruncește prezența morții. Cam adânc îndurerat. Și acum, în dimineața când aștern pe hârtie aceste rânduri, sunt *urmările.*

— Lucette Roquenton a intrat în neființă astă-noapte. Văzând-o cât e de înfricoșată, am stat lângă ea până în ultimele-i clipe, lat nouă jumătate seara, când am urcat la ea, am găsit-o culcată. Pentru a-i cruța spaima ultimelor clipe, am dat înapoi cu un sfert de ceas mica pendulă de pe măsuța ei de noapte. Cinci minute înainte de scufundare, au podidit-o lacrimile. Apoi, închipuindu-și că mai are douăzeci de minute de trăit, a avut grijă să se facă frumoasă, cu o cochetărie care m-a înduioșat. În clipa trecerii spre altă lume, m-am aplecat asupra ei, căutând să n-o pierd din ochi. Izbucnise în râs de-o glumă pe care o spusesem, când, deodată, râsul ei s-a frânt și s-a pierdut în gol sub privirile mele, ca și cum un scamator ar fi făcui o să dispară. Am pipăit așternutul cald încă, unde zăcea trupul ei, și am simțit coborând în stăpânit de-o adâncă tulburare. De când m-am trezit din somn,

număr ceasurile pe care le mai am de trăit. Astă-seară, la miezul nopții, va fi rândul meu.

Sfârșind ziua de azi, cu un sfert de ceas înainte de miezul nopții, îmi reiau *Însemnările.* M-am pregătit de culcare și doresc ca moartea mea vremelnică să mă afle cu condeiul în mână, întru îndeplinirea profesiunii mele. Cred că e o atitudine îndestul de vitejească. Îmi place această formă discretă și elegantă a curajului. La urma urmelor, mă întreb: moartea care mă așteaptă o fi cu adevărat vremelnică, sau voi pieri cu totul și pentru totdeauna? Nu mă prea bizui pe perspectiva reînvierii. Îmi vine să cred că nu-i decât o perfidă amăgire, pentru a ne ascunde sinistra realitate. Dacă, la sfârșitul celor cincisprezece zile, niciunul dintre noi nu se va mai întoarce la viață, cine se va găsi să protesteze? Moștenitorii, în niciun caz! Și chiar dacă ar protesta, mulțumesc pentru consolare! Mi-a venit în gând dintr-o dată că toți sacrificații vor trebui să învie în același timp, la zi-întâi a lunii viitoare, adică la 1 aprilie. Ar puica să fie o frumoasă păcăleală! Mă simt cuprins de-o înspăimântătoare presimțire și…

1 aprilie — Iată-mă din nou viu! N-a fost păcăleală de 1 aprilie. De altfel, nici nu știu cum a trecut timpul. Regăsindu-mă în pat, mă simțeam încă stăpânit de spaima pe care am încurcat-o înaintea morții mele. Caietul meu de *însemnări* rămăsese pe cearșaf, dar, voind să sfârşesc fraza asupra căreia gândirea îmi rămăsese spânzurată, mi-am dat seama că nu mi se uscase cerneala în stilou. Observând apoi că pendula se oprise la ora patru și zece minute, am început să bănuiesc adevărul. Și ceasornicul mi se oprise. M-am gândit să-i telefonez lui Maleffroi și să-l întreb în ce zi a anului ne aflăm. N-a putut să-și ascundă neplăcerea de-a fi trezit din somn în mijlocul nopții, iar reînvierea mea nu părea să-l fi bucurat prea mult. Eu, însă, aveam chef de vorbă.

— Te rog să crezi, i-am spus, că deosebirea între timpul spațial și timpul trăit nu-i o închipuire a filosofilor. Dovada sunt eu. În realitate, timpul absolut nu există…

— Se prea poate, dar, oricum, e trecut de miezul nopții, și cred că…

— Îmi rămâne o mare mângâiere. Cele cincisprezece zile, pe care nu le-am trăit, nu sunt un timp pierdut. Sper să le recâștig mai târziu…

— Îți urez noroc și noapte bună! mi-a scurtat-o Maleffroi.

Azi-dimineață, în jurul orei nouă, am ieșit în oraș și am încercat senzația unei schimbări care m-a uimit. Timpul a făcut dintr-o dată un salt

surprinzător. Copacii și-au înnoit veșmântul, aerul pare mai ușor, străzile și-au schimbat înfățișarea. Până și femeile sunt mai primăvăratice. Gândul că lumea a putut să trăiască fără mine mă dezamăgește oarecum. Am întâlnit câteva persoane care au înviat azi-noapte. Bătrâna Bordier m-a ținut în loc vreme de douăzeci de minute ca să-mi spună că a trăit, ca în rai, despărțită de trup, cincisprezece zile de fericire sublimă. Cea mai nostimă dintre toate a fost, fără îndoială, întâlnirea cu Bouchardon, care tocmai ieșea de acasă. Moartea provizorie l a surprins în noaptea de 15 martie, pe când dormea. Azi-dimineață s-a trezit, convins că scăpase. Se pregătea să meargă la o nuntă, pe (are o credea hotărâtă pentru astăzi, și care, în realitate, s-a săvârșit acum cincisprezece zile. Nu m-am îndurat să-l aduc la realitate.

2 *aprilie* — Am luat ceaiul la soții Roquenton. Unchiașul e în culmea fericirii. Neavând senzația timpului care s-a scurs în lipsa lui, nu realizează cu gândul nici întâmplările care s-au petrecut. Ideea că în cursul celor nouă zile pe care le-a trăit fără el nevastă-sa a putut să-l înșele i se pare, desigur, de domeniul metafizicii. Îmi pare bine pentru el. Lucette mă privea tot timpul cu ochii ei umezi și foarte galeși. Mi-era silă de aceste comunicări pătimașe, sub privirile neștiutoare ale celui de-al treilea.

5 *aprilie* — De azi-dimineață spumeg de mânie și nu mă pot stăpâni. În timpul morții mele, lyrruque a tras sforile în așa fel încât muzeul Merimee să fie inaugurat la 18 aprilie. Licheaua bătrână știe foarte bine că la această solemnitate. Pe urma să țiu un discurs important, care mi-ar fi deschis porțile Academiei. La 18 aprilie, însă, voi fi pe lumea cealaltă.

7 *aprilie* — Roquenton a decedat încă o dată. De data aceasta și-a așteptat moartea foarte bine dispus. M-a poftit să cinez cu el și către miezul nopții ne aflam în salon, la un pahar de şampanie. În clipa când s-a scufundat în neant, Roquenton stătea în picioare și i-am văzut dintr-o dată hainele căzând grămadă pe covor. Scena a fost destul de hazlie, dar râsul în care a izbucnit Lucette mi s-a părut, oricum, nepotrivit.

12 aprilie — Am primit azi-dimineață o vizită care m-a tulburat. Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, sărac, sfios și destul de dărâmat. Bietul om, lucrător bolnav, însurat, tată a trei copii, venise să-mi vândă o parte din tichetele lui de existență, ca să-și poată hrăni familia. Femeia lui era la fel

de suferindă, iar el însuși, prea istovit de lipsuri pentru a îndeplini o muncă grea, din ce câștiga, abia îi putea ține pe-ai lui într-o stare vecină mai mult cu moartea decât cu viața. Propunerea pe care mi-a făcut-o m-a pus într-o grea cumpănă. Mi se părea că sunt un căpcăun din basme, unul din acei monștri ai vechii mitologii, care cereau tribut de carne omenească. Am mormăit câteva cuvinte de protest și, refuzând să-i primesc tichetele, i-am oferit o sumă de bani, fără să-i cer nimic în schimb. Dându-și seama de măreția sacrificiului său, dintr-o îndreptățită mândrie, n-a vrut să primească niciun ban nerăscumpărat cu una sau mai multe zile ale vieții lui. Nereușind să-l înduplec, i-am cumpărat în cele din urmă un tichet. L-am azvârlit într-un sertar, hotărât să nu-l folosesc niciodată. Această zi de existență, răpită aproapelui meu, mi s-ar părea de-a dreptul odioasă.

14 aprilie — M-am întâlnit cu Maleffroi în metro. A socotit de cuviință să-mi spună că decretul restricțiilor a început să dea roade. Oamenii bogați fiind cu deosebire loviți, bursa neagră a pierdut o parte din clienții cei mai importanți și prețurile au început să scadă simțitor. Factorii conducători speră ca această plagă să dispară cu totul în curând. În general, cetățenii sunt mai din belșug aprovizionați, iar parizienii, oricum, arată mai bine. Această constatare mi-a pricinuit o bucurie destul de îndoielnică.

— Nu-i mai puțin satisfăcătoare, a continuat Maleffroi, atmosfera de liniște și de ușurare în care trăim în timpul lipsei celor raționalizați. Ne dăm seama astfel în ce măsură șomerii, oamenii bogați, intelectualii și femeile de stradă pot să primejduiască o societate în care strecoară tulburarea, agitația inutilă, lipsa de ordine și nostalgia imposibilului.

15 aprilie — Am refuzat invitația familiei Carteret, care mă rugase să fiu de față astă-seară la „agonia” lor. E o modă pe care au adoptat-o persoanele *swing*, de a-și chema prietenii cu prilejul morții lor vremelnice. Aceste petreceri, cum mi s-a spus, se transformă adeseori în adevărate orgii. E dezgustător!

16 aprilie — Mor astă-seară. Niciun fel de teamă.

1 mai — Azi-noapte, revenind la viață, am avut o surpriză. Moartea relativă (cum a ajuns la modă să se spună) m-a găsit în picioare, și hainele căzându-mi de-a valma pe covor, m-am pomenit la înviere în pielea goală.

Tot astfel s-a întâmplat în casa pictorului Rondot, care strânsese la el vreo zece invitați de ambele sexe, toți candidați la „moarte relativă”. Scena trebuie să fi fost hazlie.

Luna mai se vestește atât de frumoasă încât îmi pare rău că voi fi silit să renunț la ultimele cincisprezece zile.

5 mai — în timpul ultimei mele porții de existență, am simțit parcă un început de animozitate între viețuitorii cu parte întreagă și ceilalți. S-ar părea că vrăjmășia crește tot mai mult; oricum, realitatea ei nu se mai poate tăgădui. K mai întâi o reciprocă invidie. Acest sentiment de gelozie e foarte explicabil la persoanele cu tichete de existență limitate. N-ar fi de mirare să meargă până la o pornire de ură împotriva celor privilegiați. Dar aceștia? După cum am prilejul să observ la fiecare pas, ne invidiază la rândul lor, fără s-o mărturisească, văzând în noi pe eroii misterului și ai necunoscutului; mai ales că hotarul neantului în care ne topim e pentru ei vizibil, pe când noi îl trecem fără să-l simțim. Li se pare că plecăm în vacanță, pe când ei rămân să-și poarte jugul mai departe. Mai toți se lasă cuprinși de-un fel de pesimism arțăgos, cât se poate de neplăcut. După cum, dimpotrivă, senzația mereu prezentă a trecerii timpului, nevoia de a trăi într-un ritm grăbit, acordă celor din categoria mea o stare de bună dispoziție. La acestea mă gândeam azi în timpul prânzului, stând la masă cu Maleffroi.

Când plictisit și ironic, când agresiv, părea că ține să mă descurajeze, făcându-mă să-mi deplâng soarta și fericindu-se pe sine, cu vădita dorință de-a se convinge singur. Îmi vorbea ca unui prieten, cetățean al unei țări dușmane.

8 mai — Azi-dimineață m-a vizitat un individ, oferindu-mi spre vânzare tichete de existență cu două sute de franci bucata. Avea de plasat vreo cincizeci. L-am poftit pe ușă afară, Iară să mai lungesc vorba, și numai datorită puternicei lui mușchiulaturi nu i-am trimis un picior între buci.

10 mai — Se împlinesc astă-seară trei zile de când Roquenton a trecut pentru a treia oară hotarul morții relative. N-am mai revăzut-o pe Lucette, dar am aflat că s-a încurcat cu un oarecare tânăr blond. Trebuie să fie vreun dobitoc, vițel de lapte, din soiul numit *swing.* La urma urmelor, n-am de ce să-mi fac sânge rău. E o femeiușcă de treabă, dar cu totul lipsită de gust, și n-a fost nevoie de ceea ce s-a întâmplat ca să bag de seamă.

12 mai — Bursa neagră a tichetelor de existență a început să se organizeze pe-o scară întinsă. Fel de fel de mijlocitori îi asaltează pe săraci, ademenindu-i să-și vândă câteva zile de viață pentru a-și putea hrăni mai bine familia. Bătrânii nevoiți să se mărginească la pensia lor de muncitor, soțiile fără serviciu ale prizonierilor, sunt victime deopotrivă de lesnicioase. Cursul unui tichet variază între două sute și două sute cincizeci de franci. Nu cred că se va ridica prea mult, deoarece clienții bogați sau cu oarecare dare de mână sunt destul de puțin numeroși față de marea mulțime a săracilor. Apoi, mai sunt pe lume și oameni care nu pot admite ca viața să fie scoasă astfel în vânzare, ca o marfă ordinară. În ceea ce mă privește, nu voi face niciun fel de compromis cu conștiința mea.

11 mai — Doamna Dumont și-a pierdut cartela. E un accident destul de plicticos, căci pentru a obține altă cartelă va trebui să aștepte cel puțin două luni. Biata femeie dă vina pe soțul ei, care i-ar fi dosit tichetele ca să scape de ea. Nu cred să aibă un suflet atât de negru. Primăvara n-a fost niciodată atât de frumoasă ca anul acesta. Îmi pare rău că va trebui să mor poimâine.

16 mai — Am prânzit ieri la baroneasa Klim. Dintre invitați numai monseniorul Delabonne era viețuitor cu parte întreagă. Venind vorba despre bursa neagră a tichetelor de existență, am condamnat această rușinoasă deprindere. Eram cât se poate de sincer. Poate că doream să câștig simpatia episcopului, care dispune de mai multe voturi în sânul Academiei. Am simțit în jurul meu o răceală generală. Monseniorul mi-a zâmbit cu bunătate, ca la spovedania unui tânăr preot chinuit de-o cucernică patimă duhovnicească. Am început să vorbim despre altele. După-masă, în salon, baroana m-a luat deoparte și, cu glasul scăzut, a revenit la bursa neagră a tichetelor de existență. Mi-a spus de mai multe ori că marele și incontestabilul meu talent de scriitor, adâncimea gândirii mele, rolul însemnat ce-mi revine în viitor, îmi creează o îndatorire, o obligație morală, de-a înnădi cu adaosuri o existență închinată cugetării pure și gloriei naționale. Văzând că încep să mă înduplec, a pus problema în fața celorlalți invitați. Aproape toți au fost de acord să mă mustre pentru scrupulele mele de conștiință, care, sub bruma unui fals sentimentalism, mă fac să mă abat de la drumul cel adevărat al dreptății. Monseniorul, rugat să-și spună părerea, n-a dat un răspuns hotărât, dar ne-a servit o parabolă plină de

înțeles: a plugarului cel harnic, care n-are pământ îndestul, în vreme ce vecinii leneși își lasă ogoarele nemuncite. El cumpără de la acești vecini nevrednici o parte din pământul înțelenit, îl ară, îl seamănă, îl seceră, și culege rodul bogat din care toată lumea se înfruptă.

M-am lăsat convins de această distinsă societate, și azi-dimineață am mai găsit în mine destule argumente pentru a cumpăra cinci tichete de existență. Spre a merita această adăugire a vieții mele, mă voi retrage undeva la țară și voi lucra pe brânci la cartea mea.

20 mai — Sunt de patru zile în Normandia. În afară de câteva plimbări pe jos, am destinat tot timpul scrisului. Muncitorii pământului nu cunosc tichetele de existență. Până și bătrânii au dreptul la douăzeci și cinci de zile pe lună. Cum mai aveam nevoie de o zi în plus pentru a termina un capitol, am cerut unui țăran bătrân să-mi vândă un tichet. M-a întrebat și i-am răspuns că la Paris prețul unui tichet e două sute de franci. „Îți arde de glume! A strigat el. Auzi dumneata, două sute de franci, nici cât se vinde la noi un porc viu!" N-am făcut târgul. Mâine după-amiază plec cu primul tren, pentru a fi în aceeași seară la Paris, să mor la mine acasă.

3 iunie — Ce întâmplare! Trenul având o mare întârziere, moartea relativă m-a surprins câteva minute înainte de sosirea la Paris. Am revenit la viață în același compartiment, dar vagonul se afla în gara Nantes, pe o linie de garaj. Și, bineînțeles, eram gol-goluț! E lesne de închipuit câte neplăceri și îmbrânceli am îndurat: nu mi-am revenit nici acum. Spre norocul meu, călătoream cu un prieten, care mi-a trimis hainele acasă.

4 iunie — M-am întâlnit cu Mélina Badin, actrița de la teatrul „Argos", care mi-a povestit o întâmplare de necrezut. Mai mulți din admiratorii săi, ținând cu orice preț să-i ofere un supliment de existență, s-a pomenit la 15 mai, luna trecută, cu o colecție de douăzeci și unu de tichete. Pretinde, față de mine, că le-a folosii pe toate, și prin urmare a trăit, în luna mai, treizeci și șase de zile. Mi-am îngăduit să glumesc:

Acest mai, care se lungește cu cinci zile mim. Ti spic mulțumirea dumitale, e într-adevăr un Molimp galant!

Molimp părea foarte mâhnită de îndoielile, îmi vine să spun că s-a scrântit la cap.

11 iunie — Mare dramă în familia Roquenton. N-am aflat decât azi după-amiază. Luna trecută, la 15 mai, Lucette primise în camera ei pe junele pomădat, cu păr bălai, și spre miezul nopții s-au cufundat amândoi în neant. Întorcându-se la viață și-au regăsit trupurile în același pat unde adormiseră, dar nu mai erau singuri: Roquenton înviase din morți între ei doi. Lucette şi blondul ei s-au făcut că nu se cunosc, dar Roquenton nu prea pare dispus să creadă.

12 iunie — Tichetele de existență au ajuns la niște prețuri astronomice; nu se vând mai jos de cinci sute de franci. S-ar zice că săracii sunt din ce în ce mai zgârciți cu viața lor, iar bogații din ce în ce mai dornici să trăiască. Am cumpărat la începutul lunii zece tichete cu două sute de franci bucata, iar a doua zi am primit o scrisoare de la unchiul meu Antoine din Orléans, prin care îmi trimitea alte nouă. Bietul bătrân suferă atât de cumplit din pricina reumatismului încât caută în neființă o alinare a durerilor. Iată-mă deci cu un total de nouăsprezece tichete. Luna având treizeci de zile, îmi prisosesc cinci. Voi găsi fără greutate cui să le vând.

15 iunie — Maleffroi a urcat aseară până la mine să mă vadă. Era foarte bine dispus. Faptul că unele persoane cheltuiesc bani grei ca să poată trăi ca el o lună întreagă l-a făcut din nou optimist. Atât a fost de-ajuns ca să-i redea convingerea că soarta vieţuitorilor cu parte întreagă e de invidiat.

20 iunie — Lucrez cu înverșunare. Dacă ar fi să iau drept bune anumite zvonuri, Mélina Badin nu-i atât de năucă pe cât pare. Adevărul e că foarte multe persoane se laudă a fi trăit în luna care a trecut mai mult de treizeci și una de zile. Eu însumi am întâlnit destui care mi-au spus-o. Se găsesc, bineînțeles, destui oameni naivi care să creadă asemenea basme.

22 iunie — Pentru a o pedepsi pe Lucette, Roquenton a cumpărat la bursa neagră tichete în valoare de zece mii de franci, oprindu-le pentru folosul său exclusiv. Soția lui e în neant de zece zile. Am impresia că regretă prea marea lui asprime. Singurătatea îi e o dureroasă povară. Îl găsesc schimbat, aproape de nerecunoscut.

27 iunie — Povestea după care luna mai s-ar fi prelungit cu câteva zile pentru unii privilegiați începe să găsească crezare. Laverdon, un om de

bună-credință altminteri, mă asigură că, în ceea ce-l privește, a trăit într-o singură lună treizeci și cinci de zile! Grozav mă tem că aceste rații de existență vremelnică au stricat la cap pe mulți.

28 iunie — Roquenton a murit ieri-dimineață, fără îndoială de inimă rea. Nu-i vorba de o moarte relativă, ci de moartea fără niciun adaos. Mâine e înmormântarea. La 1 iulie, când Lucette se va întoarce la viață, se va trezi văduvă.

32 iunie — Trebuie să admitem că timpul în ine are perspective necunoscute încă. Ce harababură! Ieri-dimineață am trecut pe la chioșc cumpăr un ziar. Purta data de 31 iunie.

— Ia te uită! am zis. De când are luna iunie treizeci și una de zile?

Vânzătoarea, pe care o cunosc de atâția ani, mă privește și are aerul că nu pricepe ce-i spun. Îmi arunc ochii peste titlurile ziarului și citesc:

„Domnul Churchill va pleca la New York între 39 și 45 iunie."

În stradă prind un crâmpei de conversație între doi trecători:

— Trebuie să fiu la Orléans în ziua de 37, spune unul din ei.

Ceva mai departe, îmi iese în față Bonrivage, (arc se plimbă ca un buimac. Mă oprește ca să-mi împărtășească pricina tulburării sale. Încerc să-l îmbărbătez. N-avem altceva de făcut decât să luăm lucrurile așa cum sunt. În cursul după-amiezii am ajuns la această constatare: viețuitorii cu parte întreagă nu înregistrează nimic neobișnuit în trecerea timpului. Numai cei din categoria mea, care s-au introdus prin fraudă în această prelungire a lunii iunie, au luat-o razna. Maleffroi, căruia i-am împărtășit uimirea mea, n-a priceput nimic și își închipuie că m-am ticnit. Dar puțin îmi pasă de aceste înmuguriri ale duratei timpului. Începând de aseară, sunt îndrăgostit ca un nebun. Am întâlnit-o la Maleffroi. Ne-am văzut și ne-am iubit la cea dintâi privire. Elisa mea adorată!

34 iunie — Am revăzut-o pe Elisa ieri și astăzi din nou. Am întâlnit, în sfârșit, femeia visurilor mele. Ne-am logodit. Pleacă mâine pentru trei săptămâni în zona neocupată. Am hotărât ca la întoarcerea ei să ne căsătorim. Sunt prea mișcat ca să pot vorbi despre fericirea mea, chiar în aceste *Însemnări*.

35 iunie — Am petrecut-o pe Elisa la gară. Înainte de a urca în tren mi-a spus:

— Voi face imposibilul să fiu înapoi înainte de 60 iunie.

Gândind mai bine, această făgăduială mă neliniștește. Fiindcă astăzi voi folosi ultimul meu tichet de existență. Ce dată va fi pentru mine mâine?

1 iulie — Cei cărora le vorbesc despre 35 iunie nu mă înțeleg. Aceste cinci zile n-au lăsat nicio urmă în amintirea lor. Din fericire, am întâlnit câteva persoane care le-au trăit prin fraudă, ca și mine, și cu aceștia am putut să schimb unele impresii. Ciudată conversație, însă! Pentru mine ieri a fost 35 iunie. Pentru alții 32 sau 43. La restaurant am stat alături de un bărbat care a apucat să trăiască până la 66 iunie, ceea ce reprezintă o frumoasă rezervă de tichete.

2 iulie — Știind că Elisa e plecată, n-am avut niciun motiv să caut s-o văd. M-a încercat totuși o îndoială și i-am telefonat. Elisa mi-a răspuns că nu mă cunoaște și că nu m-a văzut în viața ei. Mi-am dat toată silința să-i amintesc că a trăit alături de mine, poate fără să-și dea seama, zile încântătoare. Râzând, dar neconvinsă, a primit să ne întâlnim joi. Mă stăpânește o teamă ca de moarte.

4 iulie — Ziarele sunt pline cu „Afacerea tihotelor”. Traficul cu cartelele de existență va rămâne cel mai mare scandal al anului. Din pricină că tichetele au fost acaparate de oamenii bogați, economia realizată asupra produselor alimentare e aproape egală cu zero. Nu numai atât, dar unele cazuri personale au stârnit o emoție de nedescris. Se amintește, între altele, că arhimilionarul domn Wade a trăit între 30 iunie și 1 iulie nouă mii o sută șaizeci și șapte de zile, adică un fleac de cinci ani și patru luni. L-am întâlnit adineaori pe Yves Mironneau, celebrul filosof. Mi-a explicat că fiecare ființă omenească trăiește miliarde de ani, dar conștiința noastră nu poate cuprinde din acest infinit decât frânturi scurte și intermitente, a căror suprapunere reprezintă mărginită noastră existență. A mai adăugat și alte cugetări mai subtile, dar n-am înțeles prea mult. E adevărat că mintea mea era în altă parte. Mâine trebuie s-o văd pe Elisa.

5 iulie — întâlnirea cu Elisa. Vai! Totul e pierdut și nu mai am de nădăjduit nimic. Nu s-a îndoit despre sinceritatea cuvintelor mele, poate s-a

lăsat chiar puțin înduioșată de clipele pe care le-am evocat, dar niciun simțământ de dragoste sau de simpatie n-am izbutit să trezesc în sufletul ei. După cum am înțeles, preferințele ei merg spre Maleffroi. În orice caz, toată elocvența mea a căzut baltă. Văpaia care ne-a cuprins pe amândoi în seara de 31 iunie n-a fost decât un capriciu al întâmplării și al unei stări sufletești de-o clipă. Să nu mai aud vorbindu-se despre sufletele care se înrudesc! Sufăr ca un blestemat. Sper că din durerea mea voi face o carte care se va vinde bine.

6 iulie — Un nou decret suprimă cartelele de existență. Acum îmi e totuna.

PROVERBUL

Sub lumina plafonierei din bucătărie, domnul Jacotin își privea întreaga familie stând aplecată asupra mâncării din farfurie. Privirile piezișe ale tuturora mărturiseau temerea de a nu stârni mânia stăpânului. Conștiința adâncă a îndatoririlor cu devotament împlinite, ca și o strâmtă înțelegere a ordinei domestice, îl făceau într-adevăr pe domnul Jacotin nedrept și tiranic; iar pornirile violente și totdeauna neprevăzute ale unui temperament sanguin întreținеau înlăuntrul căminului un climat de constrângere, care îl enerva de altfel și pe el.

Aflase în după-amiaza aceea că a fost propus pentru Palmele Academice și aștepta sfârșitul cinei ca să împărtășească alor lui această veste. Dând pe gât un pahar de vin, după ultima înghițitură de brânză, se pregătea să ia cuvântul, dar i se părea că atmosfera nu era aceea pe care ar fi dorit-o pentru o comunicare atât de îmbucurătoare. Își roti privirea încet în jurul mesei, oprindu-se mai întâi asupra fățurii plăpânde a soției sale, a cărei înfățișare tristă și al cărei chip umbrit de teamă îi făceau atât de puțină cinste în aprecierea colegilor săi. Trecu apoi la *tante* Julie, care se instalase în fața căminului, cu dreptul vârstei înaintate și a numeroaselor ei boli mortale, care în șapte ani costaseră mai mulți bani decât moștenirea pe care avea s-o lase. Veniră apoi la rând cele două fete, cea mai mare de șaptesprezece ani, cea mai mică de șaisprezece, vânzătoare la un magazin cu cinci sute de franci pe lună, îmbrăcate ca niște prințese, cu ceasuri-brățară și broșe de aur în decolteu, dându-și aere mai presus de situația lor și făcându-te să te miri cum de cheltuiau atât? Domnul Jacotin simți dintr-o dată senzația sfâșietor de dureroasă că e jefuit, că alții îi beau sudoarea

frunții și că bunătatea lui e de-a dreptul ridicolă. Vinul i se urcase la cap, înflăcărându-i fața largă, îmbujorată și altminteri de roșeața ei naturală.

În această stare sufletească, privirea i se opri asupra fiului său Lucien, un băiețandru de treisprezece ani, care de la începutul mesei se silise să treacă neobservat. Tatăl bănui ceva suspect, văzând cum copilul își ținea aplecat obrazul său puțintel. Lucien nu ridicase ochii din farfurie și, simțindu-se privit, frământa în mâini marginea șorțului negru de școlar.

— Vrei cu orice preț să-l rupi? s-a răstit tatăl său, cu un glas care nu suna a bine. Îți dai toată osteneala să-l rupi?

Dând drumul șorțului, Lucien puse mâinile pe masă și își vârî nasul în farfurie, neîndrăznind să ceară surorilor sale ajutorul unei priviri, părăsit cu totul în prada unui destin amenințător.

— Cu tine vorbesc. Cred că ai putea să-mi răspunzi. Dar se vede treaba că nu prea ai conştiința curată?

Lucien protestă cu o privire înfricoșată. Nu prea spera să înlăture bănuielile, dar știa că fatal nu va fi neplăcut surprins văzând spaima din ochii fiului.

— Da, da, ai cu siguranță ceva pe conștiință. I a spune, unde ai fost azi toată după-amiaza?

— Azi după-amiază am fost cu Pichon. Mi-a spus că vine să mă ia la orele două. Ieșind de acasă, m-am întâlnit cu Chapusot, care se ducea după cumpărături. Am fost mai întâi la doctor, pentru unchiul lui Chapusot care-i bolnav. De alaltăieri are dureri la ficat…

Tatăl pricepu că băiatul vrea să-l ia cu alte povești și i-o tăie scurt:

— Nu te amesteca în ficatul altora! Când mă doare pe mine ficatul, nimeni nu-și bate capul. Spune-mi mai bine unde ai umblat toată dimineața?

— M-am dus cu Fourmont să vedem casa care a ars noaptea trecută în strada Poincare.

— Vasăzică ai bătut străzile toată ziua? De dimineață până seara? Îmi închipui, bineînțeles, că n-ai petrecut toată ziua de joi plimbându-te fără să-ți fi făcut mai întâi lecțiile?

Tatăl a rostit aceste cuvinte atât de dulce încât li s-a tăiat răsuflarea la toți.

— Lecțiile? a îngăimat Lucien.

— Da, lecțiile.

— Am scris și-am citit aseară, când m-am întors de la școală.

— Nu te-am întrebat ce-ai făcut aseară, te-am întrebat dacă ți-ai făcut lecțiile pentru mâine.

Familia simțea cum clocește drama și toți ar fi vrut s-o evite, dacă n-ar fi știut din experiență că o asemenea încercare nu făcea, de obicei, decât să arunce ulei în foc, preschimbând în furie arțagul acestui părinte violent. Din diplomație, cele două surori ale lui Lucien se prefăceau că nu sunt atente, în vreme ce mama, nedorind să fie de față la o scenă penibilă, își făcea de lucru scotocind în dulap. La rândul său, domnul Jacotin, stăpânindu-și încă mânia, nu se putea hotărî să lase moartă vestea despre Palmele Academice. Dar mătușa Julie, sub îndemnul unui simțământ de compătimire, nu-și putu ține limba:

— De ce ești mereu cu ochii pe bietul copil? Mi-a spus că și-a făcut lecțiile aseară. Are și el dreptul să se distreze oleacă.

Simțindu-se jignit, domnul Jacotin o luă de sus:

— Te-aș ruga să nu te amesteci în educația fiului meu. Sunt tatăl lui și cer să mă lăsați să-l cresc după vederile mele. Când vei avea și dumneata copii, nimeni n-o să te împiedice să-i lași să-și facă de cap!

Mătușa Julie, care număra șaptezeci și trei de ani, găsind poate prea ironică aluzia la viitoarele ei odrasle, se simți la rândul ei ofensată și ieși din bucătărie. Lucien o urmări cu priviri înduioșate și o zări o clipă în umbra sufrageriei curată ca un pahar, căutând pe pipăite comutatorul. Ușa bucătăriei se închise după ea, iar domnul Jacotin ceru familiei să fie martoră că nu spusese niciun cuvânt care să îndreptățească o asemenea ieșire. Numai o perfidă rea-credință putea să-i atribuie purtarea unui necioplit. Nici fetele, care se apucaseră să strângă masa, nici soția lui, nu s-au putut hotărî să-i cânte în strună, ceea ce, poate, ar fi adus o destindere. Tăcerea lor l-a jignit încă o dată. Clocotind de mânie, s-a abătut din nou asupra lui Lucien:

— Aștept să-mi răspunzi: da sau nu? Ți-ai făcut lecțiile?

Lucien a înțeles că n-avea nimic de câștigat ocolind răspunsul și, cu ochii închiși, s-a azvârlit în apă.

— Mai am de scris lucrarea la limba franceză.

O rază de mulțumire lumină ochii tatălui. Îi făcea plăcere să-și descoase băiatul.

— Și pentru ce, mă rog?

Lucien ridică din umeri, nedumerit și mirat, ca și cum ar fi găsit întrebarea de-a dreptul caraghioasă.

— Îl snopesc! mormăi tatăl, fulgerându-l cu privirea.

Rămase o clipă în tăcere, privind cu dispreț halul de decădere în care ajunsese acest fiu nerecunoscător, care, fără nicio pricină mărturisită și, după toate semnele, fără nicio remușcare, nu-și scrisese lucrarea la limba franceză.

— Vasăzică e așa cum am bănuit, zise el, și glasul începu să-i crească pe măsura asprimei cuvintelor. Nu numai că mergi înainte pe drumul cel rău, dar perseverezi. Aveai de scris o lucrare pe care profesorul de franceză v-a dat-o vinerea trecută. Ai avut înaintea ta un răgaz de o săptămână și nu ți-a fost de-ajuns. Dacă nu te-aș fi întrebat, te-ai fi dus mâine la școală cu lecția nefăcută. Și ceea ce e mai grav, ai petrecut toată ziua de joi bătând străzile și lenevind. Cu cine? Cu-alde Pichon, Fourmont și Chapusot, haimanalele și codașii clasei! Leneși ca și tine. Cine se aseamănă s-adună. Nici pe la poarta minții nu ți-a trecut să-ți dai întâlnire cu Beruchard; te-ai fi simțit dezonorat să te joci cu un elev silitor. Și sunt convins, de altfel, că Beruchard te-ar fi refuzat. Beruchard nu-și pierde vremea să se joace cu tine. Beruchard nu se joacă niciodată. Ție îți place să te plimbi. Beruchard învață și e mereu printre cei dintâi. Nu mai departe decât săptămâna trecută erai al treilea în urma lui. Crezi că e plăcut pentru mine, care stau toată ziua în același birou cu tatăl lui? Și când mă gândesc că, în ceea ce mă privește, sunt mai bine notat decât el. Cine e acest Beruchard? Vorbesc de Beruchard-tatăl. Un om muncitor, dacă vrei, dar lipsit cu desăvârșire de idei, la serviciu ca și în politică. Nu-i niciodată în stare să exprime o gândire, și știe. Acest lucru foarte bine. Când se discută în prezența mea diferite chestiuni și probleme, nu se simte în apele lui. Ceea ce nu-l împiedică să mă privească de sus când îmi vorbește despre băiatul lui, care e cel dintâi în clasă. Nu-mi face nicio plăcere să fiu pus în situație de inferioritate. Eu n-am avut norocul să am un fiu ca Beruchard. Un fiu care e primul la limba franceză, primul la matematici. Un fiu care culege toate premiile. Lucien, lasă șervetul în pace! Nu-ți permit să mă asculți cu mintea aiurea. M-ai înțeles, da ori ba? Sau vrei să-ți ard o pereche de palme, ca să-ți aduc aminte că tatăl tău îți vorbește? Lenețule! Netrebnicule! Haimana! O lucrare de limba franceză, care ți-a fost dată acum opt zile! Dacă ai avea în tine un pic de inimă și te-ai gândi cât mă trudesc pentru voi, nu te-ai purta astfel. Nu, Lucien, tu nu înțelegi și nu-ți dai seama. Altminteri, ți-ai fi scris lucrarea la franceză. Silința pe care mi-o dau în munca mea nu-ți spune nimic? Greutățile și grijile mele? Pentru ziua de azi și cea de mâine. Când vârsta mă va face neputincios, nimeni nu va veni să-mi dea un pahar cu apă. Omul trebuie să

se bizuie pe sine, nu pe alții. Banul pe care l-am adus nu l-am cerșit niciodată. La ușa vecinului n-am bătut, după cum nici la ai mei nu m-am dus să cer. Tatăl meu nu m-a lăsat să învăț carte. Ucenic am fost, de la doisprezece ani. Iarnă-vară, împingeam la căruță. Iarna îmi degerau mâinile; vara mi se lipea cămașa de spate. Tu huzurești… Ai noroc de un tată prea bun. Dar toate au un sfârșit. Auzi dumneata! O lucrare la limba franceză! Lenișule! Puturosule! Îngăduința prea mare înseamnă slăbiciune… Și eu care mă gândeam în drum spre casă să vă duc pe toți miercurea viitoare la teatru, să vedeți *Burgravii*. Nu bănuiam ce surpriză mă așteaptă acasă. E destul să lipsesc eu, ca să se înstăpânească anarhia. Lecții nefăcute și toată gospodăria vraiște! Bineînțeles, toate acestea tocmai în ziua când…

Tatăl se opri o clipă. Un sentiment delicat de pudoare și de sfiiciune îl făcu să închidă ochii.

— Tocmai în ziua când aflu că am fost propus pentru Palmele Academice. N-ai fi putut să nimerești mai bine!

A așteptat câteva clipe efectul ultimelor sale cuvinte. Venind însă după o atât de lungă mustrare, păreau a nu fi fost înțelese. De auzit le auzise fiecare, ca și restul predicii, fără să le pătrundă însemnătatea. Numai doamna Jacotin, care știa că soțul ei așteaptă de doi ani o recompensă pentru serviciile aduse în calitate de casier benevol al Societății locale de solfegiu și filarmonie (S.L.S.F.), a avut impresia unui eveniment important, care scăpase atenției sale. Cuvintele acestea: Palmele Academice, cu toată ciudățenia lor, nu sunau neobișnuit în urechile ei, și îl vedea în gând pe domnul Jacotin, cu șapca de muzician onorific în cap, călare pe creanga cea mai înaltă a unui palmier. Teama de-a nu fi fost atentă o făcu în cele din urmă să priceapă semnificația acestei imagini poetice și deschise gura să-și arate respectuoasa ei bucurie; era însă prea târziu. Domnul Jacotin, care gusta cu o amară voluptate indiferența familiei sale, temându-se ca un cuvânt al soției sale să nu atenueze jignirea acelei grele tăceri, se grăbi să revină la lecția lui de morală.

— Așadar, ce spuneam? continuă el cu un rin jet dureros. Spuneam că ai avut înaintea ta opt zile pentru a scrie o lucrare la limba franceză. Da, opt zile! Uite, grozav aș vrea să știu de când o are gata Beruchard. Sunt sigur că n-a așteptat opt zile, nici șase, nici cinci. Nici trei, nici două. Beruchard și-a scris lucrarea a doua zi. Și ai putea să-mi spui și mie despre ce lucrare e vorba?

Lucien nu răspunse numaidecât, pentru simplul motiv că nu asculta. Tatăl său l-a adus la realitate cu un glas care a trecut prin trei uși și a smuls-o pe mătușa Julie din odaia ei. În cămașă de noapte și cu fața răvășită de spaimă, a venit să vadă ce s-a întâmplat.

— Ce i-ai făcut băiatului? Spune! Vreau să știu…

Din nefericire, tocmai în clipa aceea domnul Jacotin începuse să se gândească din nou la Palmele Academice. Iată pentru ce își ieși din fire. Oricât ar fi fost de mâniat, folosea de obicei un limbaj cuviincios. Dar felul de a vorbi al acestei femei bătrâne, pe care o adăpostise la el în casă dintr-un sentiment de milă bine socotită, și lipsa de respect cu care cerea socoteală unui om pe cale de-a fi decorat, i s-au părut o impertinentă provocare.

— Am să-ți spun… știi ce-am să-ți spun? O vorbă din trei litere!

Mătușa Julie holbă ochii și rămase cu gura căscată, cu totul nedumerită; iar când domnul Jacotin îi spuse că cele trei litere înseamnă: „zât!", căzu la pământ în stare de leșin. Strigăte de spaimă au izbucnit în bucătărie, o dezlănțuire de dramă, cu vălmășeală de cratițe, de farfurii și de clondire. Mama lui Lucien și cele două surori se repeziră lângă bătrâna bolnavă, cu înduioșări și cuvinte de mângâiere, care îl făceau pe domnul Jacotin să sufere amarnic. Soția și fiicele lui nu-l priveau; dar când, din întâmplare, își întorceau fața spre el, aveau în ochi o căutătură rea. Domnul Jacotin se simțea vinovat, îi era milă de biata fată bătrână și regreta sincer ieșirea nestăpânită pe care-o avusese. Ar fi dorit să-și ceară scuze, dar dezaprobarea care i se arăta atât de ostentativ îi înăsprea mândria. În vreme ce mătușa Julie era purtată pe brațe în odaia ei, spuse din nou, cu glas puternic și limpede:

— Te întreb pentru a treia oară: ce fel de lucrare ai de scris la limba franceză?

— O exemplificare, spuse Lucien. Trebuie să explicăm proverbul: „Zadarnic fugi în goană, când n-ai pornit la vreme".

— Ei și? Nu văd ce te împiedică să dezvolți subiectul.

Lucien se mulțumi să dea din cap, iar pe fața lui nu se putea citi niciun răspuns.

— În orice caz, mișcă, adu-ți caietele și apucă-te de scris! Nu te las până nu-ți termini lucrarea.

Lucien își căută ghiozdanul într-un colț al bucătăriei, scoase din el un maculator, și pe prima pagină albă scrise: „Zadarnic fugi în goană, când n-ai

pornit la vreme”. Oricât de mult a zăbovit cu scrisul, tot n-au trecut mai mult de cinci minute. Începu să ronțăie vârful tocului și privea proverbul cu un aer dușmănos și îndărătnic.

— Văd că n-ai niciun pic de bunăvoință, zise tatăl. Te privește! Nu sunt grăbit. Voi aștepta toată noaptea, dacă e nevoie.

Pentru a dovedi că nu glumește, domnul Jacotin se așează într-o poziție de așteptare comodă. Lucien, ridicându-și privirea asupra lui, îl văzu atât de liniștit încât fu cuprins de disperare. Încercă să mediteze asupra proverbului: „Zadarnic fugi în goană, când n-ai plecat la vreme”. I se părea un adevăr atât de limpede, încât a-l mai demonstra era de prisos. Se gândea în silă la fabula lui La Fontaine: *Iepurele și broasca țestoasă. Î*ntre timp, cele două surori, după ce-o culcaseră pe mătușa Julie, se apucaseră să așeze văsăria în dulap și, oricât se sileau să nu facă gălăgie, mai trânteau din când în când câte-o farfurie, enervându-l pe domnul Jacotin, căruia i se părea că forfota aceasta dă pretext elevului răuvoitor să întârzie cu scrisul. Deodată, se auzi un zgomot infernal. Doamna Jacotin scăpase în chiuvetă o cratiță de fier, care se rostogoli, căzând pe pardoseală.

— Fiți mai atente! mormăi glasul mustrător al domnului Jacotin. E de nesuferit. Cum vreți să lucreze băiatul într-o asemenea gălăgie de bâlci? Lăsați-l în pace și plecați! Ați sfârșit treaba, duceți-vă la culcare!

Femeile au părăsit bucătăria. Lucien se văzu lăsat în prada tatălui său și a nopții; gândindu-se că va muri până în zori pe marginea unui proverb, începu să plângă.

— Asta mai lipsea, zise tatăl. Haide, prostule, plânsul nu ajută la nimic.

Glasul își păstra asprimea, dar nu era lipsit de oarecare compătimire, căci domnul Jacotin, regretând drama pe care o dezlănțuise mai înainte, ar fi vrut să-și răscumpere purtarea printr-o atitudine mai îngăduitoare față de fiul său. Lucien a prins această nuanță, inima i s-a înmuiat și a început să plângă mai amarnic. O lacrimă căzu pe fila albă, alături de proverb. Înduioșat, tatăl dădu ocol mesei și, trăgând un scaun, se așeză alături de fiul său.

— Hai, scoate batista, șterge-ți ochii, și gata! La vârsta ta ar trebui să te gândești că, dacă te mai scutur din când în când, o fac spre binele tău. Mai târziu ai să spui: „Tata avea dreptate”. Fericiți sunt copiii care au parte de-un părinte sever! E ceea ce îmi spunea Beruchard nu mai departe decât ieri. El obișnuiește să și-l bată pe-al lui de câte ori se simte nevoie. Ba câteva palme, ba un picior unde nu se spune, ba sfârcul biciului, ba vâna de bou. Obține astfel rezultate excelente. Băiatul umblă pe calea cea bună și va

ajunge departe. Eu n-aș fi în stare să bat un copil. Numai așa, din când în când, bineînțeles. Fiecare cu punctul său de vedere. Cum îi spuneam lui Beruchard, e mai bine să faci apel la judecata copilului.

Aceste cuvinte prietenoase l-au mai îmbunat pe Lucien. S-a oprit din plâns, ceea ce pe domnul Jacotin l-a îngrijorat.

— Dacă-ți vorbesc ca unui bărbat, să nu-ți închipui cumva că o fac din slăbiciune.

— A, nu! răspunse Lucien foarte convins.

Domnul Jacotin, mai liniștit, îi dărui o privire plină de bunătate. Apoi, gândindu-se pe de o parte la proverb, pe de altă parte la dificultatea în care se afla fiul său, s-a lăsat purtat de-un dan al generozității și, știind că nu-l va costa prea multă osteneală, a spus pe-un ton de glumă:

— Văd că dacă n-o să pun și eu puțin umărul, o să ne-apuce ziua. Așadar, să-i dăm drumul! Cum e proverbul? „Zadarnic fugi în goană, când n-ai pornit la vreme” Să vedem. Zadarnic fugi în goană…

Cu câteva clipe mai înainte această lucrare la limba franceză i se păruse ridicol de ușoară. Acum, când își luase răspunderea redactării ei, o vedea cu alți ochi. Citi de mai multe ori proverbul cu atenție și murmură:

— E un proverb.

— Da, a încuviințat Lucien, așteptând fără emoție urmarea.

Această liniștită încredere a fiului său l-a tulburat pe domnul Jacotin și, pe măsură ce simțea că e în joc prestigiul său de părinte, devenea nervos.

— Când v-a dat lucrarea, profesorul nu v-a spus nimic?

— Ba da. Ne-a spus: „Să nu rezumați în niciun caz *Iepurele și broasca țestoasă.* Găsiți voi singuri un alt exemplu.” Așa ne-a spus.

— Adevărat, nu mă gândisem, zise tatăl. *Iepurele și broasca țestoasă* e un exemplu bun.

— Da, dar nu e voie…

— Nu e voie, desigur, nu e voie… Dar dacă nu e voie…

Domnul Jacotin, mai îmbujorat la față ca de obicei, căuta o idee sau măcar o frază care să-i slujească drept punct de plecare. Imaginația lui nu era atât de cuprinzătoare. Începu să analizeze proverbul cu un îndoit sentiment de teamă și de ciudă ascunsă. Încetul cu încetul, se abătea în privirile lui aceeași umbră de plictiseală pe care o văzuse în ochii lui Lucien.

În sfârșit, îi încolți în minte gândul de a dezvolta un subtitlu de ziar: *Cursa înarmărilor*, pe care îl citise în dimineața aceea. Ideea se desfășura destul de bine: o țară se pregătește de război mai demult, fabricând tunuri, tancuri, mitraliere și avioane. Țara vecină nu urmează același ritm grăbit, așa încât, în clipa când izbucnește războiul, se trezește nepregătită, și zadarnic își dă silința să recâștige timpul pierdut. Iată un subiect foarte potrivit pentru o excelentă lucrare scrisă.

Fața domnului Jacotin, care se luminase deodată, tot atât de repede s-a întunecat. Se gândea că ideile sale politice nu-i îngăduiau să aleagă o temă atât de tendențioasă. Era prea cinstit ca să-și calce convingerile, dar, oricum, ar fi fost o temă potrivită. Deși niciun moment n-ar fi renunțat la opiniile sale, îl încerca totuși părerea de rău că nu s-a alăturat unui partid reacționar, ceea ce i-ar fi permis să-și dezvolte subiectul cu întreaga aprobare a conștiinței sale. Se învioră cugetând la Palmele Academice, dar cu oarecare melancolie.

Lucien aștepta fără teamă roadele acestei căutări. Se socotea eliberat de grija de-a explica proverbul și nici nu se mai gândea la el. Tăcerea se prelungea însă la nesfârșit și timpul așteptării I se păru prea lung. Își simțea pleoapele grele și de câteva ori a căscat cu zgomot. Tatăl său, cu fruntea încordată în efortul gândirii, s-a simțit atins ca de tot atâtea imputări și enervarea lui spori. Zadarnic își chinuia mintea, nu născocea nimic. Cursa înarmărilor îl persecuta. I se părea că se făcuse una cu proverbul, și cu cât se silea mai mult s-o uite, cu atât mai stăruitor se gândea la ea. Din când în când, ridica spre fiul său, pe furiș, o privire plină de spaimă.

În clipa când nu mai nădăjduia nimic și se pregătea să-și mărturisească neputința, îi veni o altă idee. Era ca un fel de transpunere a cursei înarmărilor, a cărei obsesie reușise s-o înlăture. O altă întrecere, de data aceasta sportivă, în vederea căreia se pregăteau două echipe de vâslași: una antrenându-se metodic, cealaltă cu o neglijentă înfumurare.

— Hai! luă comanda domnul Jacotin. Scrie!

Pe jumătate adormit, Lucien tresări și prinse între degete tocul.

— Mi se pare că dormeai?

— O, nu! Mă gândeam. Mă gândeam la proverb. Dar n-am găsit nimic.

Domnul Jacotin zâmbi cu îngăduință, apoi, încordându-și privirea, începu încet să dicteze:

— Ce sunt aceste forme verzi și alungite, virgulă, care se înfățișează privirilor noastre, virgulă, în această minunată după-amiază a duminicii de

vară? Văzându-le de departe, par să aibă brațe lungi, dar aceste brațe nu sunt altceva decât vâsle, iar formele verzi sunt luntre, care se leagănă ușor în voia valurilor Marnei.

Lucien, cuprins de-o nedeslușită îngrijorare, s-a încumetat să ridice capul și în privirea lui a trecut un fior de spaimă. Cufundat în șlefuirea unei fraze de legătură, cu ajutorul căreia urma să treacă la prezentarea celor două echipe rivale, tatăl său nu l-a băgat în seamă. Cu gura întredeschisă, cu pleoapele pe jumătate lăsate, îi supraveghea pe vâslași, strângându-i laolaltă pe apa gândurilor sale. Pe pipăite, întinse mâna și apucă tocul cu care scria fiul său.

— Lasă. Am să scriu singur. Îmi vine mai ușor decât să dictez.

Cuprins de înfrigurare, începu să scrie, cu o îmbelșugată revărsare de fraze. Ideile și cuvintele îi veneau sub condei într-o înșirare lesnicioasă și totuși năvalnică, înclinând spre un lirism înaripat. Se simțea bogat, stăpân al unei minunate grădini înflorite. Lucien mai privi o dată, nu fără oarecare îngrijorare, cum aleargă pe maculator condeiul inspirat, apoi adormi, culcându-și capul pe masă. La orele unsprezece, tatăl său îl trezi din somn și îi întinse caietul.

— Acum te rog să copiezi aceste rânduri cu băgare de seamă. Aștept până termini, ca să citesc încă o dată ce ai scris. Să fii atent, mai cu seamă la punctuație.

— E târziu, a încercat să spună Lucien. N-ar fi mai bine să mă scol mâine dis-de-dimineață?

— Nu, nu. Bate fierul cât e cald. Ia uite, alt proverb!

Domnul Jacotin zâmbi, ca în fața unui prânz îmbelșugat, și adăugă:

— Nu mi-ar fi prea greu să explic și acest proverb, dacă aș avea timp. E un subiect de toată frumusețea. Aș putea să-l dezvolt în douăsprezece pagini dintr-o singură suflare. Cel puțin l-ai înțeles bine?

— Ce să înțeleg?

— Te-am întrebat dacă înțelegi proverbul: „Bate fierul cât e cald”.

Lucien, la capătul răbdării, era cât pe-aci să se prăbușească în descurajare. Își reveni însă și răspunse cu supunere:

— Da, tată, înțeleg, dar trebuie să transcriu lucrarea.

— Ai dreptate, transcrie-o, spuse domnul Jacotin, pe-un ton care arăta disprețul său pentru anumite îndeletniciri subalterne.

Săptămâna următoare profesorul a înapoiat elevilor lucrările corectate.

— În general, zise el, sunt departe de a fi mulțumit. Afară de Beruchard, căruia i-am dat nota treisprezece, și alți cinci-șase la limită, restul n-ați înțeles subiectul.

Le-a explicat cum trebuia făcută lucrarea, apoi, din întregul teanc de caiete corectate cu cerneală roșie, a ales trei, pe care a început să le judece. Cel dintâi era al lui Beruchard, pe care l-a răsplătit cu laude. Al treilea era al lui Lucien.

— Citindu-ţi lucrarea, Jacotin m-a surprins acest fel al dumitale de a scrie cu care nu eram obișnuit și care mi-a displăcut atât de mult încât n-am stat la îndoială să te ating cu un 3. Dacă până acum mi s-a întâmplat adeseori să te cert pentru dezvoltarea prea săracă a compozițiilor dumitale, de data aceasta trebuie să-ți spun că ai căzut în defectul contrar. Ai găsit mijlocul să umpli șase pagini și să rămâi tot timpul în afară de subiect. Și mai nesuferit decât orice e acest stil împopoțonat, pe care ai crezut cu cale să-l folosești.

Profesorul mai vorbi câtva timp despre lucrarea lui Lucien, dând-o drept model elevilor despre felul cum nu trebuie scrisă o compoziție. A citit cu glas tare câteva fraze, care i se păreau cu deosebire ridicole. În clasă s-au schițat câteva zâmbete, icneli, ba unii au râs pe înfundate. Lucien se făcuse galben ca ceara. Nu se simțea rănit numai în mândria lui, ci în respectul pe care-l purta tatălui său.

Simțea totuși un fel de ciudă că tatăl său îl pusese în situația de-a fi bătaia de joc a colegilor. Nu era printre cei dintâi în clasă, dar niciodată o lecție neștiută sau un răspuns anapoda nu-l Făcuse de râs ca acum. În orice lucrare scrisă, la franceză, la latină sau la algebră, chiar dacă avea unele greșeli, păstra o îngrijită măsură, și chiar oarecare ținută de elev cuviincios. Cu o seară mai înainte, pe când, cu ochii înroșiți de somn, copiase textul scris de domnul Jacotin. Avusese o presimțire precisă despre felul cum îi va fi primită lucrarea. A doua zi dimineața, judecând cu atât mai limpede, se gândise tot timpul să n-o mai prezinte, dându-și seama cât era de falsă și de nepotrivită cu cerințele clasei. În ultima clipă, lăsându-se stăpânit de convingerea instinctivă că tatăl său nu putea să greșească, s-a hotărât.

Întorcându-se la prânz de la școală, Lucien nu-și putea ierta sentimentul de încredere, ca să zicem așa religioasă, care fusese în el mai puternic decât însăși evidența. Ce-i venise tatălui său, tam-nesam, să se apuce să explice proverbele? Umilința acestui 3 din 20 la limba franceză o meritase cu vârf și îndesat. Era de ajuns ca să-i taie pe toată viața pofta de-a mai explica

proverbe. Iar Beruchard a luat 13. N-o să-i cadă tocmai bine tatei. Lasă-l, să se învețe minte!

În timpul mesei, domnul Jacotin s-a arătat bine dispus, ba chiar amabil. Era în privirile și în vorba lui o veselie puțin cam febrilă. Avu cochetăria să nu pună de la început întrebarea are îi ardea buzele și pe care fiul sau o aștepta. Atmosfera prânzului nu se deosebea însă prea mult de aceea a zilelor obișnuite. Buna dispoziție a tatălui, în loc să aducă o destindere în sânul familiei, părea mai mult un motiv de stinghereală. Doamna Jacotin și fiicele sale au încercat în zadar să se pună la diapazonul veseliei pe care o arăta stăpânul casei. Iar mătușa Julie crezu de datoria ei să sublinieze, printr-o atitudine îmbufnată și un aer de surprindere jignită, cât de nepotrivită era, pentru restul familiei, această exagerată veselie. Domnul Jacotin a simțit și s-a întunecat la față.

— În sfârșit, zise el, schimbând dintr-o dată vorba. Ce-i cu proverbul?

Era în glasul lui o emoție care semăna mai mult a îngrijorare decât a nerăbdare. Lucien își dădu seama că în clipa aceea putea, cu un cuvânt, să facă din tatăl lui un om nefericit. Îl privea fără să se simtă stingherit, ca și cum ar fi avut în mână soarta lui. Se gândea că bietul om trăia de ani de zile cu sentimentul autorității unui șef de familie care niciodată nu greșește și că, apucându-se să explice un proverb, își riscase într-un joc primejdios aureola sa de om și părinte atoateștiutor. Tiranul familiei își pierdea acum nu numai întreg prestigiul în fața alor săi, ci totodată prețuirea pe care o avea pentru el însuși. O groaznică prăbușire! La masa din bucătărie, față în față cu mătușa Julie, care își aștepta revanșa, drama pe care o singură vorbă putea s-o dezlănțuie începuse să ia conturul unei tulburătoare realități. Lucien se simți înspăimântat de prăbușirea tatălui său și în inima lui încolți un simțământ duios de milostivă generozitate.

— Ei, unde-ți zboară gândul? Te-am întrebat dacă profesorul ți-a înapoiat lucrarea.

— Lucrarea? Da, mi-a înapoiat-o.

— Și ce notă am luat?

— Treisprezece.

— Nu e rău. Și Beruchard?

— Treisprezece.

— Și care a fost nota cea mai mare?

— Treisprezece.

Întreaga față a tatălui s-a luminat. Se întoarse spre mătușa Julie cu o privire stăruitoare, ca și cum acel 13 ar fi fost dat împotriva voinței ci. Lucien coborâse ochii și privea în el însuși cu o plăcută emoție. Domnul Jacotin îl bătu pe spate și zise cu glas plin de bunătate:

— Vezi tu, dragul meu băiat, când te-apuci de o lucrare, trebuie să cugeți adânc asupra ei. Dacă izbutești să-i prinzi înțelesul, munca e îndeplinită mai mult de trei sferturi. Iată ceea ce aș vrea să-ţi intre bine în cap odată pentru totdeauna. Și cred că am să reușesc. N-am să cruț nici timp, nici osteneală. De altfel, de azi înainte, toate lucrările la limba franceză o să le facem împreună.

CIZMELE DE CALE LUNGĂ

Germaine Buge coborî din locuința domnișoarei Larisson, unde făcuse două ceasuri de „curățenie generală" sub ochiul critic al fetei bătrâne. Era ora patru într-o zi de decembrie și înghețul dura de două zile. Paltonul nu-i ținea de cald. Stofa subțire, de lână și bumbac, se tocise de atât purtat și nu mai era decât o părere. Vântul iernii trecea prin țesătura ei ca printr-o sită. Poate că trecea și prin Germaine, care nu părea să fie nici ea mai rezistentă și mai reală decât paltonul. Era o umbră firavă, cu un obraz îngust, brăzdat de necazuri, una din acele ființe pe care soarta s-a milostivit să le facă suferinde și puțintele, pentru a putea trăi din te-miri-ce și mai nimic. Trecea pe stradă fără ca bărbații s-o bage vreodată în seamă, iar femeile prea rar. Vânzătorii din prăvălie nu țineau minte cum o cheamă și singurii care îi știau numele erau cei care se foloseau de serviciile ei.

Germaine urca în grabă strada Lamarck. La colțul străzii Mont-Cenis întâlni câțiva școlari care coborau la vale fugind. Erau cei dintâi care ieșeau din clasă; alții veneau după ei. În fața școlii, pe prima treaptă a scării de piatră care suie pe dealul Montmartre, copiii se strânseseră într-o ceată gălăgioasă, care încă nu se risipise cu totul. Germaine se opri în colțul străzii Paul Feval și îl căuta cu ochii pe Antoine. În câteva minute, elevii se împrăștiară care-ncotro pe străzile învecinate și ea începu să fie îngrijorată, nevăzându-l pe Antoine. Acum nu mai rămăseseră în fața școlii decât vreo șase băieți, care vorbeau despre sport. Înainte de a se răspândi pe la casele lor, întârziau clipa despărțirii. Germaine s-a apropiat de ei, întrebându-i dacă îl cunosc pe Antoine Buge și dacă l-au văzut. Cel mai mic dintre ei, de-o vârstă poate cu Antoine, zise scoțându-și șapca:

— Buge? îl cunosc. L-am văzut la ieșire, a plecat printre cei dintâi, cu Frioulat.

Germaine a mai zăbovit un minut, apoi. Dezamăgită, a făcut calea-ntoarsă.

În vremea aceasta, din celălalt colț al străzii Paul Feval, Antoine o văzu pe mama lui așteptându-l. Avu o strângere de inimă și se simți vinovat. Mai mult încă, se întrebă cu glas tare, în ceata unde se ascunsese, dacă n-ar face bine s-o ajungă din urmă.

— Fă cum vrei, i-a răspuns tăios Frioulat. Fiecare e liber să-și ia vorba înapoi. N-o să mai faci parte din bandă, și-atâta tot.

Antoine s-a dat bătut și a rămas. Nu voia să fie socotii drept unul care își ia vorba înapoi. Pe de altă parte, ținea să facă parte din bandă, deși câi codată mâna de fier a șefului era cam grea. Frioulat era un tip formidabil. Nu era mai Înalt decât Antoine, dar bine legat, iute și nu știa ce-i frica. O dată s-a luat la harță cu un bărbos. Nu sunt povești, Nandin și Rogier l-au văzut cu ochii lor.

Ceata de elevi din care nu se strânseseră deocamdată decât cinci haiduci aștepta pe al șaselea, Huchemin, care locuia într-o casă de pe strada aceea și se dusese să pună la adăpost ghiozdanul lui și pe-ale colegilor.

Huchemin s-a întors, și banda era acum în păr. Antoine, la fel de trist, rămăsese în urmă să mai privească o dată școala și se gândea la întoarcerea mamei sale în locuința lor din strada Bachelet.

Frioulat, ghicindu-i îndoielile, avu istețimea să-i încredințeze o misiune importantă.

— Buge, tu ai să pleci în recunoaștere. Vom vedea de ce ești în stare. Dar să fii cu băgare Ie seamă, e primejdios!

Cu obrajii îmbujorați de mândrie, Antoine a urcat în galop strada Sălciilor și s-a oprit la cea dintâi răspântie. Se înserase și trecătorii erau rari; două femei bătrâne și un câine fără stăpân. Antoine s-a înapoiat și a dat raportul cu un „las înăbușit:

— N-am fost atacat, dar pe strada Saint-Victor e ceva suspect.

— Îmi închipui ce trebuie să fie, spuse Frioulat, dar am luat măsuri. Și acum, plecarea! Toți într-un singur șir, unul după altul în urma mea, pe lângă ziduri. Nimeni nu iese din rând decât ia comandă, chiar dacă voi fi atacat.

Baranquin, un puști bălai, care lua parte pentru prima oară la o expediție, părea foarte tulburat și l-a întrebat pe Antoine ce primejdii vor avea de înfruntat. Dar șeful i-a închis gura cu un ordin aspru, și Baranquin a intrat în rând fără să mai sufle o vorbă. Au urcat strada Sălciilor în liniște. De câteva

ori Frioulat le-a poruncit să se culce pe burtă de-a lungul trotuarului înghețat, nedând nicio lămurire despre primejdia care-i amenința. Iar el, cutezător ca un erou legendar și ca un căpitan de oști, stătea în picioare scrutând împrejurimile, cu mâna streașină la ochi. Nimeni nu îndrăznea să sufle o vorbă; li se părea însă că Frioulat merge cu închipuirea cam departe. Azvârlise de două ori cu praștia pe strada Cortot, fără să simtă nevoia de-a explica ortacilor săi scopul acestei acțiuni. Banda făcu o haltă la răspântia Norvins, iar Antoine se încumetă să întrebe ce se întâmplase pe strada Cortot.

— Eu port răspunderea expediției, i-a tăiat vorba Frioulat, și n-am vreme de pălăvrăgeală! Baranquin, adăugă el, pleacă imediat în recunoaștere până în strada Gabrielle! Pas alergător!

Se făcuse aproape noapte. Cu inima îndoită, Baranquin a pornit în goana mare. Așteptând întoarcerea lui, „șeful" a scos un petic de hârtie din buzunar și s-a uitat la ea, încruntând din sprâncene.

— Gâsca! se răsti el la Huchemin și la Rogier, care vorbeau cam tare. Vedeți foarte bine că gândesc, nu?

Curând se auziră clămpănind galoșii lui Baranquin, care se întorcea cu sufletul la gură. Nu zărise nimic neobișnuit în timpul recunoașterii și mărturisi rezultatul cercetărilor sale cu o deplină nevinovăție. Neplăcut surprins de această abatere de la regulile jocului, care dovedea o lipsă totală a sentimentului epic, Frioulat mărturisi în fața colegilor săi:

— De când sunt comandant, zise el, n-am văzut un asemenea idiot!

Haiducii au înțeles foarte bine nemulțumirea șefului și o socotiră îndreptățită, dar cum avea fiecare din ei un dinte împotriva lui Frioulat, nu s-au grăbit să-i cânte în strună. După câteva clipe de tăcere, Antoine și-a spus părerea lui:

— De vreme ce n-a văzut nimic, ce era să spună? Nu înțeleg pentru ce ar merita să-l ocărâm?

Huchemin, Rogief și Nandin au întărit toți trei într-un glas această părere, și șeful a rămas puțin tulburat.

— O fi, dar dacă ne mărginim numai la ce se vede, ne pierdem vremea degeaba, a zis el.

Antoine, gândindu-se mai bine, a recunoscut în sinea lui că are dreptate și-i păru rău că zdruncinase autoritatea șefului. Îi era rușine, mai ales, că luase asupra lui rolul de apărător al banalei realități împotriva nobilei

închipuiri, care, după cât se pare, reprezintă însuși temeiul eroismului. A încercat să-și repare greșeala, dar de la primele cuvinte Frioulat l-a repezit:

— Ține-ți fleanca! Decât să vii să tulburi disciplina în banda noastră, ai fi făcut mai bine să te cari după fusta maică-tii. Din pricina ta avem o întârziere de un sfert de oră.

— Foarte bine, a răspuns Antoine, nu vreau să pierdeți vremea din pricina mea. Eu nu mai fac parte din bandă.

Apoi a luat-o pe strada Gabrielle, însoțit de Baranquin. Ceilalți stăteau în cumpănă. Nandin și Huchemin s-au hotărât să-i urmeze pe răzvrătiți, dar mai de departe. Rogier ar fi dorit să li se alăture, dar nu îndrăznea să meargă până la o ruptură pe față cu șeful și, pășind agale, avea aerul că-l așteaptă. Frioulat porni cel din urmă, strigând:

— Turmă de încornorați! Descurcați-vă cum știți! Eu mi-am dat demisia! Dar o să plângeți după mine!

Banda, ruptă în patru, se înșirase pe-o distanță de vreo sută de metri, îndreptându-se spre ținta expediției, care se afla pe o porțiune a străzii Elysee-des-Beaux-Arts, între cele două cotituri ale ei. Ulița era cufundată în întuneric, abruptă și tot atât de pustie ca și culmea dealului Montmartre.

În apropierea locului ales, Antoine și Baranquin încetiniră pașii, iar banda întreagă se strânse din nou ca o armonică. La prima cotitură, strada era tăiată de-a curmezișul de un șanț adânc, însemnat cu un felinar roșu. Lucrările începuseră, probabil, în ultimele două zile, fiindcă expediția de alaltăieri nu zărise pe-acolo nicio urmă de săpături. Era un bun prilej de acțiuni primejdioase, și banda începu să regrete destrămarea ei. Nu se putea trece decât pe-o scândură îngustă, între două frânghii, întinse pe margini ca un parapet. Cu toată dorința ce o avea de-a se apleca asupra prăpastiei, Antoine nu se opri, pentru a nu fi bănuit că vrea să-i aștepte pe ceilalți.

Cei șase elevi se regăsiră laolaltă ceva mai departe, în fața prăvăliei de vechituri. Era o dugheană strâmtă, cu zugrăveala pereților zgâriată și nu purta niciun fel de firmă. În schimb, vitrina era plină de felurite anunțuri. Pe cel mai mare din ele scria: *Ocazii pentru cunoscători!* Iar pe altul: *Magazinul nu vinde pe credit decât persoanelor cu dare de mână.* Fiecare obiect expus era însoțit de-o certificare istorică, mai mult decât suspectă, înscrisă pe un carton dreptunghiular. „Biroul de la țară al reginei Hortansa” era o măsuță de bucătărie în lemn alb, mâncată de nenumărate spălături cu leșie. Se înșirau mai departe râșnița de cafea a doamnei Du Barry, săpuniera lui Marat, încălțările din Charente ale Bertei cu piciorul mare. Pălăria tare a

lui Félix Faure, coada de pipă a reginei Pomaré, stiloul cu care a fost semnat tratatul de la Campo-Formio și o sută de alte rămășițe ilustre de același fel, până la învelișul de piele al unei mingi de fotbal, prezentat drept „guler pe care, după toate probabilitățile, l-a purtat femeia-papă Ioana". Elevii nu erau în stare de comentarii răutăcioase și nu se îndoiau că negustorul de vechituri adunase într-adevăr în prăvălia lui aceste mărunte resturi ale istoriei. Stiloul de la Campo-Formio îi punea puțin pe gânduri, dar cunoștințele lor despre acel faimos tratat erau destul de nelămurite. Oricum, nici prin minte nu le trecea că proprietarul unui magazin și-ar fi putut îngădui asemenea farse în negoțul său. Toate aceste prezentări scrise cu mâna nu puteau să fie decât adevărate, după cum adevărate sunt cele tipărite. Banda nu-și organiza însă expedițiile sale ¡pentru a sta să admire asemenea amintiri istorice. Un singur obiect din mijlocul vitrinei atrăgea privirile pătimașe ale celor șase elevi. Era o pereche de cizmulițe, însoțite și de o mică inscripție, care nu conținea decât aceste patru cuvinte: „Cizmulițe de șapte leghe", pe care tratatul de la Campo-Formio, săpuniera lui Marat, Félix Faure, Napoleon, Ludovic-Filip și celelalte figuri ale istoriei le învesteau cu o autenticitate aproape de necontestat. Cei șase ștrengari nu credeau, poate, că ar fi fost în adevăr de-ajuns să încalțe acele cizmulițe pentru a călca șapte leghe cu un singur pas. Aveau ei oarecare bănuială că isprăvile lui Neghiniță nu s-au petrecut decât în povești; dar, neavând nicio dovadă, cădeau ușor la înțelegere cu îndoielile. Pentru a nu se pune în contrazicere prea fățișă cu adevărul și a nu se pomeni dezmințiți de realitate, recunoșteau că cizmulițele de șapte leghe își mai pierduseră cu timpul din însușirea lor. În orice caz, originea lor nu putea să fie pusă la îndoială. Aveau o valoare istorică, și toată prăvălia depunea mărturie pentru ele. Nu numai atât, dar erau minunat de frumoase, de-o eleganță care surprindea, în mijlocul celorlalte obiecte din vitrină, aproape toate sărăcăcioase și urâte. Erau croite din piele de lac neagră, subțire și moale, pe măsura unui copil de vârsta privitorilor, iar pe dinăuntru căptușite cu blană albă, care se răsfrângea peste carâmbi ca un guler de zăpadă. Cizmulițele aveau o nobilă și mândră distincție, care intimida puțin, dar podoaba blănii albe le dădea grația unei delicate fantezii.

Buge și Baranquin, sosiți cei dintâi, se pironiseră în fața cizmulițelor, cu nasul în geamul vitrinei, și schimbară între ei câteva cuvinte. Încântarea le curmase aproape glasul, ca un vis fericit, în timpul căruia te întorci din când în când cu gândul la dureroasa realitate a vieții care te așteaptă. Încălțând în

închipuire cizmulițele de șapte leghe, Antoine trăia o poveste nelămurită și plină de peripeții. Cu gândul la mama lui și la mansarda unde se întorsese singură, se oprea din când în când să respire, cât dura o clipă de remușcare, privind viața din vitrina ademenitoare, în fața căreia se apropiase atât de mult, în noapte și în iarnă, încât răsuflarea lui acoperea geamul cu un abur ușor.

Dincolo de cizmulițe, cei doi copii zăreau, venind și plecând, umbra negustorului, deținătorul acelor minunății. Interiorul prăvăliei, ca și vitrina, era luminat de-un simplu bec electric, atârnat, fără abajur, la capătul unui fir, și împrăștiind o lumină galbenă, care nu-ți îngăduia să deosebești prea limpede lucrurile dimprejur.

După cât își puteau da seama din afară, negustorul era un bătrânel scund, cu fața rotundă și netedă, fără crețuri și fără relief. Purta guler tare și înalt, o haină cam strâmtă, pantaloni scurți și ciorapi de biciclist, bine întinși pe picioarele-i uscate. Deși se afla singur în prăvălie, i se auzea din când în când glasul ascuțit, parcă mereu supărat. Se întâmpla să măsoare odaia într-o stare de grozavă frământare, făcând adevărate salturi, dar de obicei ședea pe scaun sub becul electric, în fața unei păsări mari împăiate, fără îndoială un cocostârc, și cu care părea că are discuții foarte însuflețite. Baranquin pretindea chiar că văzuse pasărea mișcându-se și repezindu-se amenințătoare asupra bătrânului. Totul era cu putință în acest cuib al cizmulițelor de șapte leghe.

Banda se strânsese din nou laolaltă, aliniată dinaintea vitrinei, și toate privirile erau ațintite asupra cizmulițelor. Frioulat se oprise cu trei pași în urmă și se uita la șirul celorlalți, rânjind a batjocură și vorbind singur.

— N-au decât să se zgâiască la cizmulițe până mâine dimineață, dacă le place. Altceva mă tulbură pe mine. Eu aveam un plan al meu; dar unde nu-i șef nu mai e nici plan, nu mai e nimic.

Antoine, a cărui răzvrătire provocase celelalte dezertări, nu se îndoia că ținta acestor ocări era el. Să se prefacă a nu fi auzit și să tacă, i se părea lucru înțelept, dar nu de ajuns. Ar fi voit să săvârșească o faptă mare și eroică, ceva care să-l facă mai vrednic decât toți, să încalțe cizmulițele de șapte leghe. Frontul părea că așteaptă riposta la care el însuși se gândea. Rogier și Baranquin îl priveau plini de încredere. Inima îi bătea cu putere, dar, încetul cu încetul, revenea cu hotărâre la prima atitudine. Ieși din rând, trecu prin fața lui Frioulat fără să se uite la el și se îndreptă spre ușa prăvăliei. Toate privirile îl urmăreau cu admirație. Geamul ușii, spart în

două locuri, era căptușit pe dinăuntru cu o velință îngustă, purtând eticheta: „Covorul hoțului din Bagdad”. Antoine, foarte emoționat, apăsă clanță și împinse ușa cu sfiiciune. Ce văzu și auzi prin ușa întredeschisă îl țintui pe prag. În mijlocul prăvăliei, cu pumnii pe șolduri, cu fața lui în flăcări, negustorul stătea în picioare în fața păsării împăiate și-i vorbea cu un glas mânios. Antoine deslușI un fel de lătrat:

— Ai cel puțin curajul opiniilor! Mă simt silit de acest fel de-a strecura mereu tot felul de insinuări! De altminteri, nici nu recunosc valoarea argumentelor pe care mi le servești. Arată-mi documentele, arată-mi dovezile! Ah! Domnul meu, ce mai ai de zis? Aud?

Bătrânul, într-o tăcere provocatoare, se făcea că așteaptă răspunsul. Își înfundase între umeri țapul lui mic și rotund ca un măr și părea că se închircise în gulerul lui scrobit, care-i ajungea până la urechi. Din când în când, îi arunca pasării o privire sfredelitoare și își strângea buzele cu un aer de ironie insultătoare. Deodată, repezindu-se într-un singur salt, îi vârî pumnul sub plisc și începu să strige:

— Nu-ți dau voie! E o infamie! Cum îndrăznești să calomniezi pe Regină? Nu mai vreau să aud nicio vorbă despre Isabela de Bavaria, ai înțeles? Nimic!

Începu să se învârtească în jurul păsării împăiate cu gesturi furioase, vorbind mai departe, cu glasul scăzut. În clipa aceea, cum se plimba astfel măsurând odaia, zări umbra lui Antoine prin ușa întredeschisă. Privindu-l bănuitor se îndreptă spre el cu pași mari, cu capul înainte și umerii adunați, ca și cum ar fi vrut să-l surprindă. Dar Antoine, închizând ușa pe dinafară, făcu semn camarazilor săi și dădu alarma cu un glas plin de spaimă, care-i tulbură pe toți.

Banda, care părea că se grupează din nou sub ordinele lui, l-a urmat și, în dorința arzătoare de a-l întreba ce se întâmplase, s-a oprit la o depărtare de zece-cincisprezece pași dincolo de ușa prăvăliei. Frioulat, care se pregătea la început să bată în retragere, s-a răzgândit și a rămas singur în fața cizmulițelor.

Negustorul ridicase un colț al velinței și, cu nasul lipit de geam, cerceta strada, pândind cu atenție ceata lui Antoine. Școlarii priveau pe furiș și vorbeau în șoapte. În sfârșit, negustorul lăsă să cadă perdeaua și dispăru. Frioulat, care avusese curajul să rămână în lumina vitrinei tot timpul pândei, s-a îndreptat spre grupul cu veleități de bandă, spunând disprețuitor:

— N-aveați nevoie s-o ștergeți, că nu era să vă mănânce! Așa se întâmplă totdeauna acolo unde lipsește un șef. Sunt unii care fac pe deștepții, își dau aere că vor să intre, și pe urmă spală putina. Mi-e scârbă!

— Nu te oprește nimeni să intri, a răspuns Huchemin. Dacă ești mai grozav decât alții, poftim!

— Așa voi face, zise Frioulat.

S-a îndreptat spre ușa prăvăliei și, fără să șovăie, dând brânci ușii, a deschis-o aproape cu totul. Dar chiar în clipa când trecea pragul, se dădu înapoi, scoțând un urlet de spaimă. O pasăre, mai înaltă decât el, ascunsă după ușă, îi sărise în cale cu un fel de lătrat straniu, care avea în el ceva omenesc.

Banda o luase din loc, și Frioulat gonea cu toată puterea fără să mai piardă vremea uitându-se înapoi. Purtând pasărea pe brațe, negustorul a venit până în dreptul ușii și, după ce-a mai lătrat o dată, grăbind retragerea școlarilor, a inii at în dugheană.

Frioulat, scăpat ca din pușcă, s-a alăturat bandei la cotitura străzii. Nimeni nu se mai gândea la șanțul peste care trecuseră cu un sfert de ceas mai înainte, strecurându-se unul după altul pe scândura îngustă. Șanțul se afla la trei metri dincolo de cotitură. Rogier, ajungând la marginea lui, îl zări și vru să se oprească; dar cel e are venea din urmă i-a dat brânci, iar Frioulat, dezlănțuit în goana mare, se năpusti cu atâta putere peste cei care încercau să-și păstreze echilibrul încât îi prăvăli în groapă pe toți, prăbușindu-se la rândul lui, de-a valma cu ei. Șanțul avea o adâncime de aproape doi metri, iar pământul înghețat era tare ca piatra.

Germaine aprinsese focul în sobă și, ca să economisească lemnele, păstrase puțin jeratic, în așteptarea lui Antoine. Odaia era strâmtă, dar anevoie de încălzit din pricina așezării ei. Fereastra mansardei nu se închidea bine și lăsa să intre răbufneli de aer rece. Vântul de la miazănoapte șuiera între acoperiș și clinul peretelui, făcut din șipci subțirele, tencuite cu un strat ușor de var. Stând pe unul din cele două paturi de fier, care, dimpreună cu o masă de grădină, un scaun de lemn, o sobă de tuci și câteva lăzi cu săpun, alcătuiau întreg mobilierul, Germaine Buge privea flacăra scăzută a lămpii cu petrol. Ședea încremenită în nemișcare, ca și gândurile ei.

Ceasul se făcuse șase jumătate și începea s-o cuprindă frica. Antoine n-avea obiceiul să întârzie când se știa așteptat, și mama lui îi spusese la prânz

că se va întoarce acasă înainte de ora cinci. A ieșit de mai multe ori până în capătul scării, cu speranța că va auzi zgomot de pași și-și va scurta cu câteva clipe îngrijorarea așteptării. În cele din urmă, a lăsat ușa întredeschisă. Pe neașteptate, și-a auzit numele strigat pe fereastră. Din fundul curții strâmte, înălțându-și glasul ca printr-un horn, portăreasa striga: „Ei! Buge!…” Se întâmpla uneori să-i dea astfel de veste lui Germaine, când vreo doamnă venea s-o cheme la lucru și nu se încumeta să urce șapte etaje, pentru a se pomeni în cine știe ce magherniță.

Jos, în capul scării, un agent de poliție stătea la taifas cu portarul. Germaine, de cum l-a zărit, a priceput că e vorba de Antoine și sângele i-a înghețat în vine. O tăcere compătimitoare a întâmpinat-o.

— Sunteți mama lui Antoine Buge? a întrebat polițistul. Fiul dumneavoastră a suferit un accident. Nu pare să fie grav. A căzut împreună cu alți copii într-un canal desfundat. Nu știu cât era de adânc, dar pământul e înghețat și e tare. S-au rănit. Fiul dumneavoastră a fost transportat la spitalul Bretonneau. Ați putea încerca să-l vedeți astă-seară.

În stradă, Germaine își dezbrăcă șorțul și-l strânse înfășurat sub braț, după ce scoase din el batista și portofelul care-i umflau buzunarul. Primul ei gând a fost să ia un taxi, dar și-a spus că acei bani îi vor fi mai de folos pentru Antoine. Făcu drumul pe jos, fără să simtă nici oboseala, nici frigul. În durerea ei nu se amesteca niciun fel de revoltă și, gândindu-se la Antoine, la viața lor în odăița de la mansardă, amintindu-și și anii atât de fericiți, i se părea că-și înșelase până atunci adevărata soartă. Venise ceasul socotelilor, și nenorocirea care o lovea punea din nou ordine în viața ei.

„Trebuia să se întâmple, gândea ea, prea eram fericită!”

La spital au poftit-o în sala de așteptare, unde se mai aflau patru femei și trei bărbați, într-o conversație foarte însuflețită.

De la cele dintâi cuvinte auzite, Germaine a înțeles că erau părinții celorlalți copii. Recunoscu de altminteri pe doamna Frioulat, o femeiușcă oacheșă, cu față aspră, care ținea pe strada Ramay o prăvălie cu alimente, unde i se întâmplase să intre de câteva ori pentru cumpărături. Se simți îndemnată, la un moment dat, să-și găsească loc printre cei care așteptau și să-i întrebe cum și unde s-a întâmplat nenorocirea; dar nimeni n-o băgase în seamă când a intrat, afară de doamna Frioulat, care o măsurase cu o privire puțin încurajatoare, ca pe-o femeie oarecare, fără palton, și fără bărbat de vreme ce nu purta verighetă.

Germaine se așeză mai la o parte, iar, din câte a ascultat vorbindu-se, n-a aflat nimic. Nici ceilalți nu știau mai mult decât ea.

— Mă întreb cum s-a putut întâmpla? spunea tatăl lui Naudin, un bărbat tânăr, care purta uniforma încasatorilor din metro.

— Soțul meu a aflat știrea cel dintâi, zise doamna Frioulat, ridicând glasul, ca Germaine să audă că nu toate femeile sunt singure pe lume. Voia să scoată mașina din garaj, dar i-am spus: „Nu te mai osteni, am să iau un taxi”. Unul din noi trebuia să rămână în prăvălie.

Fiecare povestea la rândul său cum aflase despre accident. Câteva minute de așteptare i-au fost de ajuns Germaine pentru a cunoaște numele tuturor părinților. Erau nume pe care le auzise de-atâtea ori din povestirile lui Antoine. Se uita cu admirație și respect la toți Naudinii, Hucheminii și Rogierii aceștia, care purtau același nume ca și camarazii fiului ei. I se părea că se înrudește oarecum cu ei, deși își dădea bine seama ce distanță o despărțea de acești oameni, care erau căsătoriți, aveau o profesiune, o familie, un apartament. Ei continuau să n-o bage în seamă, dar nu le purta pică din pricina aceasta, ci dimpotrivă, le era recunoscătoare pentru discreția lor. Numai doamna Frioulat o intimida puțin, de câte ori îi simțea privirea îndreptată asupra firavei ei făpturi. Simțea într-un fel destul de nelămurit pricina acestei ostilități, și dacă frica i-ar fi lăsat gândirea mai liberă, nu i-ar fi fost greu s-o înțeleagă. O lungă experiență a vieții o învățase că doamnelor de pe-o treaptă socială mai înaltă nu le place să fie puse pe-un picior de egalitate cu femeile sărace. Băcăneasa din strada Ramey se simțea adânc rănită în sentimentul estetic cu care privea edificiul societății. Întâmplarea care o punea alături de această sărăntoacă, desigur o fată cu copil din flori, strecura în sufletul ei o înveninată îndoială. Ea, patroana de magazin, cu automobil propriu, ajungea să se întrebe dacă mai există într-adevăr o ierarhie a categoriilor sociale. Își calcă totuși pe inimă și intră în vorbă:

— Și dumneavoastră, doamnă, sunteți aici, fără îndoială, tot din pricina acestui trist accident?

— Da, doamnă. Sunt mama elevului Buge. Antoine Buge.

— A, al Antoine Buge, da, am auzit vorbindu-se despre el. S-ar părea că băiatul dumneavoastră e cam neastâmpărat. Nu-i așa, doamnă Naudin, ați auzit și dumneavoastră?

— Da, mi-a spus Robert.

— Ah! Așadar e adevărat, ați auzit și dumneavoastră. E un diavol împielițat ștrengarul ăsta!

— Nu, nu, vă rog să mă credeți, Antoine e un băiat cuminte, protestă Germaine, dar doamna Frioulat îi tăie vorba.

— Firea lui poate nu e rea, dar, ca atâți alții, n-a fost îndeajuns supravegheat.

— Pe copii trebuie să-i ții de scurt, zise omul în uniforma metroului.

Bucuroși că pot să descopere un vinovat și să găsească o explicație a accidentului, părinții au început să schimbe între ei, cu glas tare, diferite păreri despre creșterea copiilor și, având aerul că se. Mărginesc la generalități, făceau aluzii destul de transparente la cazul Germainei Buge. În emoția îngrijorării, mamele și tații găseau comori de bunăvoință pentru fiul lor, căruia nenorocirea îi punea pe creștet un nimb de nevinovăție, și nimeni nu se mai îndoia că Antoine fusese capul răutăților, târând după el pe ceilalți băieți.

— Nu vă aduc nicio imputare, i-a spus Germainei doamna Frioulat, nu m-ar lăsa inima într-o asemenea împrejurare, dar, în sfârșit, ce-i adevărat e adevărat. Trebuie să recunoașteți că, dacă l-ați fi supravegheat mai bine pe fiul dumneavoastră, n-am fi ajuns aici. Dar, fiindcă nenorocirea s-a întâmplat, nu pot să doresc altceva, fată dragă, decât să-ți slujească drept lecție pentru viitor.

Măgulite că doamna Frioulat, invocând mărturia lor, vorbise în numele tuturor, celelalte mame subliniară această perorație cu un murmur de respectuoasă aprobare. Germaine, pe care îndeletnicirile ei o deprinseseră cu asemenea mustrări, o primi și pe aceasta fără împotrivire și, stânjenită de privirile care se ațintiseră asupră-i, s-a mulțumit să plece capul. Tocmai atunci intră în sală o infirmieră.

— Fiți liniștiți, zise ea, nu-i nimic grav! Medicul i-a examinat pe toți. N-a găsit decât mâini și picioare fracturate și zgârieturi fără importanță. În câteva săptămâni totul se va aranja. Dar fiindcă s-au lovit în cădere destul de rău, sunt puțin cam zdruncinați. Ar fi mai bine să nu-i vedeți astă-seară. Până mâine se vor liniști. Puteți veni la ora unu.

Cei cinci băieți au fost așezați într-un mic salon pătrat, împreună cu alți trei răniți, cam de aceeași vârstă, care se aflau în spital de trei săptămâni.

Antoine zăcea între Frioulat și Huchemin, având în fața lui pe Rogier și Naudin, ale căror paturi erau vecine. Prima lor noapte a fost cam agitată, și a doua zi la fel de grea. Având dureri și febră destul de ridicată, nu-și

vorbeau și nici nu-i interesa ce se petrece în salon. Toți ceilalți, afară de Antoine, au primit vizita părinților fără prea multă plăcere sau emoție. Antoine se gândise însă la mama lui încă din ajun. Se temea pentru ea, știind că rămăsese singură în mansarda rece, în acea noapte de spaimă și în toate nopțile care au urmat. Când o văzu întrând în salon, fața ei chinuită de oboseală și de nesomn l-a speriat. Germaine i-a ghicit îngrijorarea și de la cele dintâi cuvinte a căutat să-l liniștească.

În patul vecin, la stânga, Huchemin răspundea între două gemete părinților săi, cu un glas îndurerat, care descuraja întrebările. La dreapta lui, Frioulat privea îmbufnat spre maică-sa, ale cărei alintături i se păreau ridicole. Doamna Frioulat nu-l mai scotea din: „Îngerașul meu iubit", „Băiețelul mămichii…" Frumoasă reprezentație pentru camarazii care o auzeau! Infirmiera ceruse ca vizita să nu fie prea lungă. Părinții n-au stat mai mult de un sfert de oră. În acel cadru neobișnuit, copiii, scăpați de sub autoritatea părintească și având aerul că din pricina accidentului au dobândit drepturi depline, îi intimidau. Conversația se înfiripa anevoie. Germaine Buge nu se simțea câtuși de puțin stingherită la căpătâiul fiului ei, dar nu îndrăzni să mai rămână și plecă o dată cu ceilalți.

Micul Baranquin, singurul din întreaga bandă care scăpase teafăr în cădere, fusese trimis acasă înainte de sosirea părinților și vizita lui de a doua zi a fost pentru colegii lui o mângâiere. Regreta foarte sincer că soarta l-a cruțat.

— Voi ați avut noroc, zicea el, că v-ați ales cu ceva oase rupte. Ce n-aș fi dat aseară să fi fost în locul vostru! Frumoasă primire am avut când m-am întors acasă! Tata mă aștepta. Și-a pus ghetele, ca să-mi tragă un picior între buci. Nici nu vă închipuiți ce mi-au auzit urechile toată seara: că sunt un ticălos, că am să sfârșesc la ocnă, și altele. A doua zi la prânz, aceeași muzică. Astă-seară reprezentația continuă. Cum îl știu eu pe tata, seria o să dureze o săptămână.

— Nici mie, zise Rogier, dacă aș fi avut ghinionul să mă întorc acasă teafăr, nu-mi mergea mai bine.

Băieții, dacă n-ar fi avut dureri, s-ar fi simțit la spital mai fericiți decât oriunde. Antoine, care nu-și aducea aminte să-l fi certat maică-sa vreodată, era singurul pe care trista întâmplare nu-l bucura. Frioulat însuși, despre care se credea că e răsfățat de părinți, recunoștea că n-ar fi scăpat ușor dacă s-ar fi întors acasă, ca Baranquin, cu paltonul sfâșiat de sus până jos și fără nicio zgârietură.

Zilele care urmară au fost mai vesele. Încheieturile scrântite nu mai erau atât de dureroase, iar despre picioare în ghips nu se mai vorbea. Pentru cei osândiți la nemișcare, singura distracție era cititul și pălăvrăgeala. Vorbiră mult despre ultima expediție și le plăcea să retrăiască isprăvile din seara aceea. Izbucniră certuri violente, pe care glasul infirmierei nu izbutea să le potolească.

Stăruind să scoată o învățătură din cele petrecute, Frioulat făcea apologia ideii de ordine și susținea că nimic nu s-ar fi întâmplat dacă banda nu și-ar fi renegat șeful.

— Ceea ce nu te-a împiedicat să-ți fie frică, îi dădură peste nas ceilalți.

— Eu m-am retras cel din urmă, a ripostat Frioulat. Am fost silit, fiindcă m-ați lăsat singur, adunătură de trădători!

Schimbul de cuvinte era cu atât mai vehement cu cât, țintuiți în pat, nu risca niciunul să primească un pumn în nas.

Se împăcau, totuși, în amintirea cizmulițelor de șapte leghe. Le era teamă ca nu cumva negustorul să le fi vândut. Vizitele lui Baranquin erau așteptate cu nerăbdare. Tremurau de frică să nu le aducă vreo veste rea. Baranquin știa acest lucru și, de cum intra, avea grijă să-și liniștească poporul. Cizmulițele erau la locul lor în vitrină, spunea el, din zi în zi mai frumoase, mai strălucitoare, iar gulerul de blană albă și mai mătăsos. După-amiază, spre sfârșitul zilei, înainte de aprinsul lămpilor, nu le era prea greu să-și închipuie că cizmulițele și-au păstrat minunata lor însușire de altădată și sfârșeau prin a o crede cu tot dinadinsul. Nimic nu e mai plăcut și mai odihnitor decât să stai în pat și să visezi cizmulițe care calcă șapte leghe cu un singur pas. Fiecare se gândea cu glas tare ce întrebuinţare i-ar plăcea să dea fermecatelor încălțări. Frioulat se bucura, închipuindu-și că bate toate recordurile mondiale de alergare pe jos. Rogier, de obicei, era mai modest. Când l-ar trimite de acasă după un sfert de unt sau un litru de lapte, s-ar duce să le cumpere într-un sat din Normandia, unde le-ar găsi mai ieftin, iar diferența ar băga-o în buzunar. Toți erau de părere ca după-amiezele de joi să le petreacă în Africa sau India, să lupte împotriva sălbaticilor și să vâneze fiare în junglă. Antoine era ispitit de aceleași isprăvi ca și colegii săi, dar nutrea visuri mai dragi, pe care le ținea ascunse. Mama lui nu și-ar li făcut atâta grijă pentru bruna de țoale zilele. În zilele când lipsesc banii din casă, el ar încălța cizmulițele de șapte leghe și în zece minute ar face înconjurul Franței. La Lyon ar lua o bucată de carne de la măcelărie, la Marsilia o pâine, o sticlă de lapte la Nantes și un sfert de cafea la Cherbourg. Se

mângâia cu gândul că ar putea cumpăra pentru maică-sa un palton gros, care să-i țină de cald. Și poate o pereche de pantofi, fiindcă cea pe care o purta, una singură, era veche și cârpită. Când ar trebui plătită chiria și cei o sută șaizeci de franci ar lipsi, tot el ar face rost de bani. N-ar. Fi atât de greu. Ar intra într-o prăvălie din Lille sau Carcassonn. (O prăvălie de oameni bogați, unde clienții când vin să cumpere nu-și țin banii strânși în pumn.) în clipa când o doamnă ar primi restul la casă, i-ar smulge bancnotele din mână și, înainte de-a apuca să strige, ar fi înapoi în Montmartre. A-ți însuși bunul altuia e un lucru neîngăduit, chiar în închipuire și culcat în pat. Dar nici să suferi de foame nu-i plăcut. Iar când n-ai cu ce plăti chiria, când trebuie s-o mărturisești portăresei și să rogi pe proprietar să te îngăduie, te simți tot atât de rușinat ca și cum ai fura bunul altuia.

Germaine Buge nu-i aducea lui Antoine mai puține portocale, mai puține bomboane și mai puține reviste ilustrate decât ceilalți părinți fiilor lor. Cu toate acestea, Antoine nu s-a simțit niciodată atât de sărac ca în spital, tocmai din pricina vizitelor. Auzind pe ceilalți părinți stând de vorbă la căpătâiul bolnavilor, traiul lor li se părea ca o revărsare de belșug aproape de necrezut. Cuvintele lor evocau o viață bogată în fel de fel de întâmplări neașteptate, cu o puzderie de frați, de surori, de câini, de pisici și de canari, cu taifasuri prelungite între vecinii de etaj, cu plimbări în cele patru colțuri ale cartierului, în toate cele patru colțuri ale Parisului, în împrejurimi, în Franța și în străinătate. Era vorba de unchiul Emil, de mătușa Valentina, de verii d'Argenteuil, de o verișoară sosită din Clermont-Ferrand sau din Belgia. Huchemin, de pildă, care la școală nu făcea doi bani, avea un văr aviator și un unchi la Arsenalul din Toulon. Altădată se vorbea despre apropiata vizită a unei rude care locuia la granița Italiei sau la Epinal. Într-o zi, s-au strâns la patul lui Naudin cinci persoane dintr-o singură familie și mai rămăseseră acasă câteva!

Germaine Buge era totdeauna singură la căpătâiul lui Antoine și n-aducea vești despre nimeni. Nu existau în viața lor nici unchi, nici veri, nici prieteni. Rușinați de această lipsă de subiecte și intimidați de locvacitatea vecinilor, își pierduseră buna dispoziție și vorbirea nestânjenită din prima zi. Germaine povestea despre munca ei de peste zi, dar fără multe amănunte, de teamă să nu audă Frioulat sau maică-sa, socotind că fiul unui negustor s-ar simți înjosit să stea cu patul alături de băiatul unei servitoare… Antoine o întreba cu grijă dacă se hrănește îndeajuns, o ruga să nu mai cheltuiască atât de mult pe bomboane și reviste ilustrate, dar se

temea și el să nu fie auzit. Vorbeau aproape în șoaptă, iar cea mai mare parte a timpului se priveau în tăcere, lăsându-i pe ceilalți să pălăvrăgească cu glas tare.

Într-o după-amiază, după ora de vizită, Frioulat, atât de vorbăreț de obicei, rămase vreme îndelungată fără grai, cu privirea ațintită departe, înmărmurit. La întrebarea lui Antoine, pe care această tăcere l-a mirat, s-a mulțumit la început să răspundă:

— Mă, ce să-ți spun, e formidabil!

Nu mai putea de bucurie și parcă totuși un fel de remușcare îl oprea să-și înceapă mărturisirea. În sfârșit, se hotărî:

— I-am povestit mamei. Mi-a promis că mi le cumpără. O să le găsesc acasă, când voi ieși din spital.

Antoine simți cum îi îngheață inima. Cizmulițele nu vor mai fi comoara de care fiecare putea să se bucure, fără să-i păgubească pe ceilalți.

— O să ți le împrumut, a spus Frioulat.

Antoine a clătinat din cap. Era supărat pe Frioulat că-i vorbise mamei sale despre o taină care era numai a lor.

Ieșind de la spital, doamna Frioulat a luat un taxi până în strada Elysee-des-Beaux-Arts și nu i-a fost greu să recunoască vitrina pe care i-o descrisese fiul ei. Cizmulițele erau la locul lor. Doamna Frioulat zăbovi câteva minute privind expoziția de vechituri și scrisul de pe etichete. Cunoștințele ei istorice erau destul de restrânse, iar stiloul de la Campo-Formio n-a mirat-o câtuși de puțin. Nu prețuia prea mult acest fel de negustorie, dar vitrina i-a făcut o impresie bună. Un afiș mai ales i-a inspirat încredere; cel care enunța:

Nu se vinde pe credit de cât persoanelor cu dare de mână.

Doamna Frioulat găsi avertismentul cam grosolan, dar, oricum, negustorul dovedea principii sănătoase. Deschise ușa și zări sub becul electric un bătrânel pirpiriu, stând în fața unei păsări mari împăiate, cu care părea că joacă șah. Fără să se sinchisească de apariția doamnei Frioulat, muta piesele pe tabla cu pătrățele, jucând o dată pentru el, o dată pentru adversarul său. Din când în când, scotea un mormăit satisfăcut și agresiv, fără îndoială după o mișcare pe care-o făcuse pe seama lui. Uluită la început, doamna Frioulat își zise că ar fi bine să-și semnaleze prezența; când deodată, ridicându-se pe jumătate din scaun, bătrânul cu ochii în flăcări și cu degetul arătător începu să chelălăiască amenințând pasărea:

— Ai trișat! Nu minți! Iar ai trișat! Ai schimbat pe furiș și ilicit poziția calului, pentru a-ți apăra regina, de două ori atacată și iremediabil pierdută! A, recunoști acum? Scumpe domn, sunt încântat, dar știi foarte bine înțelegerea ce-am avut-o, prin urmare ți-am luat calul!…

Luă figura de pe tabla de șah și o vârî în buzunar. Apoi, privind pasărea, scoase un chicot de veselie, care se dezlănțui într-o adevărată criză de râs nebun. Se lăsă să cadă din nou pe scaun și, aplecat asupra jocului, cu brațele încrucișate pe piept, scuturând din umeri, continuă să râdă aproape fără zgomot; numai din când în când scotea un sunet ascuțit, asemenea unui chițcăit de șobolan. Doamna Frioulat, puțin înspăimântată, începuse să se întrebe dacă n-ar face mai bine să se retragă. Dar bătrânul, devenind din nou serios și ștergându-și ochii, zise ciudatului jucător de șah:

— Iartă-mă, dar ești cum nu se poate mai caraghios când faci mutra asta! Te rog, nu te uita la mine, că iar m-apucă râsul… Nici nu-ți dai seama, poate, cât ești de caraghios! Ei, haide, vreau să uit ce s-a întâmplat. Îți dau înapoi calul.

Scoase figura din buzunar și o așeză la locul ei. Apoi se cufundă din nou în studiul tablei de șah.

Doamna Frioulat nu se putea hotărî. Gândindu-se însă la cheltuiala ce-o făcuse venind cu taxiul, se hotărî să rămână în prăvălie și *crescendo* tuși de câteva ori. La al treilea tușit, negustorul întoarse capul și, privind-o cu o curiozitate din care nu lipsea puțină imputare, o întrebă:

— Sunteți, desigur, o jucătoare de șah.

— Nu, răspunse doamna Frioulat, tulburată de această întrebare. Nu știu. Am jucat pe vremuri dame. Bunicul meu cunoștea foarte bine acest joc.

— Vasăzică nu jucați șah.

O privi câteva clipe foarte nedumerit, ca pe-o enigmă, având aerul să se întrebe: „Pentru ce-a venit?” Problema i se părea de nerezolvat și, fără îndoială, lipsită de interes, căci ridică nepăsător din umeri, și, întorcându-se la șahul lui, îi spuse păsării:

— E rândul dumitale, domnule.

Doamna Frioulat, descumpănită de primirea pe care i-o făcuse acest ciudat negustor fantezist, rămase o clipă fără glas.

— A, a! zise bătrânul, frecându-și palmele. Partida începe să devină interesantă. Sunt foarte curios să văd cum ai să ieși din această situație grea.

— Vă rog să mă iertați, îndrăzni doamna Frioulat, sunt o clientă…

Negustorul o privi de data aceasta cu o nestăpânită uimire.

— O clientă!

Rămase o clipă pe gânduri, apoi, întorcându-se pentru a vorbi păsării, zise cu glasul scăzut:

— O clientă.

Se uită visător la tabla de șah, apoi, dintr-o dată, fața i se lumină:

— Ei, nici nu băgasem de seamă că ai făcut o mișcare cu turnul! Din ce în ce mai interesant! Iată o partidă splendidă, la care nu m-aș fi așteptat. Felicitările mele! Situația e cu desăvârșire răsturnată. De data aceasta, eu sunt cel amenințat.

Văzându-l din nou cufundat în joc, doamna Frioulat se simți jignită și zise, ridicând glasul:

— Oricum, n-o să-mi pierd toată după-amiaza așteptând să vă terminați partida! mai am și alte treburi.

— Dar în definitiv, doamnă, ce doriți?

— Am intrat să-mi spuneți ce preț are perechea de cizmulițe din vitrină?

— Trei mii de franci, răspunse negustorul, fără să ridice ochii de pe tabla de șah.

— Trei mii de franci? Sunteți nebun?

— Da, doamnă.

— Trei mii de franci pentru o pereche de cizmuliţe? E absurd. Cred că nu vorbiți serios.

De data aceasta bătrânul se ridică în picioare și se propti furios în fața clientei:

— Sunteți sau nu sunteți dispusă, doamnă, să vârâți trei mii de franci în această pereche de cizmulițe?

— A, nu! a strigat doamna Frioulat cu indignare. Se înțelege că nu!

— Atunci să nu mai vorbim și vă rog să mă lăsați să-mi termin partida.

Aflând că Frioulat e pe cale să intre în stăpânirea cizmulițelor de șapte leghe, colegii săi și-au arătat atât de fățiș nemulțumirea încât Frioulat simți nevoia să-i liniștească.

Dacă îi vorbise mamei sale despre cizmulițe, zicea el, n-o făcuse dinadins. De altminteri, doamna Frioulat nu i-a făgăduit nimic. Numai atât că n-a spus nu. Dar reamintindu-și bucuria provocatoare pe care în nesocotința lui o arătase, băieții nu-i prea dădeau crezare. Timp de o zi întreagă fu aproape boicotat. Nu-i mai vorbeau decât din vârful buzelor. În cele din urmă, nevoia de a-și păstra iluziile a fost mai puternică și rămânând, totuși, puțin neliniștiți, colegii lui Frioulat s-au înduplecat să

creadă că amenințarea nu era încă o realitate. Încetul cu încetul, începură să vorbească tot mai rar despre cizmulițe, și în curând nu mai pomeniră de fel despre ele, cel puțin pe față.

Luând pildă de la Frioulat, fiecare urzea planuri pe socoteala lui proprie. Într-o după-amiază, după plecarea mamei sale, Huchemin arăta o față strălucind de fericire, și toată seara și-a ascuns bucuria într-o tăcere ușor de descifrat. A doua zi, le-a venit rândul lui Rogier și Naudin să fie fericiți.

Frioulat a părăsit spitalul cel dintâi. Și când băieții l-au întrebat dacă va veni să-i mai vadă, el a răspuns:

— Parcă altă treabă n-am!

În drum de la spital până acasă nu i-a pus tatălui său care-l însoțea nicio întrebare. Nu voia, din delicatețe, să strice părinților lui plăcerea de a-i face o surpriză. Acasă nu i-a pomenit nimeni despre cizmulițe; dar aceasta nu l-a neliniștit câtuși de puțin. Dimineața părinții lui erau ocupați cu băcănia. Momentul cizmulițelor va veni, fără îndoială, când se vor așeza cu toții la masă. În așteptare, a plecat să se joace în curtea cea mică din spatele prăvăliei. Frioulat și-a construit un avion de vânătoare din piese foarte felurite: lăzi, butoaie, sticle și cutii de conserve, depozitate în curte. Într-o ladă goală și-a instalat instrumentele de bord, cutii de somn marinat și mazăre boabe, iar dintr-o sticlă de coniac și-a făcut mitralieră. Fără a-și pierde cumpătul o clipă, s-a ridicat „în luminare” până la două mii cinci sute de metri. Avionul inamic nu-l observase și zbura liniștit. Frioulat se năpusti asupra lui și își puse mitraliera în acțiune, dar, aplecându-se prea mult pe marginea lăzii, sticla de coniac îi scăpă din mâini și se sparse în cioburi pe pavaj. Păstrându-și sângele rece, mormăi cu dinții strânși:

— Porcul! Mi-a băgat un glonț direct în mitralieră.

Doamna Frioulat, care trecea prin dosul băcăniei, a auzit zgomotul și, apropiindu-se, a zărit țăndările sticlei înotând într-o baltă de coniac.

— Ei, asta le-ntrece pe toate! Nici n-ai ajuns bine acasă și ai început să-ți faci de cap. Să fi rămas mai bine unde erai. O sticlă de coniac extra, care s-a scumpit cu zece la sută. Aveam de gând să ies în oraș azi după-amiază să-ți cumpăr cizmulițele, dar de acum poți să le spui adio. Nici să nu mai vorbim! De altminteri, mi se pare ridicol să arunc banii pe niște ciubotele, numai pentru a-ți face gustul. Mai ai o pereche de cizmulițe de cauciuc aproape noi.

Rogier a ieșit din spital două zile mai târziu. Acasă, când a început să vorbească despre cizmulițe, toată familia l-a privit cu mirare. Maică-sa și-a

adus aminte, ce-i drept, de făgăduiala pe care i-o făcuse și a murmurat: „Cizmulițele, da, da, cizmulițele…” Văzând-o în încurcătură, Rogier-tatăl a intervenit: „Cizmulițele, foarte bine, vom mai sta noi de vorbă și despre ele, când o să începi să înveți mai bine. Nu-i destul să-ți rupi un picior ca să ai toate drepturile. Când zăceai la spital, mama ta ți-a promis… se înțelege… dar acum te-ai vindecat. Ești bun sănătos și nu-ți rămâne altceva decât să recâștigi timpul pierdut. La sfârșitul anului, dacă îți dai silința, răsplata va fi mulțumirea de a-ți fi dat silința, și atunci vom vedea, vom chibzui, ne vom gândi… Nu-i nicio grabă, nu-i așa? Pune-te pe lucru mai mult!

Naudin, care a mai rămas în pat două zile, a avut aceeași dezamăgire, dar cu mai puține adaosuri de fraze. Mama lui, care nu mai departe decât în ajun își repetase făgăduiala, i-a spus cu gândul aiurea: „Întreabă-l pe tatăl tău”. Iar Naudin-tatăl a mormăit: „A, cizmulițele?” pe-un ton atât de indiferent, ca și cum nevastă-sa i-ar fi cerut să-și dea părerea despre cauzele războiului de treizeci de ani.

Antoine și Huchemin, care erau vecini cu paturile, au mai rămas în spital încă o săptămână după plecarea lui Naudin. Găsindu-se singuri în mijlocul noilor veniți, ei au fost siliți cu atât mai mult să se apropie unul de altul, iar intimitatea aceasta i-a pricinuit lui Antoine, adeseori, clipe foarte neplăcute.

În această ultimă săptămână a avut și mai mult de suferit de pe urma situației lui de băiat sărac. Neavând nimic de povestit din viața lui, era nevoit să asculte pălăvrăgelile lui Huchemin, la care n-avea altceva de adăugat decât comentarii. Nimic nu-i mai trist decât rolul unui confident sărac. Sunt vrednici de milă acești oameni cumsecade, cărora nu li se întâmplă niciodată nimic și care se resemnează să asculte, cu politețe, balivernele unui pisălog povestindu-și propriile lui pățanii. Huchemin, căruia îi făcea mare plăcere să-și plictisească ascultătorul, nu mai sfârșea cu laudele și cu întâmplările privitoare la ai lui. Ceea ce îl îndemna mai mult să vorbească despre unchii și mătușile lui erau foloasele pe care spera să le aibă într-o zi de pe urma lor. Aflând despre deziluziile suferite de-alde Frioulat, Rogier și Naudin, și înțelegând că nu poți să te bizui pe făgăduielile mamei și ale tatei, se îndemna să creadă că unchii și mătușile sunt mai de ispravă. Dacă ai fi stat să-i asculți, toți se întreceau, care mai de care, să-i cumpere cizmulițele de șapte leghe. Îi împuiase urechile lui Antoine cu atâția unchi Jules, Marcel, André, Lucien și o droaie de mătuși: Ana, Roberta și Leontina. Scara, la ceasul când ceilalți dormeau, Antoine se gândea tot mai des și mai îndelungat la vitregia soartei sale, care nu-i

dăruise niciun unchi, nicio mătușă, niciun văr. În afară poate de orfani, care sunt și ei destui, nu putea să-și închipuie un băiat cu mai puțină familie decât el. Era trist și descurajat. Într-o zi, fiindu-i lehamite și de sărăcia lui, și de palavrele lui Huchemin, pe când acesta îi vorbea despre nu știu care mătușă Justina, i-a tăiat vorba, spunându-i cu un aer degajat:

— Mătușă-ta Justina nu-i mai brează decât celelalte din familie. Nu mă interesează. Mai bine stau să mă gândesc la unchiu-meu Victor, care trebuie să sosească peste câteva zile din America.

Huchemin a holbat niște ochi cât farfuria și a icnit:

— Din America?

— Bineînțeles. Unchiul meu Victor.

Antoine se înroșise oleacă. N-avea obiceiul să mintă. Viața lui era atât de simplă încât nu simțea nevoia minciunii. Hărțuit însă de întrebări, s-a văzut silit să stăruiască în născocirea lui, amplificând-o, și simți o adevărată plăcere să creeze din închipuire figura unchiului Victor. Era mai mult decât un joc, era o răzbunare împotriva vieții, era viața însăși, plină dintr-o dată de întâmplări și imagini bogate. Unchiul Victor? Un tip extraordinar, frumos, viteaz, puternic, generos, cu studii universitare, ucigând un dușman pe zi și cântând minunat din armonică. Omul acesta, fără îndoială, s-ar fi făcut luntre și punte și, la nevoie, ar fi mutat munții din loc ca să-i aducă nepotului său cizmulițele pe care le dorea. Nici prețul nu l-ar speria, oricât ar fi de mare! Antoine, care se resemnase ceasuri întregi să asculte despre șirurile de mătuși și de unchi ale colegului său, se dezlănțuia acum cu o însuflețire care sfâșia inima lui Huchemin. Din speranțele acestuia nu mai rămăsese decât o șovăitoare umbră…

A doua zi dimineață, Antoine fu cuprins de remușcări; îi părea rău că se lăsase purtat, în ajun, de aprinsa lui închipuire. Unchiul Victor începea să-l stingherească, era o povară prea bătătoare la ochi și-l înspăimânta prin măreția pe care i-o dăduse. Antoine a încercat să-l uite și să nu mai pomenească de el, dar unchiul avea o personalitate atât de puternică și de originală încât nu se lăsa ignorat. Încetul cu încetul, s-a obișnuit cu propria lui închipuire și, în zilele care au urmat, nu s-a mai putut împotrivi îndemnului de a vorbi despre binefăcătorul său. Conștiința nu-l mai apăsa aproape de loc, afară de timpul vizitelor, când mama lui era lângă el. Ar fi vrut să i-l prezinte și ei pe unchiul Victor, să-i dăruiască din partea lui această rubedenie strălucită, dar nu știa cum să facă. Nu putea să-i ceară să fie părtașe la o minciună. Se gândise, într-un timp, la un copilăresc „dacă”. „Dacă aș avea eu un unchi care ar trăi în America și l-ar chema Victor…” Dar mama lui, care avusese desigur o copilărie mai tristă, nu înțelegea ce înseamnă jocul. Germaine Buge simțea, la rândul ei, că Antoine îi ascunde o taină și, neputând să vorbească despre ea, sufereau amândoi.

Antoine aștepta cu mare îngrijorare ziua în care urma să părăsească spitalul. Prietenii lui îi vor spune: „Ei, unchiul tău s-a întors din America, și cizmulițele sunt tot în vitrină”. Să le răspundă că unchiul Victor și-a amânat călătoria în ultimul moment, era primejdios. Un erou care nu se află acolo unde e nevoie de brațul lui e o amăgire și o minciună. Băieții o să-l ia peste

picior: „Aiurea!” sau: „La altul!” sau „Unchiul tău ăsta nu-i cumva dintr-un film?”

Antoine și Huchemin au ieșit din spital în aceeași zi, într-o dimineață de ploaie înghețată, care-i făcea să regrete căldura din salon. Nu plecară însă împreună. Antoine a stat s-o aștepte pe mama lui, care făcea în ziua aceea curățenie la măcelăria Lefort. Ar fi vrut mai bine să nu vină să-l ia, într-atâta îl înspăimânta umbra unchiului Victor. Germaine Buge a sosit cu întârziere. Domnul Lefort n-a vrut s-o lase să facă pe jos cei cinci sute de metri până la spital și, fiindcă ținea să-i ofere mașina lui, a trebuit să aștepte aproape o oră la măcelărie.

Antoine, care făcea primii lui pași pe stradă, umbla cu teamă, încă neobișnuit să-și miște picioarele. Cu toată ploaia și cu tot vântul, a rugat-o pe mama lui să nu cheltuiască bani pe taxi și o porniră pe jos. Mergeau încet, pe Montmartre se urcă însă anevoie, vremea era mohorâtă, și băiatul, ostenit, își pierduse curajul. Nici atâta putere nu mai avea să răspundă la întrebările mamei lui. Se gândea la cele șapte etaje care-l așteptau și plângea sub glugă. Mai grea i-a fost trecerea prin odaia portăresei. Cu acea disprețuitoare bunăvoință pe care săracii o arată altora mai săraci decât ei, portăreasa le punea întrebări și vorbea tare, cum vorbea de obicei cu oamenii mărginiți sau fără însemnătate. Antoine a fost nevoit să-i arate piciorul și locul unde fusese fractura și să-i dea tot felul de lămuriri. Germaine Buge ar fi dorit să scurteze această corvoadă, dar se temea să nu indispună o persoană cu slujbă atât de importantă. Antoine s-a mai văzut obligat la plecare să mulțumească portăresei, care își îngăduise plăcerea de a-i dărui zece gologani de câte cinci.

Intrând în odaia de la mansardă, Antoine fu surprins văzând o schimbare în zugrăveala pereților. Mama lui îl privea cu neliniște, așteptând impresia pe care i-o va face băiatului această surpriză. Antoine zâmbi ca să-și ascundă dezamăgirea. Abia acum își dădu seama cât de mult Îi plăcea tapetul cel vechi, așa zgâriat pe alocuri, zdrențuit și cam murdar, cu vopseaua ștearsă de vreme și de jeg. Pe zidurile posomorâte, ochii lui se deprinseseră cu priveliștile închipuirii sale, oameni și animale, care în lumina nelămurită a amurgului prindeau viață. Tapetul cel nou, de un verzui-deschis, aproape decolorat, era presărat cu muguri de-un verde mai întunecat. Subțire și lipit în grabă de un zugrav nepriceput, avea o înfățișare bolnăvicioasă. Germaine Buge aprinsese focul, dar din pricina vremii rele soba scotea fum. Femeia a fost nevoită să deschidă fereastra, nereușind să

înșele ploaia și vântul, care răbufneau în odaie. Antoine, stând pe pat, privea în jurul lui cu acea limpezime de gândire a dimineții pe care o au câteodată copiii când își revin după boală. Germaine a întins masa și, pe când îi turna supa în farfurie, i-a zâmbit, arătând pereții lâncezi:

— Îți place?

— Da, a răspuns Antoine, îmi place. E frumos.

— Am stat mult la îndoială, știi? Mai era un altul, roz cu alb, dar se murdărea lesne. Aș fi dorit să-ți arăt modelele, să alegi tu, dar țineam să-ți fac o surpriză. Spune-mi drept, îți place?

— Da, a repetat Antoine, îmi place.

Apoi începu să plângă, fără zgomot, cu lacrimi care curgeau parcă dintr-un izvor adânc și neîntrerupt. „Te simți rău? L-a întrebat mama lui. Ţi-e urât? Îți pare rău după prietenii tăi?” El clătina din cap. Aducându-și aminte că-l mai văzuse plângând astfel din pricină că erau săraci, a încercat să-l liniștească, spunându-i că plătise chiria și că timp de trei luni vor avea liniște. Mai găsise, săptămâna trecută, un ceas și jumătate de lucru, dis-de-dimineață, și stăpâna casei era mulțumită de ea.

— Nu ți-am spus, că s-a întâmplat abia ieri. Cățelul domnișoarei Larrisson s-a prăpădit. Bietul Flic nu era o javră rea, dar acum, fiindcă a murit, vom avea și noi un mic folos. De mâine încolo voi putea lua cu mine resturile de mâncare ale domnișoarei Larrisson. Mi le-a oferit cu multă bunăvoință.

Antoine ar fi vrut să răspundă cu recunoștință acestor zâmbete ale vieții, dar era prea abătut. Mâhnirea lui o îngrijorase atât de mult pe Germaine încât se temea să-l lase singur în dupăamiaza aceea. Văzându-l puțin mai liniștit, pe la ora unu și jumătate s-a hotărât totuși să-și facă cele două ore de curățenie la domnișoara Larrisson, care n-a uitat, bineînțeles, să-i facă observările cuvenite asupra felului în care își îndeplinea serviciul.

Germaine Buge, pe care o tulbura mâhnirea nemărturisită a fiului său, s-a gândit să-i întrebe pe colegii lui, ieșindu-le în cale la ieșirea din clasă. Îl cunoștea dintre toți mai bine pe tânărul Baranquin, cu care se întâlnise la căpătâiul lui Antoine și la poarta spitalului. Află de la el mai mult decât sperase. Baranquin n-a stat nicio clipă la îndoială să-i împărtășească pricina tristeții lui Antoine. Germaine cunoștea acum povestea cizmulițelor, ca și pe aceea a unchiului Victor din America.

Rătăcind câtva timp pe alte străzi, Germaine descoperi până la urmă strada Elysee-des-Beaux-Arts și prăvălia cu vechituri. Vitrina era luminată,

dar nu izbuti să deschidă ușa. Mai încercă încă o dată să apese pe clanță, când negustorul, dând la o parte un colț al covorașului care acoperea geamul ușii, îi făcu semn să plece. Germaine n-a priceput și îi arătă cizmulițele din vitrină. În cele din urmă, bătrânul deschise ușa pe jumătate și spuse:

— Nu înțelegeți că magazinul e închis?

— Închis? s-a mirat Germaine. Dar nu e încă ora șase.

— Magazinul a fost închis astăzi toată ziua. E ziua mea. Înțelegeți?

Acum apăruse întreg în deschizătura ușii, iar Germaine văzu că purta frac și avea cravată albă. Îi spuse scopul pentru care venise, îi povesti despre Antoine care o aștepta acasă, dar bătrânul negustor nu voia s-o asculte.

— Doamnă, sunt nemângâiat, dar vă repet că azi e ziua mea. Am la mine un prieten care a venit să mă vadă.

S-a întors să privească înapoia lui, apoi a adăugat cu glasul scăzut:

— E îngrijorat. Nu știe cu cine stau de vorbă. Vă rog să intrați și să vă prefaceți că ați venit să mă felicitați de ziua mea. Are să se înfurie, fiindcă e grozav de gelos, și tot ceea ce mă privește îl face bănuitor, dar voi fi foarte mulțumit să-i mai dau o lecție.

Germaine a folosit prilejul și a intrat după negustor. Nu era în dugheană decât pasărea cea mare, de care-i vorbise Baranquin. Piciorongatul i se părea cu atât mai impunător cu cât era împopoțonat cu o cravată albă, legată în jurul gâtului lui lung, și purta un monoclu legat de aripă cu o panglică neagră.

Negustorul a clipit cu coada ochiului spre Germaine și a spus cu glas puternic:

— Prințesă, cât ați fost de bună să vă amintiți de vechiul dumneavoastră prieten și ce plăcută surpriză pentru mine!

Privi pasărea pe furiș, ca și cum ar fi voit să vadă efectul cuvintelor sale; pe buze îi trecu un zâmbet răutăcios. Germaine, cu totul zăpăcită, nu știa ce să spună, dar fiindcă negustorul guraliv vorbea de unul singur fără să aștepte răspuns, și-a regăsit repede cumpătul. Negustorul se întoarse din nou spre pasăre, înștiințând-o cu un aer triumfător:

— Prințesa îmi dă întru totul dreptate. Întreaga răspundere o are mareșala d'Ancre.

Uitând de prințesă și întorcându-i spatele, s-a lansat într-o dezbatere istorică, din care se vede că n-a ieșit biruitor, fiindcă a tăcut dintr-o dată, aruncând păsării o privire dușmănoasă. Germaine, care găsea că scena se

lungise cam mult, a profitat de această tăcere pentru a spune încă o dată că intrase în prăvălie cu scopul de a cumpăra cizmulițele.

— E ciudat, zise negustorul, în timpul din urmă mi-au fost cerute foarte des.

— Ce preț au?

— Trei mii de franci.

Negustorul a răspuns cu gândul parcă aiurea și n-a băgat de seamă uimirea femeii. Apoi, a tresărit deodată brusc și a strigat cu un glas plin de mânie, privind din nou pasărea:

— Se înțelege că nu suntem nici de data aceasta de acord. Dumneata ești de părere că cizmulițele nu fac trei mii de franci. Hai, spune, nu te jena! Azi ți-ai pus monoclu și îți închipui că ți-e îngăduit orice!

După o scurtă tăcere, s-a îndreptat spre Germaine și i-a spus cu un zâmbet amar:

— L-ați auzit? S-ar părea că cizmulițele melc nu fac mai mult de douăzeci și cinci de franci. Ei bine, fie! Luați-le cu douăzeci și cinci de franci! Eu nu mai însemn aici nimic. Aici domnul e stăpân. Cizmulițele sunt ale dumneavoastră, doamnă.

Scoase cizmulițele din vitrină, le înveli într-un ziar și de dădu Germainei.

— Ticălosule! îi spuse păsării. M-ai făcut să pierd două mii nouă sute șaptezeci și cinci de franci!

Germaine, care își căuta în clipa aceea portofelul, se simți atinsă de această imputare și zise bătrânelului:

— N-aș vrea să profit…

— Lăsați, vă rog, a murmurat negustorul, mă răfuiesc eu cu dumnealui! E un om rău și invidios. Îl voi ucide cu o lovitură de spadă.

Întinzându-i cei douăzeci și cinci de franci, Germaine văzu că mâna lui tremura de ciudă. Apoi, ținând în pumn banii, se întoarse încă o dată și, cu toată puterea, îi azvârli în capul păsării, spărgându-i monoclul. Un ciob se mai legăna la capătul panglicii negre. Apoi, fără să mai stea să răsufle, smulse o sabie veche din vitrină și trase tăișul din teacă. Germaine Buge o luă la fugă cu cizmulițele sub braț, fără să mai aștepte deznodământul. Ajungând în stradă, se gândi că ar fi bine să anunțe poliția, sau măcar un vecin. Nu se îndoia că pasărea se află în primejdie. Apoi își spuse că alarma ar fi inutilă și n-ar putea să-i pricinuiască decât neplăceri.

Văzând cizmulițele, Antoine s-a îmbujorat de fericire; i se părea că tristul tapet nou de pe pereți seamănă cu un frumos măr verde în plină primăvară.

În aceeași seară, după ce mama lui adormise, s-a sculat fără să facă zgomot, s-a îmbrăcat și s-a încălțat cu cizmulițele de șapte leghe. Era o noapte întunecoasă și a străbătut mansarda pipăind pereții. A deschis fereastra cu mare băgare de seamă și s-a suit pe marginea ei. Primul salt l-a purtat până în împrejurimile Parisului, la Rosny-sous-Bois; cu un al doilea a ajuns în departamentul Seine-et-Marne. În zece minute era la capătul pământului și s-a oprit în fața unei minunate poieni, să culeagă un mănunchi din primele raze ale soarelui, pe care le-a legat cu un fir din constelația Fecioarei.

Antoine găsi ușor drumul de întoarcere în mansarda unde se strecură pe nesimțite. Puse pe patul îngust al mamei lui mănunchiul strălucitor, care îi lumină fața adormită. Și i se păru mai puțin obosită ca de obicei.

BASTONUL

Soții Sorbier au hotărât să profite de acea după-amiază de duminică pentru a ieși puțin la plimbare. De la fereastră, doamna Sorbier i-a strigat pe cei doi băieți ai ei, Victor și Félicien, care se jucau în stradă, azvârlindu-și gunoaie în obraz. Le plăceau jocurile războinice, care fac pe mame să ofteze.

— Veniți să vă puneți hăinuțele, le-a spus doamna Sorbier. Mergem la plimbare. E un soare minunat de duminică.

Victor și Félicien au intrat în hainele lor de duminică, îmbrăcând cu o silă neprefăcută bluzele de marinar. Visau costume bărbătești și trebuiau să mai aștepte până la prima împărtășanie, când aveau să primească și un ceasornic adevărat, de argint.

Sorbier-tatăl și-a pus guler tare și o cravată papion. În clipa când își îmbrăca vestonul, a privit îndelung mâneca stângă și a spus soției sale:

— Matilda, ce-ai zice dacă mi-aș scoate crepul? La Paris nu mai poartă nimeni doliu.

— Faci cum vrei, a răspuns Matilda cam înțepată. Nu sunt decât două luni de când a murit unchiul Emil, dar nu era decât unchiul meu, bineînțeles… și tu ai obiceiul să-i uiți pe oameni repede.

— Adu-ți aminte ce spunea unchiul tău Emil: „Dragii mei copii, când nu voi mai fi în viață…”

— Nu te obligă nimeni să respecți memoria morților mei, dar trebuie să recunoști că, în ceea ce mă privește, am purtat doliu după toate rudele tale. De opt ani de când suntem căsătoriți, am umblat aproape tot timpul numai în negru.

Sorbier a dat din cap cu un aer de nemulțumire și n-a mai găsit cu cale să răspundă. Renunțând la ideea lui, și-a îmbrăcat vestonul. N-a simțit însă în inima lui acea onestă mulțumire pe care ți-o dă de obicei renunțarea. Se privea cu melancolie în oglinda șifonierului și ofta.

— Este prea tare la ochi, știi… Dacă ar fi un veston de culoare închisă, ar mai merge…

Sorbier nu era de o cochetărie exagerată. În zilele de peste săptămână se împăca destul de bine, la birou, cu o haină mai veche, ba chiar cârpită pe-alocuri, dar socotea pe bună dreptate că duminica era făcută pentru o îmbrăcăminte mai distinsă. Pentru ce să înghiți atâtea bruftuieli din partea șefului tău de serviciu, dacă nu-ți rămâne cel puțin mulțumirea de-a avea în șifonier un costum de haine de duminică? E o chestiune de demnitate a omului. După cum nici nu se mai discută că un crep de doliu pe mâneca hainei nu se potrivește cu linia unei ținute elegante. Dar, de, doliul e doliu, și trebuie să-l porți, mai ales când ești însurat și ai copii.

*

În vremea aceasta, Victor și Felicien se jucau de-a v-ați-ascunselea sub masa din sufragerie, deși li se spusese că e un joc interzis în casă. Din nebăgare de seamă, un castron căzu pe parchet și se sparse. Doamna Sorbier, auzind zgomotul de cioburi, veni în grabă și cârpi o palmă celui care îi era mai la îndemână, închizându-l pe celălalt în odaia vecină, ca să-i despartă. Putea acum să se îmbrace în liniște, câtă vreme strengarii nu mai erau laolaltă. Întorcându-se în dormitor, îl zări pe soțul său, care, cu ochii în tavan, își mângâia peria aspră a mustăților, zâmbind din colțul buzelor unui gând plin de încântare.

— Ce-ai văzut în tavan? Și ce năzbâtie ți-a mai trecut prin cap, de-i zâmbești?

— Aș vrea… închipuie-ți, Matilda, mi-a venit adineaori o idee. Aș vrea…

Vorbea în șoaptă, ca într-un vis. Doamna Sorbier îl zorea să-și spună mai repede gândul, bănuind o nouă gugumănie.

— Aș vrea, se hotărî domnul Sorbier, aș vrea să iau cu mine bastonul unchiului Emil. E prima oară când mă gândesc la bastonul unchiului Emil. Nu crezi că ar fi mai bine, decât să stea în sertarul dulapului…

Matilda își strânse buzele, iar soțul ei roși puțin. Fără îndoială, se arăta cam prea grăbit să-și dorească bastonul unchiului Emil, când pământul de pe mormântul răposatului nu se uscase încă, și doamna Sorbier i-a spus-o lămurit, cu un glas plin de indignare și cu ochii umezi de durere:

— Abia după două luni… Un om care a muncit toată viața. Era bastonul lui, și nu l-a purtat niciodată!

— Tocmai de aceea…

— Cum tocmai de aceea? De ce spui tocmai de aceea? Ce rost are acest tocmai de aceea? Auzi dumneata vorbă!

— Am spus: tocmai de aceea.

Și pe fața lui trecu o umbră, ca și cum ar fi dat răspunsului său un tainic subînțeles.

Matilda l-a somat pe soțul său să se explice. El începu să fluiere. Punându-și jartierele, doamna Sorbier se gândea la represalii. Toată familia s-a regăsit în capul scării la ceasurile două și jumătate. Plimbarea se arăta să fie la fel ca în toate duminicile: două ore de plictiseală, întrerupte de tăcerea unei opriri în jurul unei sticle de bere. Domnul Sorbier zise: „Înainte marș, trupă nedisciplinată!” Era gluma lui obișnuită. Înainte de a încuia ușa, se răzgândi și îi spuse cu o nevinovăție, pe care Matilda nu s-a gândit s-o bănuiască:

— Am uitat să-mi iau ceasul. Luați-o înainte, vă ajung din urmă într-un minut, cât să intru și să ies.

A alergat la dulapul cu oglindă, a tras sertarul și a luat bastonul unchiului Emil. Mânerul de os galben, închipuind botul unui câine buldog, împodobea capătul bastonului de lemn lustruit, încercuit cu un inel de aur. Sorbier nu bănuise niciodată că, ținând în mâna lui dreaptă un baston, omul poate dobândi o conștiință mai înaltă a demnității sale. Ajungându-și din urmă familia, care-l aștepta în fața casei, nu s-a lăsat tulburat de izbucnirea furioasă a soției sale, ci a răspuns cu dârzenia unui om liber și a unui șef de familie, hotărât să-și apere dreptul bărbătești răspunderi, ce-i revenea în chip firesc:

— Ei, da! am luat bastonul unchiului tău Emil. Nu văd ce faptă rea am făcut. Am treizeci și șapte de ani, vârsta când un bărbat cu greutate poate pretinde să poarte baston. Dacă ții cu orice preț ca bastonul bătrânului să odihnească în sertar, voi cumpăra altul, și te rog să crezi că n-o să-mi aleg un ciomag!

Matilda își stăpâni mânia, gândindu-se că domnul Sorbier ar fi în stare de cine știe ce destrăbălare. Îți cumperi azi un baston, pe urmă te dedai la alte cheltuieli nesăbuite, întreții amante… Pentru întâia oară în viața ei își privi bărbatul cu ochi înspăimântați și plini de admirație. Deși îi purta pică pentru lipsa de respect față de memoria răposatului, nu se putea opri să nu

recunoască îndemânarea cu care, ca un obișnuit al bulevardelor, își învârtea bastonul. Scoase un suspin aproape dulce, pe care Sorbier l-a tălmăcit ca un semn de dușmănie.

— Dacă te dor picioarele, zise el, întoarce-te acasă. Eu rămân cu băieții. N-o să le pară rău.

— Nu mă dor picioarele… dar de ce spui că băieții…

— Nu mă crezi în stare să-mi plimb copiii? Poate vrei să spui că sunt un tată rău?

Izbucni într-un râs batjocoritor și amar. Victor o luase înaintea celorlalți. Félicien mergea alături de mama lui, care îl ținea zdravăn de mână.

Sorbier a băgat de seamă și, simțind nevoia să-și sublinieze autoritatea printr-un act de îndrăzneală, a spus:

— Nu înțeleg pentru ce nu sunt lăsați băieții în voia lor. Hai, Félicien, n-o mai ține pe mama ta de mână!

— Știi bine, a ripostat Matilda, că nu-i mai poți stăpâni când sunt împreună. O să-și rupă hainele, o să-i vezi năpustindu-se sub roțile vreunei mașini… După ce se întâmplă nenorocirea, e prea târziu…

Sorbier n-a răspuns. A atins ușor, cu bastonul, pulpele lui Félicien, spunându-i cu blândețe:

— Hai, du-te după frate-tău! O să te simți mai bine decât măsurând strada lângă fustele maică-tii.

Félicien a lăsat mâna doamnei Sorbier și s-a grăbit să-i facă lui Victor surpriza unui picior în șezut. Victor i-a dat replica plesnindu-i o palmă, și-o beretă de marinar se rostogoli în mijlocul străzii. Matilda privea urmările îngăduinței părintești cu o prefăcută nepăsare, din care nu lipsea o doză de ironie. Sorbier începu să râdă, fără umbră de supărare.

— Sunt plini de haz ștrengarii ăștia! Ar fi păcat să nu-i lăsăm să petreacă în voie.

A găsit, totuși, necesar să le mai înfrâneze zburdălnicia:

— Luați-o înaintea mea, până unde pot să vă ajung cu bastonul, și distrați-vă frumos. E încă devreme și vom face împreună o plimbare plăcută; plăcută și instructivă.

Familia Sorbier lăsase în urmă un kilometru de străzi și bulevarde. Sorbier-tatăl arăta băieților monumentele cu bastonul și dădea explicații cu o vervă și o risipă de cuvinte care o scoteau din fire pe consoarta lui.

— Avem aici o mulțime de monumente istorice. Iată, magazinele Luvru… colo Ministerul de Finanțe… Priviți statuia lui Gambetta. Omul

care la ’70 a salvat onoarea Franței… să nu uitați!

Câțiva pași mai departe, Victor zări pe un soclu o femeie goală și-o arătă cu degetul.

— Asta cine-i, tăticule? Și ea a salvat onoarea Franței?

Domnul Sorbier rămase puțin încurcat. Apoi, spuse cu un glas plin de importanță:

— E o femeie… Hai, ce-ai încremenit acolo, mișcă!

Și-l îmboldi pe Victor cu vârful bastonului. Găsea necuviincios ca un băiat atât de necopt să-i pună astfel de întrebări în fața unei femei goale. Dar își reveni numaidecât și, făcând semn cu cotul soției sale, adăugă cu o nuanță de imputare deșucheată în glas, abia subînțeleasă:

— Oricum, e o femeie grozav de bine făcută… Se cunoaște cât de colo că a ieșit din mâinile unui meșter. Ia te uită!

Gândindu-se la cusururile pe care cu multă caznă le ascundea sub corset, Matilda îl privi cu un aer de dureroasă mustrare. Sorbier a împins mai departe cruzimea, plesnind din limbă cu lăcomie:

— Grozav de bine făcută! Recunoaște. Nu se poate închipui o femeie mai bine făcută.

Matilda răspunse cu mormăit confuz, care nu exprima atât o părere contrară, ci mai mult o pudică protestare. Sorbier ripostă cu indignare, ca și când ar fi fost învinuit că minte. I se părea că soția sa încearcă să-i știrbească, printr-o atitudine de vădită rea-credință, prestigiul pe care-i dobândise purtând bastonul unchiului Emil. A apucat brațul Matildei și a dus-o valvârtej până la picioarele statuii.

— Privește, te rog, linia coapselor! Privește această rotunjime a pântecelui… Aud? Un pântece ușor arcuit, atât cât trebuie să fie arcuit un pântece… Dar sinii? Uită-te la sâni… Ei? Ai văzut în viața ta ceva mai frumos?

Ochii Matildei erau plini de lacrimi. Victor și Félicien urmăreau cu multă luare-aminte comentariile părintelui lor și, la evocarea rotunjimilor pe care le mângâia în aer cu bastonul, cei doi frați abia își puteau ține râsul, înghiontindu-se. Matilda a încercat de câteva ori să schimbe vorba, arătându-și chiar îngrijorarea de a-și vedea copiii privind cu atâta interes nudul pe toate părțile, dar Sorbier, care se înflăcărase de-a binelea, nu i-a cruțat nicio umilință și, trecând în spatele statuii, scoase un adevărat muget de admirație:

— Și partea… cealaltă, la fel! Atât cât e nevoie să te-așezi, nimic mai mult!

Trase cu bastonul două cercuri închipuite, ca și cum ar fi vrut să înrămeze priveliștea care-l însufleția. Victor și Félicien, îmbujorați la față de o poftă de-a râde cu greu înfrânată, izbucniră într-un hohot de veselie, care le țâșnea pe nas și le cutremura umerii. Înfricoșați de această cascadă de ilaritate, care ar fi putut să le dezvăluiască în fata părinților porniri nerușinate, se depărtară fugind. Abia atunci domnul Sorbier se hotărî să părăsească statuia. Matilda, care-l ascultase până la capăt, fără să-i treacă măcar prin gând să-i întoarcă spatele, îl urmă ca un automat, stăpânită de imaginea acelei femei goale, a cărei frumusețe o covârșea. Îi era rușine acum de pieptul ei îmbelșugat, care o împiedica să-și vadă vârful pantofilor. Copleșită de modestie, se socotea ridicolă, nevrednică de acest soț, pe care nu știuse să-l prețuiască. Sorbier îi apăru dintr-o dată într-o lumină nouă și strălucitoare; se preschimbase fără veste într-un demon seducător, înconjurat de nimbul perversității! Simțea cum se naște în sufletul ei un sentiment de umilință, o aprinsă dorință de ascultare, de oarbă supunere în fața voinței capricioase a soțului. Se sili, totuși, să ascundă această învolburare de simțiri. Păstrându-și umbletul mândru și înfățișarea semeață, se înfășurase într-o prudentă tăcere, lăsând soțului ei grija de a-și mustrului odraslele. Cu o sforțare care-i îmbujora obrajii, își ținea răsuflarea ca să micșoreze prisosurile pântecelui, fără să-și dea seama că pieptul i se umflă în aceeași măsură. Sorbier, de altminteri, nu-i mai dădea nicio atenție. Îmbătat de elanul invocării acelei goliciuni de piatră, repeta mereu anumite frânturi de frază, care i se păreau mai bine găsite, și-și îngăduia o adevărată plăcere evocând formele statuii. În mai multe rânduri, Matilda l-a auzit rostind cu glasul cadențat: „Coapsele, umerii, pântecele, pulpa…” Matilda ar fi putut să-și închipuie, la un moment dat, că se gândește la un nou fel de tocană, dar, după câteva clipe de tăcere, Sorbi er a continuat cu o izbucnire de râs nervos: „Și sânii, fire-ar ei să fie! Sinii…” începea să se bage de seamă că emoția artistică a lui Sorbier nu era tocmai atât de pură. Se întrezăreau în strălucirea ochilor lui, în căldura glasului, unele semne care dădeau de gândit soției. Doamna Sorbier nu și-a putut păstra multă vreme aerul ei de prefăcută nepăsare și a spus cu un glas cumpănit, fără mânie:

— Nu știu dacă îți ascundeai gândurile, dar pe vremuri nu ți-ai fi permis să-mi vorbești despre asemenea josnicii. De când ai luat la purtare bastonul unchiului Emil îți închipuiești că te prinde. Dacă ar mai fi în viață bietul

Emil, ți-ar arăta care sunt îndatoririle unui soț și ale unui tată. Ți-ar spune că nu-i nici cuviincios și nici înțelept să vorbești soției tale despre sânii unei femei goale, chiar de piatră. Ar trebui să te gândești la familia Corvisonilor, pe care numai destrăbălarea bărbatului a destrămat-o. Și, mă rog dumitale, ce-ți folosește să râvnești la sânii unei necunoscute? Dragul meu, adu-ți aminte atâtea seri, seara de ieri, nu mai departe… știai că mai sunt alți sâni pe lumea asta? Adu-ți aminte… nu se poate să fi uitat… nu-i cu putință!

Matilda a înțeles numaidecât că greșise. Răpită de-un elan al dragostei de femeie geloasă, făcuse greșeala să-i atragă atenția asupra sânilor ei. Sorbier, după ce gustase din voluptatea unei desfrânări închipuite, și-o mai îngăduia și pe aceea de-a fi crud. A măsurat-o pe Matilda cu o privire de compătimire batjocoritoare, a desenat în aer cu vârful bastonului o formă de-o insultătoare rotunjime și a dat din cap, ca și cum ar fi spus: „Nu, nu, sărmana mea prietenă, n-ai linie! Privește, compară… 44

Gândul lui se exprima atât de lămurit încât obrajii Matildei se înroșiră de mânie. Dorea să se răzbune într-un fel.

— La urma urmelor, puțin îmi pasă! Vorbesc pentru copii și pentru tine însuți, care nu-ți dai seama cât ești de ridicol; fiindcă, oricum, tinerel nu mai ești, iar băiat frumos n-ai fost niciodată. Așa spunea și portăreasa, ieri dimineață, când am fost să-ți cumpăr ciorapi pentru varice.

— Nu mă mir. O scroafă bătrână, care a încercat de două ori să-mi sară de gât când coboram scara. I-am spus-o de la obraz: „În ziua când mi-o veni gustul să-mi înșel nevasta, sunt destule lete nostime în Paris”. Un bărbat cu puțină experiență — și Sorbier zâmbi cu înțeles — alege ca în pere moi, că nu lipsesc, slavă Domnului!

Pe când vorbea, trecu o femeie nostimă și privirile lor se întâlniră. Sorbier avu deodată o inspirație fericită și își scoase pălăria, zâmbind curtenitor. Femeia, puțin surprinsă, răspunse înclinând din cap și schițând un surâs ușor. Matilda simțea că-și pierde mințile. Își înfipse degetele în umărul lui Sorbier.

— Femeia asta… Cine-i femeia asta? N-am văzut-o niciodată, nici la noi în casă, nici în altă parte. Aș vrea să știu, unde ai cunoscut-o?

Sorbier nu răspunse numaidecât, ca și cum ar fi presimțit o înfrângere.

— N-aș putea să-ți spun, a murmurat cu un glas șovăitor. Am cunoscut-o… mai demult… Nu-mi aduc aminte precis.

Satisfăcut de spaima care se citea pe fața Matildei, Sorbier s-a depărtat pentru a-l scoate pe Félicien de pe stratul de flori unde călca iarba. Familia

ieși din grădina Tuileriilor și se îndreptă, de-a lungul străzii Regale, spre bulevarde.

În fața unei cofetării, Félicien se opri, miorlăind că-i e foame. Victor țipa că el e și mai flămând decât frate-său.

— Mamă, mi-e foame… Mi-e mai foame ca lui…

Mama lor, enervată, le-a servit o porție de palme. Băieții s-au pus pe plâns și pe văicăreală. Matilda avea și ea ochii înroșiți și umflați. Trecătorii priveau cu o miloasă curiozitate această mamă îndurerată, care târa după ea doi copii înlăcrimați. Sorbier se făcea că nu vede. Mergea înaintea familiei, cu un pas elastic, cu fața îmbujorată și ochi iscoditori, întorcându-se din când în când pentru a urmări cu privirea silueta unei femei. În dreptul terasei unei cafenele de pe bulevard, se opri să-și aștepte trupa.

— Să intrăm, să luăm ceva, zise el. Plimbarea mi-a făcut sete. Mai vedem și noi lume, femei…

Matilda aruncă o privire asupra terasei. Luxul fotoliilor împletite din trestie de mare, oglinzile, haina elegantă a chelnerilor, atitudinea solemnă a directorului, o îngrijorau. Plimbările lor duminicale se încheiau de obicei în vreo cafenea aproape pustie, mirosind a rumeguș și a vin roșu:.. O găoace liniștită", cum spunea Sorbier în glumă, unde patronul îți pune pe masă, cu mâna lui, cana de bere. Trezindu-se pe terasa unei cafenele de pe bulevard, Matilda se înspăimânta cu gândul la prețul consumațiilor și se temea că soțul ei alunecă într-adevăr pe-o pantă primejdioasă. Sorbier o împingea de la spate, cu un gest pe care încerca să-l facă firesc. Doamna Sorbier opunea rezistență.

— Tu nu vezi? zicea ea. E o cafenea de lux. N-am intrat niciodată într-o asemenea cafenea de lux, știi bine.

— E o cafenea ca oricare alta. Parcă ai fi trăit pe altă lume. Eu cunosc cafeneaua asta cum îmi cunosc buzunarele.

Matilda a încercat un surâs umilit și a murmurat cu sfiiciune:

— Cel puțin dacă am fi numai noi doi… aș mai înțelege… ar fi o fantezie mai chibzuită… Altădată…

Sorbier dădea semne de neliniște. I se părea că toți cei de pe la mese se amuzau de ezitările soției sale.

— Dacă nu vrei să vii, întoarce-te acasă cu băieții. Mie mi-e sete. Fă cum vrei!

Fără să mai aștepte răspunsul Matildei, s-a strecurat între două șiruri de mese, cu familia după el. Tocmai în fundul terasei, o pereche se sculase să plece, lăsând masa liberă. Sorbier a ocupat-o și a comandat pentru el un aperitiv, iar pentru copii bere. Matilda n-a vrut să ia nimic, pretextând că o doare capul. Cei doi soți, cufundați în fotoliile de trestie, păstrau o tăcere silită. Sorbier însuși nu se simțea la largul lui, neliniștit de impresia pe care putea s-o facă familiei sale acea mulțime de oameni fără nicio treabă. De câteva ori i se păru că surprinde o privire încruntată a chelnerului. Îi spuse Matildei:

— Hai, ia și tu ceva! N-are niciun rost! Nu intră nimeni într-o cafenea să stea cu gura uscată. E ridicol!

Matilda s-a înduplecat și a cerut un țap de bere. Sorbier s-a simțit ușurat și i-a revenit buna dispoziție. Și-a adus aminte că poartă baston și a început să studieze mânerul cu o înduioșată atenție.

— Orice s-ar spune, bastonul îi șade bine unui bărbat. Nu văd cum aș mai putea umbla de-aci înainte fără baston.

Vorbea Matildei pe-un ton foarte amical. Într-un elan de recunoscătoare dragoste, ea i-a spus:

— Adevărat. Nu mi-am închipuit niciodată că-ți stă atât de bine cu baston. Sunt foarte mulțumită că l-ai luat.

În clipa aceea își făcu apariția pe terasă o femeie. Felul cum era îmbrăcată și fardată, privirea cu care-i măsura pe bărbați, arătau destul de limpede ce meserie învârteşte. Stătu la îndoială între două șiruri de fotolii, apoi, zărind o masă liberă la câțiva pași de familia Sorbier, se așeză. Sorbier, de cum a zărit-o, i-a urmărit fiecare mișcare. Apoi, după ce femeia s-a cufundat la rândul ei în fotoliu, nu i-a fost prea greu să-i prindă privirea. Și-au zâmbit și oleacă și-au clipit din ochi. Tipesa nu părea să facă multe nazuri, iar îndrăzneala cu care Sorbier o sorbea din ochi o îndemna să creadă că Matilda nu i era nevastă. Aplecându-se asupra paharului ca s-o vadă mai bine, Sorbier nu mai contenea să-i zâmbească și să-i facă ochi dulci. Mați Ida băgase de seamă manevra, dar, cu glasul sugrumat de rușine și indignare, nevoind să înfrunte ridicolul unei scene conjugale în plina mulțime, tăcea. Dar când Victor și Félicien, curioși să vadă încotro se îndreptau zâmbetele tatălui său, se întoarseră spre partea necunoscutei, doamna Sorbier izbucni, în sfârșit, într-o furioasă dezaprobare:

— E revoltător! Să te porți astfel în fața copiilor! O desfrânată, care n-o fi având în poșetă nicio lețcaie!

Consumatorii de pe terasă erau atât de îngrămădiți încât chelnerii anevoie puteau să ajungă la toate mesele. Tipesa încerca zadarnic să atragă atenția patronului pentru a fi servită. Sorbier, făcând semne din cap, își arăta indignarea că o femeie frumoasă poate să fie tratată de personalul cafenelei cu atâta nepăsare. În cele din urmă, nu se mai putu stăpâni și, măsurând până unde i se aude glasul, spuse tare, în vreme ce Matilda, cu genunchiul pe sub masă, îl îndemna să tacă:

— Nu servește nimeni aici? Pe onoarea mea, cafeneaua asta a ajuns o cârciumă ordinară. Nu mai seamănă cu ce-a fost odată!

Frumoasa necunoscută l-a răsplătit cu un surâs recunoscător, care l-a încântat. Iar Sorbier, căutând o acoperire față de soția sa, a adăugat, cu un aer de fante, care pe Matilda a înspăimântat-o:

— De-un sfert de oră vreau să comand un cocteil și nu vine nimeni!

Acest cuvânt: „cocteil”, care trezea în mintea Matildei un alai întreg de destrăbălări, de femei goale și de butelii înfundate, i-a dat lovitura din urmă. L-a și văzut pe soțul ei risipind economiile casei pe taxiuri, pe jobene și mese scumpe, în vreme ce ea își va pune amanet la Muntele de Pietate ultima bijuterie pentru a-și hrăni copiii înfometați.

— Chelner, nu se aude? Revoltător! Cât trebuie să aștepți până să vină cineva?

Glasul lui Sorbier se pierdu în larma cafenelei. Tânăra necunoscută dădu din cap în semn de recunoștință și indignare. Purtat de elanul îndatoritoarei sale nerăbdări, Sorbier a apucat bastonul de pe la mijloc, ca să bată în masă cu vârful. L-a ridicat peste umăr cu un gest energic și generos, și…

La spatele lui, oglinda din perete s-a spart în fărâme, izbită de buldogul unchiului Emil. Jur-împrejur s-a pornit o larmă amestecată de râsete, frânturi de vorbe și proteste. Un domn de la masa vecină se plângea că-i căzuseră în pahar cioburi de sticlă. Lumea petrecea pe socoteala vinovatului, care rămăsese încremenit, ținând bastonul cu amândouă mâinile, ca și cum ar fi prezentat arma.

Matilda, pe care cu o clipă mai înainte o copleșise deznădejdea, prinsese parcă din nou poftă de viață. Spaima lui Sorbier, mutra lui zăpăcită, o înviorașeră. Umerii ei căzuți își dobândeau din nou semeția. Săltându-se pe jumătate din fotoliu, a strigat în urechea soțului său, fără să-i mai pese de hazul pe care izbucnirea ei îl stârnea printre martorii dramei:

— Cinci sute de franci! Iată cât o să ne coste neroziile tale! Pentru o târâtură pe care n-o ispiteau decât banii tăi!

Directorul cafenelei se grăbi să vină la locul dezastrului. Un chelner plecă în goană să cheme poliția. Sorbier a fost nevoit să-și declare numele și profesia, să prezinte actele de identitate. Îmbătrânit, frânt de mijloc, repeta mereu, bâlbâindu-se:

— N-am făcut-o dinadins… am vrut să chem chelnerul cu bastonul… e bastonul unchiului Emil…

Matilda urmărea discuția dintre bărbatul ei și omul poliției cu o dușmănoasă satisfacție, plină de usturătoare ironie. Sorbier, cu un glas umilit, spunea covârșit de sfiiciune:

— Lasă, Matilda, așteaptă…

Omului poliției i s-a făcut milă de nefericirea lui și a încheiat în grabă procesul-verbal. La rândul său, patronul cafenelei a căutat oarecum să-l liniștească, spunând că paguba nu era prea mare și se va putea ajunge la o înțelegere cu societatea de asigurare. Chinuit de îngrijorări, Sorbier și-a reluat locul lângă soția lui, care l-a săgetat cu întrebarea:

— Nu dorești un cocteil, să-ți mai vii puțin în fire? Ai face bine să bei ceva…

Sorbier era atât de tulburat, atât de smerit, încât soția, simțindu-se la largul ei, își făcea o adevărată plăcere supunându-l la cele mai cumplite torturi. A stăruit:

— De vreme ce te-ai lansat în cheltuieli, poți să profiți de ocazie și să comanzi un cocteil. Să-mi dai și mie să gust…

Sorbier a scos un oftat dureros. A căutat din ochi privirea frumoasei necunoscute, care-l împinsese în această încurcătură, sperând că va găsi în ea consolarea unei compătimiri prietenoase. Dar tipesa, înțelegând că o dată cu spargerea oglinzii idila se sfârșise, a întors capul și a început să zâmbească unui babalâc pirpiriu, care o sorbea din ochi.

— Ia te uită la dezmățata dumitale, a zis Matilda, a găsit pe altul, care umblă în două bastoane!

*

Victor și Felicien, cu o cruzime care nu era cu totul nevinovată, se amuzau reconstituind accidentul. Doamna Sorbier găsea foarte agreabil acest joc și le reamintea pe alocuri un amănunt hazliu care le scăpase. Sorbier a chemat chelnerul cu un glas ca din mormânt și a cerut socoteala. Când, în sfârșit, se sculară de la masă, Matilda, care mai zăbovise puțin alene în fotoliu, îl chemă înapoi și îi spuse cu ucigătoare blândețe:

— Dragul meu, ți-ai uitat bastonul…

Sorbier s-a întors, și-a cules bastonul cu o mișcare stângace și a luat-o în urma soției, care-i îndemna pe băieți de la spate între două șiruri de consumatori. Bastonul îl stingherea; ocolind masa, răsturnă un pahar, pe care, din fericire, chelnerul îl prinse din zbor. Matilda îi spuse în batjocură, peste umăr:

— Orice s-ar spune, nu ești în formă astăzi. Ai mai găsit ceva de spart, ori nu?

Sorbier și-ar fi rupt cu mare plăcere bastonul pe spinarea soției, dar a fost numai un gând de-o clipă, pe care n-avu curajul să-l mărturisească. Văzu cu amărăciune, părăsind terasa, cum dezmățata se ridicase de la locul ei, ca să se așeze la masa babalâcului. Matilda, care vedea tot, a prins numaidecât ridicolul situației, dar dorința răzbunării era atât de fierbinte în inima ei încât nu-i mai era de-ajuns ironia. Privi țintă în ochii soțului ei și dădu drumul acelui glas disprețuitor, atât de obișnuit urechilor lui Sorbier:

— Ai putea să-mi spui, în sfârșit, de ce ți-ai permis să iei bastonul? Un baston care nici măcar nu-i al tău!

Sorbier făcu un gest care nu spunea nimic. Nici el nu știa… Matildei îi venea să-l pălmuiască.

— Nu te-apuci să porți baston fără niciun motiv. Vreau să-mi spui: de ce-ai luat bastonul unchiului Emil?

Se oprise în loc și-l apucase de gulerul hainei. Sorbier a înțeles că nu-i va da pace până nu va răspunde. Cinstit cu el însuși, a încercat să cerceteze cele mai ascunse unghere ale sufletului său și, negăsind nimic, s-a lăsat purtat de-o inspirație poetică, în speranța că va potoli mânia nevestei.

— Ce vrei să-ți spun? Ziua aceasta insolită… Primăvara… Îți vin adeseori, fără să vrei, asemenea gânduri de primăvară…

Matilda s-a prefăcut că o pufnește râsul, pe când Sorbier repeta cu voce plângăreață:

— Da, da… gânduri de primăvară… Dacă ai putea să mă înțelegi…

Matilda îl împinse înainte, ca pe-un automat, și murmură între dinți:

— Așteaptă, tinere, ți-arăt eu ție gânduri de primăvară… Crezi că am uitat cum te-ai purtat adineaori?

*

Victor și Félicien au profitat de răfuială pentru a-și acorda puțină libertate. Părinții au fost nevoiți să întindă pasul pentru a-i ajunge în mulțimea trecătorilor. Matilda spuse unuia dintre băieți:

— Hai, ia-l pe tata de mână și bagă de seamă să n-o iei razna!

Sorbier, foarte supus, l-a luat pe fiul său de mână și a grăbit pasul. Matilda i-a strigat cu un glas de vagmistru:

— Ia-l în dreapta ta, îl doare mâna… Ei, nu auzi? Cred că n-ai de gând să mai faci vreo ispravă cu bastonul. Ţine-l în mâna stângă! N-ai să fii mai ridicol decât ești.

Sorbier trecu bastonul în mâna stângă, și pe fiul său în dreapta. Bastonul îl stingherea din ce în ce mai mult, îl purta acum strâns subsuoară, iar Matilda râdea de umbletul lui șovăitor. În clipa când era gata s-o ia pe o stradă la dreapta, îi porunci cu un glas liniștit, care pe Sorbier îl îngrijoră:

— Nu, ia-o drept-nainte… O să ne întoarcem pe alt drum. Am zis!

— S-a făcut târziu… e aproape cinci…

— Adineaori parcă nu erai atât de grăbit. Eu vreau să mă mai plimb. O s-o luăm din nou pe strada Regală înapoi și-o să trecem prin grădina Tuileriilor. Pe-o vreme ca asta, nu se poate închipui o plimbare mai frumoasă.

De când părăsiseră cafeneaua își plănuia răzbunarea: să-și aducă la întoarcere bărbatul, umilit și învins, pe aceleași străzi pe care, cu câteva ceasuri mai înainte, le străbătuse cu-atâta trufie.

Sorbier mergea târându-și pașii, uitându-se în pământ, adus din umeri. Nici prin gând nu-i mai trecea să se uite la femei. Era un biet om, care nu mai avea altă dorință decât să-și pună papucii și să citească gazeta. Matilda, pe urmele lui, pândea sfiiciunea de acum a soțului, comparând-o în gând cu semeața siguranță de sine pe care-o arătase la plecare.

— Ai văzut ce fată frumoasă a trecut pe lângă noi? Ia întoarce-te… Adineaori aveai parcă o privire mai ageră…

În grădina Tuileriilor dădură drumul copiilor să mai zburde. Sorbier n-a profitat însă de acest prilej pentru a-și trece bastonul în mâna dreaptă. Matilda își reamintea fără greș locul unde soțul ei își proclamase independența și își dăduse în vileag pornirile desfrânate. Îi repeta cuvintele, cu un bogat adaos de comentarii. Ajungând în fata. Nudului de piatră, își umflă pieptul cu mândrie și zise, măsurând-o cu privirea:

— Ei, mai admiră-ți o dată scândura! Grozav te mai aprinseseși adineaori! Acum nu mai ai nimic de spus?

Sorbier privea statuia cu un aer de melancolie, în care Matilda i se păru că surprinde o undă de regret. Luă în mână bastonul unchiului Emil și urmări cu vârful bastonului contururile de piatră, arătându-le pe rând cu o fățișă rea-voință:

— Ia privește ce uscătură! Ce umeri de ulcică! Ce pântece de femeie flămândă! Îți trebuie două perechi de ochelari ca să-i vezi șoldurile…

Sorbier, cu privirea aiurea, părea pierdut într-o tristă visare. Matilda încruntă din sprâncene, puse bastonul pe soclul statuii și, încrucișându-și brațele în aer, zise cu asprime:

— N-ai nimic de spus?

Sorbier îndreptă spre soția lui o privire de animal fugărit. Șovăi o clipă, apoi, cu un râs scurt de lașitate în beregată, șopti:

— Într-adevăr, e-o fetișcană cam plăpândă. O femeie frumoasă trebuie să fie mai împlinită…

Această măgulitoare părere, pe care izbutise să i-o smulgă, i-a adus Matildei un val de caldă mândrie în obraz. A prins brațul bărbatului său cu un gest încet și măsurat, ca și cum l-ar fi reluat definitiv în stăpânire, și a dat familiei semnalul de întoarcere acasă. Victor și Felicien înhățară bastonul lăsat pe soclu. Îl țineau fiecare de câte-un capăt și o luaseră la fugă înainte. Domnul Sorbier îi privea mulțumit, ca și cum l-ar fi ușurat de-o povară care îi părea acum de nesuportat. Observând această destindere, doamna Sorbier spuse băieților:

— Dați tatălui vostru bastonul! Nu e un joc pentru copii.

Apoi, îndreptându-se spre soțul ei:

— De vreme ce tot l-ai scos din dulap, de azi înainte să-l iei cu tine în fiecare duminică.

DOUĂ VICTIME

După ce timp de-o viață întreagă umblase pe căile aspre ale cinstei, domnul Vachelin, în pragul vârstei de cincizeci și nouă de ani, fu ispitit de viclenia Diavolului; și numai simțul ascuțit al dreptei sale judecăți l-a scăpat din capcana iadului. Muri doi ani mai târziu de-o aprindere a creierului și nimeni nu se îndoiește că a ajuns în rai.

Știința dreptei judecăți nu-i totdeauna mijlocul cel mai lesnicios pentru mântuirea sufletului. Atâți neîntrecuți savanți și-au pierdut liniștea vieții lor căutând-o. Cu atât mai vrednică de amintire e reușita domnului Vachelin. Într-adevăr, nici negoțul său de marchitănie și nici pescuitul cu undița, care-l pasiona de când își lichidase prăvălia, nu-l deprinseseră cu gimnastica mlădioasă a ideilor.

Domnul Vachelin era un împătimit al cinstei și-i păzea rânduielile fără nicio trufie, dar cu o statornică fidelitate, spre pilda întregii familii și a tuturor oamenilor cumsecade, care-l onorau cu prietenia lor. Nu datora

nimănui niciun ban şi nu săvârşise nicicând o nedreptate; vecinii îşi aminteau multe din gesturile sale, cum, de pildă, refuzase votul său la alegerile cantonale unui candidat care întreţinea legături suspecte cu o femeie de moravuri uşoare. Valoarea principiilor morale pe care un om îşi întemeiază existenţa reiese însă mai limpede din rezultatele obţinute. Felul în care domnul Vachelin îşi orânduise viaţa familiară dovedea îndestul că era un suflet ales. Soţia lui, supusă, strângătoare, bună gospodină, nu ieşea din cuvântul stăpânului casei. Îl ajutase cu toată râvna la creşterea celor doi copii ai lor, Lucian şi Valeria, iar disciplina severă a tatălui, ca şi pilda purtării sale fără greş, îşi dăduseră roadele. Valeria, în a optsprezecea primăvară a anilor ei, era o fată cu înfăţişare plăcută, îndemânatică în treburile gospodăriei şi neostenită pianistă, al cărei măritiş era, fără îndoială, foarte apropiat. Lucian, la rândul lui, se dovedise atât de sârguincios şi de cuminte încât tatăl său nu stătuse pe gânduri să-l trimită să studieze medicina la Orléans. E adevărat că la examenul anului întâi căzuse, dar acest accident i se întâmplase fiindcă, probabil, n-avusese noroc.

Domnul Vachelin a fost ispitit de viclenia Diavolului într-o dimineaţă, pe când îşi lua micul dejun sub bolta de viţă a grădinii sale. În timpul gustării îşi făcea obişnuitul examen de conştiinţă, mulţumit cu gândurile lui bune şi cu faptele lui, care erau pe aceeaşi măsură. Străin de orice înfumurare, mulţumea lui Dumnezeu că-i dăduse din naştere un suflet drept şi bun, iar pe deasupra o judecată sănătoasă. Dar marea încercare era pe drum şi sosi cu poşta de dimineaţă. Aruncându-şi ochii pe plic şi văzând adresa, domnul Vachelin s-a mirat mai întâi că primeşte o scrisoare din Orléans, o scrisoare care nu era de la fiul său. O deschise însă fără nicio presimţire rea, fiindcă, ştiindu-şi cugetul curat.

I se părea că universul căminului, în al cărui centru se găsea, se învârtea în jurul său într-o desăvârşită armonie. De la întâile rânduri, inima i se strânse şi, pe măsură ce citea, umbrele unei nopţi fără stele îi întunecau conştiinţa. Scrisoarea fusese aşternută pe hârtie de mâna unei femei; o mamă adânc jignită în onoarea ei cerea repararea nedreptăţii ce suferise:

„Domnule,

Văzând că fiul dv. Lucian nu se hotărăşte să vă mărturisească adevărul, vreau să vă aduc la cunoştinţă un fapt pe care l-am descoperit lunea trecută. Înainte de a vă vorbi despre fiica mea, ţin să vă spun dintru început că suntem o familie cinstită şi respectată de toată lumea. Soţul meu, decedat în 1924, în urma unui accident de motocicletă, a fost un funcţionar bine notat

și prețuit de șefii săi până în ultima clipă a vieții. Și, deși nu mi-a rămas de pe urma lui decât o pensie foarte modestă, am reușit să dau scumpei noastre Irina o creștere bună, în deprinderea muncii și a unor purtări cuviincioase. Având eu însumi norocul de a-mi începe viața în sânul unei familii distinse, prețuiesc prea mult o educație aleasă ca s-o fi lipsit pe fiica mea de binefacerile ei. Înainte de a o trimite să-și facă anii de ucenicie într-un magazin de mode, am avut grijă de pregătirea ei intelectuală și am îndrumat-o eu însămi în treburile gospodăriei, pe care trebuie să le cunoască orice tânără femeie pentru a tine cu gust și pricepere casa soțului ei. În privința aceasta, Irina poate sta alături de fetele din cele mai bogate familii. Fără îndoială că, dacă soțul meu ar fi trăit, copila noastră n-ar fi fost silită să se facă modistă, dar ce s-a întâmplat s-a întâmplat, și conștiința mea de mamă e împăcată. Anul trecut, în luna noiembrie, Irinuca mea l-a cunoscut pe fiul dv. Lucian, care o aștepta de câte ori ieșea de la atelier, fără să fi izbutit la început să-i vorbească. Irina a fost totdeauna o ființă sfiicioasă, dezarmată în fata primejdiilor vieții, iar studenților în medicină le place să aținâ calea fetelor. (Vă rog să observați că nu le aduc nicio mustrare, așa sunt toți studenții.) Copiii noștri s-au întâlnit de mai multe ori pe stradă și au mers împreună la bal. Irina, fără niciun gând rău, a urcat de câteva ori în camera fiului dv. Destinul și-a urmat drumul, și în clipa de față părerile de rău sunt zadarnice. Irina e însărcinată în a cincea lună. Îndată ce mi-am dat seama cum stau lucrurile, am căutat să vorbesc cu Lucian, care, recunosc, s-a arătat a fi un băiat cinstit și înțelept. O iubește din toată inima pe fiica mea și dorește s-o ia în căsătorie de îndată ce va obține învoirea dv. Îmi veți răspunde că Irina n-are zestre. E adevărat. Dar știu de la Lucian că sunteți un om drept, că v-ați orânduit viața pe principiul datoriei îndeplinite și sunteți destul de bine situat, ca să nu vă faceți griji în privința averii. Iată de ce vă rog să nu vă împotriviți ca cei doi copii ai noștri să se unească înainte de nașterea micului nostru nepot…”

Omul cel mai cumsecade, în locul domnului Vachelin, s-ar fi mulțumit să rupă scrisoarea. Părinții rezolvă de obicei destul de repede asemenea încurcături ale fiului lor; la început îl ocărăsc în gând pentru neîndemânarea lui, apoi își varsă focul asupra victimei, o mică nerușinată care s-a folosit de nevinovăția băiatului pentru a pătrunde în sânul unei familii de oameni înstăriți. Iar la urmă hotărăsc să nu se lase trași pe sfoară! Domnul Vachelin era însă un om al dreptății și din această pricină se simțea covârșit. În timp ce mai citea o dată scrisoarea, un râs limpede răsună de-a lungul grădinii, și

prin frunzișul boitei de viță zări pe fiica sa Valeria, care culegea praz. Un val de duioasă dragoste părintească i se opri în gât. Închizând ochii, se gândi la casa lui cu grijă gospodărită, dar fără lux inutil, la grădina lui, în care florile nu cuprindeau prea mult loc, la reputația nepătată a familiei lui, la toate bucuriile modeste, care fac fericirea unui om de treabă. Și, cugetând în același timp la purtarea nesocotită a fiului său, s-a trezit cuprins de-o izbucnire de revoltă. Ascultând însă glasul conștiinței, se simți rușinat că nu se putuse stăpâni. Glasul nu era prea stăruitor, totuși destul de lămurit pentru a-l face să ia o hotărâre: Lucian se va însura cu tânăra modistă, așa cum i-o cerea datoria.

Nefericitul părinte nu putea uita cât de nepotrivită e această regretabilă căsătorie. Întreg viitorul fiului său se năruia. Luând de soție o lată fără zestre și poate chiar fără carte, Lucian nu putea spera să ajungă altceva decât medic la țară sau în vreun orășel oarecare, de vreme ce strălucitele cariere de specialiști ai căilor urinare sau ai laringelui nu sunt deschise primilor veniți, ci tinerilor medici, ale căror soții le-au adus depuneri la bancă și perspective de viitor. Așa e mersul lumii, și zadarnic ai încerca să-l schimbi, după cum nu poți înăbuși nici glasul conștiinței. Dar, pe când privea în față problema, examinând-o în trista lumină a realității, parcă i se strecura o îndoială despre înțelepciunea hotărârii sale. Nu i se părea prea limpede îndatorirea lui de a-și însura băiatul. Și cu toate acestea, nu voia să stea la tocmeală cu conștiința, iar cea mai bună dovadă a omagiului ce-l închina virtuții erau cuvintele pline de indignare pe care le rostea printre dinți:

— Un derbedeu! Un derbedeu și-un porc de câine! Iată ce-a ajuns departe de casă fiul meu!

Cugetul lui cinstit nu-i îngăduia nicio clipă să arunce piatra asupra nefericitei Irina, victimă îndurerată și plină de iubire a neștiinței sale. În schimb, crima lui Lucian, singurul vinovat, i se părea de neiertat. Nu găsea nicio îngăduință pentru un băiat de familie bună, umblat la școală și îndrumat de tatăl său pe calea cea dreaptă. Domnul Vachelin simțea fierbând în el mânia unui aspru judecător împotriva fiului nedemn și nu se gândea decât la pedeapsa pe care-o merită desfrânarea lui. Iată de ce nu trebuia să încuviințeze căsătoria lui Lucian cu tânăra modistă! Seducătorul (după cum arăta foarte lămurit scrisoarea) era îndrăgostit de victima sa și nu dorea decât s-o ia de soție. Consimțind la căsătorie, domnul Vachelin ar fi răsplătit pe vinovat, ceea ce ar fi fost mai mult decât să-l ierte, și s-ar fi pus

de-a curmezișul Providenței, care nu putea să urmărească altceva decât pedepsirea lui.

Mai rămânea victima. Durerea ei nu putea să-l lase nepăsător. Domnul Vachelin se simțea adânc înduioșat, dar, la urma urmelor, lucrurile se puteau aranja. „Slavă Domnului, gândea el, nu sunt un burghez cu idei mărginite, care socotesc dezonorată pentru totdeauna o fată care: i născut un copil. Mititica noastră e tânără; păstrându-şi curajul și purtându-se cum se cuvine, va putea să se mărite mai târziu cu un băiat de treabă, care o va ajuta să-și crească copilul. În ceea ce mă privește, i-o doresc din toată inima."

Domnul Vachelin era prea înțelept pentru a dezlega printr-o judecată pripită o problemă atât de spinoasă. Șovăia încă și nu se putea hotărî; deprinderea de-a gândi a lăsat însă puțin, răgaz îndoielilor sale și, între timp, s-a dus să-și caute uneltele de pescuit în vestibulul locuinței. Trecând prin grădină, a lăsat o sărutare pe fruntea fiicei sale și a coborât pe malul gârlei.

Timp de o săptămână nefericitul părinte a pescuit cu undița de dimineață până seara, și în zilele acelea a prins mai mult pește ca oricând. Trecerea vremii n-a potolit însă setea lui de dreptate; fapta lui Lucian i se părea tot atât de îngrozitoare ca și la început, iar voința lui de a-l pedepsi rămânea tot atât de crâncenă.

„Nu poate fi o pedeapsă mai aspră decât despărțirea neîntârziată de femeia pe care-o iubește", gândea el.

Apoi, lăsându-se purtat de-un îndemn al milei, suspina.

„Ar fi mai bine, desigur, ca biata fată să se mărite cu tatăl copilului ei… dar dacă s-ar întâmpla astfel, cum ar rămâne cu dreptatea?"

Într-o seară, pe când pescuia, urmărindu-și mai mult gândurile decât pluta care se legăna pe apă, porni să sufle un vânt rece de-a lungul văii; clopotul din turnul bisericii suna ceasul vecerniei. Inspirat de seninătatea acestor clipe cerești, domnul Vachelin a murmurat:

— Dumnezeu îmi va arăta calea cea bună. El singur poate să mă lumineze.

Din clipa aceea se simți mai ușurat. O adâncă liniște cobora în inima lui și, cu credința că, lăsând pe seama cerului grija de-a hotărî, avusese un gând înțelept, s-a lăudat singur pentru smerenia lui și a hotărât să nu se grăbească.

*

A doua încercare, de data aceasta hotărâtoare, îi fusese hărăzită domnului Vachelin. Într-o dimineață, către sfârșitul gustării obișnuite, primi o nouă scrisoare, purtând, ca și cealaltă, pecetea poștei din Orléans, dar cu un scris necunoscut. Adresa era mâzgălită de-o mână neîndemânatică și, închipuindu-și că misiva venea din partea nefericitei Irina, tatăl avu o scurtă tresărire, văzând acel scris copilăresc, care arăta prea puțină învățătură. Semnătura l-a lămurit că se înșelase. Scrisoarea era a unei oarecare Leontina Michelon, având următorul conținut:

„Domnule dragă,

Vă spun «domnule dragă» deși nu vă cunosc, dar am dreptul să mă consider logodnica fiului dv. Iată cum s-au petrecut lucrurile. Domnul Lucian venea în fiecare seară să bea un pahar de bere la cafeneaua «Trei Ghiulele», unde eram chelneriță. Cred că i-am plăcut din prima seară, când a venit împreună cu mai mulți prieteni. Dovadă că a doua seară a venit din nou, privindu-mă cu aceeași plăcere. Dinspre partea mea, trebuie să vă spun că și mic mi-a plăcut din prima seară, dar nu i-am arătat-o fiindcă am și eu mândria mea. Am schimbat o vorbă, două, în trecere, și recunosc că domnul Lucian s-a purtat cu mine ca un cavaler. Vedeți însă cum s-a întâmplat: într-o seară, când eram liberă, m-a invitat la cinema și mi-a dat întâlnire în camera lui. Nu vă mai spun ce-a fost, nu-i nimeni de vină când iubește. Acum însă eu aștept un copil, care e al domnului Lucian. Cred că această veste o să vă bucure, cu toate că nu v-ați așteptat, și pentru aceasta m-am hotărât să vă scriu. Nu l-am mai văzut pe domnul Lucian din ziua când i-am spus că voi avea un copil și mă bizui pe dv. Să-i aduceți aminte ce are de făcut. Sunt destui martori care știu că dumnealui e tatăl copilului, care a și început să miște, și n-o să-mi fie greu s-o dovedesc. Pretind ca fiul dv. Să mă ia în căsătorie înainte de nașterea copilului, bineînțeles, fiindcă n-am poftă să ajung de râs și de ocară în fața tuturor celor care mă cunosc. Sunt o fată cinstită și, cu toate că am nouă ani mai mult decât domnul Lucian, mă angajez să-l fac fericit, la fel ca oricare alta. Nădăjduiesc că vă veți grăbi de-a aranja această chestiune, pentru a nu avea neplăceri, dv. Cât și fiul dv… iar în așteptare vă rog să primiți cele mai călduroase salutări.”

— Nu-mi cruță nicio durere fiul meu… murmură domnul Vachelin. Mi-a fost dat să beau paharul până la fund.

Și-a chemat soția și i-a arătat scrisoarea.

— Scumpa mea, aș fi dorit să-ți cruț o mare mâhnire, dar purtarea lui Lucian întrece orice măsură și n-am dreptul să ți-o ascund. Trebuie să știi că

ai dat naștere unui desfrânat.

Doamna Vachelin a luat scrisoarea tremurând și, după ce-a citit-o, a strigat cu un glas sălbatic, în care se strânsese toată iubirea pătimașă a unei mame pentru fiul ei:

— Fata asta e o scârbă! Ea l-a sedus pe micul nostru Lucian. Niciodată nu s-ar fi gândit la rele. Bietul băiat, dacă nu i s-ar fi aruncat de gât o târâtură culeasă de prin cârciumi!

Dar domnul Vachelin-tatăl clătina din cap, fiindcă înainte de toate era un om drept.

— Nu, scumpa mea, nu încerca să-l scuzi pe Lucian. Nu-i vrednic să-i iei apărarea. Trebuie să ții cumpăna dreptății chiar față de ai tăi. Ticălosul ăsta e un satir, cum spunem noi, între bărbați…

— O, un copil atât de iubitor…

— Un sadic, am spus! Un porc, care s-a folosit de libertatea vieții studențești pentru a se lăsa târât de poftele lui mârșave. Iată în ce fel a ținut seamă de îndrumările mele! Vorbe-n vânt rămân toate sfaturile bune, când ai de-a face cu un copil stricat din fire… Ți-aduci aminte cum îl mustram de câte ori îl prindeam umblând hoinar: „Lenea e muma tuturor vinilor! „I-am amintit de atâtea ori: „Ce ție nu-ți place, altuia nu face! „Iată roadele străduințelor mele: dumnealui ademenește o fată neștiutoare!

— Neștiutoare? O chelneriță de cafenea, cu nouă ani mai mare decât el! Cum îți vine să spui așa ceva?… Ia gândește-te, Lucian nici nu e încă major. Femeia asta nerușinată ar trebui închisă! Auzi dumneata, să pună gheara pe-un minor!

— Fără îndoială, Lucian e încă minor, și știu bine că în fața legii e o scuză, dar un om de inimă nu invocă asemenea argumente pentru a zvârli cu noroi într-o ființă nenorocită. Fata a fost sedusă, iar Lucian e un seducător!

Doamna Vachelin a protestat, dar domnul Vachelin a scos din buzunar cealaltă scrisoare.

— Nu cunoști încă adevărul întreg. Iată o altă scrisoare, cea dintâi pe care am primit-o acum opt zile. Citește…

Sub greutatea loviturii, doamna Vachelin rămase o bucată de vreme fără glas. Apoi își reveni, încercând din nou să-și apere băiatul:

— Cine știe dacă aceste două femei, urmărind un scop interesat, n-au căutat să-l compromită pe Lucian!

Domnul Vachelin n-a mai putut răbda. Cu ochii în flăcări și cu glasul tremurând de mânie, a strigat aplecându-se peste masă:

— Ai îndrăzneala să vorbești astfel despre două sărmane fete dezonorate? Nu ești în stare să respecți nenorocirea care le-a lovit? În ceea ce mă privește, orice-ar zice lumea, eu îmi scot pălăria în fața lor. Și nu mă dau în lături să spun că cel dezonorat e Lucian, și numai el! Datoria mea de om cinstit nu poate înțelege atitudinea ta atât de îngăduitoare față de un fiu nedemn, a cărui ticăloșie nu merită iertare! Și te poftesc să-ți îndrepți întreaga milă, toată iubirea ta aș putea zice, asupra celor două victime ale acestui mizerabil. Cât despre Lucian, va trebui să suporte toate consecințele mârșăviei lui.

Domnul Vachelin, rostind aceste cuvinte, s-a ridicat de la masă și privirea lui părea atât de cruntă, o atât de hotărâtă voință de-a face dreptate se desprindea din întreaga lui înfățișare, încât soția sa nici nu mai îndrăzni să-l întrebe ce-are de gând să facă. Prin fereastra deschisă a salonului zburau în văzduh arpegiile pe care Valeria le făcea să vibreze pe coardele pianului. Păsările ciripeau în ramurile pomilor frumos aliniați. Tatăl îndurerat intră în casă cu pas hotărât, își luă uneltele de pescuit, pe care le rânduise în vestibul din ajun, și căută un colț de umbră pe malul gârlei.

*

Instalat pe scăunelul său de vânătoare, cu spatele rezemat de trunchiul unei sălcii, domnul Vachelin pescuia cu undița și poate nici nu vedea decât dopul de plută care juca deasupra apei. Își bătea pieptul cu mâinile, în gând, fiindcă altminteri nu putea: l-ar fi surprins vecinii și și-ar fi închipuit că e nebun. Vărsa, tot în închipuire, lacrimi de sânge și de remușcare.

„Sunt un ticălos, își spunea domnul Vachelin, un ticălos și un om al răutăților. După primirea celei dintâi scrisori, cunoscând trista stare în care se află biata Irina, m-am lăsat amăgit de aparențe înșelătoare și, împotriva oricărui simț de dreptate, am hotărât ca Lucian să n-o ia de soție. Ascunzându-mă după un raționament fățarnic, am jertfit dreptatea și adevărul de hatârul iubirii mele părintești. Judecam ca un ipocrit: «Dacă Lucian nu se va însura cu fata pe care o iubește, aceasta îi va fi pedeapsa cea mai aspră». Dar în adâncul sufletului meu mă bucuram că nu-și va compromite cariera de medic pentru un copil din flori și o fată fără o lețcaie. Mă gândeam la răzbunare, când prima datorie ar fi fost să repar răul făcut de fiul meu. Oare adevărata pedeapsă pentru Lucian n-ar fi tocmai zădărnicirea ambițiilor sale? E un lucru asupra căruia se poate discuta. Cum-necum, cea dintâi grijă a mea, de care n-am vrut să țin seamă, va fi să-l fac să-și răscumpere greșeala față de victimele lui. Nu mai departe decât

adineaori, înainte de-a primi scrisoarea acestei nefericite, mă încăpățânam să închid ochii asupra adevărului și cu rea-credință mă lăsam purtat de-o falsă indignare. A fost nevoie, vai! De această a doua încercare, pentru a-mi deschide ochii și a-mi arăta drumul datoriei. Și mă mai lăudam că sunt un om cinstit, drept! Mândria mi-a fost păcatul cel dintâi; al doilea păcat, fățărnicia…”

În timp ce se învinovățea astfel cu umilință, doamna Vachelin curăța zarzavaturi pentru masa de prânz și nu-și putea opri hohotele de plâns. Atât de greu o apăsa povara deznădejdei încât, nemaiputând să îndure singurătatea, s-a dus să caute alinare lângă fiica ei. Văzându-i fața scăldată în lacrimi, Valeria și-a oprit gamele și a strigat speriată:

— Doamne! Ce s-a întâmplat?

— Valerio, sărmanul tău frate…

— Lucian e bolnav?

Mama ei a clătinat din cap și a spus în șoaptă, aproape de urechea Valeriei:

— Lucian are încurcături… poate n-ar trebui să-ți spun… încurcături cu femei…

Fata a roșit și și-a întors privirea spre caietul de note, care rămăsese deschis. Doamna Vachelin a continuat:

— A greșit, desigur… față de familia lui, față de el însuși și de cariera lui… Nu trebuia… Acum e prea târziu, tatăl tău a aflat și mi-e teamă de mânia lui. Tatăl tău e bun, bunătatea întruchipată, îl cunoști… dar e un om aspru, care nu ține seamă decât de datorie: n-o să-l ierte pe Lucian!

— O să vorbesc eu cu tata, o să-l fac să înțeleagă… o să-i spun că lui Lucian îi pare rău de ce-a făcut.

Doamna Vachelin izbucni într-un plâns și mai îndurerat, murmurând:

— Ah, dacă l-ai fi văzut adineaori cum a plecat la pescuit…

Valeria se ridică de pe scaunul cu șurub din fața pianului. Se aruncă în brațele mamei sale și, cu obrajii lipiți, amestecându-și lacrimile, au plâns amândouă până târziu.

Domnul Vachelin se întoarse de la pescuit la ceasul prânzului. Prinsese o băbușcă, un lin mic și trei obleți. Valeria și mama ei îl așteptau, cu ochii plânși, în prag. Iar el, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, spuse cu glas potolit:

— Î venit la momeală mai puțin decât m-așteptam. Mă întreb dacă n-am greșit punând în undiță grâu fiert.

Această cumplită liniște din partea unui om cu inima zdrobită le-a făcut pe cele două femei să se înfioare. Domnul Vachelin s-a așezat la masă și a mâncat cu poftă, servindu-se de două ori din friptură și încă o dată din brânză. Era o priveliște admirabilă și în același timp sfâșietoare. Către sfârșitul prânzului, soția sa mai făcu o încercare de a-l îmbuna, întrebându-l cu voce tremurătoare:

— Înainte de-a lua o hotărâre cu privire la Lucian, gândește-te bine la ce s-ar putea întâmpla…

— Hotărârea mea e luată! Lucian s-a purtat în chip nedemn, trebuie să plătească și va plăti. Nimic nu mă poate îndupleca.

— Mai gândește-te o dată că e în joc întregul lui viitor…

— Te rog să nu mai pronunți numele acestui ticălos… De altfel, astea nu sunt lucruri de vorbit în fața unei fete.

De teamă și de rușine, Valeria a roșit. Ascultând însă glasul inimii ei de soră, spuse cu îndrăzneală:

— Nu știu bine ce vină îi găsiți lui Lucian, am înțeles că s-a purtat rău și vă rog ca de data aceasta să-l iertați. Voi suferi prea mult știindu-l departe de noi și îndurerat, la Orléans…

Domnul Vachelin, lăsând frâu liber întregii sale mânii, spuse:

— Ești prea generoasă cu acest băiat lipsit de suflet. S-a gândit măcar o clipă că purtarea lui ar putea să se răsfrângă asupra sorei lui? Dacă va izbucni scandalul și-l va compromite? După cum am hotărât, urmează să te logodești cu tânărul Bergeron la începutul toamnei. Cine știe acum dacă logodna nu va fi amânată, și pentru câte luni?

Fata păli dintr-o dată, scoțând un țipăt ușor, și ieși din sufragerie să-și ascundă deznădejdea într-un colț al grădinii. Domnul Vachelin se uită la soția lui care plângea în tăcere și dădu din umeri.

— Iată urmările unei purtări josnice: fata aceasta, care n-a greșit cu nimic, se vede amenințată în dragostea și în fericirea ei, din pricina ticăloșiei fratelui mai mare… Și mai vrei să-l iert pe acest monstru? De o mie de ori nu! Îl voi sili să-și facă datoria. Cu atât mai rău pentru el. Ce-a căutat a găsit!

*

După prânz, domnul Vachelin s-a retras să-și facă obișnuita siestă, s-a întins pe pat și a tras un pui de somn până la ora patru. Mama și fata, nădăjduind că-i va potoli mânia cu mici atenții, pregăteau momeală pentru pescuit. Doamna Vachelin fierbea un terci de tărâțe, din care mușcă peștii cu

plăcere, iar Valeria alegea pe cărările grădinii rime frumoase, subțirele și roșii, cum le dorea tatăl ei.

După somnul de după-masă, domnul Vachelin dădu o dată ocol grădinii de legume, să-și dezmorțească puțin gâtul și picioarele. Când să intre în casă, soția îi spuse, arătându-i uneltele de pescuit rezemate de zid:

— Toate sunt pregătite. Am pus două cârlige nr. *5* în coș. Am făcut un terci bun de tărâțe, nu prea răsfiert. Îl găsești într-o cutie albă, pe care am pus-o în sac, lângă gustare.

— Eu, sări Valeria, ți-am găsit paisprezece rime, toate roșii. Pământul era cam uscat și a trebuit să scormonesc adânc…

Domnul Vachelin le asculta înduioșat și privirea lui se muta, mâhnită, de la undițe la coșuri. Închise ochii și clătină din cap.

— Nu mă mai duc azi la pescuit, spuse el cu o hotărâtă blândețe.

— Pentru Dumnezeu! Nu te mai duci la pescuit?

— Nu, și-am să vă rog să mă lăsați singur în sufragerie până la masa de seară. Râmele pot fi folosite și mâine, dacă le puneți puțin pământ umed. Mai înainte, uitați-vă dacă e cerneală destulă în călimară și în toc o peniță bună. Aduceți-mi și o sugativă curată.

Când toate fură pregătite pe masa din sufragerie, domnul Vachelin se retrase singur și, după ce-și mai făcu o dată un examen al conștiinței, începu să scrie:

„Fiul meu,

Nu mai ești vrednic să te numesc fiul meu, dar nu pot să dau uitării, oricât aș fi de supărat, dovezile de nețărmurită dragoste cu care te-am înconjurat totdeauna. Înainte de a-ți face mustrările pe care le meriți, ca urmare a îndoitei nenorociri, care a adus o dureroasă tulburare în sânul întregii tale familii, țin mai întâi să mă liberez de orice răspundere. Dacă firea ta desfrânată a fost mai tare decât toate bunele mele îndrumări, nu-i vina mea. Cel mult, aș putea să mă cert că am păcătuit printr-o prea mare încredere în judecata ta și poți să fii convins că de aici înainte nu mă voi mai lăsa înșelat. Înțeleg acum pentru ce n-ai reușit la ultimul examen; în larga mea bunăvoință, pusesem nereușita ta pe seama lipsei de noroc. Dar nu alergând prin cârciumi și ținându-te după fuste vei izbuti să te pregătești pentru o carieră onorabilă. Nu găsesc cuvinte să calific reaua-voință cu care nesocotești jertfele ce le facem ca să te putem ține la studii. Dar fiindcă porți numele meu, nu vreau să roșesc pentru tine și voiesc să mergi pe drumul cel drept, luând pildă de la părinții tăi și de la sora ta Valeria, care

studiază pianul și cântă la patru mâini cu tânărul Bergeron, numai fiindcă i-a cerut mâna.

Nu mai am nevoie să-ți spun câtă indignare am simțit, eu și mama ta, cât de uluiți am rămas, văzând că ai ademenit pe calea pierzării o tânără modistă nevinovată. Fiu nefericit, săvârșind o asemenea faptă ticăloasă, cum de nu te-ai gândit la familia ta? Numai un tânăr lipsit de orice simțire ar putea să se lase astfel târât de cele mai josnice porniri! Dar greșeala aceasta era cel puțin reparabilă. Cum aș putea să arăt în cuvinte deznădejdea și dezgustul care ne-a cuprins, aflând că această copilă nu e singura ta victimă și că o lucrătoare cinstită poartă în pântecele ei rodul nevrednicei tale purtări? Nu vreau să mai stăruiesc, căci mi-e teamă de mânia mea.

Fapta rea pe care ai săvârșit-o, pricinuind în același timp nefericirea a două fete sărmane, s-ar putea crede că e pentru tine un nemeritat noroc. Cunoști prea bine asprimea principiilor pe care le-am urmat în toate împrejurările vieții; dacă n-ai fi sedus decât pe una din aceste ființe nefericite, te-aș fi silit fără nicio șovăire să te căsătorești cu ea, chiar dacă prin aceasta cariera ta de medic ar fi suferit, sau ar fi trebuit să renunți pentru totdeauna la ea. Dar un simț al dreptății, lesne de înțeles, mă împiedică să favorizez pe una din victime din cauza celeilalte și îmi dictează îndatorirea de-a le ignora pe amândouă. Cel puțin, văzându-te constrâns de-a nu le mai întâlni niciodată, pedeapsa ta să fie remușcarea că ai azvârlit două făpturi nevinovate în prăpastia celor mai crunte suferinţe. Încearcă să-ți închipui cât de grea și de chinuită va fi de aici înainte existența celor două tinere mame, vrednice de toată compătimirea și de tot respectul nostru. Gândește-te la suferințele lor, și aceasta să-ți servească drept lecție!

Pedeapsa ta n-ar fi însă întreagă, dacă nu te-ar atinge mai de-aproape. Am hotărât, așadar, să reduc la suma de 10 franci cei 150 de franci pe care ți-i trimiteam în fiecare lună ca bani de buzunar. În felul acesta, nu vei mai avea prilejul să te lași în prada primejdioaselor ispite, pe care o pungă prea plină le înlesnește tinerilor de vârsta ta. Îți va rămâne, în schimb, mai mult răgaz pentru a munci. Nu mai am nimic de adăugat.

Tatăl tău, *R. Vachelin ,,*

CERTIFICATUL DE BUNĂ PURTARE

De pe locul pajiștii pe care o secera cu mașina, Léon Bordier zărea o frântură a drumului și n-o pierdea din ochi, așteptând să se ivească domnișoara de la poștă, grăbită ca totdeauna când aducea un aviz telefonic.

Bordier era atât de nerăbdător și de distrat încât hățurile îi scăpau din mână, calul se smucea în lături și secerătoarea mergea în zig-zag, lăsând în urmă de-a lungul câmpului fâșii subțiri de iarbă rămase neatinse. Văzând că n-are spor, Bordier se întoarse acasă pe la șase jumătate și, lăsând calul cu hamurile pe el în mijlocul curții, a dat fuga la bucătărie, unde soția lui pregătea masa de seară.

— Leontina n-a telefonat? N-a venit nimeni de la poștă?

— Nu, n-am văzut pe nimeni… Nu înțeleg ce poate să fie…

— Ești sigură? Poate erai la păsări sau în altă parte, când o fi venit de la poștă…

— Nu m-am mișcat din bucătărie de la ora patru.

Bordier se îmbujorase la față și o vână groasă îi albăstrise fruntea. Își scoase pălăria și, cu un gest de descurajare, o azvârli furios să zboare într-un colț al bucătăriei.

— Vasăzică așa stau lucrurile! spuse el, fierbând de mânie. De vreme ce n-a telefonat, însemnează că a fost respinsă. Eram sigur că o să se întoarcă fără diplomă.

— Poate că Leontina n-a putut să ne dea de veste. Să așteptăm venirea ei, n-o să mai întârzie mult. La urma urmelor, pentru ce s-o fi respins? A avut totdeauna note mari la geografie, nu? Unde mai pui că i-ai dat și cele mai bune recomandații la subprefect și la inspector. Cum-necum, înseamnă că ești primar la Bellefond, și stai la banchete alături de ei… Asta contează!

Bordier a ridicat din umeri și a început să măsoare cu pași mari bucătăria. Vedea năruindu-se toate speranțele pe care le pusese în viitorul fiicei sale: o viață lipsită de griji, cu salariu regulat și drept la pensie…

— A fost respinsă, ți-o repet! Și eu care credeam că toate vor merge ca pe roate! Slavă Domnului, am făcut tot ce-a fost cu putință ca să reușească, i-am cumpărat bicicletă cu schimbător de viteză, ceas-brățară, rochii, deunăzi o pereche de ciorapi de mătase pentru examen, și iată care e răsplata!

Doamna Bordier, care începuse și ea să creadă că Leontina căzuse la examen, încerca să-i ia apărarea, amintind soțului ei că fata luptase cu mari greutăți, trebuind să facă în fiecare zi pe bicicletă un drum de zece kilometri până la Școala Superioară din oraș, și alți zece la întoarcere; pierdere de vreme și multă osteneală.

— Totdeauna îi găsești scuze, răspunse Bordier. Ce fel de osteneală? O puturoasă de șaptesprezece ani, care nu muncește nici pe sfert cât celelalte fete de la noi!

— Se poate, Léon, să vorbești atât de urât despre fata ta?

— Nu spun decât adevărul. Ar fi avut domnișoara destulă vreme, dacă ar fi pedalat totdeauna de-a dreptul la școală. Dar uneia care bate drumurile cu nepricopsitul de Félicien Musillon n-o să-i intre cartea-n cap de la sine! Frumoasă secătură și Félicien Musillon ăsta, n-am ce zice!

— Fiindcă au fost văzuți o dată sau de două ori împreună, nu însemnează…

— De trei ori! Și ultima oară la nouă dimineața. În loc să fie la școală, se plimba pe taluzul liniei ferate cu dobitocul de Félicien al tău, care-i îndruga verzi și uscate…

— Nu l-a văzut nimeni pe Félicien purtându-se cu ca necuviincios. De altminteri, știi bine că dorește s-o ia în căsătorie.

Bordier se opri și bătu cu pumnul în masă. Abia putea să-și tragă răsuflarea de înfuriat ce era.

— Să-mi dau fata după porcul ăla? Un fluieră-vânt, un muieratic, un risipitor! Să-l ferească Dumnezeu să-l mai văd că dă târcoale Leontinei! Îi rup picioarele, mă-nțelegi? Când mă gândesc că din pricina lui a căzut la examen!

Dar n-avea grijă, n-o să-i mai meargă domnișoarei Leontina! Mai întâi și întâi, o să-i arunc în foc toate rochiile…

Doamna Bordier era gata să protesteze, când se auzi sunând clopoțelul. Părinții se repeziră în calea fiicei lor, o fată înaltă cu față copilărească și râzătoare, pe care fardul se topise de căldură. Leontina coborî de pe bicicletă și sânii ei plini ieșiră afară din strânsoarea bluzei de mătase roz.

— Clasificată a douăsprezecea din treizeci și șapte! strigă ea. A mers totul ca pe roate! L-am dat gata pe ăl de engleză! Mi-a trântit un 9 cât el de mare!

— Ai reușit… murmură Bordier. Ai reușit…

— Ah, dragii mei, e-o căldură afară! Mi-a luat foc pușculița… Dar ce goană i-am tras, să vin mai repede! Sunt leoarcă pe la subsuori, lac nu altceva…

În vreme ce Leontina istorisea părinților săi peripețiile examenului, Bordier, pe marginea ferestrei, cu gura rânjind de bucurie, o asculta, cioplind în lemn un capăt de oiște. Auzind lătrat de câine, întoarse capul și-l zări pe Félicien Musillon, care intra în curte cu acel pas legănat și nepăsător,

făcut parcă dinadins să stârnească de departe indignarea oamenilor deprinși cu munca.

— Ți-am spus să nu mai pui piciorul în casa mea! strigă Bordier. Șterge-o!

Deși nu era atât de departe ca glasul să nu-l ajungă, Félicien se făcu că nu-l aude. Se apropie agale, cu nasul în vânt, suflând din când în când în șuvița deasă de păr negru, care-i cădea pe frunte, de sub cozorocul șepcii, până la coada ochiului mărunt și puțin încrețit înspre tâmple. Știa că Leontina se prezentase la examen și găsise un pretext să vină după vești.

— Ia-o din loc! mai spuse încă o dată Bordier.

— Ziua bună, Léon, și la toată lumea! zise Félicien.

— Aștepți să te iau de guler? Hai, fă stânga-mprejur!

Lunganul de Félicien se proțăpi în fața lui Bordier și îi zâmbi foarte prietenos.

— Îmi pare rău că te plictisesc, Léon, dar ești primar în Bellefond și n-are cine altul să-mi semneze hârtia de care am nevoie…

— Hârtie? Ce fel de hârtie?

Félicien nu răspunse. Adulmeca aerul cu nasul lui lung și căuta să privească în bucătărie peste umărul lui Bordier. Întinse bărbia și arătă bicicleta rezemată de perete:

— Mi se pare că domnișoara s-a întors de la examen…

— A douăsprezecea din treizeci și șapte! a strigat Leontina dinăuntru. Oricum, se cheamă că n-am rămas chiar de căruță! A douăsprezecea…

Bordier încruntă din sprâncene și cu un gest hotărât porunci tăcere.

— Sunt foarte bucuros că Leontina a reușit… Când ții cu adevărat la cineva… Nici nu pot să vă spun cât sunt de mulțumit aflând vestea bună care-o privește… E ca și când aș face parte de pe-acum din familie…

Cu ochii pe jumătate închiși, părea că visează fericiri pe deplin îngăduite.

— Poți să trâncănești cât vrei, bombăni Bordier, Leontina nu-i de nasul tău. Mai bine să stea nemăritată toată viața!

Félicien scoase un oftat care ajunse până în fundul bucătăriei și spuse cu glas plin de imputare:

— Léon, nici nu-ți dai seama cât de adânc mă mâhnești. Știu că orice tată stă în cumpăt să-și aleagă ginerele; nimeni nu-i fără cusur. Am și cu cusururi, ca toată lumea, nu zic! Dar mai întâi de toate, vezi dumneata, trebuie să lași să vorbească glasul inimii, și în privința asta sunt sigur că Leontina e de părerea mea. Uite ce e, Léon, poate ai de gând să-i faci un dar

pentru diploma pe care și-a luat-o. Întreab-o ce i-ar face plăcere și mă prind pe ce vrei că-ți va răspunde: un bărbățel pe care să-l cheme Félicien…

Bordier o auzi pe Leontina râzând la spatele lui și începu să înjure. Félicien, cu o lovitură a arătătorului, își trimise șapca pe ceafă exact până la locul dorit, apoi adăugă, legănându-se grațios pe picioare:

— S-a înțeles, nu-i așa? Nu sunt mai rău făcut decât alții și, la urma urmei, nimeni nu poate să-mi găsească o vină serioasă.

— Vină serioasă? auzi dumneata!… Un leneș, care stă toată ziua cu mâinile-n sân și care n-a avut nevoie de multă osteneală să pape moștenirea de doi bani pe care i-a lăsat-o tat-su.

— Adevărat, nu mă prea trage inima la lucru; dar, dacă vrei să știi, e din pricină că tânjesc de dorul Leontinei. O dată ce vom fi căsătoriți, ai să vezi, Léon, ai să vezi câtă silință o să-mi dau… Unde mai pui că Leontina, cu diploma pe care a luat-o, o să aibă o situație bună.

— Și-o să trăiești pe spinarea neveste-tii, nu-i așa? N-ar fi pentru întâia oară: să spună Claudine Machuré cum te duceai să te îmbeți pe banii ci! Leneș, muieratic și bețiv, se potrivește!

— M-au ponegrit gurile rele, a oftat Félicien, dar poți să împiedici lumea să vorbească?

Bordier își ieși cu totul din fire când văzu intrând în curte un bătr în care mergea sprijinindu-se în două bastoane. Acest Narcis Longeron, cu toată ologeala lui și cu toți anii pe care-i purta în spinare, era unul din adversarii politici cei mai înverșunați ai primarului din Bellefond, gata oricând să-i caute gâlceavă.

— Să sfârșim odată! zise Bordier. De ce-ai venit?

— Adevărat, răspunse Félicien, uitasem. Cum încep să vorbesc despre Leontina, nu mai știu unde mi-e capul. Venisem să-ți cer un certificat de bună purtare.

Léon Bordier se mulțumi la început să lanseze câteva observații ironice privitoare la formalitățile, uneori ridicole, pe care i le impunea îndatoririle de primar al comunei. Bătrânul Longeron, care se apropiase la câțiva pași de fereastră, și-a arătat, clătinând din cap, întreaga lui dezaprobare față de asemenea glume, cu totul nepotrivite pentru un demnitar în exercițiul funcțiunii. Bordier nu-i făcu cinstea să-l ia în seamă și îl întrebă pe Félicien:

— Pentru ce-ți trebuie certificatul de bună purtare?

— Vreau să caut un serviciu și am nevoie… Cum spuneai adineaori, nu se cuvine ca un bărbat să trăiască pe spinarea nevestei, și fiindcă, mai

curând sau mai târziu, mă voi însura cu Leontina…

Narcis Longeron a râs batjocoritor, voind să arate cât socotea de potrivită această căsătorie cu părerea pe care o avea el însuși despre Leontina și familia ei. Bordier se aprinse la față și-i tăie vorba lui Félicien:

— Vrei să-ți bați joc de mine? Ei bine, uite ce e: nu-ți dau niciun certificat de bună purtare, înțelegi? Nu ți-l dau, și n-am nevoie să caut prea departe motivele. Cu purtarea pe care o ai, nu-l meriți! Nu ți-l dau și îți interzic să mai pui piciorul în casa mea!

— Asta nu, Léon! N-ai să mă poți împiedica să viu și să cer un drept al meu. N-o să mă duc să-mi dea popa certificatul de bună purtare! Chiar dacă n-aș fi tocmai de treabă — am zis: chiar dacă — am toată vremea să mă schimb și nu vei mai avea motiv să-mi respingi cererea. La revedere, Léon, pe curând, și sunt sigur că vei mai chibzui…

— Am chibzuit! Du-te și cere certificat de bună purtare în altă parte, la parohie, dacă-ți place!

Bătrânul continua să-i privească batjocoritor pe cei doi bărbați. Félicien, adânc atins de jignirea pe care i-o adusese Bordier de față cu martori, îi aruncă vorba depărtându-se:

— Dac-o iei așa, atunci află c-o să mai ai de furcă cu mine!

*

Zărindu-l pe preot care tocmai ieșea de acasă, Felicien se așeză pe-o piatră, așteptând să se apropie și, scoțându-și batista, își frecă ochii cu ea. Cinci minute i-au fost de-ajuns ca să stoarcă pe marginea pleoapelor câteva lacrimi. Părintele căzu în capcană și, bătându-l pe Félicien pe umăr, voi să-i cunoască pricina mâhnirii.

— Mă duc să mă înec, domnule părinte, nu-mi rămâne alta de făcut decât să mă înec…

Preotul n-avea o părere tocmai bună despre Felicien Musillon, dar o atât de adâncă deznădejde nu putea să-l lase nesimțitor.

— Fiule, nu mânia pe Dumnezeu vorbind astfel! N-ai dreptul să te îndoiești de cerească lui îndurare…

— Nu, domnule părinte, nu, m-am curățat! Nu mai există îndurare pentru Félicien… Pielea mea nu mai prețuiește nici cât a unui purcel de lapte. Vă rog să mă înțelegeți, am suferit o ocară pe care n-am s-o pot uita cât o să trăiesc!

Preotul îl privi pe Félicien cu simpatie. Smerenia lui i se păru prielnică pentru a întoarce în casa Domnului o oaie demult rătăcită și îi ceru

deznădăjduitului să-și descarce sufletul.

— Atât pot să vă spun, domnule părinte, că, așa cum mă vedeți, vin de-a dreptul de la Léon Bordier. M-am dus să-i cer fata de soție, și dumnealui m-a trimis la plimbare.

— Leontina e încă prea tânără pentru a se gândi la căsătorie, zise preotul. Pe de altă parte, poate că domnul Bordier n-a găsit la dumneata însușirile care se cer unui ginere. Omul trebuie să aibă curajul de-a se judeca singur…

— Bineînțeles, în privința ginerelui și-a făcut ideile lui, și recunosc că părinții au totdeauna dreptate…

— Vezi bine…

— Aveți răbdare! I-am cerut în același timp un certificat de bună purtare, ca să-mi găsesc un serviciu, și nici despre asta n-a vrut să audă.

Preotul înțelegea prea bine motivele refuzului lui Léon Bordier și nu se arătă surprins. Félicien, care-l cerceta cu coada ochiului, începu să se văicărească:

— Vrea să mă împiedice să-mi câștig pâinea, și știți pentru ce? Pentru că nu sunt de partea lui în politică și merg la biserică! Asta-i toată pricina.

— La biserică?! s-a mirat preotul. Nu te-am văzut niciodată.

— Nu, domnule părinte, nu m-ați văzut, fiindcă eu stau totdeauna după un stâlp. Bordier însă a aflat. Știți ce mi-a spus adineaori? Du-te să-ți dea popa certificat de bună purtare!

— A spus așa?

— Chiar așa, domnule părinte. Nu mint. Narcis Longeron era de față și l-a auzit tot atât de bine ca și mine.

Preotul avea destule motive să-i poarte pică primarului din Bellefond. Chiar în anul acela, consiliul municipal refuzase să voteze creditele necesare pentru încălzitul bisericii și pentru repararea acoperișului casei parohiale. Destăinuirea lui Félicien răscoli din nou dușmănia care clocea în el, și a doua zi, fiindcă și-așa avea treburi în oraș, nu se putu abține să nu treacă pe la redacția drept-credinciosului ziar al arondismentului, povestind directorului toată întâmplarea. În numărul următor al ziarului apăru această notă răzbunătoare:

„Încă un abuz de putere! Consecvenți atitudinii ce ne-am impus-o, nu ezităm a denunța abuzurile de care anumiți edili se fac vinovați față de cetățeni. Unul din acești mici tirani, domnul Léon Bordier, primarul din Bellefond, al cărui zel antireligios e prea bine cunoscut, a refuzat zilele acestea să elibereze un certificat de bună purtare tânărului Félicien

Musillon, a cărui ținută cuviincioasă și a cărui evlavie creștină pot s-o adeverească toți locuitorii comunei. Și cum tânărul Musillon a stăruit în cererea sa, arătând că are nevoie de acea dovadă pentru a obține un serviciu, domnul Léon Bordier, dându-și pe față josnica lui ură de sectar, i-a răspuns cu brutalitate: «Du-te la popă, să-ți dea el certificat de bună purtare!» E de neînchipuit cum asemenea odioase grosolănii sunt cu putință și totuși acesta e adevărul: cea mai banală formalitate devine, în mâinile unui primar lipsit de conștiință, un mijloc de constrângere electorală!" Două zile mai târziu, *Fand Regiunii,* organ al luptei republicane, laică și socială, răspundea într-un articol publicat pe pagina întâi:

„O *punere la punct.* Impresionați de atacurile îndreptate împotriva domnului Léon Bordier, atât de simpaticul primar din Bellefond, și bănuind o manevră de intimidare a clericalilor, ne-am deplasat la fața locului pentru a întreprinde o anchetă. Nu ne-a fost greu să-l aflăm pe domnul Félicien Musillon la cârciumă, într-o stare de vădită ebrietate. După informațiile ce-am cules, acest model de evlavie creștină se închină mai mult la pahare decât la icoane și are reputația unui stâlp de cafenea… care abia se ține pe picioare. Din respect pentru cititorii noștri, renunțăm să reproducem aci cuvintele pe care le-am auzit ieșind din gura acestui cuvios fiu al bisericii. Atât putem să amintim, că era vorba numai de femei și de băutură. Am făcut apoi o vizită domnului Léon Bordier și am avut mulțumirea să-l găsim acasă, în mijlocul onorabilei sale familii, sărbătorind succesul domnișoarei Leontina Bordier, care și-a luat de curând diploma, după un examen strălucit. «Disprețuiesc, ne-a spus în câteva cuvinte domnul Bordier, calomniile răspândite de unii adversari invidioși. Mă miră însă că un ziar dreptcredincios (!) consideră drept *cea mai banală formalitate* eliberarea unui certificat de bună purtare. Eu am o părere mai înaltă despre îndatoririle mele și îndrăznesc a crede că, acordând o asemenea dovadă unor indivizi cu purtări rele, un primar se face vinovat față de semenii săi și față de societate.» Iată, zicem noi, ce înseamnă să rostești vorbe cuminți, după ce ai procedat cu înțelepciune." A urmat, de o parte și de alta, o serie de articole, pe-un ton de polemică din ce în ce mai pătimaș. Félicien era încântat. Susținătorii părintelui îl răsfățau, hrănindu-l și plătindu-i bine munci ușoare, care nu cereau nici prea multă râvnă, nici prea multă stăruință; îi puneau o singură condiție, să vină la biserică și să se împărtășească în fiecare duminică. Nu se tăia porcul într-o familie credincioasă fără să fie și Félicien

poftit la cârnați; iar pe la mijlocul lui august, cum biserica rămăsese fără paracliser, i se încredință această slujbă de răspundere.

Cu toate acestea, Léon Bordier nu se îndupleca să-și schimbe, nici cât negru sub unghie, părerea pe care o avea despre Félicien. Răfuiala dintre cele două gazete se întețise atât de aprig încât cel care, fără voia lui, o provocase nu putea să mai dea înapoi cu niciun pas. Într-un interviu publicat în *Farul Regiunii* a declarat: „Félicien Musillon a avut o purtare prea rea până azi ca să-i pot elibera în acest an certificatul pe care l-a cerut. Rămâne de văzut dacă îl va merita la anul."

De două ori pe săptămână, Félicien venea la casa primarului să-și ceară certificatul de bună purtare — și de fiecare dată în lipsa lui Léon Bordier. Aproape totdeauna Leontina era singură. Bordier, care se folosea de ajutorul soției sale la munca câmpului, pentru a economisi simbria unui argat, îi cruțase fiicei sale osteneala secerișului. După grelele încercări ale examenului, socotise că fata are dreptul la odihnă; iar, pe de altă parte, era mândru de această lenevire, privind-o drept unul din avantajele acelor funcțiuni publice până la care se ajunge după anevoioase ocoluri și a căror poartă de intrare e diploma.

Leontina se plângea că satul nu-i oferă nicio distracție. După bucuria ce simțise reușind la examen, ar fi dorit acum să meargă și ea la munca câmpului. Sătulă de plăcerile plimbării pe bicicletă, folosea plicticoasa vacanță stând acasă, răsfoind reviste de cinema și ațipind pe masa din bucătărie. Vizitele lui Félicien erau pentru ea o plăcută trecere de vreme, pe care o aștepta cu nerăbdare. Vorba lui era hazlie, plină de glume ușoare și de măgulitoare laude. Félicien se așeza cu coatele pe fereastra bucătăriei, și una din distracțiile Leontinei era să-l asculte cum își cere certificatul de bună purtare.

— Dacă aș fi în locul tatii, zicea Leontina, te asigur că ți l-aș fi dat de când l-ai cerut!

Félicien o privea uneori cu ochii lacomi și murmura:

— Când mă uit la tine, Leontina, mă întreb câteodată dacă merit într-adevăr un certificat de bună purtare: îmi trec prin minte niște gânduri…

Nu sfârșea niciodată vorba, dar Leontina, deși râdea în hohote, se simțea tulburată. Félicien știuse totdeauna să placă fetelor, iar povestea cu certificatul îi dăruise parcă și mai mult farmec. Îl făcuseră celebru în tot arondismentul atât ticăloșiile pe care i le punea în seamă *Farul Regiunii,* cât și laudele cu care ziarul potrivnic îl copleșea. În ochii fetelor din Bellefond

se înfățișa într-o misterioasă ipostază, cu două chipuri deosebite. În acest paracliser, dedat poate celor mai desfrânate orgii, se întrupa ispita tulburătoare a nopților de sabat și a liturghiei negre.

De câte ori se întorcea de la lucrul câmpului, Bordier întreba dacă Félicien a venit să-l caute.

— A venit, răspundea Leontina, a cerut certificatul de bună purtare și a plecat numaidecât.

— Știa foarte bine că nu sunt acasă, mormăia Bordier. Vrea să-mi arate cât e de îndărătnic, dar o să vadă el, că sunt alții și mai și decât el!

Într-o după-amiază, pe când Leontina, ca de obicei, îl aștepta, avu dibăcia să nu vină, știind că fata va regreta lipsa lui. A doua zi se arătă prin surprindere, dar în loc să-și așeze coatele de fereastră și-a luat inima în dinți și a intrat în bucătărie. Leontina, de bucurie, nu i-a mai adus nicio mustrare.

— Îmi face atât de mare plăcere, Leontina, să ne vedem mai de aproape… Sunt cuvinte pe care, oricum, nu poți să le spui de la fereastră.

— Sfârșește, Felicien…

— Să sfârșesc, Leontina, când fericirea mea abia începe?

*

Prăbușit în scaun, Bordier rupse deodată tăcerea și spuse soției sale cu un glas plin de resemnare:

— Du-te de-l cheamă pe Félicien! E singurul lucru pe care-l mai avem de făcut.

Leontina, cu pieptul aplecat deasupra mesei și cu ochii roșii de plâns, răsfoia în neștire cărțile ei de clasă. În clipa când se pregătea să plece la școală, simțindu-și trupul copleșit de-o mare greutate, n-a mai avut putere să se urce pe bicicletă. Ascunzându-și fruntea în palme, a mărturisit dintr-o dată totul.

Așteptând întoarcerea soției sale, Bordier se gândea la diplomă, la poarta vrăjită care se deschisese o clipă spre fericita tihnă oferită de bunăvoința statului. Nu mai era stăpânit de mânie, ci de-o nemărginită sfârșeală, o tristețe de *paria,* de dezmoştenit al soartei. O singură dată, privindu-și fata, a murmurat:

— Un paracliser… un paracliser…

Intrând în bucătărie, Félicien dădu cuvânt celor mai cuviincioase simțăminte, ca ale unui străin care ia parte la nenorocirea abătută asupra familiei. Începu însă prin a-și tăgădui vinovăția. Această dovadă de rea-credință i-a redat lui Bordier oarecare energie:

— Porc nerușinat! Te pricepi să sucești capul fetelor! Dar am să te fac eu să recunoști adevărul și să te însori cu această copilă de șaptesprezece ani, pe care ai lăsat-o însărcinată! Ai să te hotărăști, și nu mâine dimineață, ci acum, numaidecât!

— Ascultă, Léon, ți-am mai spus o dată că mic mi-e dragă Leontina… și nu-mi iau vorba înapoi. Dar nu vreau să mă leg cu ușurință…

Discuția care a urmat a fost lungă și foarte anevoioasă. Bordier nu-și putu înfrâna izbucnirile de furie, iar Félicien se făcu de mai multe ori că vrea să plece. Logodnicul se lăsa greu, spunând că Leontina, deprinsă la școală cu un trai de prințesă, nu are nicio îndemânare pentru treburile gospodăriei.

— N-o să-mi cârpească ciorapii cu diploma ei!

Bordier își apăra odorul, se jura că n-are de unde să mai adauge la zestre, dar Leontina îl dădea de gol, pomenind despre niște titluri de rentă ascunse în dulap, sub cearșafuri. Tatăl se văzu nevoit să primească cea mai mare parte din condițiile viitorului ginere și se părea că ajunseseră la înțelegere. Félicien nu-și arăta însă pe deplin mulțumirea și Bordier îl întrebă nerăbdător:

— Ce-ți mai dă prin gând să ceri? Vrei să mă sărăcești?

— Banii nu sunt totul în viața omului, spuse Félicien. M-ai făcut de rușine în tot ținutul cu chestia pe care o știi, și cred că acum o să-mi dai certificatul, după ce m-ai făcut atâta vreme să aștept.

— Acum mai puțin ca oricând! Un certificat de bună purtare pentru un ticălos…

— Atunci pot să-ți spun, Léon, că ne-am răcit gura degeaba…

Félicien s-a îndreptat spre ușă cu pași hotărâți, și doamna Bordier abia a ajuns să-l apuce de mânecă.

— Nu, nu, lăsați-mă, nu mai e nimic de făcut!

Leontina și mama ei s-au repezit cu rugăminți asupra lui Bordier, până când acesta, așezându-se la masă, începu să scrie cu o peniță furioasă:

„Subsemnatul, Léon Bordier, primar al comunei Bellefond, adeveresc prin prezenta că numitul Musillon Félicien duce o viață cinstită și a dat totdeauna dovadă de o bună purtare…”

„CHEIA E SUB PREȘ”

Un spărgător de elită a evadat odată din paginile unui roman polițist și, după mai multe strălucite lovituri, a ajuns într-un mic oraș de provincie.

Ieșind din gară, străbătând piața gării și luând-o înainte pe strada gării, a deslușit un murmur prelung în tot orașul.

— Nu uita să pui cheia sub preș! strigau toți din toate părțile.

Erau mamele care plecau cu fetele lor la balul subprefecturii.

— Fii fără grijă, răspundeau soții, care, la rândul lor, ardeau de nerăbdare s-o șteargă. N-ai nevoie să mai suni, găsești cheia sub preș. Iar dacă, din întâmplare, vă întoarceți înaintea mea…

— Înaintea ta? Cred că o partidă de biliard n-o să țină până la patru dimineața!

Mamele aveau dreptate. Nu s-a mai pomenit niciodată ca o partidă de biliard, cât de cât cinstită, să țină până după miezul nopții. În vremea aceasta, elegantul spărgător hoinărea pe străzi, printre rochii de velur și de *crepe Georgette,* care se grăbeau spre Piața Subprefecturi. Plecase din Roma cu o seară mai înainte, purtând o mică valiză, care conținea, nici mai mult, nici mai puțin, decât bijuteriile Coroanei și papucul papii. Oprindu-se la întâmplare, a coborât de cealaltă parte a liniei, ca polițiile din Europa să-i piardă urma, și folosea acea clipă de răgaz pentru a cugeta asupra zădărniciei tuturor mărimilor omenești.

„Nu mai am niciun meșteșug de învățat de la oameni, gândea el. Cele mai secrete sefuri sunt lipsite de apărare în fața mea și n-am pereche în arta de a cumpăra persoanele de încredere. După un stagiu de doi ani în închisorile americane, unde am primit îndrumările celor mai de seamă maeștri, mi-am făcut un renume în escaladări, spargeri, furt de buzunare, furt cu piper în ochi și furt de bunădimineața. Printr-o muncă înverșunată, am izbutit să realizez toate posibilitățile minunatelor mele însușiri. Astăzi am ajuns să devalizez capete încoronate, am copoi personali în toate părțile lumii, ordinele mele la Bursă fac și desfac guvernele… și totuși inima mea e mai puțin veselă decât pe vremea când aveam cincisprezece ani și îmi pregăteam bacalaureatul, făcând exerciții cu ceasornicele și portofelele profesorilor. Ah, de ce nu pot să rechem la viață zilele fericite ale zburdalnicei mele tinereți! Ce mizerabilă existență, împrăștiată prin toate capitalele și cazinourile celor cinci continente! Niciodată n-am simțit ca astăzi nevoia de a revedea locurile unde m-am născut…”

*

Spărgătorul-gentleman trecea acum de-a lungul unei străzi cu vile liniștite. S-a oprit deodată pe loc și a murmurat în gând cu îngrijorare:

„În definitiv, care o fi cu-adevărat locul meu de naștere? Poate undeva în Franța, dar să mă ia naiba dacă știu unde… Am avut atâtea acte de identitate, de când duc această viață de aventuri, atâți părinți onorabili, încât

nu mă mai regăsesc printre ei. Mă întreb, la urma urmei, care o fi numele meu adevărat?”

A dus mâna la frunte și i-au fulgerat prin minte unul după altul cincizeci de nume:

„Jules Moreau… Robert Landry… nu… Yolanda Garnier? Nu, nu, eram travestit… Alfred Petitpois… mai știi? Alfred Petitpois? Mai degrabă Raoul Dej eu… nu, Raoul Dej eu a dispărut o dată cu smaraldele… Jacques Lerol… nu… Ducele de Geroul de la Bactriane? Sincer vorbind, nu cred.”

În cele din urmă, a schițat un gest de renunțare și a spus cu amărăciune:

— Mă frământ degeaba, va trebui să mă informez la Siguranța Generală.

Preocupat de a descoperi adevărata sa stare civilă, sări fără să-și dea seama peste poarta de fier a unei mici vile și, din obișnuință, vârî șperaclul în broasca ușii de la intrare. Dar, ridicând din umeri, puse la loc în buzunar trusa cu chei false.

— Sunt un prost, a murmurat el, uitasem că cheia e sub preș.

În adevăr, cheia era sub preș. A pătruns în vestibul și a deschis valiza, îmbrăcând ținuta lui de lucru: pelerină de seară, pălărie înaltă și mască de catifea neagră. Apoi Spărgătorul-gentleman porni în cercetarea odăilor de la parter, Iară să găsească nimic interesant. Strecură totuși în buzunar un ceasornic de oțel oxidat, dintr-o deprindere pe care-o păstrase de când era copil. La etajul întâi s-a simțit însă cuprins de-un sentiment de înduioșare intrând în odaia fetelor și văzând, de fiecare parte a ferestrei, două paturi înguste care stăteau față în față.

— Gingașe făpturi tinerești! a suspinat, privind cele două fotografii din perete. De-ar reuși la balul subprefecturii să sucească capul unor tineri de viitor, cinstiți, muncitori și buni creștini, care să le invite la dans în patul conjugal!

Lăsându-se purtat de o curiozitate dezinteresată, a deschis garderobul și i-a cercetat conținutul. N-a putut să-și rețină lacrimile privind la lumina lanternei oarbe pantalonașii de flanelă cu margini brodate și cămășuțele de pânză groasă, cuviincioase cum nu se mai poate. Cuprins de-o respectuoasă emoție, își scoase pălăria înaltă și masca de catifea.

— Pantalonași cu feston de nevinovăție! a strigat el, punând glasului surdină. Cămăși imaculate! Și, voi, pudice combinezoane, purtate de neprihănite fecioare! Cât de ispititoare e candida voastră sfiiciune pentru o inimă sfâșiată de toate vanitățile omenești! Atingând aceste taine atât de pure, simt strecurându-se în inima mea o cinstită înduioșare. Tulburat de

mireasma acestei curate vieți de familie, sunt gata să reneg toate erorile unei existențe furtunoase, încheindu-mi destinul în serviciul unui birou de înregistrări.

Cugetând asupra unui final de existență moral, continuă să răscolească prin dulap. În dosul unui teanc de batiste, descoperi două pușculițe de faianță, care purtau fiecare câte-o etichetă: „Zestrea Marietei”, „Zestrea Madelenei”. Deșertând conținutul în buzunar, se simți nemulțumit de el însuși.

„Trebuie să mă dezbar cu orice preț de acest obicei.”

Puse banii la locul lor în pușculiță și inima i se umplu de-o minunată bucurie, dovedindu-i că cinstea își găsește totdeauna răsplata.

„Hotărât lucru, gândi el, cariera mea de spărgător elegant s-a încheiat.”

*

Atâtea emoții adunate laolaltă l-au copleșit, și cum nu erau decât șase ceasuri din seară, s-a hotărât să aștepte trecerea nopții în casa aceea, până la întoarcerea stăpânilor. S-a întins pe patul uneia din cele două fete și s-a lăsat cuprins de-un somn adânc. Către orele trei dimineața se visa subșef de birou într-un minister important și decorat cu Palmele Academice, când izbucnirea unui glas supărat îl smulse din brațele somnului. Se apropie de fereastră și văzu un bărbat stând pe vine în fața ușii de la intrare și certându-se cu el însuși:

— Cu toate acestea, mi-aduc foarte bine aminte că am pus cheia sub preș înainte de a pleca de-acasă… Aici trebuie să fie…

A început din nou să caute, ajungând în cele din urmă la o concluzie care l-a speriat:

— Să știi că nevastă-mea s-a întors de la bal! Altă explicație nu văd!… Ar fi trebuit să mă gândesc c-o să se întoarcă devreme… Acum, m-am ars!

A tras de mânerul soneriei, la început cu timiditate, apoi din ce în ce mai tare. Spărgătorului i se făcuse milă de bietul om; gândindu-se că se va retrage în odaia lui de la parter și nu va veni să-l caute la primul etaj, îi aruncă cheia pe fereastră și se culcă la loc.

— Mai am două ceasuri bune de somn, a murmurat el, tocmai cât îmi trebuie ca să înaintez șef de birou… Știu eu ce însemnează şi fii mamă și să ai două fete de măritat. N-o să plece de la bal înainte de-a se fi stins ultimul lampion…

Abia reluase firul visului său, când se trezi cu stăpânul casei, care intrase în odaie și aprinsese lumina. Elegantul spărgător stătea pe marginea patului

și își căuta flaconul cu cloroform, dar unchiașul strigă deschizând brațele:

— Fiul meu! Iată-te întors acasă după o lipsă de optsprezece ani!

Spărgătorul nu era încă hotărât dacă trebuie să lăcrimeze de bucurie. Socotea în gând că acești optsprezece ani de lipsă îi dădeau tocmai vârsta de treizeci și cinci de ani, pe care o avea, și fu oarecum neplăcut surprins s-o audă. Coincidenta i se păru, totuși, ciudată.

— N-aș vrea să vă mâhnesc, zise el, dar sunteți sigur că recunoașteți în mine pe fiul dumneavoastră?

— Dacă sunt sigur? Se înțelege că sunt sigur… Vorbește în mine glasul sângelui!

— E adevărat, a încuviințat spărgătorul. Glasul sângelui… Dar dacă faceți o greșeală… înțelegeți ce dureroasă decepție pentru dumneavoastră, ca și pentru mine…

— Exclus! Nu mai încape niciun fel de îndoială, tu ești cel mai mare dintre copiii mei, tu ești în carne și în oase, fiul meu Rodolphe!

— Rodolphe… nu vreau să vă contrazic. Numele acesta de Rodolphe parcă mi-ar spune ceva. Totuși…

— Și ai o pată cafenie la încheietura brațului drept…

Fără să mai stea pe gânduri, Rodolphe consimți să-l recunoască pe tatăl său. A urmat o prelungă îmbrățișare și un schimb de înduioșătoare cuvinte între amândoi.

— Scumpul meu fiu, zicea tatăl, ce fericire să te regăsesc după optsprezece ani de despărțire! Cât de mult ai lipsit!

— Ah, dragă tată! Știam că voi găsi cheia sub preș…

— Fiindcă veni vorba, te rog să nu-i spui mamei tale că m-am întors la trei dimineața… I-ar fi cam greu să înțeleagă cum o partidă de biliard poate să țină atât de mult. Știi, a plecat cu surorile tale la balul subprefecturii și am profitat de ocazie să învârtesc o manilă cu bătrânii mei prieteni…

— Parcă vorbeai de biliard..

— Da, biliard am vrut să spun. Adică, la drept vorbind, am început printr-un joc de manila și am încheiat cu o partidă de biliard. Oricum, să-i spui mamei tale că m-am întors înainte de miezul nopții. Ce ne costă să-i facem o bucurie?

Rodolphe a făgăduit, dar cu oarecare silă. Se tăcuse om cinstit și nu mai era în stare de cea mai nevinovată minciună.

— Vorbeai adineaori despre surorile mele. Sunt, desigur, cele două fete ale căror fotografii le-am văzut în perete. Trebuie să se fi schimbat mult în

anii cât am lipsit și, ca să spun drept, abia le-am recunoscut.

— Nici nu-i de mirare. Cea mai mare a venit pe lume la un an după plecarea ta. Am fost atât de mâhniți de dispariția ta neașteptată, încât maică-ta nu mi-a dat răgaz până când cerul nu i-a dăruit un alt copil. A fost însă fată, și cum dorea cu orice preț un băiat, am mai încercat o dată… Soarta nu s-a îndurat nici de data aceasta să ne facă voia, și a născut a doua fată, căreia i-am dat numele de Marieta. Deși mi-a părut și mie rău că nu era băiat, am avut atâta minte să nu mă iau după maică-ta, care nu s-ar fi dat în lături să toarne douăsprezece fete la rând până să reușească un băiat. Slavă Domnului, avem destule griji cu creșterea celor două codane ale noastre, care ne costă ochii din cap!

— Dragă tată, a oftat Rodolphe, oricâte jertfe ne-ar cere, nu vom plăti niciodată îndestul sfânta bucurie a vieții de familie.

— Sfânta bucurie a vieții de familie! râse cu amărăciune tatăl. Se cunoaște că n-ai gustat din ea niciodată. Dacă ai fi nevoit să hrănești patru guri cu o leafă de nouă sute de franci pe lună, ti s-ar mai răci bucuria…

Privi cu admirație și cu invidie pălăria înaltă a fiului său, apoi pelerina elegantă, și adăugă:

— Oamenii neînsurați vorbesc cu prea multă ușurință despre bucuria vieții de familie, mai ales când pot să-și cumpere o pălărie ca a ta… În sfârșit, mă mângâi cu gândul că tu, cel puțin, câștigi bine. Nu mi-ai spus încă ce profesiune ți-ai ales…

Rodolphe, fără să stea o clipă la îndoială, își deschise inima:

— Dragă tată, sunt nevoit să-ți fac o mărturisire. Începând de aseară sunt fără ocupație și nu pot să-ți spun cât mă simt de rușinat. Știu bine că lenea e mama tuturor viciilor.

— Iată, fiule, o vorbă înțeleaptă, pe care n-ar trebui s-o uiți niciodată. Dar, în sfârșit, dacă nu ți-ai pierdut slujba decât aseară, ești prea aspru cu tine învinuindu-te de lenevie. Îmi închipui, de altfel, că ai pus între timp ceva bani deoparte…

— E adevărat. Dispun, una peste alta, bani în numerar și valori mobiliare, de vreo patru-cinci sute milioane de franci, la care se mai adaugă o sumă aproximativ egală, investită în diferite întreprinderi industriale și de comerț.

Gâtuit de emoție, tatăl se prăbuși pe un scaun și își smulse gulerul.

— Bietul meu băiat, a îngânat, când mă gândesc că voiam să te bag în slujbă la Serviciul de poduri și șosele… Părinții sunt uneori atât de vinovați! Și prin ce minune ai făcut o avere atât de mare?

— Nicio minune. Operam ca spărgător în înalta societate și, dobândind cu vremea o oarecare dibăcie, lucrurile au mers destul de bine.

— Spărgător… a murmurat bătrânul puțin speriat. Fiul meu spărgător… Spărgător în înalta societate, ce-i drept… și miliardar…

— Liniștește-te, a spus Rodolphe. Am hotărât aseară să părăsesc această îndeletnicire, căutând o ocupație cinstită și bucurându-mă de fericirea pașnică a căminului.

Tatăl a ridicat privirea și brațele spre cer, arătând astfel că iartă fiului rătăcit toate păcatele tinereții.

— De vreme ce acum ești om cinstit, a încheiat el, să nu mai vorbim despre trecut. Știu un singur lucru, că ești un fiu bun și că ești miliardar…

— Fără îndoială, a încuviințat Rodolphe, sunt un fiu bun și nu aștept decât s-o dovedesc. Dar nu sunt miliardar. Îți dai seama că n-o să păstrez o avere câștigată prin mijloace atât de necinstite. Hotărârea mea de a începe o viață curată ar rămâne literă moartă, dacă n-aș restitui, până la cel din urmă gologan, tot ce-am adunat pe urma nenumăratelor mele jafuri. Și chiar după

ce am să dau înapoi ce-am înghițit, mai rămâne să-mi ispășesc păcatele printr-o viață de remușcări și pocăință.

Apoi, scoțând din buzunarul vestei ceasornicul de oțel oxidat pe care-l culesese la parter. Rodolphe îl întinse tatălui său, într-o atitudine de umilință deplină. Bătrânul respinse ceasornicul cu o mișcare plină de părintească duioșie» făcând pe fiul său să înțeleagă că poate să dispună în voie de toate lucrurile din casă.

— Tot ce e al meu e și al tău. Așa-i firesc să fie între un tată și un fiu.

— Vezi, răspunse Rodolphe, câtă dreptate aveam adineaori lăudând bucuriile vieții de familie? Dărnicia ta mă face fericit și mă voi folosi de ea fără jenă, rugându-te să mă împrumuți cu douăzeci și cinci de poli. (Rodolphe nu putuse, în câteva ceasuri, să se dezbare de limbajul său de spărgător.) Nu că aș fi lipsit de numerar. Am în buzunar un teanc de bancnote, care se ridică, cred, la șapte-opt sute de mii de franci; dar nu-mi pot îngădui să înstrăinez din ei nici cea mai mică sumă…

Tatăl avu o nestăpânită pornire de mânie, mustrându-l pe fiul său pentru nesăbuita-i purtare și pentru nebunia de care da dovadă, aruncând pe gârlă o avere de opt sute de milioane de franci, când are două surori de înzestrat și părinți în vârstă, care și-au dat sânge din sângele lor pentru a-l ajuta odinioară să-și ia bacalaureatul.

— Tată, se ruga Rodolphe, vreau să devin om cinstit, e visul vieții mele…

— Ia mai slăbește-mă cu cinstea! Un om cinstit nu se distrează aruncând banii pe fereastră, și fiindcă vrei cu tot dinadinsul să te porți ca un fiu bun, începe prin a da ascultare tatălui tău… Să-mi dai mai întâi teancul de bancnote pe care-l ții ascuns în buzunarul secret.

Zadarnic a încercat Rodolphe să-i spună că banii aceia erau fructul unei spargeri săvârșite în apartamentele unei prințese autentice, pe ale cărei subrete le ademenise la rând; tatăl nici nu voia să audă, numindu-l fiu denaturat.

— Acești bani îmi aparțin și îmi îngădui să spun că sunt o prea neînsemnată răsplată pentru toate grijile ce m-au chinuit în acești optsprezece ani cât ai lipsit. Dă-mi-i!

— Tată, banii aceștia o să-ți ardă mâinile! Știi bine că o avere dobândită necinstit nu fericește pe nimeni…

— Dobândită necinstit! Ei, așteaptă puțin, te învăț eu cum trebuie să-ți respecți părinții! Am să număr până la trei, iar dacă te încăpățânezi să nu mă

asculți, te blestem!

Rodolphe fusese de prea multe ori eroul unui roman-foileton sau al unor aventuri de dragoste și de ură, pentru a nu ști că un suflet ales rămâne zdrobit pentru totdeauna sub osânda blestemului părintesc. Înspăimântat, a scos teancul de bancnote și l-a întins tatălui său, care l-a pus în buzunarul hainei, după ce l-a numărat de două ori.

— Sunt exact opt sute șaptezeci și cinci mii de franci, ceva mai mult decât credeai. Haide, ești un copil bun și sper să te fac să renunți la nebunia care ți-a intrat în cap aseară.

— Doamne, Doamne! a suspinat Rodolphe» Nu mi-aș fi închipuit niciodată că e atât de greu să devii om cinstit. N-a trecut nicio noapte de când m-am hotărât să merg pe calea cea bună, și iată-mă căzut în mrejele ispitei… Și cu toate astea… unde ai putea să fii mai fericit decât în sânul familiei?

*

Pe când depăna în gând aceste amare cugetări, ascultând destul de neatent sfaturile tatălui său, se auzi sunând clopoțelul de la intrare și un glas acidulat pătrunse în casă prin broasca ușii:

— Cum se face că n-am găsit cheia sub preș?

Soțul s-a aplecat peste marginea ferestrei și a aruncat cheia în grădină, dar cu atâta neîndemânare încât nici mama, nici fetele n-au izbutit s-o găsească. A urmat o furtună, cu descărcări de nemulțumire zgomotoasă. Pe drept cuvânt indignată, soția tuna și fulgera împotriva purtării scandaloase a unui părinte care, disprețuind orice simț al demnității, se întoarce acasă beat mort, incapabil să deschidă singur ușa. După zece minute de zadarnice căutări, mama și fetele începură să se teamă că a căzut cheia în pivniță. Tatăl, care încercase tot timpul să le liniștească, nu reușea să-și ascundă îngrijorarea. Rodolphe, cântărind în gând situația, spuse cu o undă de melancolie, fiindcă, o dată cu luxul și deprinderile sale, renunțase și la inspirațiile lui Satan:

— Nu-ți face sânge rău, tată, mă duc eu să deschid ușa.

A coborât la parter, a scos din buzunar trusa cu șperacle și a răsucit arcul încuietoarei, cum ar fi apăsat pe clanța cea mai banală.

— Ce noroc, a murmurat tatăl, că ai mâini atât de îndemânatice…

Un zâmbet palid de victimă a trecut pe buzele lui Rodolphe. Abia avu timp să pună trusa la loc în buzunar, și mama lui îi sări de gât, strângându-l în brațe și plângând cu hohote:

— Copilul meu scump și drag, care mi se întoarce acasă după optsprezece ani!

— Fratele nostru iubit, pentru care ne-am rugat de atâtea ori! spuneau Madelena și Marieta.

Bucuria revederii s-a prelungit până la o oră înaintată și toată familia era în lacrimi. Apoi, mama s-a dus să caute borcanul cu dulceață de corcodușe, a făcut tartine și a pregătit cafeaua cu lapte. Fermecat de grația și de modestia celor două surori ale sale, alintat cu duioase dovezi de iubire părintească, Rodolphe începuse să creadă cu adevărat că trăiește cea mai frumoasă zi din viața lui. Găsi cuvinte de laudă pentru eleganta rochie de organdi a mamei sale și pentru frumoasa pieptănătură cu ondulații permanente, făcându-l pe tatăl său să spună:

— Băiatul se pricepe. Știi, e purtat numai prin lumea bună…

Rodolphe roși până în vârful urechilor și, ca să-și ascundă tulburarea, deschise vorba despre balul subprefecturii. Serbarea fusese foarte reușită, cum nu se mai văzuse de la inaugurarea statuii.

— Eu, spuse Madelena, am dansat toată seara cu tânărul Duponart. Avea un costum maro cu dungi subțiri cenușii. N-a luat niciodată lecții, dar e unul din cei mai buni dansatori din oraș. Nu pot să spun cât mă simțeam de ușoară când valsam cu el.

O delicioasă roșeață i-a îmbujorat obrajii și a continuat:

— Am vorbit câte-n lună și-n stele, iar după ultimul dans mi-a spus că o să vină să-l vadă pe tata.

— Tânărul Duponart e un băiat foarte cumsecade, întări mama, m-a condus de două ori la bufet. Am luat informații de la o vecină care-i cunoaște bine părinții. S-ar părea că e un băiat muncitor, care nu merge niciodată la cafenea și își petrece duminicile în familie. Nu arată a cine-știe-ce, și cu toate acestea e corespondent comercial și câștigă opt sute de franci pe lună. Ar fi un adevărat noroc pentru Madelena dac-ar veni s-o ceară…

Tatăl Madelenei făcu un gest de nemulțumire, dar Marieta, care ardea de nerăbdare să vorbească despre dansatorul ei, nu-i dădu răgaz să rostească niciun cuvânt.

— Eu am dansat toată seara cu brigadierul Valentin, de la trenul de luptă al regimentului. Are ochi negri, mari și frumoși… Mi-a mărturisit că n-a dansat niciodată cu o fată atât de frumoasă ca mine. Dar mă privea într-un fel… Se vedea bine că e sincer. La despărțire mi-a spus-o din nou, făgăduindu-mi că o să vină să vorbească cu tata.

Marieta a roșit cu toată sfiiciunea cuvenită și și-a îndreptat privirea spre mama ei.

— Tânărul Valentin poartă uniforma de brigadier ca nimeni altul și m-a invitat de două ori la bufet. M-am informat. S-ar părea că e bine văzut de șefii lui. Dacă se ține de vorbă.

Marieta va avea mai mult noroc decât putea să spere.

În fața acestor perspective de căsătorie, Rodolphe surâdea celor două surori, ai căror ochi străluceau de fericire, și se gândea cu plăcere la ziua când își va alege și el o soție cu pantaloni de flanelă, bună gospodină, știind să coasă și să cânte la pian. Se pregătea să ticluiască o urare potrivită cu împrejurarea, când tatăl, apucând borcanul cu dulceață de corcoduși, îl trânti pe masă cu o violență calculată.

— N-am nevoie de asemenea pârliți în familia mea! urlă el. Mulțumită dărniciei fiului nostru Rodolphe, astăzi miliardar, sunt în măsură să dau fiecăreia din fetele mele, de la început, câte-o zestre de două sute de mii de franci. N-o s-o las pe Madelena să se mărite cu un Duponart, care câștigă opt sute de franci pe lună. Nu vreau să aud de Valentin și de Duponart! Un brigadier de la trenul de luptă? De ce nu un recrut, aud? Odată pentru totdeauna vă spun că fetele mele nu se vor mărita decât cu bărbați care au automobil și poartă pălărie înaltă.

Rodolphe, văzând că Madelena și Marieta au pălit, le-a liniștit făcându-le un semn cu coada ochiului și a rostit câteva cuvinte bine chibzuite, arătând că nu banii fac fericirea omului.

— Gândește-te, tată, că tânărul Duponart nu merge la cafenea…

— Tocmai! Nu-mi trebuie un ginere pe care maică-ta să mi-l dea drept pildă toată ziua…

— Gândește-te, că tânărul Valentin poartă cu cinste uniforma de brigadier!

— Te-ai găsit tocmai tu, dezertor și nesupus la încorporare, să aduci laude armatei…

— Trăiască armata! a strigat Rodolphe cu un glas răsunător, care a făcut să vibreze inimile celor două fete. Am găsit aseară calea adevăratei credințe. Renunț la averea mea pentru a mă devota patriei și familiei!

— Ce mi-a fost dat să aud cu urechile mele! a răspuns supărat tatăl. Pe vremea mea băteau câmpii părinții, acum a venit rândul copiilor. Oricum ar fi, voi putea să te împrumut, din când în când, cu câte un gologan. După ce-o voi înzestra pe Madelena și pe Marieta, îmi vor rămâne patru sute

șaptezeci și cinci de mii de franci, pe care îi voi investi în rentă viageră, și voi alege astfel de bărbați pentru surorile tale încât, o dată cu averea, să renunți și la speranța de a obține de la ei cel mai mic împrumut.

Fără să mai aștepte răspunsul lui Rodolphe, a încheiat spunând că se duce să se culce; și a trecut în odaia de alături, trântind ușa după el. Madelena, Marieta și mama lor, ca și cum atât ar fi așteptat, s-au așezat cu coatele pe masă și au izbucnit în plâns. Înmărmurit în mâhnire, Rodolphe privea această mare durere și nu îndrăznea să facă o mișcare. Nu se putea opri să nu constate cu îngrijorare puținătatea roadelor pe care le culegea virtutea. Își aducea aminte că fusese cândva un temut răzbunător de nedreptăți, pe vremea când stăpânea secretul scrisorilor anonime și al tuturor combinațiilor de litere cu care se deschid sefurile. Era de ajuns să scrie: „Domnule conte, interzic orice proiect de căsătorie între fiica dumneavoastră Solange și tânărul Alexis. Semnat: MÂNA DE FIER.” Acum, când luase hotărârea să trăiască cinstit, să fie om cinstit, cel mai cinstit dintre oamenii cinstiți, se vedea dezarmat în fața greșelilor și a răutății. Cinstea nu-i punea la îndemână decât cugetări morale și cuvinte de mângâiere.

„N-are a face, gândea el, voi rămâne un om de treabă până la sfârșit. Tatăl meu n-are decât să-și mărite fetele după beți și negustori de porci, nu mă va putea împiedica să mă port ca un om cinstit.”

— Sărmanul meu Rodolphe, se văieta mama, cu obrajii înroșiți de plâns. Ai vrut să fii generos cu tatăl tău, și iată ce nenorocire s-a întâmplat! Banii l-au făcut să-și piardă mințile. Ieri seară ar fi fost fericit să aibă un ginere brigadier și altul contabil; acum își dă toată silința să-și nefericească fetele. Și dacă ar fi numai atât!

— Vai, mamă! a protestat Madelena. Cum poți să vorbești astfel? N-ai spus tu, când ne întorceam de la bal, că nu-i în tot orașul un tânăr serios care să danseze mai bine decât Duponart?

— Vai, mamă! a protestat Marieta, știi bine că în inima mea nu e loc decât pentru un singur brigadier!

Însuși Rodolphe a lăsat să-i scape o vorbă, care putea fi luată drept respectuoasă imputare. Drept orice răspuns, mama și-a smuls o șuviță de păr din cap și a strigat, aruncând-o pe masă:

— Dar nu înțelegeți, nefericiților, că tatăl vostru, acum, când are bani, va începe să alerge după toate desfrânatele? Viața mea e zdrobită pentru totdeauna!

O sfâșietoare deznădejde, lesne de înțeles, o cuprinse, și amândouă fetele izbucniră din nou în plâns.

Rodolphe n-avea lacrimi în ochi, dar căzuse pe gânduri, într-un adânc de întunecată visare. Înainte de-a pleca să se culce, a îmbrățișat-o îndelung pe maică-sa, făgăduindu-i că toate se vor sfârși cu bine. Apoi a urcat la primul etaj să-și ia valiza și s-a reîntors în odaia de la parter, care trebuia să fie a lui.

*

Liniștea cuprinsese întreaga casă. Rodolphe își puse pălăria înaltă, masca de catifea neagră, pelerina de seară, și pătrunse în odaia părinților săi. Lumina lanternei oarbe căzu asupra paginii întâi a *Gazetei Județene,* pe care tatăl său o lăsase să cadă pe covorul de lângă pat, apoi descoperi casa de bani într-un colț al încăperii. Secretul încuietorii era de cinci litere. Rodolphe, gândindu-se că tatăl său se culcase supărat, îl descoperi de la prima ochire.

— Bietul tata! murmură el înduioșat. Nu și-a prea bătut capul…

Cei opt sute șaptezeci și cinci mii de franci stăteau grămadă într-una din despărțiturile casei de bani. Rodolphe vârî pachetul în buzunar, închise la loc șeful și trecu în vestibul. Mai pierdu zece minute căutând cheia ușii de la intrare, fiindcă îi era rușine să se slujească de șperaclu, și până la urmă o găsi. Cheia, bineînțeles, era sub preș. Încet, cu băgare de seamă, închise ușa în urma lui, sări peste gardul de fier al grădiniței și se depărta pe străzile micului oraș. *A* mers astfel vreme de cinci minute, când i se abătu prin minte un gând neașteptat:

„Făcui ce făcui, și tot n-am aflat cum mă cheamă! Am uitat să-l întreb pe tata care e numele nostru de familie. Sunt un dobitoc!

Spărgătorul-gentleman a schițat un gest de nemulțumire, apoi, ridicându-și fruntea, porni mai departe, spre noile aventuri care îl chemau în paginile unui reușit roman polițist și spre feluritele mari întâmplări ale dragostei și ale urii.

Într-o zi, după ce-și aruncă ochii pe foiletonul de la subsol al *Gazetei Județene*, intitulat *Răzbunătorul din umbră*, *spărgătorul-gentleman* citi cu multă plăcere, în capul paginii, știrea despre căsătoria surorilor lui Madelena și Marieta, cea dintâi cu tânărul Duponart, cealaltă cu brigadierul Valentin. Dar, fiindcă dintr-o greșeală a tipografiei lipseau câteva litere din cuvântul ce-l căuta, se văzu nevoit să-și continue viața de aventuri fără să fi aflat adevăratul lui nume de familie.

LUPUL

Ascuns după gard, lupul stătea la pândă și avea răbdare. În cele din urmă a văzut cu o deosebită plăcere cum amândoi părinții ieșeau din bucătărie. La plecare, dumnealor au mai strigat câteva sfaturi celor dinăuntru:

— Băgați bine de seamă! Să nu deschideți ușa nimănui. Nu vă lăsați înduplecate de rugăminți și nu vă speriați de amenințări. Înainte de-a se face noapte suntem înapoi.

Când îi văzu pierzându-se în zare, dincolo de răspântia drumurilor, lupul, șchiopătând dintr-o labă, începu să dea târcoale casei; dar ușile erau pretutindeni zăvorâte. Cu vacile și cu porcii nu era nicio treabă de făcut. Aceste soiuri de dobitoace, minte neavând destulă, nu pot fi convinse să se lase mâncate. Lupul se opri în fața bucătăriei, puse labele pe marginea ferestrei și trase cu ochiul spre cei din casă. Marineta și Delfina jucau în zaruri la gura sobei. Marineta, care era cea mai mică și cea mai bălaie, spunea surioarei sale Delfina:

— Când ești numai în doi, nu poți să te joci cum trebuie. Nu poți să te joci de-a rotundă e luna.

— Așa e. Nici de-a rotundă e luna, nici de-a prinselea, nici mingea la perete.

— Nici baba-oarba, nici de-a fetița bolnavă.

— Nici de-a mireasa, nici gajurile.

— Și ce-i mai plăcut decât să te joci de-a rotundă e luna, sau de-a mingea la perete?

— Ah, dac-am fi măcar trei!

Fetițele stăteau cu spatele la fereastră. Lupul a bătut cu botul în geam, să dea de veste că se află acolo. Ele au lăsat jocul și au venit la fereastră.

— Ziua bună! a spus lupul. Știți că nu-i prea cald afară. Mi-a înghețat nasul.

Bălăioara începu să râdă văzându-l cât era de caraghios, cu urechile ascuțite și un smoc de păr zburlit în creștetul capului. Cea mare nu s-a lăsat înșelată. Delfina spuse în șoaptă celei mici, strângând-o de mână:

— E lupul!

— Lupul? a întrebat Marineta. Atunci trebuie sa ne fie frică?

— Desigur!

Fetițele se îmbrățișară tremurând, amestecându-și deopotrivă vorbele șoptite și șuvițele de păr bălai. Lupul s-a văzut nevoit să recunoască

adevărul: de când cutreiera el pădurile și câmpia, privelişte mai frumoasă nu văzuse. Era foarte înduioșat.

„Ei, dar ce-o fi cu mine? Îşi spuse în gând. Au început să-mi tremure labele”

Cugetând mai bine, lupul a înțeles că se făcuse dintr-o dată bun, atât de bun și de blând încât de-aci înainte nu se va mai putea hotărî să mănânce copii niciodată.

Și-a aplecat capul pe partea stângă, cum obișnuiesc oamenii buni, și a spus cu glasul lui cel mai dulce:

— Mi-e frig și mă doare rău o labă. Să nu vă temeți, eu sunt un lup bun. Dacă v-ați îndura să-mi deschideți, m-aș încălzi oleacă lângă sobă și am petrece după-amiaza împreună.

Fetițele se priveau mirate. Nu și-ar fi închipuit niciodată să trăiască în pădure un lup cu glas atât de blând. Bălăioara cea mică, prinzând curaj, îi făcu un semn prietenos, dar Delfina, care nu-și pierdea capul atât de lesne, își reveni numaidecât:

— Pleacă! zise ea. Tu ești lupul.

— Nu vă supărați, adăugă Marineta zâmbind, nu vrem să vă gonim, dar părinții noștri ne-au oprit să deschidem ușa; nici la rugăminți, nici la amenințări.

Lupul oftă din adâncul inimii și își culcă urechile ascuțite pe fiecare parte a capului. Se vedea cât de colo că era trist.

— Știu bine că se povestesc o mulțime de basme despre lupi, dar nu trebuie să credeți tot ce se spune. Adevărul e că nu se află pe lume ființă mai puțin rea decât mine.

Mai scoase un oftat, care o făcu pe Marineta să lăcrămeze.

Fetițele păreau mâhnite că lupului îi e frig și că-l doare laba. Cea mai bălaie șopti ceva la ureche surioarei sale, făcând cu ochiul lupu lui, ca să-i arate că e de partea lui. Delfina rămase pe gânduri, fiindcă nu lua niciodată o hotărâre cu ușurință.

— Pare el blând, zise ea, dar nu mă încred. Adu-ți aminte *Lupul și mielul*. Mielul, bietul de el, nu-i făcuse lupului nimic…

Și cum lupul se jura că are gânduri bune, Delfina i-a spus-o de la obraz:

— Dar mielul? Da! Da! Mielul pe care l-ai mâncat?…

Lupul nu și-a pierdut cumpătul.

— Mielul pe care l-am mâncat? Care miel?

Vorbea liniștit, ca despre o întâmplare oarecare și de la sine înțeleasă, cu un glas nevinovat, care te înfiora.

— Aha! strigă Delfina. Vasăzică ai mâncat mai mulți! Frumos din partea dumitale, n-am ce zice!

— Se înțelege că am mâncat mai mulți. Nu văd ce rău am făcut. Voi nu mâncați miel?

Nu puteau să tăgăduiască. Mâncaseră tocmai în ziua aceea pulpă de berbec la tavă.

— Haide, vorbi din nou lupul, vedeți bine că nu-s un lup rău. Deschideți ușa, o să ne așezăm toți trei în jurul plitei și-o să vă spun povești. De când hălăduiesc prin păduri și cutreier câmpiile, am văzut multe… Uite, să vă spun numai ce-au pățit ieri trei iepuri la marginea pădurii… și n-o să vă mai puteți ține de râs.

Fetițele se ciorovăiau pe șoptite. Cea mai bălaie era de părere să-i deschidă ușa lupului de îndată. Nu puteau să-l lase să tremure în viscol, cu o labă beteagă. Delfina însă avea bănuieli.

— La urma urmelor, zicea Marineta, nu poți să-i faci o vină că a mâncat câțiva miei. Nu era să moară de foame!

Marineta stărui cu atâta convingere și luă apărarea lupului cu atâta pătrundere în glas și cu atâtea lacrimi în ochi încât, până la urmă, sora ei mai mare s-a lăsat înduioșată. Dar, cum se îndrepta spre ușă, s-a răzgândit și, izbucnind într-un hohot de râs, spuse Marinetei, ridicând din umeri:

— Nu, nu se poate! Ar fi o prostie prea gogonată!

Delfina privi în ochii lupului.

— Ascultă, lupule, uitasem să te întreb de Scufița Roșie. Ia să vorbim puțin despre Scufița Roșie, vrei?

Lupul a lăsat privirea în jos, smerit. Nu se aștepta la o asemenea întrebare. Fetele îl auzeau sforăind la geam.

— E adevărat, mărturisi el, am mâncat-o pe Scufița Roșie, mititica de ea. Dar dacă ați ști cât de rău mi-a părut! Dacă ar fi s-o iau de la capăt…

— Da, da, toți spuneți la fel.

Lupul se bătu în piept, cam spre locul inimii.

— Pe cuvântul meu, dacă ar fi să se mai întâmple o dată, mai bine aș muri flămând!

— Oricum, suspină cea mică, ai mâncat-o pe Scufița Roșie, nu-i așa?

— Recunosc, zise lupul. Am mâncat-o. Dar a fost un păcat al tinerețelor mele. E atât de mult de atunci! Și nu-i păcat fără iertare. De-ați ști câte

necazuri am avut din pricina fetiței aceleia! Oamenii, ca să vedeți, au mers atât de departe incit au scornit că aș fi mâncat-o mai întâi pe bunică… Ei bine, nu-i adevărat!

Lupul rânji o dată, fără să vrea, și, desigur, fără să-și dea seama că rânjește.

— Ia gândiți-vă! Cum era s-o mănânc pe bunica cea bătrână, când aveam la prânz o fetiță proaspătă? Nu sunt atât de nerod…

Aducându-și aminte de bunătatea cărnii fragede din care se înfruptase, lupul nu s-a putut tine să nu-și lângă buzele, lăsând să i se vadă dinții lungi și ascuțiți; colții aceia nu le-au plăcut de loc celor două fetițe.

— Lupule, a strigat Delfina, ești un lacom! Dacă ți-ar părea atât de rău cum spui, nu ți-ai linge buzele!

Lupul se mustra singur că-i lăsase gura apă la amintirea fetiței durdulii și gustoase. Dar se simțea atât de bun și de cinstit, încât nu voia să se îndoiască de el însuși.

— Iertați-mă, zise el, e un năravpe care l-am moștenit de la tata.

— Cu atât mai rău pentru dumneata, dacă ești prost crescut, zise Delfina.

— Nu vorbi așa! oftă lupul. Dacă ai ști cât regret!

— Să mănânci fetițe e tot un năravmoștenit? Vezi, când făgăduiești dumneata să nu mai mănânci copii, e ca și cum ar făgădui Marineta să nu mai mănânce prăjituri.

Marineta s-a roșit puțin și lupul a încercat să protesteze:

— De vreme ce vă jur…

— Să nu mai vorbim, și umblă-ți pe cale. O să *ic* încălzești fugind.

Fiindcă Delfina n-a vrut să creadă că e bun, lupul s-a supărat.

— Ei, asta-i prea din cale-afară! a strigat el. Nu-i ascultat niciodată glasul adevărului. Ți-e lehamite să mai fii cinstit! Nimeni n-are dreptul să pună piedici, cum faceți voi, celui care vrea să meargă pe drumul cel bun. Și să știți că, dacă mă voi apuca să mănânc iar copii, vina e a voastră!

Ascultându-l, fetițele se gândeau cu grijă la greutatea răspunderii lor și la remușcările care ar fi putut să le aștepte. Dar urechile ascuțite ale lupului jucau atât de ciudat, ochii lui scânteiau cu o lucire atât de tăioasă, ca și colții albi între buzele răsfrânte, încât nu cutezau să facă nicio mișcare.

Lupul a înțeles că nu câștigă nimic înfricoșându-le. Și-a cerut iertare că s-a lăsat purtat de mânie și a luat-o pe struna rugăminților. Vorbea, și privirile lui se învăluiau în blândețe, urechile se culcaseră cuminți, iar așa cum își lipise nasul de geam, gura lui se turtise, arătând moale ca un bot de vacă.

— Vezi și tu că nu e rău, a spus micuța cea bălaie.

— Poate, a răspuns Delfina, poate…

Glasul lupului era tot mai rugător, și Marineta, biruită de duioșie, făcu vreo câțiva pași spre ușă. Delfina, înspăimântată, i-a prins în mână o buclă a părului și a ținut-o pe loc. A urmat un mic schimb de palme. Lupul se frământa disperat în dosul geamului, spunând că mai bine se duce unde-o vedea cu ochii decât să fie pricină de ceartă între cele mai frumoase fetițe bălaie pe care le-a văzut în viața lui. Astfel a și făcut, plecând de la fereastră și plângând cu sughițuri.

„Ce păcat! Gândea el. Eu sunt atât de bun, atât de blând… și ele nu vor să le fiu prieten. M-aș fi făcut și mai bun. Nici miei n-aș mai fi mâncat."

Delfina privea cum pleacă lupul șontâc-șontâc în trei labe, pătruns până la oase de frig și de mâhnire. Cuprinsă de remușcări și de milă, a alergat la fereastră și a strigat:

— Lupule, nu ne mai e frică! Vino repede și te încălzește!

Cea mai bălăioară, nerăbdătoare, a deschis ușa și a alergat în întâmpinarea lupului.

— Doamne, Doamne! a oftat lupul. Ce bine e să stai lângă foc, la gura sobei! Totdeauna am gândit că nu-i nimic mai frumos pe lume ca viața de familie.

Cu ochii umeziți de duioșie, privea la cele două fetițe cum stăteau sfioase mai la o parte. Lupul și-a lins laba beteagă, și-a încălzit burta și spinarea la flacăra din cămin și a început să spună povești. Fetițele se apropiaseră să asculte întâmplările cu vulpea, cu veverița, cu sobolul și cei trei iepuri din marginea pădurii. Unele erau atât de hazlii, că l-au rugat pe lup să le mai spună o dată, și încă o dată…

Marineta îl prinsese pe prietenul său de după gât, îl trăgea de urechi și îl mângâia pe spinare, de-a lungul părului și în răspăr. Delfina nu s-a deprins atât de repede cu jocul, și întâia oară când a băgat în glumă mânuța ei în gura lupului, nu s-a putut opri să nu spună:

— Lupule, ce dinți mari ai!

Lupul s-a arătat atât de jenat, încât Marineta i-a prins capul în brațele ei. Înduioșat, lupul nu voia să le spună fetelor cât era de flămând. — „Ah, cât pot să fiu de bun! gândea el cu o nespusă încântare. Nu-mi vine nici mie să cred."

A mai spus câteva povești, după care fetele l-au poftit să se joace împreună.

— Să ne jucăm? a spus lupul. Dar eu nu știu niciun joc.

Lupul a învățat să joace fripta, de-a lanțul, de-a mingea la perete și de-a fetița bolnavă. Lupul a trebuit să facă pe doctorul. Cântă, cu o voce destul de frumoasă de bas, cântecele *Ei, cumetre Guileri* și *Păzea*, *Latour, păzea!* Bucătăria era plină de îmbrânceli, de țipete, de hohote de râs și de scaune răsturnate. Cei trei prieteni se simțeau la largul lor și se tutuiau, ca și când s-ar fi cunoscut de când lumea.

— Lupule, te-am prins!

— Ba tu, ba tu! Ai mișcat! Marineta a mișcat!

— Lupul trebuie să dea un gaj!

Lupul nu mai râsese atât de când se știa; îi săriseră fălcile din încheieturi de-atâta râs.

— Nici nu mi-aș fi închipuit că e atât de plăcut să te joci. Ce păcat că nu pot să mă joc în fiecare zi!

— Nu-i nimic, lupule, răspundeau fetițele, ai să mai vii pe la noi. Părinții noștri pleacă de acasă în fiecare joi după-prânz. Tu să aștepți după gard și să vii să ne bați în geam ca adineaori.

La urmă s-au jucat de-a calul și călărețul. E un joc frumos. Lupul făcea pe calul, bălăioara încălecase băiețește pe spinarea lui, iar Delfina, ținându-l de coadă, îl mâna la galop printre scaune. Cu gura rânjită până la urechi, cu limba scoasă de-un cot, gâfâind de-atâta fugă și cât pe-aici să plesnească de râs, lupul se ruga să-l lase să mai răsufle oleacă.

— Nu mai pot! se ruga lupul cu glasul întretăiat de râs. Lăsați-mă să-mi vin în fire… Nu mai pot… lăsați-mă să-mi vin în fire…

Marineta a descălecat, Delfina a dat drumul lupului de coadă și, trântindu-se la pământ, râdeau să se înăbușe, nu altceva.

Joaca se sfârși spre seară, când lupul trebuia să se gândească la plecare. Fetițele erau gata-gata să plângă, iar bălăioara se ruga:

— Mai rămâi, lupule, să ne jucăm! Tata și mama n-au să spună nimic, ai să vezi…

— A, nu! a spus lupul. Părinții sunt oameni cu altă judecată. Ei nu vor înțelege nicicând că lupul s-a făcut bun. Știu eu cum sunt părinții.

— Ai dreptate, a încuviințat Delfina. E mai bine să pleci. Mi-e teamă să n-o pățești.

Cei trei prieteni își dădură întâlnire pentru joia următoare. Făgăduieli și legăminte de prietenie. Bălăioara i-a legat o panglică albastră în jurul gâtului și lupul s-a pierdut în întunericul pădurii.

Laba beteagă îl mai durea încă, dar gândul că joia viitoare se va întoarce la cele două fetițe îl înveseli și începu să cânte, fără să-i pese de croncănitul supărat al corbilor, care trăgeau a somn pe crestetul înalt al copacilor:

Ei, cumetre Guileri,
Dacă nu ți-e a muri…

Întorși acasă, părinții au simțit miros de fiară pe pragul bucătăriei.

— Parcă miroase a lup pe-aici, spuseră ei.

Fetițele se simțiră datoare să mintă și să se prefacă mirate, ceea ce se întâmplă totdeauna când copiii primesc pe lup în casă fără știrea părinților.

— Cum o să miroase a lup? a protestat Delfina. Dacă lupul ar fi intrat în bucătărie, ne-ar fi mâncat pe amândouă.

— Așa e, a încuviințat tatăl lor, la asta nu m-am gândit. V-ar fi mâncat dintr-o înghițitură.

Dar bălăioara, care nu știa să lege laolaltă două minciuni, n-a putut să rabde să se vorbească despre lup cu atâta nedreptate.

— Nu-i adevărat! strigă ea, bătând cu piciorul în pământ. Lupul nu mănâncă copii… Nu-i adevărat că e rău. Dacă vreți să știți…

Noroc că Delfina i-a tras un picior în gleznă, altminteri s-ar fi apucat să spună totul.

Drept răspuns, cei doi părinți au înșirat o mulțime de întâmplări despre lăcomia lupilor. Mama fetelor a găsit prilejul nimerit să le mai spună o dată povestea cu Scufița Roșie, dar la cele dintâi cuvinte, Marineta i-a tăiat vorba.

— Știi, mamă, lucrurile nu s-au petrecut așa cum crezi tu. Lupul n-a mâncat-o pe bunică. Nu era să-și încarce stomacul cu ea, înainte de-a se ospăta cu o fetiță fragedă.

— Și pe urmă, a adăugat Delfina, ce? o să plătească toată viața lupul…

— E o poveste veche…

— Un păcat din tinerețe…

— Nu-i păcat fără iertare…

— Lupul nu mai e cum era pe vremuri…

— Nimeni n-are dreptul să pună piedici celui care vrea să meargă pe drumul cel bun…

Părinții nu-și credeau urechilor.

Tatăl puse capăt acestor cuvinte fără noimă, spunând fetițelor că umblă cu capul în nori. Apoi, porni să dovedească prin pilde bine alese că lupul părul își schimbă, dar năravul ba, că e o nerozie să-ți închipui că s-a făcut bun; cu cât va încerca să împrumute înfățișarea unui dobitoc mai cumsecade, cu atât va fi mai primejdios și mai crud.

Pe când vorbea astfel, fetițele se gândeau ce frumos se jucaseră toată după-amiaza de-a calul și de-a mingea la perete, apoi la hazul pe care-l făcea lupul, râzând cu gura întreagă, de i se tăiase răsuflarea.

— Se vede cât de colo, fetelor, a încheiat tata, că n-ați avut niciodată de-a face cu un lup.

Mica bălăioară făcu semn cu cotul surioarei sale, și amândouă se porniră pe râs în nasul tatălui. Drept pedeapsă pentru necuviința lor, au fost trimise la culcare fără să mănânce, dar multă vreme încă, învelite în așternutul lor, au râs pe înfundate de nepriceperea părinților.

Zilele următoare, pentru a-și potoli nerăbdarea cu care își așteptau prietenul, și cu o intenție de ironie care pe mama lor o enerva, fetele născociră jocul de-a lupul. Bălăioara cânta pe două note un cântec vechi:

Haidem la cules de mure
Cât nu-i lupul în pădure.
Lupule, pentru ce taci?
Unde ești? Auzi? Ce faci?

Iar Delfina, pitită sub masă, răspundea:

— Îmi pun cămașa.

Marineta repeta întrebarea, până ajungea lupul să se îmbrace din cap până în picioare, de la ciorapi până la sabia lui a mare. Îmbrăcat gata, se repezea asupra fetiței și o mânca!

Hazul jocului era neprevăzutul. Lupul nu mai aștepta uneori să-și pună toate veșmintele, ci ieșea din pădure după pradă numai în cămașă sau numai cu pălăria pe cap.

Părinții nu găseau niciun fel de plăcere în acest joc. Exasperați de repetarea lui, a treia zi l-au interzis, pe motiv că le-a spart urechile. Și fiindcă fetițele nu voiau, bineînțeles, să joace altul, casa a rămas cufundată în tăcere până la făgăduita întâlnire.

*

Lupul stătuse toată dimineața să-și spele botul, să-și lustruiască părul și să-și încrețească gulerul de blană de la gât. Se făcuse atât de frumos încât locuitorii pădurii treceau pe lângă el fără să-l recunoască la cea dintâi vedere.

Ajungând pe câmp, două ciori care căscau ciocul în lumina amiezii, cum fac dumnealor totdeauna după dejun, l-au întrebat de ce se făcuse atât de frumos.

— Mă duc la prietenele mele, a spus foarte mândru lupul. Mi-au dat întâlnire în primul ceas al după-amiezii.

— Trebuie să fie drăguțe, dacă te-ai gătit ca de sărbătoare.

— Te cred! Nu găsiți pe toată valea fetițe mai bălaie decât ele…

Ciorile căscau ciocul de admirație. Dar o coțofană flecară, care auzise vorbele lupului, nu s-a putut ține să nu clămpănească:

— Lupule, nu-ți cunosc prietenele, dar n-am nicio îndoială că le-ai ales plinuțe și fragede… sau te pomenești că mă-nșel?

— Taci, moară stricată! a strigat lupul furios. Așa mă judecă lumea, luându-se după bârfelile unei coțofene bătrâne. Din fericire, cugetul meu e curat!

Sosind la casa fetelor, lupul n-a mai avut nevoie să bată în fereastră: fetele îl așteptau în prag. S-au îmbrățișat îndelung, cu mai multă dragoste decât prima oară, căci o săptămână de despărțire le făcuse prietenia nerăbdătoare.

— Ah, lupule! a zis bălăioara. Ce tristă a fost casa toată săptămână! Am vorbit despre tine mereu.

— Știi, lupule, aveai dreptate. Părinții noștri nu vor să creadă că te-ai făcut bun.

— Nu mă mir. Dacă v-aș spune că nu mai departe decât adineaori o babă coțofană…

— Noi ți-am luat apărarea, lupule, deși părinții ne-au trimis la culcare nemâncate.

— Și duminică nu ne-au mai dat voie să ne jucăm de-a lupul.

Cei trei prieteni aveau atât de multe să-și spună, că, înainte de-a se apuca de joc, s-au așezat în jurul sobei. Lupul nu mai prididea cu răspunsurile. Fetițele voiau să știe ce a făcut toată săptămâna: dacă nu i-a fost frig, dacă i-a trecut laba, dacă s-a întâlnit cu vulpea, cu mistrețul, cu sitarul…

— Lupule, a zis Marineta, la primăvară să ne iei cu tine în pădure, departe, departe, unde sunt tot felul de animale. Cu tine n-o să ne fi f u fie

frica.

— La primăvară, dragele mele, n-o să aveți de ce să vă temeți în pădure. Am să-i dăscălesc atât de bine pe vecinii mei de vizuină, că cei mai arțăgoși dintre ei au să se facă blânzi ca niște domnișoare. Uite, chiar alaltăieri m-am întâlnit cu vulpea, care sfâșiase în dinți un coteț întreg cu orătănii. I-am spus că așa nu mai merge, că trebuie să-și lase năravurile. Ah, i-am tras o săpuneală, ca aceea! Și dumneaei, cumătră atât de vicleană de obicei, știți ce mi-a răspuns: „Lupule, vreau să-ți urmez pilda. Așteaptă puțin; când voi vedea adunându-se faptele tale bune, nu voi mai sta la îndoială să mă îndrept, Iată ce mi-a răspuns vulpea cât e ea de vulpe.

— Lupule, ești atât de bun! a murmurat Delfina.

— Ah, da! Sunt bun, nu mai încape îndoială, sunt bun. Numai părinții voștri nu vor să creadă, și gândul acesta mă întristează.

Pentru a-i îndulci mâhnirea, Marineta a făcut propunerea să se joace de-a calul. Lupul s-a dedat jocului cu mai multă plăcere decât joia trecută. După ce s-a sfârșit jocul de-a calul, Delfina a întrebat:

— Lupule, ce-ai zice dacă ne-am juca de-a lupul?

Fetele i-au arătat cum vine jocul și, bineînțeles, cine putea să facă mai bine pe lup decât lupul? S-a vârât tiptil sub masă, iar micuțele treceau prin fața lui cântând:

Haidem la cules de mure
Cât nu-i lupul în pădure.
Lupule, pentru ce taci?
Unde ești? Auzi? Ce faci?

Lupul răspundea, ținându-se de burtă, cu glasul sugrumat de râs:

— Îmi pun pantalonii.

Râzând într-una, spunea că-și pune bretelele, gulerul, jiletca… Când veni rândul încălțărilor, s-a încruntat puțin.

— Să-mi închei mai întâi chimirul, a spus lupul, și a izbucnit într-un râs scurt.

Nu se simțea în apele lui. Un fel de neliniște îl strângea de gât ca un nod, dar cu unghiile zgâria podeaua bucătăriei.

În fața ochilor lui sticloși, apăreau și dispăreau pulpele celor două fetițe. Un fior îi trecea prin șira spinării și buzele i se încrețiră.

Lupule, pentru ce taci?
Unde ești? Auzi? Ce faci?

— Îmi iau sabia a mare! zise el cu o voce năbușită, și fel de fel de gânduri i se-ncurcau în cap.

Nu vedea decât pulpele fetiţelor și le adulmeca.

Lupule, *pentru ce taci?*
Unde ești?
Auzi? Ce faci?

— Încalec pe cal și ies din pădure!

Cu un urlet cumplit, lupul făcu un salt din ascunzătoare, căscă o gură lacomă și-și înfipse ghearele. Fetițele nici n-au apucat să se înspăimânte, că erau amândouă în burta lupului.

Spre nenorocul lui, lupul nu știa să deschidă ușile, așa încât rămase prizonier în bucătărie. Părinții n-au avut altceva de făcut decât să-i spintece burta, scoțând vii și nevătămate pe cele două fetițe. Jocul de-a lupul se schimbase.

Delfina și Marineta erau puțin supărate pe lup că le-a mâncat fără nicio cruțare, dar fiindcă se jucaseră atât de bine împreună, i-au rugat pe părinți să-l lase să plece. I-au cusut la loc burta cu doi metri de sfoară tare, frecată cu seu, și cu o undrea mare de saltele. Fetițele plângeau de mila lui că-l doare, dar lupul a spus abia ținându-și lacrimile:

— Sunteți prea bune că vă e milă de mine, nu mai plângeți! Așa mi-a trebuit! Vă jur că pe viitor n-o să mă mai las pradă lăcomiei. Și când voi vedea în fața mea copii, o s-o iau la fugă.

Se pare că lupul s-a ținut de vorbă. Oricum, de la întâmplarea cu Delfina și Marineta nu s-a mai auzit spunându-se că ar mai fi mâncat vreo fetiță.

BOII

Delfina a luat premiul întâi cu cunună, și Marineta premiul de onoare. Învățătorul le-a îmbrățișat pe cele două surori, având grijă să nu boțească frumoasele lor rochițe, iar subprefectul, venit anume de la oraș în uniforma lui cu fireturi, a rostit o cuvântare:

— Dragii mei copii, a spus el, învățătura e un lucru folositor, iar cei care n-o au sunt de plâns. Din fericire, voi nu sunteți dintre aceia. Văd în fața mea două fetițe în rochițe roz, purtând pe buclele lor blonde câte-o

frumoasă cunună cu frunze aurite. Au fost eleve silitoare și ele își primesc astăzi răsplata hărniciei lor. Priviți cum se bucură părinții lor, tot atât de mândri ca și ele! Eu însumi, fără să mă laud, trebuie să spun că, dacă n-aș fi învățat bine în școală, n-aș fi ajuns la demnitatea de subprefect și n-aș purta haina de argint în care mă vedeți. De aceea voi să fiți sârguincioși și să învățați carte, dovedind celor neștiutori și celor leneși că nimeni nu se poate lipsi de învățătură.

Subprefectul s-a înclinat, elevele au intonat un cântec și s-au întors cu toții la casele lor. Delfina și Marineta și-au dezbrăcat frumoasele lor rochițe și și-au pus șorțurile de fiecare zi; dar în loc să se joace cu păpușile sau cu mingea, de-a lupul sau de-a mâța spânzurată, țintarul sau capra, au început să vorbească între ele despre cuvântarea subprefectului. Amândouă au fost de părere că discursul a fost foarte frumos. O singură mâhnire aveau: că nu cunoșteau niciun neștiutor de carte pe care să-l convingă despre binefacerile învățăturii. Delfina a suspinat:

— Când te gândești că avem două luni de vacanță, două luni pe care le-am fi putut folosi atât de bine! Dar ce-i de făcut? Nu știm pe nimeni…

*

În grajdul de lângă casă erau doi boi, de aceeași vârstă și de aceeași înălțime, unul pătat cu roșu, altul alb, fără nicio pată. Boii sunt ca pantofii: umblă doi câte doi. De aceea se și spune: o pereche de boi. Marineta a mers mai întâi la boul roșcat și l-a întrebat, mângâindu-l pe frunte:

— Boule, tu n-ai vrea să înveți să citești?

Boul roșcat n-a răspuns. Credea că fetița vrea să-și bată joc de el.

— Învățătura e un lucru foarte frumos, a stăruit Marineta. Nu poate să fie ceva mai plăcut, ai să vezi ce bine o să-ți pară când o să știi să citești.

Roșcatul a mai rumegat o dată înainte de a răspunde, dar părerea lui era făcută.

— Eu să învăț să citesc? La ce bun? O să fie plugul mai ușor de tras? O să primesc coceni mai buni? Nu. Osteneală fără niciun folos. Mulțumesc, fetițelor, nu-i boul atât de prost cum credeți voi. Nu, pe cinstea mea de rumegător, n-am să învăț să citesc!

— Haide, boule, s-a îndârjit Delfina, fii înțelept! Nici nu-ți dai seama ce pierzi. Gândește-te puțin!

— M-am gândit, frumoasele mele, și refuz! A, dacă ar fi vorba să învăț să mă joc, n-aș zice nu.

Marineta, care era oleacă mai blondă decât surioara ei, dar și mai iute, îi spuse boului că e cu atât mai rău pentru el, că-l vor lăsa mai departe în neștiința lui, și că o să rămână toată viața lui un bou nevrednic!

— Nu-i adevărat, a spus roșcatul cel mare, nu sunt un bou nevrednic. Mi-am văzut întotdeauna de treabă și nimeni n-are să se plângă de mine. Mă faceți să râd cu învățătura voastră, fetelor! Ca și când nu s-ar putea trăi fără ea. Nu vreau să spun, mă iertați, că învățătura n-ar fi bună, dar nu-i pentru boi, atâta tot. Dovadă că nu s-a pomenit niciodată bou științior de carte.

— Nu-i câtuși de puțin o dovadă, răspunse Marineta. Boii nu știu carte fiindcă n-au învățat.

— Oricum, n-o să fac eu începutul, fiți pe pace!

Delfina a mai încercat o dată să-l convingă, dar și-a răcit gura degeaba. Era un bou încăpățânat. Fetițele i-au întors spatele supărate de nepăsarea și lenevia lui. Boul alb, întrebat la rândul lui, s-a arătat mai puțin îndărătnic. Fetițele îi erau dragi și îi venea greu să le mâhnească refuzându-le. Pe de altă parte, nu i-ar fi displăcut să ajungă cu vremea un bou învățat. Era un bou cuminte, harnic, dar își avea și el mândria lui: era un bou ambițios! Se cunoștea după felul semeț în care-și ciulea urechile, când, la arat, stăpânul îi aducea vreo mustrare. Boii însă își au cusururile lor, nu-i niciunul bou desăvârșit, și în afară de unele lipsuri fără însemnătate, al nostru avea o fire cum nu se poate mai bună.

— Dragele mele fetițe, a spus el, inima m-ar îndemna să vă răspund și eu ca frate-meu: „La ce mi-ar folosi să știu să citesc?” Dar vreau să vă fiu pe plac. La urma urmelor, dacă învățătura nu-i slujește boului la nimic, nici de stricat nu poate să-i strice, ba ar putea chiar, la nevoie, să-l înveselească puțin. Dacă n-o să-mi dea prea multă bătaie, o să încerc…

Fetițele erau foarte mulțumite că au dat peste un bou cu tragere de inimă și l-au lăudat pentru înțelepciunea lui.

— Boule, sunt sigură că vei fi un elev bun, un elev strălucit.

Auzind aceste laude, boul își trăgea capul între umeri, încrețindu-și gâtul ca o armonică, așa cum fac oamenii de obicei când se îngâmfă.

În timp ce fetițele plecau din grajd și se duceau să caute un abecedar, roșcatul le-a întrebat foarte serios:

— Ia spuneți, fetițelor, n-ați vrea să învățați să rumegați?

— Să învățăm să rumegăm? au izbucnit fetele în râs. Ce rost ar avea?

— Aveți dreptate, încuviință roșcatul. N-ar avea niciun rost.

Delfina și Marineta, dorind să facă părinților o surpriză, au hotărât să țină în secret lecțiile boului bălan. Mai târziu, când boul va ajunge învățat, cu atât mai mult se vor bucura de mirarea tatălui lor.

Începutul a fost mai ușor decât s-ar fi așteptat. Boul era foarte înzestrat și dovedea multă râvnă. Întărâtat de batjocurile roșcatului, arăta că simte o deosebită plăcere buchisind alfabetul. În mai puțin de două săptămâni, a învățat să citească literele, ba chiar să le spună pe dinafară. Duminica, în zilele cu ploaie și în fiecare seară după întoarcerea de la câmp, Delfina și Marineta îi dădeau lecții, bineînțeles, fără știrea părinților. Bietul bou suferea de grozave dureri de cap și i se întâmpla să se trezească în mijlocul nopții rostind tare:

— B.A. Ba, B.E. Be, B.I. Bi…

— Te-ai prostit de tot cu buchile tale, B.A. Ba, mormăia printre dinți roșcatul. Nici să dorm liniștit nu mă lași, de când pușlancele ți-au băgat în cap c-o să ajungi bou de seamă. Numai să nu-ți pară rău mai târziu.

— N-ai să știi niciodată, răspundea boul bălan, ce plăcere îți face să cunoști vocalele, consoanele, și apoi, cu ajutorul lor, să formezi silabe. Viața ți se pare mai ușoară, și abia acum înțeleg de ce i se aduc atâtea laude științei de carte. Mă simt alt bou decât acum trei săptămâni! E o adevărată fericire să înveți, dar, firește, nu poate oricine, e nevoie de oarecare talent…

Văzându-l atât de mulțumit, roșcatul începuse să se întrebe dacă n-a greșit încăpățânându-se să rămână neștiutor. Dar cum în anul acela fânul se întâmplase să aibă un gust minunat de alune, iar paiele erau parcă mai moi și mai lungi, nu i-a fost greu să se împotrivească ispitelor învățăturii.

Delfina și Marineta erau foarte mulțumite de ideea lor. Boul făcea progrese uimitoare. Într-o singură lună învățase să socotească, citea aproape fără greșeală și știa să spună pe dinafară o poezioară. Se dovedea atât de silitor încât la el în grajd ținea totdeauna deasupra ieslei o carte deschisă, întorcându-i paginile cu limba. Era sau o aritmetică, o gramatică, sau o carte de istorie, de geografie, o culegere de poezii. Râvna lui mergea mână în mână cu dorința de a cunoaște, și tot ce vedea tipărit îl atrăgea.

— Cum am putut trăi până acum străin de toate aceste frumuseți? murmura în fiecare clipă.

Fie că se afla la lucrul câmpului sau la păscut, pe izlaz sau de-a lungul drumului, nu înceta să se gândească la cele citite. Boul nostru, se cuvine s-o spunem, avea șase ani, iar la vârsta aceasta semenii lui au atâta minte ca, între oameni, un om între douăzeci și cinci și treizeci de ani. Din păcate,

sârguința lui prea mare la învățătură îl obosea, căci truda pe care i-o cereau lecțiile nu-l scutea de obișnuitele munci ale câmpului. Nu numai atât, dar, deprins să cugete tot timpul, uita să bea și să mănânce. Văzându-l cum slăbește, cât de galbeni îi sunt ochii și ce tras e la față, fetele începură să fie îngrijorate.

— Boule, îi spuneau ele, noi suntem foarte mulțumite de silința pe care ți-o dai. Știi acum atât cât știm și noi, ba chiar mai mult, dacă se poate. Ai avea dreptul să te odihnești, ca să nu-ți primejduiești sănătatea.

— Puțin îmi pasă de sănătate! Eu nu mă gândesc decât la frumoasele podoabe ale minții.

— Hai, boule, fii înțelegător! Dacă ai umbla ca noi la școală, ai vedea că osteneala prea multă nu e bună și că trebuie să găsești vreme pentru toate. Dovadă că avem recreații și chiar vacanță.

— Vacanță! Foarte bine. Să vorbim puțin și despre vacanță! Nu mă dau în lături, vă rog să mă credeți…

Fetițele, nepricepând destul de bine ce gânduri are, își dădeau coate, ca și cum s-ar fi învoit să-și vorbească fără cuvinte: „Ce-o fi cu el? Ce l-o fi găsit?”

— O, nu e nevoie să vă faceți semn cu cotul, a zis boul, v-am înțeles… Nu sunt nebun de fel și știu foarte bine ce spun. Îmi vorbiți despre vacanță, așa și pe dincolo, că ar trebui să mă odihnesc… Bine. Vă răspund că sunt de aceeași părere. Vacanță, da, acum înțeleg și eu adevărata vacanță, o vacanță în care să pot lucra după pofta inimii și înclinările mele… Să folosesc timpul citind poezii, urmărind lucrările marilor savanți… așa vacanță zic și eu!

— Mai trebuie să te și joci din când în când, zise Marineta.

— Nu pot să mă înțeleg cu voi! a oftat boul. Sunteți copii…

Și se cufundă din nou într-un capitol de geografie, dând din coadă ca să arate fetițelor că prezența lor îl stingherea. Tot ce aveau de gând să-i spună era zadarnic; el făcea după capul lui.

— Cel puțin, îi spuse Marineta, dacă nu vrei să iei vacanță, bagă de seamă mai bine să nu te vadă cineva citind. De câte ori ești cu ochii pe carte, mă tem că părinții noștri ar putea să te surprindă…

Acest sfat arăta destul de lămurit că cele două fete se cam îndoiau de înțelepciunea celor ce puseseră la cale împreună. De aceea nu se lăudau față de nimeni cu isprava lor.

*

Cu timpul, stăpânul a observat însă o schimbare în purtarea boului bălan. Într-o zi, către asfințitul soarelui, îl văzu, cu uimire, stând în pragul grajdului și privind visător întinderea câmpiei.

— Ia ascultă, boule, ce faci acolo, stând în șezut ca oamenii?

Boul, clătinând din cap și închizând pleoapele pe jumătate, răspunse cu glas scăzut:

Privesc din pragul porții-n asfințit,
Cum zilei îi șoptește bun-rămas
Al muncilor cel de pe urmă ceas…

Stăpânul nu știa, sau uitase, că versurile acestea erau ale lui Victor Hugo, și fu silit să recunoască:

— Vorbește frumos boul ăsta!

Dar bănuind că acest fel deosebit de a cuvânta al boului ascunde o taină suspectă, a adăugat numaidecât:

— Hm! Nu știu ce are bălanul meu, dar de la un timp încoace se poartă cam ciudat… foarte ciudat…

N-a băgat de seamă că fetițele, privind această nedorită întâlnire, se roșiseră până la urechi. Roșiră și mai tare, gata să izbucnească în plâns, când tatăl lor a strigat boului:

— Hai! Gata! Intră înapoi în grajd! Nu-mi plac boii care fac pe deșteptii!

Boul l-a privit cu ochii lui mirați și triști, apoi și-a luat locul alături de boul roșcat. Încetul cu încetul, lucrul câmpului începu să sufere din pricina preocupărilor studioase ale bălanului. Își umplea capul cu atâtea versuri frumoase, date istorice, cifre și cugetări, încât nu era totdeauna atent la poruncile stăpânului. Se întâmpla uneori să nici nu le audă, și plugul o apuca razna până la marginea șanțului, ori se rostogolea de-a dreptul în adâncul lui.

— Ai grijă, îi șoptea roșcatul îmboldindu-l cu umărul, iar o să înghițim o săpuneală din pricina ta…

Boul bălan ciulea urechile cu o tresărire de mândrie rănită, și dacă se îndupleca să apuce pentru o clipă drumul drept, în clipa următoare mergea din nou pe de lături. Într-o dimineață, la arat, se opri fără veste, fără porunca stăpânului, și începu să cugete cu glas tare. Iată ce spunea:

— Două robinete curg într-un vas cilindric, înalt de 75 centimetri, având un debit de 25 centimetri cubi pe minut. Cunoscând că unul din robinete,

dacă ar curge singur, ar avea nevoie de 30 de minute pentru a umple vasul, iar celălalt de un timp de trei ori mai mic, să se calculeze volumul vasului, diametrul lui, și în cât timp se va umple vasul… Interesant… foarte interesant…

— A început boul să vorbească pe păsărește, spuse stăpânul. Ce-o fi vrând să spună?

— Să vedem… presupunând că cele două robinete sunt închise, ce urmează?

— Ia ascultă, ce tot îndrugi acolo?

Dar boul era atât de adâncit în rezolvarea problemei încât nu auzea nimic și mormăia tot felul de cifre. Din toate timpurile, boii au fost lăudați pentru firea lor ascultătoare și nu s-a văzut până azi niciunul care să se oprească în loc, îndărătnic, cum fac de prea de multe ori măgarii și catârii. Stăpânul a rămas deci foarte mirat de-o asemenea toană. „O fi bolnav, se gândi el. Lăsând coarnele plugului, trecu lângă jug și puse boului o prietenească întrebare.

— Îmi pari suferind. Haide, spune fără teamă, ce e cu tine?

Boul, lovind pământul cu copita, răspunse mânios:

— Oricum, e cât se poate de plicticos că n-am o clipă de răgaz, să pot gândi în voie! Eu nu mai sunt al meu! Ca și când n-aș fi bun de altceva decât să trag la plug! M-am săturat de jug până peste cap!

Stăpânul a rămas înmărmurit, întrebându-se dacă boul nu și-a pierdut mințile. Roșcatul era foarte mâhnit de această întâmplare, dar nu lăsa să se vadă. Cunoștea motivul supărării boului bălan, dar îi era prea credincios pentru a căuta să se pună bine cu stăpânul părându-și prietenul. N-avea deci să se teamă din partea lui. În sfârșit, bălanul își veni în fire și-și ceru iertare cu un glas morocănos:

— Bine, bine, mi-era gândul în altă parte… Să nu mai vorbim și să ne vedem de treabă.

În aceeași zi, în timpul prânzului, fetițelor li se făcu inima cât un purice auzind pe tatăl lor spunând:

— Bălanul a ajuns de nesuportat. Azi-dimineață credeam că-mi ies din fire din pricina neroziei lui. Nu numai că muncește anapoda, dar îmi răspunde ca cel mai nerușinat dintre obraznici și nu primește să-i fac nici cea mai mică observație… Ați spus ceva? Dacă nu-și bagă mințile-n cap, o să mă văd nevoit să-l vând măcelarului…

— Măcelarului? întrebă Delfina. De ce?

— Cum de ce? Ca să-l taie și să-l vândă.

Delfina se porni pe plâns, iar Marineta strigă:

— Să-l taie pe boul bălan? Nu vreau să-l taie!

— Nici eu, a scâncit Delfina. Nu se trimite un bou la tăiere fiindcă e în toane rele sau fiindcă e îngândurat.

— Poate vreți să-l mângâi pentru asta?

— Bineînțeles! Și, oricum ar fi, nimeni n-are dreptul să-l taie!

— Și n-o să-l taie!

Fetițele, văzând primejdia care-l amenința pe prietenul lor și simțindu-se vinovate, se zvârcoleau ca niște drăcușori, țipau, tropăiau din picioare și plângeau în hohote, încât tatăl lor a strigat cu un glas de mânie:

— Ia mai tăceți, gâsculițelor! Treburile gospodăriei nu sunt pentru niște puștance ca voi. Un bou care-și face de cap nu-i bun decât pentru măcelărie, și dacă bălanul nostru nu-și vine în fire, o să fie tăiat precum merită — și mâncat!

După plecarea fetițelor, tatăl spuse soției sale, dar în glumă și fără supărare:

— Dacă aș sta să le ascult, ar trebui să las toate vitele să moară de bătrânețe. Cât despre boul bălan, nu cred că-l vom putea vinde curând; e atât de slab că n-am lua pe el mai nimic. Aș vrea și eu să știu de ce-o fi slăbind? Mi se pare foarte ciudat.

În vremea aceasta Delfina și Marineta alergară într-un suflet la grajd, să dea de veste boului, care se afla la ora lui de gramatică. Văzându-le, a închis ochii și a spus pe de rost, fără nicio greșeală, regula participiului, care numai ușoară nu e. Marineta i-a luat gramatica din iesle, și Delfina a căzut în genunchi pe așternutul de paie.

— Boule, dacă mai tragi plugul anapoda și răspunzi obraznic, să știi că ajungi la tăiere.

— Nu-mi ține nici de cald, nici de rece, fetițo. Sunt întru totul de părerea lui La Fontaine: „Vrăjmașul nostru e stăpânul!”

Fetițele au fost nemulțumite cu acest răspuns pe care l-au socotit prea puțin prietenesc; le era dator cel puțin cu un cuvânt de regret.

— Uitați-vă în ce hal a ajuns, s-a băgat în vorbă roșcatul. Nu mai vrea să știe nici de rude, nici de prieteni.

— Ce-mi pasă dacă mă vor vinde? a spus din nou boul bălan. Un singur lucru ar putea să mi se întâmple: să fiu mai bine prețuit decât aici.

— Sărmane bou, îi spuse Delfina, vei fi vândut la măcelărie!

— Ca să te mănânce! a adăugat Marineta, supărată pe boul nerecunoscător. Vei fi mâncat, și numai noi suntem de vină, fiindcă te-am îndemnat să înveți carte. Dacă nu vrei să ajungi pe mâna măcelarului, va trebui să uiți ce-ai învățat.

— Am spus eu că învățătura nu-i făcută pentru boi, a oftat roșcatul. Nu m-ai ascultat…

Vecinul său de jug l-a privit de sus și i-a răspuns tăios:

— Da, domnul meu, am nesocotit sfaturile dumneavoastră, după cum nu le iau în seamă nici acum. Binevoiți a ști că nu regret nimic, iar ca să uit ceva din ce știu, nici nu mă gândesc. Singura mea dorință, singura mea râvnă, e să învăț tot mai mult, acum și totdeauna. Decât neștiința, mai bine moartea!

Roșcatul, în loc să se supere, a răspuns cu blândeţe:

— Să știi că dacă mori, am să sufăr mult…

— Da, da, așa spuneți toți, dar în realitate…

— Unde mai pui că numai bine n-o să-ți fie, vorbi mai departe roșcatul. Într-o zi, când treceam prin oraș, am văzut în fața măcelăriei un bou spânzurat de picioare, cu burta spintecată.

Capul îi zăcea alături pe-o tavă. Îi jupuiseră de piele, iar măcelarul tăia cu un cuțit hălci de carne din trupul lui însângerat. Iată unde te va duce învățătura, dacă n-ai să te potolești la vreme!

Boul bălan n-avea de loc chef să fie spintecat și, cu toate că-și apăra învățătura, era de părerea fetițelor.

— Boule, au mai zis acestea, cuvântarea domnului subprefect nu era pentru boi. Dacă ne-am fi gândit mai bine, te-am fi învățat să te joci cu noi fripta, de-a lupul, leapșa, de-a mâța spânzurată, de-a mama și copilul…

— Nu, nu, a protestat boul bălan. Jocurile sunt pentru copii.

— Ba mie, spuse roșcatul râzând cu toți dinții, vă spun sincer că mi-ar plăcea să mă joc. Uite, leapșa, sau de-a mâța spânzurată, nu știu cum se joacă, dar nu mă îndoiesc că sunt jocuri frumoase.

Fetițele i-au făgăduit să-l învețe, iar boul bălan a jurat că pe viitor va fi mai cu băgare de seamă la lucrul câmpului și nu-l va mai supăra pe stăpân cu nicio vorbă nesocotită.

*

Vreme de-o săptămână, bălanul n-a mai deschis nicio carte, dar era atât de nefericit încât în opt zile a slăbit cu douăzeci și șapte de livre și trei hectograme, ceea ce e mult chiar pentru un bou. Fetițele au înțeles că

tânjește de dorul cititului și i-au mai înapoiat câteva cărți, dintre cele pe care le socoteau mai plictisitoare: un manual despre fabricarea umbrelelor și o lucrare mai veche despre tratamentul reumatismului. Boul le-a găsit atât de atrăgătoare încât nu numai că le-a citit și le-a răscitit, dar le-a învățat pe amândouă pe dinafară. „Aduceți-mi altele”, a spus după ce le-a dat gata, și fetițele au fost nevoite să-i îndeplinească dorința. Boul bălan a căzut din nou în nefericita patimă a învățăturii și nimic nu l-a mai putut dezbăra: nici mânia stăpânului, nici frica de măcelărie, nici mustrările prietenești ale roșcatului, care, la rândul său, se schimbase mult în răstimpul ultimelor săptămâni.

Delfina și Marineta, nădăjduind că boul savant se va lăsa ademenit de plăcerile leapșei, ale babei-oarbe și ale mâței spânzurate, l-au învățat aceste jocuri pe roșcat, făcându-l să zburde poate ceva mai mult decât se cuvenea unui bou de vârsta lui. Se făcuse cam neserios și râdea de toate, cu rost sau fără rost. Era o pereche de boi foarte nepotrivită, iar pricinile de ceartă sporeau.

— Nu pot să înțeleg, zicea boul bălan cu glas aspru, îndreptând spre vecinul său o privire plină de mâhnire, nu pot să înțeleg…

— Lasă-mă să râd! îi tăie vorba roșcatul. Nu pot să mă țin… trebuie să râd…

— Nu pot să înțeleg cum poate cineva să fie atât de ușuratic și lipsit de demnitate. Când mă gândesc că suprafața unui dreptunghi se calculează înmulțind baza cu înălțimea, că Rinul izvorăște din munții Saint-Gothard și că Charles Martel i-a biruit pe arabi în 732, rămân înmărmurit în fața unui bou de șase ani care-și pierde vremea cu jocuri prostești, disprețuind dinadins atâtea lucruri minunate…

— Ha! Ha! Ha! Răspundea roșcatul, strâmbându-se de râs.

— Tâmpitule! Dacă ai avea cel puțin bunul-simţ să te joci în liniște și să nu mă tulburi de la lucru. Nu vrei să taci odată?

— Ascultă, bătrâne, mai lasă hârțoagele o clipă și vino să ne jucăm amândoi…

— Ai înnebunit? Crezi că eu am timp pentru asemenea fleacuri?

— De-a puia-gaia, numai un sfert de ceas…

Uneori boul bălan se învoia, cerând în schimb roșcatului să-l lase după aceea să învețe în liniște. Dar cu gândul mereu aiurea, juca prost și greșea într-una. Roșcatul se supăra de-a binelea, zicând că făcea pe prostul dinadins.

— Mereu te lași prins, și de la primul joc. Nu știi ce-i o casă, tu care le știi pe toate? Și dacă știi, de ce spui: „casa zboară”? Ești mai puțin deștept decât credeam…

— Oricum, mai deștept decât tine, răspundea prietenul lui, dar mă mândresc a spune că jocurile tale nu mă interesează.

Jocurile lor se sfârșeau de obicei cu o ploaie de ocări, ba câteodată chiar cu lovituri de copită.

— Frumos vă mai purtați! le spunea Marineta, care i-a surprins într-o seară sfădindu-se. Mai cuviincios nu știți să vorbiți?

— El e de vină, m-a silit zor-nevoie să mă joc de-a puia-gaia.

— S-a scrântit de tot, nu mai știe de glumă!

Ajunseseră să nu se mai poată suferi și erau perechea de boi cea mai rea din câte s-au văzut vreodată. Din ce în ce mai neatent, boul bălan mergea de-a-ndaratelea când trebuia s-o ia înainte, trăgea la dreapta în loc să tragă la stânga, în vreme ce vecinul său de jug se oprea la fiecare pas, râzând din plin sau, cu ochii la stăpân, punându-i o ghicitoare:

— Patru picioare pe patru picioare; pleacă patru picioare, rămân patru picioare. Ghici ghicitoarea mea, ce-i?

— Hai, hai, n-am timp să ascult gugumănii. Hăis!

Roșcatul râdea:

— Spui așa fiindcă nu poți să ghicești.

— Eu? Nici nu vreau să încerc. La lucru!

— Patru picioare pe patru picioare… ia gândește-te, nu e greu…

Până nu-i îmboldea stăpânul cu coada biciului, nu porneau din loc, ba câteodată boul bălan se oprea pentru a-și pune întrebarea dacă linia dreaptă e cu adevărat drumul cel mai scurt între două puncte și dacă Napoleon a fost cel mai mare căpitan de oști din toate timpurile (în alte zile vota pentru Iuliu Cezar). Plugarul se arăta foarte necăjit că boii lui munceau atât de rău, trăgând tot timpul unul hăis și altul cea. Zăbovea câteodată o dimineață întreagă ca să tragă o brazdă, iar după-amiază trebuia s-o ia de la capăt.

— Boii ăștia o să mă scoată din sărite! se plângea celor de acasă. Ah, dacă aș putea să-i vând! Dar cum? Pe bălan nu mi-l cumpără nimeni, că prea e slab, iar dacă-l dau pe cel roșcat, care a ajuns și el de nesuferit, cum o să ar cu un singur bou?

Delfina și Marineta mai aveau unele remușcări, dar ascultând pe tatăl lor plângându-se, erau mulțumite totuși că niciunul din boi nu era destinat

măcelăriei. Nu bănuiau că boul bălan o să încurce lucrurile, nepricepându-se să-și țină limba.

*

Într-o seară, după ce se întorseseră de la câmp, roșcatul se juca cu fetițele de-a mâța spânzurată în curtea casei. Roșcatul, ce-i drept, nu se cățărase nici pe fundul butoiului, nici pe scaunul de la bucătărie, nici pe mașina de spălat rufe. Prea era mare și greu. I se încuviințase să pună numai un picior pe-o stinghie a cotineței. Stăpânul se uita cam urât la aceste zbenguieli. Iar când roșcatul s-a prefăcut că se cațără pe marginea puțului, l-a tras cu necaz de coadă, strigându-i:

— Sfârșește odată cu maimuțăreala! Ia uite ditamai nerodul, ce joacă și-a găsit!

— Cum adică? s-a supărat boul. Nici să mă joc nu-mi dai voie?

— O să-ți dau voie să te joci când o să muncești cumsecade. Marș în grajd!

Zări apoi pe boul bălan, care făcea o experiență de fizică în jgheabul de unde băuse.

— Tu la fel! spuse stăpânul. Te sfătuiesc să-ți dai mai multă silință la lucru, că de nu îți știu eu leacul! Până una-alta, pleacă și tu în grajd! Nu te mai bălăci în apă ca o rață! Șterge-o!

Foarte supărat că fusese întrerupt în mijlocul experienței, și mai mult decât jignit că i se vorbise pe-acest ton, boul bălan a răspuns:

— Aș înțelege să repezi astfel pe-un bou ignorant, ca vecinul meu de jug, care nici nu te-ar pricepe dacă ai folosi alt limbaj. Dar nu se tratează astfel un bou ca mine, un bou învățat…

Fetițele, care se apropiaseră, îi făceau semne disperate să-și țină limba, dar boul a continuat:

— Un bou învățat am spus, care cunoaște științele, literatura, filosofia…

— Ce spui? Nu te știam atât de savant, boule.

— Și totuși e adevărat. Am citit atâtea cărți, domnul meu, câte nu-ți vor cădea în mână niciodată, și știu mai multe lucruri decât știe întreaga dumneavoastră familie la un loc. Credeți că se cuvine ca un bou cu meritele mele să fie silit să trudească la lucrul câmpului? Locul filosofiei, domnul meu, socotiți că poate fi înaintea plugului? Mă învinuiți că nu știu să ar cumsecade, dar de ce nu vreți să țineți seama că sunt făcut pentru munci mai importante?

Stăpânul îl asculta cu luare-aminte și din când în când clătina din cap. Bănuind că s-a supărat și că supărarea lui va crește pe măsură ce boul va vorbi, fetițele nu se simțeau la largul lor; cu atât au fost mai surprinse când îl auziră pe tatăl lor spunând:

— Boule, de ce nu mi-ai vorbit așa mai demult? Dacă aș fi știut, fii sigur că nu te-aș fi pus la munci atât de grele; am tot respectul pentru științe și filosofie.

— Și literatura! zise boul. Mi se pare că ați uitat literatura.

— Bineînțeles, și literatura… Dar să nu mai vorbim, toate acestea s-au sfârșit, am hotărât ca de azi înainte să rămâi acasă pentru a-ți continua studiile în liniștea cea mai desăvârșită. Nu vreau să-ți rupi din ceasurile de somn, pentru a putea citi și cugeta.

— Sunteți un stăpân bun și nu știu cum aș putea să vă arăt recunoștința mea…

— Cruțându-ți sănătatea. Doresc științelor, literaturii și filosofiei o față dolofană. Să nu ai altă grijă decât să înveți, să mănânci și să dormi. Roșcatul o să muncească pentru amândoi.

Boul nu mai înceta să laude și să admire înțelepciunea unui stăpân atât de rar, iar fetițele erau mândre de tatăl lor. Roșcatul singur era de altă părere. La drept vorbind, s-a împăcat destul de bine cu noua situație, și dacă munca lui lăsa uneori de dorit, cel puțin nu mai avea să se plângă de vecinul său de jug, care-l stingherea la fiecare pas cu zăpăceala și reaua lui voință.

Cât despre boul bălan, se poate spune că era pe de-a-ntregul fericit. Se dedicase cu totul filosofiei, și cum, pe lângă răgazul dorit, avea și un fân foarte bun, cugetările lui erau senine, începuse să se îngrașe și arăta minunat. Ajunsese la deplina cunoaștere a unei frumoase concepții filosofice, când stăpânul său, constatând că crescuse în greutate cu șaptezeci și cinci de kilograme, hotărî să-l vândă măcelarului, împreună cu roșcatul. Din fericire, tocmai în ziua când erau mânați spre oraș, un circ mare își înălțase cortul în piața din centru. Proprietarul circului, trecând pe lângă boi și auzind pe cel bălan în ce cuvinte alese vorbea despre știință și poezie, s-a gândit că un bou savant n-ar fi un număr tocmai rău în program. A oferit, fără târguială, un preț bun și l-a cumpărat. Roșcatul regreta acum că nu învățase carte.

— Luați-mă și pe mine! a spus el. E adevărat că nu sunt bou savant, dar cunosc o mulțime de jocuri amuzante și voi face publicul să râdă.

— Luați-l și pe el! a întărit boul bălan. E prietenul meu și nu pot să mă despart de el.

După o clipă de ezitare, proprietarul circului s-a învoit să-l cumpere și pe roșcat; nu i-a părut rău, fiindcă amândoi boii s-au bucurat de mult succes. A doua zi, fetițele au venit la oraș și au avut prilejul să-și aplaude prietenii într-un număr foarte reușit. Erau totuși mâhnite, gândind că-i vedeau pentru cea din urmă oară, iar boul bălan, deși ardea de nerăbdare să călătorească pentru a-și desăvârși studiile, cu greu își reținea lacrimile.

Părinții au cumpărat altă pereche de boi, dar fetițele nu s-au mai grăbit să-i învețe carte. Știau acum, în sfârșit, că boii, afară de cei care găsesc un loc la circ, nu câștigă nimic învățând, iar de pe urma cărților celor mai bune se aleg cu cele mai amare neplăceri.

CÂINELE

Delfina și Marineta făcuseră felurite cumpărături pentru părinții lor și mai aveau de mers un kilometru până acasă. În panerul lor aduceau trei bucăți de săpun, o căpățână de zahăr, niște mărunțaie de vițel și de șaptezeci și cinci de bani cuișoare. Țineau panerul fiecare de câte-o toartă și-l legănau, cântând o melodie frumoasă. La o cotitură a drumului, tocmai când ajunseseră la *Triu-liu-liu și tra-la-la…* zăriră un câine mare și zburlit, care mergea cu capul în jos. Părea foarte supărat. Între buzele răsfrânte i se vedeau colții ascuțiți, iar limba îi atârna până la pământ. Deodată, începu să dea repede din coadă și să alerge pe marginea șoselei, dar cu atâta stângăcie, încât era să nimerească într-un copac. Surprins, s-a tras înapoi și a scos un lătrat plin de mânie. Cele două fetițe se opriră în mijlocul drumului și se lipiră una de alta atât de strâns, că erau cât pe-aci să strivească mărunțaiele de vițel. Marineta cânta mai departe: T*riu-liu-liu și tra-la-iety* dar cu un glas care-i cam tremura.

— Să nu vă fie teamă, a zis dinele. Nu sunt rău, ba dimpotrivă, dar sunt foarte mâhnit, fiindcă sunt orb.

— O, bietul câine! se întristară fetițele. N-am știut…

Câinele veni spre ele, mișcând parcă mai repede din coadă, apoi le linse picioarele și mirosi prietenește panerul.

— Am să vă povestesc ce mi s-a întâmplat, dar lăsați-mă să mă odihnesc puțin, sunt zdrobit de oboseală, după cum vedeți…

Fetițele se așezară pe iarbă în fața lui, iar Delfina, prevăzătoare, luă panerul și-l ținu între genunchi.

*

— Ah, ce bine e să te odihnești! a suspinat câinele. Și acum, să vă spun povestea mea. Trebuie să știți că, înainte de a-mi pierde vederea, am fost în slujba unui orb. Cu această sfoară, pe care o vedeți atârnându-mi de gât, îl conduceam până mai deunăzi pe stăpânul meu, și abia acum îmi dau seama cât îi eram de folositor. Îl purtam pretutindeni, alegând drumurile cele mai bune printre câmpurile cu miros de măceș. Când treceam pe lângă o fermă, îi spuneam: „Aici e o fermă”. Gospodarii îi dădeau o bucată de pâine, mie îmi azvârleau un os și, la nevoie, ne culcau pe amândoi într-un colț al șurii. Ne ieșeau uneori în cale oameni răi și trebuia să-l apăr. Știți, nici câinilor bine hrăniți, nici oamenilor nu le plac săracii. Dar «când îmi arătam colții, ne lăsau în pace. Eu pot să fiu și rău, rău de tot, dacă vreau… Uitați-vă la mine!

Câinele începu să mârâie, rotindu-și ochii mari și arătându-și colții.

— Nu mai face așa! zise Marineta.

— Voiam numai să vă arăt, le-a liniștit câinele. După cum vă spuneam, îi eram de mare ajutor stăpânului meu; fără să mai adaug că-i făcea plăcere să mă asculte. Nu sunt decât un câine, se înțelege, dar când stai cu cineva de vorbă, trece timpul mai repede…

— Vorbești, câine, tot atât de bine ca un om.

— Sunteți foarte drăguțe, mulțumesc! zise câinele. Doamne, Doamne, frumos miroase coșul vostru! Ce spuneam? A, da, stăpânul meu… Mă străduiam să-i fac viața ușoară și, cu toate acestea, nu era niciodată mulțumit. Pentru un „da” sau un „nu”, mă lovea cu piciorul. Vă închipuiți cât am fost de mirat alaltăieri, văzând că începe să mă mângâie și să-mi vorbească prietenos. Nu știam ce să cred! Nimic nu-mi face mai multă plăcere decât să mă simt mângâiat. Zburd de fericire! Mângâiați-mă, să vedeți…

Câinele își lungi gâtul, și fetițele îi mângâiară capul mare și zburlit. El începu să dea din coadă de bucurie și mârâi, alintându-se cu glas scăzut: „Hau, hau…”

— Vă mulțumesc, zise el, sunteți foarte drăguțe că mă ascultați, dar să-mi dați voie să-mi sfârșesc povestea. După ce m-a mângâiat în fel și chip, stăpânul meu mi-a spus deodată: „Câine, n-ai vrea tu să-mi faci un bine și să fii orb în locul meu?” Nu mă așteptam la o asemenea vorbă! Să fiu orb în locul lui! Cel mai bun dintre prieteni ar fi stat la îndoială. Puteți să mă judecați cum veți vrea, dar i-am răspuns: nu.

— Foarte bine! au strigat fetițele. Nici nu puteai să răspunzi altminteri.

— Nu-i așa? Ah, sunt fericit că gândiți la fel cu mine? Aveam totuși remușcări că nu primisem de la început…

— Cum de la început? Nu cumva…

— Stați să vedeți. Ieri mi-a arătat mai multă dragoste decât în ajun. Mă mângâia cu atâta prietenie încât mi-a fost rușine de refuzul meu. În sfârșit, ce să mai lungesc vorba, până la urmă m-am învoit. Ah! Atât de mult s-a jurat că voi fi un câine fericit, că mă va însoți pretutindeni, așa cum făcusem și eu, că mă va apăra cum l-am apărat și eu… Dar, de îndată ce și-a recăpătat vederea și am rămas orb în locul lui, m-a părăsit fără să-mi spună un cuvânt… Și de ieri seară rătăcesc singur pe câmp, mă izbesc de copaci, mă poticnesc în pietrele de pe drum… Adineaori am simțit un miros de carne de vițel, apoi am auzit două glasuri de fetiță cântând și mi-am spus că, poate, o să vă îndurați și n-o să mă goniți…

— O, nu! au spus fetițele. Ai făcut bine că ne-ai ieșit în cale…

Câinele a suspinat și a zis, adulmecând panerul:

— Mi-e și oleacă foame… E carne de vițel, nu-i așa?

— Da, măruntaie, a spus Delfina. Dar nu sunt ale noastre, câine… Le ducem părinților noștri, înțelegi…

— Atunci să nu mai vorbim. Nu-i nimic… trebuie să fie foarte bune… Spuneți-mi, fetițelor, n-ați vrea să mă duceți la părinții voștri? Dacă nu mă vor ține pe lângă casă, cel puțin îmi vor da o strachină cu supă, sau măcar un os, și mă vor lăsa să dorm la voi peste noapte…

Fetițele nu doreau altceva decât să-l ia cu ele și să nu-l mai lase să plece de la casa lor. Erau, totuși, puțin îngrijorate de primirea pe care le-o vor face părinții. Se mai gândeau, de asemeni, că pisica se bucură de mare trecere în casă și poate n-o să vadă cu ochi buni venirea unui câine.

— Hai cu noi, a spus Delfina, o să facem tot ce vom putea ca să te ținem la casa noastră…

Pe când se pregăteau să plece, fetițele zăriră pe drum un tâlhar care umbla prin părțile acelea, pândind copiii și tăbărând asupra lor, să le fure coșurile când se întorceau acasă cu ele pline.

— Uite-l! șopti Marineta. Omul care fură panerele…

— Să n-aveți teamă, zise câinele, mă duc eu să-i arăt niște colți, să-i taie pofta de a-și mai băga nasul în cumpărăturile voastre.

Hoțul se apropia cu pași mari și îi lăsa gura apă, gândindu-se la bunătățile din coșul fetițelor. Dar când văzu botul câinelui și îl auzi mârâind, i se uscă

gura de tot. Trecu pe partea cealaltă a drumului și salută, scoțându-și pălăria. Fetițele abia se abținură să nu-i pufnească în nas.

— Ați văzut? zise dinele după ce omul acela s-a depărtat. Cât sunt eu de orb, tot mai pot să fiu de folos.

*

Câinele era mulțumit. Mergea în urma fetițelor, care îl țineau pe rând de sfoară.

— Ce bine ne înțelegem! zise câinele. Cum vă cheamă?

— Pe soră-mea, care ține sfoara, o cheamă Marineta; dintre noi două, ea e mai blondă.

Câinele se opri s-o miroase pe Marineta.

— Hm, hm, Marineta, zise el, am să țiu minte…

— Pe soră-mea o cheamă Delfina, a spus la rândul ei cea mai bălaie.

— Delfina… bine! N-am s-o uit nici pe ea. Bătând atâtea drumuri cu stăpânul meu, am cunoscut multe fetițe, dar drept vă spun că niciuna n-avea nume atât de frumoase ca Delfina și Marineta.

Fetițele nu s-au putut opri să nu roșească, dar câinele nu putea să le vadă. El a continuat să le laude, spunându-le că au glasuri frumoase și că trebuie să fie foarte cuminți, dacă părinții au avut încredere să le trimită după niște cumpărături atât de prețioase ca măruntaiele de vițel.

— Nu știu dacă voi le-ați ales, dar trebuie să vă spun că au un miros minunat…

Făcea câinele ce făcea, și iar aducea vorba despre măruntaie. La fiecare pas se apropia să-și lipească botul de paner, și cum era orb, nimerea uneori în picioarele Marinetei, mai-mai s-o răstoarne.

— Ascultă, îi zise Delfina, ar fi mai bine pentru tine să nu te mai gândești la măruntaiele de vițel. Te rog să crezi că, dacă ar fi fost ale mele, ți le-aș fi dat cu dragă inimă, dar vezi că nu pot. Ce-ar spune părinții noștri dacă ne-am întoarce fără măruntaie de vițel?

— Fără îndoială că v-ar certa…

— Ar trebui să le spunem că le-ai mâncat tu, și în loc să-ți dea adăpost, te-ar goni…

— Poate că te-ar și bate, adăugă Marineta.

— Aveți toată dreptatea, încuviință câinele.

Să nu credeți că lăcomia mă îndeamnă să vorbesc despre măruntaiele de vițel. Nici nu vreau să vă înduplec să mi le dați. La drept vorbind, măruntaiele de vițel nici nu sunt pe gustul meu. Or fi căutate măruntaiele de

viţel, dar eu le găsesc un mare cusur: n-au oase! Când se aduc la masă măruntaiele de viţel, stăpânii mănâncă tot, iar câinelui nu-i mai rămâne nimic.

Din vorbă-n vorbă, fetiţele şi câinele au ajuns acasă. Cea dintâi care îi văzu a fost pisica! Şi-a făcut spinarea covrig, de mânie s-a zburlit toată, şi a început să măture praful cu coada. A dat fuga la bucătărie şi a spus părinţilor:

— S-au întors fetiţele acasă cu un câine legat de sfoară. Mie treaba asta nu-mi place.

— Un câine! s-au mirat părinţii. Cum se poate?

Ieşiră în curte şi văzură că pisica nu minţise.

— Unde aţi găsit câinele şi de ce l-aţi luat cu voi? s-a răstit tatăl.

— E un biet câine orb, au răspuns fetiţele. Se lovea cu capul de copaci şi părea foarte nenorocit…

— Ei şi? Nu v-am spus că n-aveţi voie să intraţi în vorbă cu nimeni străin?

Câinele a făcut un pas înainte, a salutat dând din cap şi a spus:

— Văd bine că nu-i loc în curtea voastră pentru un câine orb şi, fără a mai zăbovi mult, voi face cale-ntoarsă. Dar mai înainte de-a pleca, îngăduiţi-mi să vă fericesc că aveţi copii atât de cuminţi şi de ascultători. Adineaori rătăceam pe drum şi, fără să fi putut vedea fetiţele, mi-a venit la nas un miros minunat de măruntaie de viţel. Cum nu pusesem nimic în gură de două zile, aveam o poftă grozavă să mănânc măruntaie de viţel. Dar când am dat să mă apropii de paner, fetiţele nu m-au lăsat, cu toate că eram destul de îndârjit. Ştiţi ce mi-au spus? „Măruntaiele de viţel sunt pentru părinţii noştri, nu sunt pentru câini!” Aşa mi-au spus. Nu ştiu dacă şi voi sunteţi ca mine, dar eu, când întâlnesc fetiţe atât de cuminţi şi ascultătoare, uit că mi-e foame şi spun în gândul meu că părinţii lor au noroc.

Mama zâmbea celor două fetiţe, iar tatăl era foarte mândru de laudele câinelui.

— Ce-i drept, n-am de ce să mă plâng, sunt fete bune. Le-am certat adineaori, ca să le învăţ să se ferească pe drum de oameni răi, dar sunt mulţumit acum că le-ai însoţit până acasă. O să ţi se dea o ciorbă bună şi vei putea să te odihneşti peste noapte la noi. Dar ce ţi s-a întâmplat de eşti orb şi rătăceşti singur pe câmp?

Câinele şi-a mai spus o dată povestea; cum, după ce-şi dăruise vederea stăpânului său, acesta îl părăsise. Părinţii îl ascultară cu luare-aminte,

arătându-se foarte înduioșați.

— Ești câinele cel mai bun din lume și nu-ți găsesc decât o vină: că ai fost prea bun. Ai dovedit însă un suflet atât de milos încât vreau să-ți viu în ajutor. Vei rămâne la noi cât vei dori. O să-ți fac o cușcă frumoasă și o să-ți primești ciorba în fiecare zi, fără să mai punem la socoteală oasele. Fiindcă ai călătorit mult, o să ne vorbești despre locurile pe unde ai umblat și vom avea prilejul să învățăm multe.

Fetițele se roșiseră de plăcere și se bucurau de hotărârea tatălui lor. Până și pisica se înduioșase, nu mai stătea zburlită, ci se uita la câine cu prietenie.

— Sunt nespus de fericit! a suspinat câinele. Nu speram să găsesc o casă atât de primitoare, după ce-am rămas singur pe lume.

— Ai avut un stăpân rău, zise tatăl. Egoist, hain și nerecunoscător. Să nu-i treacă prin gând cumva să se abată pe-aici, că-l voi face de rușine și-l voi pedepsi după cum merită.

Câinele dădea din cap, îngânând printre sughițuri:

— Stăpânul meu cred că și-a primit pedeapsa. Nu spun că ar simți vreo remușcare că m-a părăsit. Dar îl cunosc și știu cât e de leneș. Acum, când nu mai e orb, va trebui să-și câștige viața muncind, și sunt sigur că-i pare rău de zilele frumoase când n-avea nimic de făcut decât să se lase purtat pe drumuri și să-și primească plinea din mila trecătorilor.

Pisica începu să râdă pe sub mustăți. Socotea o mare prostie să-ți faci atâtea griji pentru un stăp în care te-a părăsit. Părinții erau de aceeași părere și nu se fereau s-o spună.

— Nenorocirea se vede că nu l-a învățat minte și va rămâne același.

Câinele își pleoștise urechile și asculta rușinat. Fetițele i-au îmbrățișat gâtul și-i spuseră pisicii, uitându-se drept în ochii ei:

— Se poartă așa fiindcă e bun, iar tu, în loc să râzi pe sub mustăți, mai bine ai face la fel.

— Când ne jucăm cu tine, a spus Delfina, să nu ne mai zgârii, ca să ne pună pe urmă la colț părinții.

— Cum ai făcut aseară…

Pisicii nu i-a prea venit bine, și acum îi era rușine. A întors spatele fetițelor și a plecat în casă, legănându-se supărată pe picioare. Bombănea că fetițele n-au dreptate, că ea nu zgârie decât în joacă, fără s-o facă dinadins și, dacă-i vorba, ea e tot atât de bună ca și câinele, ba chiar mai bună decât el.

*

Fetițele găseau tovărășia câinelui foarte plăcută. Când plecau după cumpărături, îi spuneau:

— Hai, câine, vino cu noi!

— Bucuros, răspundea câinele, puneți-mi zgarda!

Delfina îi punea zgarda, Marineta ținea de capătul sforii (sau viceversa) și plecau toți trei după cumpărături. Pe drum fetițele aveau grijă să-i spună că pe câmp paște o cireadă de vaci sau trece un nor pe albastrul cerului, iar câinele, care nu putea să vadă, era mulțumit să știe că paște cireada și a trecut un nor. Cum fetițele nu se pricepeau totdeauna să spună tot ceea ce văd, le întreba:

— Ce culoare are pasărea pe care o aud ciripind? Spuneți-mi măcar, ce fel de cioc are?

— Cea mare are pene galbene pe spate și aripile negre. Coada ei e galbenă și neagră.

— E un grangur! Ascultați-l cum cântă…

Cum însă grangurul n-avea totdeauna poftă de cântat, câinele încerca să le arate fetelor cum cântă. Lătra însă atât de caraghios încât fetele se opreau în loc să poată râde în voie. Altă dată, când un iepure sau vreo vulpe trecea pe la marginea pădurii, câinele le da de veste fetițelor, punând botul la pământ și adulmecând:

— Îmi miroase a iepure… Ia priviți într-acolo…

Râdeau și se veseleau tot drumul. Se întreceau care din trei fuge mai repede într-un picior, și câinele câștiga totdeauna, fiindcă lui îi mai rămâneau trei.

— Nu-i drept, strigau fetițele, noi fugim într-un picior!

— La naiba! răspundea câinele. Voi aveți picioare mari și nu vă e greu.

Pisica era nițeluș mâhnită că fetițele nu pleacă niciodată după cumpărături fără să ia câinele cu ele. Îl îndrăgise atât de mult, că i-ar fi plăcut să toarcă de dimineață până seara între labele lui. Când Delfina și Marineta erau la școală, nu se despărțea de el nicio clipă. În zilele de ploaie petreceau amândoi tot timpul în cușcă, pălăvrăgind sau dormind alături. Cum se făcea vreme frumoasă, dinele era totdeauna gata s-o ia razna pe câmp și-i spunea prietenei sale:

— Hai, pisică leneșă, scoală-te și vino să ne plimbăm!

— Mâr, mâr… făcea pisica.

— Vino să-mi arăți drumul!

— Mâr, mâr… făcea pisica. (Numai așa, de joacă.)

— Vrei să mă faci să cred că dormi, dar știu eu bine că nu dormi… Știu ce ți-ar plăcea… Hai!…

Câinele se culca pe burtă și pisica îi sărea în spinare. Se cuibărea cum putea mai bine, și pe urmă plecau la plimbare.

— Mergi drept înainte! spunea pisica. Ia-o la stânga… Spune dacă ai obosit, să cobor…

Câinele nu era mai niciodată obosit. Spunea că pisica nu-i mai grea decât un fulg de porumbel. Hoinărind pe câmp și arături, vorbeau despre traiul lor la fermă, despre fetițe și despre părinți. Se mai întâmpla câteodată ca pisica s-o zgârie pe Delfina sau pe Marineta, dar nu se poate tăgădui că se făcuse mai bună. Voia totdeauna să știe dacă prietenul ei e mulțumit, dacă a mâncat de ajuns și dacă a dormit bine.

— Ești mulțumit la noi, câine?

— O, da! suspina câinele. N-am de ce să mă plâng. Toată lumea e bună cu mine.

— Tu zici da, eu însă văd că-ți lipsește ceva.

— Nu, nu, te rog să mă crezi… protesta câinele.

— Ți-e dor de stăpânul tău?

— Nu, pisico, îți vorbesc foarte sincer… Ba chiar pot să spun că mi-e puțin necaz pe el. Degeaba te răsfață toți, degeaba ai prieteni buni, nu se poate să nu-ți pară rău că ți-ai pierdut vederea.

— Fără îndoială, a oftat pisica, fără îndoială.

Într-o zi, pe când fetițele îl întrebau pe câine dacă vrea să meargă după cumpărături, pisica s-a arătat supărată, spunându-le că pot să meargă și singure, și că locul unui câine orb nu e pe drumuri, în tovărășia unor fete deșucheate. Fetițele au râs și au poftit-o să le însoțească. Pisica le-a răspuns, măsurându-le din cap până-n picioare:

— Ca și cum eu, o pisică, aș putea să merg după cumpărături!

— Credeam că ți-ar face plăcere, a spus Marineta, dar dacă ții să rămâi acasă, n-ai decât!

Văzând că pisica s-a supărat, Delfina s-a aplecat s-o mângâie, dar pisica i-a zgâriat mâna până la sânge. Marineta, mânioasă că a zgâriat-o pe sora ei, s-a apropiat și i-a spus, trăgând-o de mustăți:

— N-am văzut niciodată o jivină atât de rea ca pisica asta bătrână!

— Ține! i-a răspuns pisica, dându-i peste mână cu ghearele.

— Vai, m-a zgâriat și pe mine!

— Da, te-am zgâriat fiindcă m-ai tras de mustăți, și-am să mă duc să te spun părinților tăi că m-ai tras de mustăți și să te pună la colț.

O porni în fugă spre casă, dar câinele, care nu văzuse nimic și abia credea ce-i auziseră urechile, îi vorbi cu asprime:

— Într-adevăr, pisico, nu te credeam atât de rea. Fetițele au dreptate. Să știi că m-ai supărat foarte tare. Lăsați-o, fetițelor, și hai să mergem după cumpărături!

Pisica era atât de tulburată încât nu răspunse nimic și îi lăsă să plece, fără un cuvânt de părere de rău. Din drum, câinele a întors capul și i-a mai spus o dată:

— M-ai supărat foarte tare!

Pisica a rămas încremenită în mijlocul curții, nespus de tristă, dându-și seama abia acum că nu trebuia să zgârie fetițele și se purtase rău. Ceea ce o mâhnea mai mult era gândul că pierduse prietenia câinelui, care îi spusese că e o pisică rea. Era atât de mâhnită încât s-a urcat în pod și a stat ascunsă toată ziua. „Și cu toate acestea, eu sunt bună, își zicea. E adevărat că le-am zgâriat, dar fără să-mi dau seama. Acum îmi pare rău, ceea ce înseamnă că sunt bună. Cum să-l fac oare să înțeleagă că nu sunt rea?”

Seara, când fetele se întoarseră de la cumpărături, n-a îndrăznit să coboare, ci a rămas mai departe în pod. Vârî botul prin fereastră și zări câinele cum se învârtea prin curte, mirosind urmele.

— N-aud torcând pisica și nici n-o simt după miros. Voi o vedeți, fetelor?

— Nu, a răspuns Marineta, și nici nu mai vreau s-o văd. E o pisică rea.

— Adevărat, suspină câinele, după isprava de adineaori nici nu i se poate spune altfel.

Pisica era foarte îndurerată. Ar fi dorit să scoată capul pe fereastră și să strige: „Nu-i adevărat! Eu sunt bună! „Dar nu îndrăznea să scoată o vorbă, fiindcă, judecând după cum se purtase, dinele avea tot dreptul să n-o creadă. Petrecu o noapte urâtă și nu închise ochii nicio clipă. A doua zi, dis-de-dimineață, coborî din pod cu ochii înroșiți și mustățile pleoștite. Se duse să-l caute pe câine în cușcă. Se așeză în fața lui și îi zise cu un glas plin de sfiiciune:

— Bună dimineața, câine, eu sunt, pisica…

— Bună dimineața, mormăi ursuz câinele.

— Ai dormit rău, câine? Pari cam trist.

— Nu. Am dormit bine, dar, de câte ori mă trezesc, îmi aduc aminte că nu văd…

— Tocmai voiam să-ți spun, câine, cât de mâhnită sunt că ți-ai pierdut vederea… și mă gândeam că poate ai vrea… să mă lași să fiu oarbă în locui tău… să mă însoțești pretutindeni, așa cum îți însoțeai stăpânul.

Câinele rămase atât de înduioșat încât n-a mai putut să rostească niciun cuvânt. Îi venea să plângă.

— O, cât ești de bună, pisico! a murmurat. Dar nu pot să primesc… ești prea bună…

Pisica tremura toată auzindu-l vorbind astfel. Nu se gândise niciodată că poți simți o atât de mare bucurie fiind bun.

— Haide, zise ea, lasă-mă să-ți redau vederea!

— Nu, nu! se împotrivea câinele. Nu vreau…

Se apăra, spunând că se obișnuise să nu vadă și că avea destui prieteni care să-l facă fericit. Pisica stărui în gândul ei și răspunse:

— Tu, câine, ai nevoie de ochi ca să fii de folos pe lângă casa omului. Mie la ce-mi folosește vederea, spune? Sunt o leneșă și nu-mi place decât să dorm lângă sobă sau la soare. Stau, crede-mă, tot timpul cu ochii închiși. Nici n-am să bag de seamă că sunt oarbă.

Vorbi cu atâta hotărâre și atât de convingător încât câinele sfârși prin a-i asculta rugămintea.

Schimbarea s-a făcut fără întârziere, chiar în cușca unde se găseau. Câinele, văzând din nou lumina zilei, începu să strige cu toată puterea:

— Pisica e bună! Pisica e bună!

Fetițele ieșiră în curte și, aflând cele întâmplate, îmbrățișară pisica cu lacrimi în ochi.

— Ah, cât e de bună pisica! ziceau ele. Cât e de bună!

Iar pisica aplecase capul fericită și nici măcar nu vedea că nu vede.

*

De când redobândise vederea, câinele avea atât de multă treabă încât nu mai găsea răgaz decât în timpul scurt al prânzului și noaptea, când îl fura somnul. O dată îl trimiteau să păzească cireada de vaci, altă dată trebuia să plece cu stăpânul său la drum sau în pădure, și totdeauna se nimerea unul de-al casei care să-l ia cu el la plimbare. Câinele însă nu se plângea, ci dimpotrivă. Niciodată nu fusese atât de mulțumit și, aducându-și aminte de vremea când îl însoțea din sat în sat pe fostul stăpân, binecuvânta întâmplarea care-l adusese la fermă. O singură mâhnire mai avea: că nu-i rămâne destul timp pentru pisică, prietena care-i dovedise atâta bunătate. Se trezea dis-de-dimineață, o urca în spinare și dădeau împreună o raită pe

câmp. Pentru pisică erau cele mai frumoase clipe ale zilei. Prietenul ei pleca apoi la treburile sale, dar nu uita niciodată să-i mulțumească, arătându-i câtă milă avea de ea. Pisica răspundea că e un lucru despre care nici nu merită să se mai vorbească, dar se gândea, totuși, cu mâhnire, că e plăcut să vezi. Acum, de când era oarbă, se simțea cam părăsită. Fetițele o luau din când în când pe genunchi și o mângâiau, dar găseau că e mai distractiv să alerge și să se joace cu câinele; nu s-au născocit încă jocuri pentru o pisică oarbă. Pisicii însă nu-i părea rău. Prietenul ei câinele trăia fericit, și atât îi era de ajuns. În timpul zilei, când n-avea cu cine să stea de vorbă, dormea la soare sau lângă cuptor și torcea.

— Mâr, mâr, mâr… sunt o pisică bună…

*

Într-o dimineață caldă de vară se tolănise la umbră pe ultima treaptă a scării care coboară în pivniță și, ca de obicei, torcea, când simți ceva mișcând pe la vârful cozii. N-avea nevoie să vadă, ca să ghicească după umblet că e un șoarece și să-l înhațe dintr-o aruncătură de labă. Șoarecele era atât de speriat încât nici n-a încercat să scape.

— Coană pisică, zise el, lasă-mă să plec! Sunt un biet șoricel prost și m-am rătăcit.

— Șoricel? Nu-i nimic, ești tocmai bun de mâncat.

— Coană pisică, dacă mă ierți și nu mă mănânci, făgăduiesc să-ți fiu supus și ascultător toată viața…

— Nu, prefer să te mănânc… Afară numai dacă…

— Dacă ce, coană pisică?

— Ei bine, uite ce. Eu mi-am pierdut vederea. Dacă primești să fii tu orb în locul meu, îți cruț viața și te iert. Poți să te plimbi fără grijă prin curte, am să-ți dau chiar eu de mâncare. Te vei bucura, într-un cuvânt, de toate înlesnirile cuvenite unui orb. În loc să tremuri în ghearele mele, vei trăi liniștit…

Șoricelul stătea la îndoială și se ruga de pisică să-l ierte, dar nu se putea hotărî.

— Gândește-te bine, șoricelule, a spus pisica, nu te pripi. Nu sunt grăbită și pot să mai aștept câteva minute. Vreau să te hotărăști de bunăvoie.

— Bine, zise șoricelul, dar dacă nu primesc, mă mănânci?

— De bună seamă, șoricelule, de bună seamă.

— Atunci tot mai bine să orbesc decât să fiu mâncat.

*

Întorcându-se la prânz de la școală, Delfina și Marineta au fost foarte mirate văzând un șoricel plimbându-se prin curte între labele pisicii. Mirarea lor fu și mai mare, când au aflat că șoricelul era orb, iar pisica își redobândise vederea.

— E un șoricel foarte milos, a zis pisica, are o inimă de aur și vă rog mult să-i purtați de grijă.

— Fii liniștită, au răspuns fetițele, n-o să-i lipsească nimic. O să-i dăm să mănânce și o să-i pregătim un culcuș unde să doarmă noaptea.

Când se întoarse acasă, câinele se simți atât de fericit că pisica vede, încât nu și-a putut ascunde bucuria în fața șoricelului.

— Pisica a fost bună și iată că bunătatea ei a fost răsplătită.

— Adevărat, au zis fetele, pisica a fost bună.

— Chiț, chiț… a îngânat șoricelul. Chiț, chiț…

Într-o duminică, pe când moțăia în cușca lui, cu pisica alături, și în vreme ce fetițele scoseseră șoricelul la plimbare prin curte, câinele simți un miros neobișnuit și se îndreptă mârâind spre poartă, până în marginea drumului, unde parcă deslușea pași de om. Era un cerșetor cu fața suptă și îmbrăcat în zdrențe, care abia își târa picioarele. Trecând prin dreptul casei, își strecură privirile în curte și rămase o clipă uimit zărind câinele. A venit de-a dreptul spre el și a murmurat:

— Miroase-mă, câine, nu mă recunoști?

— Ba da, a răspuns câinele, ești fostul meu stăpân.

— M-am purtat rău cu tine, câine, dar dacă ai ști câte remușcări am avut, m-ai ierta…

— Te-am iertat… dar acum, te rog, pleacă!

— De când am redobândit vederea, am ajuns un om nefericit. Sunt atât de leneș încât nu mă pot hotărî să muncesc, și abia dacă mănânc o dată pe săptămână… Pe vremea când eram orb nu munceam, și oamenii îmi dădeau să mănânc, mă lăsau să mă odihnesc și le era milă de mine… îți aduci aminte? Trăiam amândoi fericiți. Dacă ai vrea, câine, m-aș face iarăși orb în locul tău și m-ai însoți ca mai demult pe toate drumurile…

— Dumneata erai fericit, se poate… dar eu nu eram. Ai uitat bătăile cu care îmi răsplăteai zelul și prietenia? Erai un stăpân rău. Abia acum îmi dau seama, când am găsit alții, care sunt buni. Nu-ți port ură, dar nu-mi mai cere să te însoțesc… De altminteri, nici nu e nevoie să-mi redai vederea tu, fiindcă nu mai sunt orb. Pisica cea bună mi-a cerut să fie oarbă în locul meu.

Omul nu l-a ascultat mai departe și, auzind pisica torcând lângă cușca câinelui, i-a spus, mângâindu-i spinarea:

— Sărmană pisică bătrână, cât ești de nefericită…

— Mâr, mâr, mâr… mârâi pisica.

— Dorești mult, desigur, să-ți redobândești vederea… Uite, dacă vrei, mă fac eu orb în locul tău… în schimb, ai să mă-nsoțești pe drum, cum mă-nsoțea altădată câinele.

Pisica a deschis ochii mari și a răspuns fără să se miște:

— Dacă aș mai fi oarbă, aș primi, poate… dar nu mai sunt, de când șoarecele mi-a dăruit vederea lui. E un rozător cu inimă bună, și dacă-l voi ruga eu, nu te va refuza. Privește-l, doarme acolo, pe piatra unde l-am culcat după plimbare!

Omul a șovăit o clipă, dar la gândul că va trebui să muncească pentru a-și câștiga pâinea, în cele din urmă se hotărî:

— Sărmane șoricel, tare ești necăjit!

— O, da, domnule! a zis șoarecele. Fetițele sunt foarte bune cu mine, câinele la fel, dar mult aș dori să pot vedea…

— Vrei să fiu eu orb în locul tău?

— Da, domnule.

— Îmi vei sluji, în schimb, de călăuză. Îți voi prinde o sfoară de gât și-mi vei arăta drumul.

— Nu-i un lucru greu, a spus șoricelul. Te voi însoți oriunde ai să vrei.

Fetițele, care stăteau în poartă cu câinele și pisica, priveau la omul care pleca târându-și pașii lui de orb pe drum, înapoia șoricelului legat de sfoară. Umbla încet și împleticindu-se, căci șoricelul cel mic, oricât se silea, abia putea să întindă sfoara, iar cea mai mică mișcare a orbului îl făcea să se răsucească în loc. Delfina și Marineta oftau din adâncul pieptului de milă și îngrijorare. Câinele tremura pe cele patru picioare, văzând cum omul se poticnea de pietrele de pe drum și șovăia la fiecare pas. Fetițele îl țineau de zgardă și-l mângâiau pe cap, dar el s-a smucit deodată din mâna lor și a alergat de-a dreptul pe urma orbului.

— Câine! au strigat fetițele.

— Câine! a strigat pisica.

Dar câinele fugea mai departe, de parcă n-ar fi auzit. Iar când orbul i-a legat sfoara de zgardă, s-a depărtat fără să mai întoarcă privirea, ca să nu vadă cum plâng fetițele împreună cu prietena lui pisica.

ELEFANTUL

Părinții s-au îmbrăcat cu hainele lor de duminică și, înainte de-a pleca, au spus celor doi copii:

— Nu vă luăm și pe voi la unchiul Alfred fiindcă plouă prea tare. Stați cuminte acasă și învățați-vă lecțiile.

— Eu le-am făcut pe-ale mele încă de aseară, a spus Marineta.

— Și eu la fel, a sărit Delfina.

— Atunci jucaţi-vă frumos, dar băgați de seamă să nu lăsați pe nimeni să intre în casă.

Părinții au plecat, iar copiii, cu năsucul lipit de fereastră, i-au urmărit din ochi până departe. Ploaia cădea din ce în ce mai deasă și aproape că nu le mai părea rău că nu s-au dus și ele la unchiul Alfred. Tocmai se gândeau să facă o partidă de loto, când zăriră curcanul străbătând în goană curtea și adăpostindu-se sub șopron, își scutura penele ude și își ștergea gâtul lung în puful de sub gușă.

— Rea vreme pentru curcani! își dădu părerea Delfina. Ca și pentru celelalte animale.

Noroc că ploaia nu ține niciodată prea mult. Ce-ar fi dacă ar ploua patruzeci de zile și patruzeci de nopți în șir?

— N-ar avea niciun rost. De ce să plouă patruzeci de zile și patruzeci de nopți?

— Ai dreptate. Dar mă gândeam că, decât să jucăm loto, am putea să ne jucăm de-a corabia lui Noe.

Marineta găsi ideea foarte bună și se gândi că bucătăria ar putea fi o corabie minunată. Cât despre animale, n-aveau nevoie să-și bată prea mult capul ca să le adune. Intrară în grajd, cercetară cotețul și nu le-a fost greu să convingă boul, calul, vaca, berbecul, cocoșul și găina să le urmeze în bucătărie. Cele mai multe erau foarte bucuroase să se joace de-a corabia lui Noe. S-au nimerit, firește, și niște dobitoace morocănoase, ca porcul și curcanul, care au protestat, spunând că nu vor să fie tulburate, dar Marineta le-a spus răspicat:

— Vine potopul! O să plouă într-una timp de patruzeci de zile și patruzeci de nopți. Dacă nu vreți să veniți în corabia lui Noe, cu-atât mai rău pentru voi. Pământul va fi acoperit de apă și o să vă înecați!

Ursuzii n-au așteptat să le-o spună de două ori și-au dat năvală în bucătărie. Cât despre găini, n-a fost nevoie să le înspăimânte; toate voiau să se joace. Delfina a ales una, și-a fost nevoită să le ia la goană pe celelalte.

— Înțelegeți, nu pot să iau decât o găină. Una singură. Nu se poate altminteri. Așa e jocul.

Într-un sfert de ceas, toate animalele gospodăriei își aveau în bucătărie reprezentanții lor. Se temuseră că boul nu va putea intra pe ușă din pricina coarnelor, dar, aplecând puțin capul într-o parte, s-a strecurat foarte bine. Vaca, la fel. Corabia ajunsese neîncăpătoare, așa că pisica, găina, cocoșul, curca și curcanul au trebuit să ia loc la masă. Nu s-a întâmplat însă nicio neorânduială și animalele se arătară înțelegătoare. Erau, de altminteri, puțin speriate, fiindcă nu mai intraseră în bucătărie niciodată, afară de pisică și, poate, de găină. Calul, care ajunsese lângă ceasornicul din perete, se uita când la cadran, când la pendulă, și își ciulea, de frică, urechile ascuțite. Vaca nu se arăta mai puțin mirată, privind geamurile dulapului cu rafturi. Nu-și mai putea lua ochii de la o bucată de brânză și de la oala cu lapte, murmurând din când în când. „Înțeleg acum, înțeleg…”

Încetul cu încetul, dobitoacele au început să fie cuprinse de teamă. Până și cele care știau că totul nu-i decât un joc se întrebau, neliniștite, dacă n-o fi cumva mai mult decât atât. Delfina, la fereastra bucătăriei, stătea pe puntea de comandă, privea afară și dădea de veste cu glas plin de îngrijorare:

— Plouă într-una! Apele cresc! Grădina nu se mai zărește! Vântul suflă cu putere! Cârma la dreapta!

Marineta, care era pilotul corăbiei, a învârtit cheia mașinii de gătit spre dreapta; nu mult după aceea, soba începu să scoată puțin fum.

— Plouă într-una! Apa a ajuns până la ramurile de jos ale mărului. Atenție la stânci! Cârma la stânga!

Marineta întoarse cheia la stânga și mașina începu să scoată mai puțin fum.

— Ploaia continuă! Nu se mai văd decât vârfurile copacilor înalți! Apele cresc mereu! Gata! Nu se mai vede nimic!

Se auzi un oftat adânc. Era al porcului, care nu-și putea stăpâni durerea despărțirii de curțile gospodăriei.

— Liniște pe punte! a strigat Delfina. Nu provocați panică! Luați exemplu de la pisică. Uitați-vă ce cuminte toarce!

Într-adevăr, pisica torcea ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic deosebit, știind foarte bine că potopul nu-i de-adevărat.

— Măcar de s-ar sfârși curând… gemu porcul.

— S-ar putea să țină mai mult de un an, zise Marineta, dar avem merinde destule. N-o să murim de foame.

Porcul, sărmanul, se prăbuși la pământ, plângând înăbușit. Se gândea că această călătorie pe apă ar putea să țină mai mult decât prevedeau fetele și că în curând mâncarea o să lipsească. Era încă destul de gras și se temea să nu fie mâncat. Cum se frământa astfel, se ivi o găină albă pe streașină de afară a ferestrei. Era zgribulită de ploaie și bătea cu ciocul în geam.

— Aș vrea și eu să mă joc… îi zice Delfinei.

— Biata mea găină albă, vezi bine că nu se poate… Mai avem o găină…

— De altminteri, nici nu mai e loc pe corabie… adăugă Marineta, care se apropiase.

Găina albă a rămas atât de îndurerată încât cele două fete se înduioșară. Marineta i-a spus Delfinei:

— Ne lipsește, totuși, un elefant. Ai putea, poate, să faci pe elefantul…

— Adevărat, avem nevoie de-un elefant.

Delfina a deschis fereastra, a luat găinușa în brațe și i-a spus că are să fie elefant.

— Vă mulțumesc foarte mult, a răspuns puica albă. Dar cum arată elefantul? N-am văzut niciodată un elefant.

Fetițele au încercat s-o lămurească, dar n-au izbutit. Delfina și-a adus aminte de o carte cu poze în culori, pe care i-o dăruise unchiul Alfred și care se găsea alături, în odaia părinților. Lăsând Marinetei comanda corăbiei, Delfina s-a dus cu găina albă în odaie și, deschizând cartea, i-a arătat pagina pe care era zugrăvit un elefant. Găina a privit chipul din carte cu râvnă și luare-aminte, căci dorea din inimă să facă bine pe elefantul.

— Te las o clipă singură, îi zise Delfina. Trebuie să mă întorc pe corabie. Până viu să te iau, uită-te bine la elefant și încearcă să-i semeni.

Puica albă și-a învățat rolul cu atâta convingere încât ajunse un elefant adevărat, ceea ce n-ar fi îndrăznit niciodată să spere. Schimbarea s-a petrecut atât de repede încât nici ea nu și-a dat seama. Se mai credea încă o găinușă cățărată sus, sus de tot, aproape de tavan. În cele din urmă, simți însă că are trompă, dinți de fildeș și o piele groasă, zbârcită, pe care abia mai rămăseseră câteva pene albe. Transformarea aceasta a mirat-o mult, dar era foarte mulțumită.

Nespusă plăcere îi făceau, mai ales, urechile mari, care îi crescuseră în locul celor pe care, ca să spunem așa, nu le avea de loc. „Porcul, atât de

fălos cu urechile lui, o să rămână rușinat când le va vedea pe ale mele”, gândea găina aibă.

Fetele din bucătărie o uitaseră cu totul în odaia unde își pregătea atât de bine rolul. După ce Delfina dădu vestea că vântul a încetat și corabia plutește pe ape liniștite, hotărâră să facă numărătoarea animalelor încărcate pe punte. Marineta a luat un carnet în care să însemne reclamațiile călătorilor. Delfina a anunțat:

— Iubiți prieteni, astăzi suntem în a patruzeci și cincea zi de când navigăm pe mare.

— Ce bine! a mormăit porcul. Nici nu mi-am dat seama cum a trecut timpul!

— Liniște, porcule! După cum vedeți, iubiți prieteni, n-are de ce să vă pară rău că ați venit pe corabia noastră. Acum, când partea cea mai grea a călătoriei a trecut, avem deplina siguranță că peste cel mult zece luni vom atinge din nou pământul. Acum pot să vă spun că până în ultimele zile am fost de mai multe ori în primejdie de moarte și că numai datorită vredniciei pilotului am reușit să scăpăm cu viață.

Animalele mulțumiră prietenește pilotului. Marineta se roși de plăcere și zise arătând pe sora ei:

— E și meritul căpitanului, să nu-l uităm pe căpitan!

— Așa e, încuviință dobitoacele, dacă n-ar fi fost căpitanul…

— Vă mulțumesc, zise Delfina. Nici nu vă închipuiți cât curaj ne dă încrederea voastră. Și de curaj mai avem încă nevoie! Deși marile încercări au trecut, suntem departe de ținta călătoriei noastre. Acum, dacă are cineva de făcut vreo reclamație, sunt gata să vă ascult. Începem cu pisica. N-ai nicio dorință, pisico?

— Ba da. O strachină cu lapte.

— Notați, vă rog: o strachină cu lapte pentru pisică.

În timp ce Marineta însemna în carnet cererea pisicii, elefantul deschise încet ușa cu trompa și își îndreptă privirile pe puntea corăbiei. Foarte încântat, se grăbi să ia parte la joc. Delfina și Marineta stăteau cu spatele și nu-l băgaseră de seamă. Nimeni nu-l văzuse intrând. Se gândea cu plăcere la surpriza pe care avea să le-o facă. Trecerea în revistă a călătorilor se apropia de sfârșit și, tocmai când veni rândul vacii, care nu înceta să cerceteze conținutul dulapului, elefantul deschise larg ușa și, cu un glas răsunător, pe care nu și-l știa, a strigat:

— Iată-mă!

Fetițele credeau că visează. Delfina rămase o clipă fără glas, iar Marineta scăpă carnetul din mână. Corabia nu li se mai părea un joc și era cât pe-aci să creadă că e vorba de un potop adevărat.

— Ei da! zise elefantul. Eu sunt! Un elefant frumos, nu-i așa?

Delfina se stăpâni să nu sară pe fereastră. Era căpitanul, și nu trebuia să arate că și-a pierdut cumpătul. S-a aplecat spre urechea Marinetei și a rugat-o să se uite dacă grădina nu dispăruse sub apă. Marineta a făcut câțiva pași până la fereastră și, când s-a întors, a spus încet:

— Toate sunt la locul lor. Abia dacă se mai zăresc câteva băltoace prin curte.

La vederea elefantului, celelalte dobitoace dădeau însă semne de îngrijorare. Porcul începu să urle atât de tare încât amenința să stârnească panica printre călători.

— Dacă porcul nu tace imediat, îl arunc în mare! a strigat cu asprime Delfina. Așa… Iată ce se întâmplă. Am uitat să vă spun că printre călători se află și elefantul. Vă rog să vă mai strângeți puțin și să-i faceți loc.

Speriat de amenințarea căpitanului, porcul își încetă guițatul. Dobitoacele se înghesuiră unele în altele, ca să lase cât mai mult loc noului tovarăș de călătorie; dar când elefantul a vrut să intre în bucătărie, a băgat de seamă că ușa nu era nici destul de înaltă și nici destul de largă pentru a-i îngădui trecerea. Ar fi trebuit să fie o ușă o dată și jumătate pe-atât!

— Mi-e teamă să forțez pervazul, a zis el, ar putea să se dărâme zidul cu mine… Sunt atât de puternic! Sunt foarte puternic…

— Nu, nu! strigară fetițele. Nu dărâma zidul! Rămâi și joacă-te în odaie…

Nu se gândiseră că ușa era prea mică, și încurcătura care se ivise putea să le aducă neplăceri. Dacă elefantul ar fi izbutit să iasă în curte, părinții fetelor ar fi fost mirați văzându-l cum se plimbă în jurul casei, căci acest soi de animale nu se afla în sat, dar în niciun caz nu le-ar fi bănuit pe ele. Mama ar fi descoperit, poate, a doua zi că lipsește o puică albă, și lucrurile s-ar fi oprit aici. Dar, dacă vor găsi un elefant în odaia lor, vor începe să pună întrebări, iar fetele vor fi nevoite să mărturisească adevărul, că au strâns dobitoacele în bucătărie ca să se joace de-a corabia lui Noe.

— Și când te gândești că ne-a spus să nu lăsăm pe nimeni în bucătărie! a oftat Marineta.

— Poate că elefantul se va preface din nou în găină albă… șopti Delfina. La urma urmelor, s-a făcut elefant ca să se joace; când se va sfârși jocul de-

a corabia, nu mai are niciun rost să rămână elefant!

— Poate… Atunci, hai să ne grăbim!

Marineta trecu din nou la cârmă, și Delfina pe puntea de comandă.

— Navigăm mai departe!

— Foarte bine, zise elefantul, jocul continuă.

— Suntem în larg de nouăzeci de zile, a anunțat căpitanul. Nimic deosebit de semnalat.

— Parcă iese, totuși, puțin fum, găsi cu cale să observe porcul.

(Marineta, tulburată de ivirea elefantului, fără să-și dea seama, întorsese cu totul cheia mașinii de gătit.)

— O sută șaptezeci și două de zile pe mare! anunță din nou căpitanul. Nimic deosebit de semnalat.

Animalele păreau să fie mulțumite că timpul se scurge atât de repede, dar elefantul, care găsea călătoria cam plicticoasă, nu s-a sfiit să întrebe îmbufnat:

— Toate sunt bune și frumoase, dar eu ce rost am aici?

— Faci pe elefantul, răspunse Marineta, și aștepți să se retragă apele. Cred că n-ai de ce să te plângi.

— Bine, bine, dacă-i așa, am să aștept…

— Suntem pe mare de două sute treizeci și șapte de zile! Vânt potrivit. Nivelul apelor începe să scadă. Scade!

Auzind această veste, porcul s-a bucurat atât de tare încât a început să se tăvălească pe jos, guițând de mulțumire.

— Taci, porcule! Dacă nu taci, te dau elefantului să te mănânce!

— Da, da, zise elefantul, mi-ar face mare plăcere să-l mănânc!

Apoi, făcând cu ochiul Marinetei, a adăugat:

— Veselă călătorie, n-am ce spune…

— Trei sute șaizeci și cinci de zile pe mare! Se zărește marginea grădinii… Pregătiți-vă pentru coborâre! Păstrați ordinea! Potopul s-a terminat.

Marineta s-a dus să deschidă ușa care dădea în curte. Porcul, de frică să nu-l mănânce elefantul, era cât pe-aci s-o răstoarne, atât era de grăbit să iasă. Nici nu i se părea noroiul prea mare și fugea de zor spre cocina lui. Ceilalți călători părăsiră bucătăria fără îmbrânceală și se răspândiră pe la locurile lor din cotețe și coșare. Numai elefantul rămase lângă fete și nu părea de fel grăbit să plece.

— Hai, puicuță albă, s-a sfârșit jocul, întoarce-te în cotineață!

— Găinușă albă, găinușă albă! o îmbia Marineta cu un pumn de grăunțe.

Zadarnic îl chemau. Elefantul nu voia sa se prefacă din nou în găină albă.

— Nu vreau să vă supăr, dar îmi face mare plăcere să fiu elefant.

Părinții s-au întors acasă spre seară, foarte bucuroși că-l văzuseră pe unchiul Alfred. Hainele lor erau ude leoarcă, iar apa le intrase până și în saboți.

— Uf! Ce vreme! Au spus deschizând ușa bucătăriei. Bine am făcut că nu v-am luat și pe voi.

— Ce mai face unchiul Alfred? au întrebat fetițele, cu obrăjorii împurpurați.

— O să vă spunem numaidecât. Lăsați-ne mai întâi să trecem la noi în odaie, să ne schimbăm.

Părinții se îndreptară spre ușa dormitorului, trecând prin mijlocul bucătăriei. Fetițele tremurau ca varga. Își apăsau pieptul cu mâinile, atât le bătea inima de tare.

— Hainele voastre, spuse Delfina cu glăsciorul aproape sugrumat, sunt grozav de ude și ar fi bine să vă dezbrăcați aici. O să le pun să se usuce lângă mașină…

— Da, te-ai gândit bine. Nouă nu ne-a trecut prin minte.

Părinții și-au scos pelerinele, de pe care se mai prelingeau picături de ploaie, și le-au întins în fața cuptorului.

— Spuneți-ne, ce face unchiul Alfred? a întrebat oftând Marineta. Îl mai supără reumatismul de la picior?

— I-a mai trecut… Aveți puțină răbdare… să ne schimbăm hainele de duminică și-o să vă povestim tot.

Părinții s-au îndreptat din nou spre odaia lor. Erau la câțiva pași de ușă, când Delfina le sări în față, îngânând:

— Ar fi bine ca, înainte de vă schimbați hainele, să vă scoateți saboții…

Părinții se întoarseră lângă sobă și își scoaseră saboții. Dar totul n-a durat mai mult de-un minut. Marineta mai rosti o dată numele unchiului Alfred, dar atât de încet că nu s-a auzit. Fetițele vedeau cum părinții erau gata să intre în odaia lor și, de spaimă, le înghețase obrazul și nasul, chiar și urechile. Tata puse mâna pe clanță, dar se opri în loc auzind un oftat adânc. Marineta, de teamă și de remușcare, nu-și mai putea stăpâni plânsul.

— De ce plângi? au întrebat-o părinții. Nu te simți bine? Te-a zgâriat cumva pisica? Hai, spune, ce s-a întâmplat?

— Din pricina elef… din pricina elef… îngăimă Marineta, dar suspinele o împiedicau să sfârșească vorba.

— Fiindcă v-a văzut cu picioarele ude, se grăbi să schimbe vorba Delfina. Îi e teamă să nu răciți… Credea că o să stați puțin lângă sobă, să vă uscați pâslarii. Vă pregătise și scaunele…

Părinții au mângâiat șuvițele blonde ale Marinetei, spunându-i cât sunt de mulțumiți că au o fetiță atât de iubitoare, dar să nu-i fie teamă, fiindcă n-au să răcească. I-au făgăduit că se vor întoarce să se încălzească de îndată ce-și vor schimba hainele.

— Ar fi poate mai bine să vă încălziți întâi, stărui Delfina. Guturaiul e foarte neplăcut și te prinde repede…

— Aș! Udului nu-i e frică de ploaie. Nu-i prima oară când ne intră apa în saboți, și n-am mai luat niciun guturai.

— Voiam s-o liniștesc pe Marineta. Ea e îngrijorată mai ales de sănătatea unchiului Alfred.

— Dar unchiul Alfred se simte foarte bine! Niciodată n-a arătat mai sănătos. Mai așteptați câteva minute și vă vom spune de-a fir-a-păr cum l-am aflat.

Delfina n-a mai avut ce să spună. Părinții zâmbiră Marinetei și porniră spre odaie, dar pisica, ghemuită până atunci sub mașină, își vârâse coada în cutia cu cenușă și, scuturând-o furioasă în nasul lor, îi făcu să strănute.

— Vedeți? au sărit cât de colo fetițele. Nu mai pierdeți vremea. Veniți să vă încălziți picioarele… Repede…

Părinții, puțin încurcați, au recunoscut că Marineta avusese dreptate și s-au așezat pe scaunele pregătite. Au întins picioarele deasupra plitei, privind cum ies aburii din ciorapi și căscând mereu. Osteniți de atâta umblet prin ploaie și pe drumuri desfundate, erau gata-gata să ațipească. Fetițele abia îndrăzneau să răsufle. Deodată au tresărit. Se auzea, nu se știe de unde, zgomot de pași grei. Farfuriile din dulap zornăiau.

— Ei, comedie! Parcă umblă cineva prin casă…

— Nu-i nimic, a zis Delfina. Umblă pisica după șoareci, în pod… Am mai auzit-o și azi după-masă sărind.

— E imposibil! Te-ai înșelat… Cum îți închipui că pisica, dintr-o săritură, poate să clatine dulapul?

— Mi-a spus chiar ea, adineaori, că poate…

— Da? N-aș fi crezut că o miță e în stare să facă atâta gălăgie… Dar dacă ți-a spus chiar ea, atunci se poate…

— Cuibărită sub sobă, pisica se făcuse mică de tot. Zgomotul încetase și părinților le trecuse pofta de somn. Așteptând să li se usuce ciorapii, au început să povestească despre unchiul Alfred.

— Unchiul ne aștepta în pragul casei. Văzând că plouă atât de tare, și-a închipuit că n-o să mai venim. I-a părut foarte rău că n-a putut să vă vadă și ne-a rugat… Ei! Ce înseamnă asta? Iar a început… Se cutremură pereții, nu altceva!

— Adevărat? Unchiul Alfred s-a gândit la noi? Ce-a spus?

— A spus că… Vai! Se dărâmă casa pe noi! De data asta n-o să mai spuneți că e pisica!

Pisica se făcea din ce în ce mai mică sub sobă, dar nu se gândise că i se vede coada. Când își dădu seama, era prea târziu. Părinții o zăriră tocmai în clipa când și-o trăgea sub labă.

— Să nu mai ziceți că pisica e de vină: uite-o sub sobă!

Se pregăteau să se scoale de pe scaun și să cerceteze de unde venea zgomotul acelor pași de uriaș, care făceau să joace plita. Pisica ieși din ascunzătoare și se întinse pe toate patru labe, ca și cum s-ar fi trezit atunci din somn, murmurând foarte supărată:

— E destul de neplăcut că nu pot dormi liniștită! Nu știu ce are calul că de azi-dimineață bate într-una cu picioarele în stănoagă și-n pereții grajdului. Credeam că în bucătărie nu se aude, dar văd că e mai rău decât în grajd. Mă întreb ce l-a găsit de nu are astâmpăr?

— O fi bolnav, a spus tatăl, sau i-o fi foame. Mă duc în grajd numaidecât, să văd ce are…

În timp ce vorbeau despre cal, pisica privea în ochii fetelor și clătina din cap, ca și cum ar fi voit să zică: „Încerc să-i înșel, dar e degeaba, până la urmă tot au să intre în odaie. Cinci minute mai târziu sau mai devreme, e tot aia. Ați face mai bine să nu vă mai încăpățânați și să mărturisiți.” Fetițele erau cam de aceeași părere, dar socoteau că tot e mai bine să ți se întâmple o neplăcere cu cinci minute mai târziu decât mai devreme… Delfina tuși puțin să-și dreagă glasul și întrebă:

— Spuneți că ați vorbit cu unchiul Alfred despre noi?…

— A, da, unchiul Alfred… A înțeles foarte bine că pe vreme rea copiii trebuie să stea acasă… Ploua atât de tare când am ajuns! Un adevărat potop! Noroc că ploaia n-o să țină mult, parcă s-a mai și potolit puțin, nu-i așa?

Părinții priviră afară pe fereastră și scoaseră deodată un strigăt de mirare. Calul se plimba prin curte!

— Ia uite colo! Calul! A făcut ce-a făcut și a scăpat din grajd, iar acum a ieșit în curte să ia aer! Bine că se (liniștește și n-o să mai zvârle cu picioarele în stănoagă!

În aceeași clipă, se auzi din nou un zgomot de pași, parcă mai grei decât înainte. Podelele scârțâiau și toată casa se cutremura din tavan până-n temelii. Masa se ridică în două picioare și părinții simțiră că se mișcă pământul cu ei.

— De data asta nu mai poate fi de vină calul! Uite-l cum se plimbă prin curte! Pisico, așa-i că nu zvârle din picioare calul?

— Desigur, răspunse pisica, desigur… Trebuie să fie boul, care nu mai are astâmpăr în staul…

— Ce tot îndrugi acolo, pisico? Cine a mai văzut bou să n-aibă astâmpăr, când îl lași la odihnă?

— O fi berbecul, care caută râcă vacii?

— Berbecul să caute râcă vacii? Hm! Aici nu miroase bine… Hm! E ceva necurat la mijloc…

Fetițele începură să tremure atât de tare încât, văzând cum își scuturăș șuvițele bălaie, părinții au înțeles că n-au fost ascultătoare și încearcă acum să-și ascundă vina. Au început să le mustre, cu o urmă de bănuială:

— A! Nu cumva? Nu cumva ați lăsat pe cineva să intre în casă? Dacă ați lăsat pe cineva… Copii fără minte, mai bine… Nu știu nici eu ce-ar fi fost mai bine!

Delfina și Marineta nu îndrăzneau să privească în ochii părinților, care încruntau din sprâncene mânioși. Până și pisica se speriase atât de tare, că nu mai știa unde îi e capul.

aproape, nu din grajd! S-ar zice că tropăie cineva în camera de alături… în odaia noastră… O să vedem noi numaidecât…

Ciorapii se uscaseră. Fără să-și ia ochii de la ușă, părinții s-au ridicat de pe scaune. La spatele lor, Delfina și Marineta, ținându-se de mână.

— Nu mai încape îndoială, șoptiră între ei părinții, zgomotul de pași vine de undeva de se strângeau și mai mult una într-alta. Pisica se freca de picioarele lor, ca și cum ar fi voit să le încurajeze și să le arate că le e prietenă. Fetelor le bătea inima de frică, gata-gata să le rupă pieptul. Cu urechea lipită de ușă, părinții ascultau bănuitori. În sfârșit, clanța s-a lăsat în jos, ușa s-a deschis scârțâind și a urmat o clipă de tăcere. Delfina și Marineta, tremurând din tot trupul, au aruncat repede o privire în odaie… și au văzut cum o puică albă s-a strecurat printre picioarele părinților și,

străbătând fără niciun zgomot bucătăria, s-a ascuns sub ceasornicul din perete.

GÂSCANUL CEL RĂU

Delfina și Marineta se jucau cu mingea în livada de curând cosită, când se ivi un gâscan voinic, cu pene albe, care începu să gâsâie din ciocul lui gros. Părea înfuriat, dar fetele nu se uitară la el. Își azvârleau una alteia mingea și aveau destulă grijă s-o urmărească din ochi și să nu le scape. „Gâs! Gâs!” sufla gâscanul, din ce în ce mai tare, adânc jignit că nu-l băgau în seamă.

Fetițele, aruncând mingea, strigau înaintea fiecărei mișcări: „Palmele înainte! U, „îngenuncherea!”, „Dublă-întoarcere!” La duble întoarceri, Delfina primi mingea drept în nas. Rămase o clipă zăpăcită și își pipăi nasul, de teamă că mingea i l-o fi smuls din loc. Apoi se porni pe râs, iar Marineta râdea și ea atât de tare încât tot părul ei bălai i se zburlise. Gâscanul, închipuindu-și că fetele își bat joc de el, întinse gâtul lui lung, bătu din aripi înfoindu-și penele și se îndreptă asupra lor furios.

— Nu vă dau voie să vă jucați în livada mea!

Se proțăpise între ele și le privea pe rând, cu ochii lui mici, arțăgoși și răi. Delfina nu mai râdea, dar Marineta, văzând cum se leagănă dolofanul pe labele lui late, făcea un haz nespus.

— Destul! strigă gâscanul. V-am spus că…

— Ia fă bine și nu ne mai plictisi! i-a tăiat glasul Marineta. Du-te de-ți păzește bobocii și lasă-ne să ne jucăm!

— Tocmai bobocii mi-i aștept, și nu vreau să-i las cu două puștance prost-crescute ca voi. Hai, luați-o din loc!

— Nu-i adevărat! a protestat Delfina. Nu suntem prost-crescute.

— Lasă-l să bombănească, a spus Marineta, e o mătură cu pene, care spune prostii. Zice că e livada lui, ca și cum gâscanul ar putea să aibă o livadă. Hai, aruncă mingea! Dublă-întoarcere!

Se întoarse de două ori, și șorțul ei cu pătrățele albastre descrise un cerc frumos deasupra genunchilor. Delfina se pregătea să arunce mingea.

— A, zise gâscanul, așa merge treaba?

Își luă vânt, porni asupra Marinetei, și-o ciupi de picior, strângând cu toate puterile ciocul lui cel mare. Marineta simți o durere grozavă, și mai ales se temea că gâscanul o s-o mănânce. Striga și se zbătea, dar degeaba! Gâscanul o strângea din ce în ce mai tare. Delfina a venit în fugă și a încercat să-și scape surioara din primejdie. Îi dădu cu pumnii în cap, îl trase

de aripi, îl apucă de picioare, dar nu izbuti decât să-i întețească furia. Până la urmă, scoase ciocul din pulpa Marinetei, și-o apucă pe-a Delfinei. Acum plângeau amândouă.

În livada de alături se afla un măgar, care își întinsese gâtul peste zid și-și ciulea urechile. Era un dobitoc blând și răbdător, cum sunt aproape toți măgarii. Îi erau dragi copiii, mai cu seamă fetițele, și nu se supăra când râdeau de urechile lui, deși acele glume îl întristau; le privea blând, zâmbind, ca și cum el însuși ar fi făcut haz de urechile-i lungi și ascuțite. Pe deasupra zidului văzuse și auzise tot, judecând aspru trufia și răutatea gâscanului. În vreme ce micuțele se zbăteau, le-a strigat de departe:

— Apucați-l de cap cu amândouă mâinile și învârtiți-l! Ah, dacă nu mi-ar sta zidul în cale! De cap! De cap! Cum v-am spus!

Dar fetițele își pierduseră cumpătul și nu înțelegeau sfaturile măgarului. Simțeau după căldura glasului lui că le era prieten, și de cum izbutiră să scape de gâscan, fugiră lângă el. Gâscanul nu se mai ținu după ele, mulțumindu-se să le strige:

— Mingea nu v-o dau, să vă învățați minte și să-mi purtați respect!

A apucat apoi mingea în cioc și a început să se învârtească roată prin mijlocul livezii, umflându-se în gușă și răsturnându-și capul pe spate, între aripi. Era nesuferit! Cu toată firea lui răbdătoare, măgarul nu se putu stăpâni să nu strige:

— Ia uitați-vă la prostănacul ăla umflat, care se fudulește cu mingea în cioc! își dă aere și crede că-i stă bine! Era mai puțin fudul acum o lună, când stăpâna lui îl jumulea de fulgi să facă pernă.

Astfel batjocorit, gâscanul, de necaz, era cât pe-aci să se înece cu mingea. Cuvintele măgarului îi stricaseră mulțumirea biruinței, aducându-i aminte de chinul pe care-l suferise și care putea să-l ajungă din nou. De două ori pe an stăpâna casei îi smulgea puful și-i lăsa gâtul atât de golaș încât puii mai-mai să-l ia drept curcan. Se opri, se mai roti o dată și porni întru întâmpinarea familiei, care se ivise la marginea livezii. Erau șase boboci, având în fruntea lor pe mama-gâscă. Bobocii de gâscă nu erau răi și nu greșiseră cu nimic. Erau, poate, cam prea serioși pentru vârsta lor, dar ăsta nu-i un cusur. Fulgii lor, amestec de galben și cenușiu, erau ușori ca o spumă. Mama-gâscă era de asemeni o persoană aproape cumsecade. Părea chiar puțin jenată de ifosele pe care și le da gâscanul, și tot timpul îl împingea cu aripa, zicându-i:

— Lasă, Gâgă, lasă, lasă…

Gâscanul se făcea că nu-i aude mustrarea, ținea mai departe mingea în cioc și-și conducea familia de-a lungul pajiștii. Se opri, în sfârșit, la mijlocul ei și, fără să lase mingea, zise:

— Uite o jucărie pentru voi! Am confiscat-o de la două puștance, care au venit să se zbenguiască în livada mea și au fost obraznice. Jucați-vă frumos, până o să vină timpul să mergem la iaz.

Bobocii s-au apropiat de minge, dar fără nicio tragere de inimă, nepricepând jocul cu mingea. Închipuindu-și că e un ou, se depărtară. Gâscanul, foarte nemulțumit, i-a ocărât:

— N-am mai văzut boboci atât de nerozi! Eu mă trudesc să le găsesc o jucărie, și ei uite cum îmi răspund! Stați, proștilor, să vă învăț cum să vă jucați cu mingea!

— Lasă, Gâgă, lasă, lasă… îl potolea mama-gâscă.

— Gâs! Gâs! Le iei apărarea? Ai să te joci cu mingea și tu!

După cum se vede, gâscanul nu era mai îngăduitor cu familia lui decât cu străinii. În vreme ce-i învăța jocul cu mingea pe bobocii de gâscă și pe mama lor, fetițele ajunseseră aproape de măgar și se strecurau pe lângă zidul livezii. Gâscanul le mușcase atât de rău încât mergeau târându-și piciorul. Sfârșiseră cu plânsul; doar Marineta mai scâncea un pic.

— Ce jivină păcătoasă! zicea măgarul. Vă rog să credeți că m-a scos din fire! Eu aș fi fericit să văd copii jucându-se în jurul meu. Necioplită mutră, ce să spun! Vă doare rău?

Marineta îi arătă o pată roșie pe piciorul stâng. Delfina o altă urmă la fel pe piciorul drept.

— Da, da, ne-a mușcat rău… Mă arde locul…

Măgarul a lăsat capul în jos și a început să le sufle pe picioare. Fetițelor parcă le-a mai trecut durerea. Ce bun era măgarul! Îi mulțumiră frumos și îl mângâiară pe gât ca pe-un prieten. Măgarul era foarte mulțumit.

— Puteți să mă trageți de urechi, zise el. Știu eu că v-ar face plăcere…

Fetițele i-au mângâiat urechile, mirate că părul era atât de moale.

— Sunt cam lungi, nu-i așa? zise el, scăzând glasul.

— O, puțin, răspunse Marineta, nu prea mult. Știi… dar… îți stă bine…

— Nici nu te-am iubi atât, dacă le-ai avea mai mici, adăugă Delfina.

— Oare? Cu atât mai bine… Totuși…

Măgarul se opri, apoi, nevoind să le plictisească prea mult cu urechile lui, schimbă vorba:

— Adineaori, când vă mușca gâscanul, nu m-ați înțeles. V-am strigat să-l apucați de cap și să-l învârtiți. Trebuia să-l prindeți cu amândouă mâinile și să-l dați roată de două-trei ori, ținând brațul întins. E cel mai bun mijloc să se cumințească. Când se vede din nou pe pământ, nu mai știe unde se află și e atât de amețit, că abia se mai ține pe picioare. Ține minte ce-a pățit și nu se mai repede niciodată să muște pe cei care i-au dat o asemenea lecție.

— Foarte bine, a spus Marineta, dar, când vrei să-l apuci de cap, nu te mușcă de mână?

— Adevărat, voi sunteți mici, dar eu în locul vostru aș încerca.

Fetițele clătinară din cap, spunând că le e grozav de frică de gâscan. Măgarul începu să râdă și, cerându-și iertare, le arătă cum se joacă cu mingea lor gâscanul și familia. Făcea pe grozavul, dădea brânci gâștei, îi ocăra pe boboci pentru nedibăcia lor și, cu toate că era cel mai nepriceput din toată trupa, striga mereu:.. Uitați-vă la mine… faceți cum fac eu…” Se înțelege că nici vorbă să azvârle mingea, ci se mulțumea s-o împingă de ici-colo cu laba. Delfina, Marineta și prietenul lor măgarul râdeau în hohote și nu scăpau nicio ocazie să strige: „Ai greșit!” Gâscanul nu voia să-și recunoască nedibăcia și se prefăcea că nu aude râsetele batjocoritoare ale privitorilor. Și fiindcă izbuti să pună laba pe minge după ce-o scăpase de zece ori, și-a închipuit că poate încerca orice figură și a strigat bobocilor:

— Am să vă arăt acum dubla-întoarcere. Gâsco, aruncă-mi mingea! Uitați-vă bine…

Se dădu câțiva pași înapoi în fața mamei-gâște, care era gata să-i trimită mingea cu o lovitură de labă. Așteptă până când toate privirile se ațintiră asupra lui, se umflă puțin în gușă și strigă:

— Gata! Dubla-întoarcere!

Mama-gâscă izbi cu laba în minge, iar gâscanul se învârti în loc, așa cum văzuse că fac fetițele. La început s-a răsucit domol, dar măgarul, zbierând la el s-o ia mai repede, s-a pornit cu atâta iuțeală încât s-a învârtit nu de două, ci de trei ori, fără să se poată opri. Bietul gâscan, pe jumătate amețit, a început să dea din cap, a făcut câțiva pași clătinându-se, a căzut o dată pe partea stângă, a căzut apoi pe partea dreaptă, și a rămas lungit la pământ, cu gâtul fleaşcă și ochii peste cap. Măgarul se prăpădea de râs, tăvălindu-se prin iarbă, cu toate cele patru potcoave în sus. Râdeau fetele, până și bobocii, cu tot respectul pe care-l datorau tatălui lor, nu se puteau ține să nu pufnească în gușă. Numai gâsca n-avea poftă de râs. Aplecată asupra gâscanului, îl zorea să se scoale, șoptindu-i:

— Hai, Gâgă, nu se face… se uită lumea la noi…

Gâscanul izbuti să-și regăsească echilibrul, dar îl durea capul și vreme de-un minut rămase fără glas. Cum deschise ciocul, începu să-și apere nedibăcia. Marineta îi ceru să le dea mingea înapoi.

— Vezi bine că nu e un joc pentru gâște, zise ea.

— Cu-atât mai puțin pentru gâscani, a adăugat măgarul. Te-ai făcut de râs. Dă mingea înapoi!

— Am spus că am confiscat-o, s-a terminat!

— Știam că ești mincinos și grosolan. Atât îți mai lipsea, să ajungi și hoț.

— N-am furat nimic. Tot ce se află în livada mea e al meu. Te poftesc să mă lași în pace! N-o să primesc lecții de la un măgar încălțat ca tine!

Auzindu-se astfel numit, măgarul a lăsat capul în jos și n-a mai îndrăznit să scoată o vorbă. Se simțea pe cât de mâhnit pe-atât de rușinat și, uitându-se la fetițe cu coada ochiului, nu știa ce să răspundă. Dar Delfina și Marineta erau prea necăjite de pierderea mingii, ca să mai țină seamă de vorbele gâscanului.

Fetițele îl mai rugară o dată să le dea mingea, dar gâscanul nici nu voi să audă. Se pregătea acum să plece la iaz cu familia și porunci mamei-gâște să ia mingea în cioc. Iazul se afla dincolo de livadă, la marginea pădurii. Gâscanul, cu bobocii după el, a luat-o pe lângă zidul după care se refugiaseră fetițele alături de prietenul lor, măgarul. Unul din boboci, căruia îi plăcea să învețe, privind mingea pe care o purta în cioc maică-sa gâsca, a întrebat ce fel de pasăre o ouase? Frații săi începură să râdă, iar gâscanul i-a spus cu asprime:

— Taci din gură! Ești un măgar!

A strigat dinadins foarte tare, privind în lături spre zidul livezii. Măgarul a primit lovitura drept în inimă.

Văzând că fetițele sunt gata să plângă și auzind-o pe Marineta că începe să scâncească, și-a înfrânat propria-i mâhnire pentru a le mângâia:

— Mingea voastră nu-i încă pierdută. Știți ce trebuie să faceți? Când o să-l vedeți pe gâscan intrând în apă, să mergeți la iaz. El o să lase, desigur, mingea pe mal și n-o să vă fie greu s-o luați înapoi. Am eu grijă să vă dau de veste. Până atunci am putea sta nițeluș de vorbă. Tocmai voiam să vă spun…

Măgarul a oftat o dată și a tușit să-și dreagă glasul. Părea puțin încurcat.

— Uite, zise el, despre ce e vorba… Adineaori, gâscanul m-a făcut măgar încălțat… Știu bine că sunt numit astfel câteodată, dar el a spus-o cu atâta

răutate… Apoi, când a trecut prin fața noastră, i-a strigat unuia din boboci: „Ești un măgar!”, adică un prost… Vă aduceți aminte? Aș vrea să aflu și eu de ce, vorbind despre un nerod, lumea zice: „E un măgar!”?

Fetițele nu s-au putut opri să nu roșească, fiindcă ele însile foloseau destul de des această ocară.

— Iată, reluă măgarul, am auzit că la școală, când un copil nu pricepe lecția, învățătorul îl pune la colț cu urechi de măgar pe cap. Ca și când n-ar fi pe lume o ființă mai proastă decât măgarul! Trebuie să recunoașteți că numai plăcere nu-mi face!

— Într-adevăr, cred că e un lucru nedrept, răspunse Delfina.

— Sunt oare mai prost decât gâscanul? întrebă el.

— Nicidecum! Nicidecum!

Fetele au protestat fără prea multă convingere. Erau prea obișnuite să audă vorbindu-se despre prostia lui, pentru ca într-adevăr să se îndoiască. Măgarul a înțeles că nu izbutise să le convingă de nedreptatea ce i se făcea. Nu-l vor crede niciodată, dacă nu le va aduce o dovadă.

— Nu face nimic… îmi pare rău, a oftat măgarul. Fetelor, cred că e timpul să plecați la iaz. Noroc bun, și dacă nu izbutiți, să vă întoarceți să-mi spuneți…

Ajungând la iaz, fetele își pierdură nădejdea de-a mai primi mingea înapoi. Gâscanul nu era atât de nerod cum își închipuise măgarul: avusese grijă să ia mingea cu el în apă. Mingea plutea deasupra, iar bobocii se jucau cu ea mai bine decât adineaori pe iarbă. Se întreceau care s-o prindă cel dintâi, o ascundeau sub aripi și, dacă n-ar fi fost vorba de mingea lor, fetiţelor le-ar fi făcut chiar plăcere să-i privească. Nici gâscanul nu mai era atât de nedibaci și de greoi ca în livadă. Înota cu ușurință și nu era lipsit de-o mândră eleganță. Părea altul, iar fetițele, cu tot necazul lor, nu se puteau opri să nu-l admire. Gâscanul nu pierduse în apă nimic din răutatea lui și le-a strigat arătându-le mingea:

— Aha! Credeați, poate, că am s-o las pe mal? Nu sunt atât de prost! Știu eu s-o feresc, ca să nu puneți mâna pe ea.

Nu spunea, însă, că, ajungând la iaz, era sătul de minge și că o azvârlise în apă, crezând că se va duce la fund ca o piatră oarecare. Se mira nespus văzând-o plutind, dar prea era fudul ca să se dea de gol în fața fetițelor. Delfina a încercat încă o dată să-l înduplece și i-a vorbit cuviincios:

— Hai, gâscanule, fii pasăre de treabă și dă-ne mingea! Părinții noștri au să ne certe…

— Foarte bine au să facă. Să vă certe! Să vă învățați minte și să nu vă mai țineți de nebunii în livada mea. Când o să mă întâlnesc cu părinții voștri, o să le spun cât de rău își cresc fetele. Aș vrea și eu să văd ce primire le-ar face bobocilor mei, dacă le-ar trece prin cap să se joace într-o casă străină fără să ceară voie? Din fericire, iubiții mei copii știu să se poarte în lume, fiindcă le-am dat o creștere bună.

— Taci din gură! i-a tăiat vorba Marineta, ridicând din umeri. Vorbești măgării!

În aceeași clipă, și-a mușcat buzele, de ciudă că scăpase un cuvânt jignitor la adresa măgarului.

— Măgării? a strigat gâscanul. Obraznicelor! Am să vă fac picioarele ferfeniță! Așteptați numai să ies din apă!

A pornit înotând spre mal, dar fetițele, care mai simțeau pe pulpe urmele ciocului, au luat-o la goană.

— Bine faceți ca o ștergeți! strigă gâscanul. V-aș fi mușcat până la sânge. Cât despre minge, puneți-vă în cui gândul de-a o mai primi înapoi vreodată! Am să-i găsesc o ascunzătoare grozavă; al naibii să fie care-o da de ea!

Fetițele plecară spre casă, fără să mai îndrăznească să dea ochii cu măgarul. Marineta avea remușcări pentru vorba care-i scăpase. Vremea, de altfel, se schimbase și se făcuse frig. Pe cer nu era niciun nor, dar bătea un vânt rece dinspre miazănoapte, care le înghețа picioarele. Delfina și Marineta se așteptau să fie aspru mustrate, dar părinții lor nici nu băgară de seamă că au venit fără minge.

— Nu s-a mai pomenit un asemenea frig în acest timp al anului, zise tatăl. Sunt sigur că la noapte se va lăsa un ger să crape pietrele.

— Noroc, adăugă mama, că n-o să țină mult. E prea devreme.

Plecând de la iaz, gâscanul cu familia lui trecu din nou pe lângă zidul unde rămăsese măgarul. Gâsca-mamă ducea mingea în cioc și bobocii se plângeau că li-e frig.

— Aha, zise măgarul, văd că n-ați vrut să le dați fetelor mingea înapoi. Nu-i nimic, o s-o dați mâine.

— Nici mâine, nici poimâine, a răspuns grăbit gâscanul. O păstrez, și-am s-o pun la loc sigur, într-o ascunzătoare pe care am dibuit-o…

— Ascunzătoarea unui gâscan doi bani nu face.

— În orice caz, n-o s-o găsească un măgar ca tine…

— Haida de! răspunse măgarul. Nici n-o să-mi dau osteneala s-o caut. Știu eu cum să te fac să dai singur mingea înapoi, fără bătaie de cap!

— Mult aș vrea s-o văd și p-asta! rânji gâscanul.

S-a depărtat apoi, grăbindu-se să-și ajungă familia din urmă. După câțiva pași, ca și cum s-ar fi răzgândit, se întoarse și spuse cu răutate:

— Ștrengărițele astea două sunt niște nesuferite. Le-am auzit adineaori răspunzând unuia care vorbea vrute și nevrute: „Taci din gură! Vorbești măgării! „

— Și cel care vorbea vrute și nevrute erai tu, nu-i așa?

Gâscanul a plecat fără să răspundă, dar se vedea bine că plesnește de ciudă. Măgarul a rămas singur și s-a gândit multă vreme la vorba fetițelor. Deodată, începu să râdă singur de-un gând care-i venea tocmai din vârful urechilor lui biciuite de frig.

A doua zi de dimineață a sosit în livadă mai devreme ca de obicei. Se lăsase un frig cum de multă vreme nu mai fusese. Măgarul se propti la marginea zidului, jucând pe toate patru picioare, să «se încălzească. A zărit fetițele care se îndreptau spre școală și le-a strigat. Încredințându-se că gâscanul nu-i în livadă, fetițele au venit să-i spună bună dimineața.

— Părinții voștri v-au certat, fetițelor? întrebă el.

— Nu, zise Marineta, n-au băgat de seamă până acum lipsa mingii.

— Foarte bine, fiți pe pace! Până mâine seară, eu v-o spun, o să aveți mingea înapoi.

Nu trecură nici cinci minute după plecarea fetelor, și gâscanul se ivi în fruntea tribului său. Măgarul a salutat întreaga familie și a întrebat-o pe mama-gâscă unde-au pornit-o atât de dimineață.

— Mergem la iaz să facem baie, răspunse ea.

— Scumpa și iubita mea gâscă, a zis măgarul, îmi pare foarte rău, dar am hotărât ca azi-dimineață să nu mai faceți baie.

Gâscanul începu să râdă și-i zise, privindu-l cu milă:

— Și crezi că e de-ajuns să hotărăști tu, ca eu să mă supun?

— Nu știu ce-ai de gând să faci, dar trebuie să-ți spun că am astupat astă-noapte iazul și nu-l voi destupa până nu le dai fetițelor mingea înapoi.

Gâscanul crezu că măgarul și-a pierdut mințile și spuse bobocilor:

— Hai, copii, la iaz! N-o să-mi pierd vremea ascultând palavrele unui măgar încălțat…

La vederea iazului, bobocii au scos un țipăt de bucurie: niciodată fața apei nu fusese atât de netedă și de lucitoare. Gâscanul nu mai văzuse în viața lui gheață și nici nu auzise vorbindu-se despre ea. Iarna trecută fusese

atât de blândă, că nu înghețase nicăieri. Apa i se părea mai frumoasă decât oricând și nici el nu se simțise vreodată mai vesel.

— Vom face o baie bună, zise gâscanul.

Pornind să intre în apă cel dintâi, ca de obicei, scoase un strigăt de mare uimire. În loc să se afunde în iaz, mergea pe deasupra lui, iar apa era tare ca piatra. În urma lui, mama-gâscă și bobocii rămăseseră muți de mirare.

— Să ne fi astupat într-adevăr iazul? mormăi gâscanul.

Au trecut iazul de o parte și de alta, de mai multe ori, dar pretutindeni au simțit sub picioare aceeași întindere de oțel rece.

— Vasăzică tot e adevărat! Ne-a astupat iazul! A recunoscut gâscanul.

— Ce lucru plicticos! zise mama-gâscă. O zi fără baie e o zi tristă, mai ales pentru copii. Ar trebui să dai mingea înapoi…

— Să mă lași în pace! Știu ce trebuie să fac! Și, mai ales, să nu sufli o vorbă despre întâmplarea asta! Nu vreau să se afle că am jucat cum mi-a cântat măgarul.

Familia se întoarse în ogradă și căută un colț unde să se ascundă. Trecând pe lângă zidul livezii, făcură un lung înconjur, dar măgarul îi zări.

— Ai de gând să dai mingea înapoi? Pot să destup iazul?

Gâscanul n-a răspuns, prea fudul ca să se dea bătut atât de repede. Toată dimineața a stat încruntat și nici de grăunțe nu s-a atins. Pe la arniază s-a întrebat din nou dacă era cu putință ca măgarul să fi astupat lacul și dacă nu cumva a visat. După multe șovăieli, a hotărât să facă o nouă cercetare la fața locului. A fost silit să constate că nu visase. Lacul era astupat de-a binelea! La ducere și la întoarcere, măgarul i-a ieșit în cale, întrebându-l dacă s-a hotărât să dea mingea înapoi.

— Bagă de seamă, să nu fie prea târziu când te vei hotărî!

Gâscanul trecu ținând capul sus. Abia a doua zi de dimineață, prea mândru ca să poarte el însuși tratativele de pace, a trimis-o pe mama-gâscă să stea de vorbă cu măgarul. Delfina și Marineta veniseră și ele, ca din întâmplare. Frigul se mai potolise, și gheața de pe iaz începea să se topească.

— Scumpa și iubita mea gâscă, zise măgarul, prefăcându-se mânios, nu vreau să aud nimic până n-aduceți mingea. Du-te și spune aceasta soțului dumitale. Îmi pare rău pentru dumneata, că ești o femeie cumsecade, dar bărbatul dumitale, gâscanul, e un încăpățânat, care face nenorocirea familiei sale.

Mama-gâscă a plecat cu pași mari, iar fetițele, care abia se ținuseră să nu râdă, făceau un haz nespus și în dragă voie.

— Numai să nu se întoarcă gâscanul și să dea ocol iazului înainte de-a se hotărî, zise Delfina. O să bage de seamă că gheața începe să se topească.

— Nu vă fie teamă! a spus măgarul. O să vedeți că se întoarce cu mingea.

Într-adevăr, n-a trecut mult și gâscanul s-a ivit, ca de obicei, în fruntea cârdului. Ținea mingea în cioc și, înfuriat, a aruncat-o peste zid. Marineta a prins-o din zbor, iar gâscanul se pregătea s-o pornească spre iaz. Măgarul însă îl opri și îi zise cu glas aspru:

— Nu-i de ajuns atât. Trebuie să ceri iertare acestor fetițe, pe care le-ai mușcat deunăzi.

— O, nu e nevoie… au protestat ele.

— Ba da! Pretind ca gâscanul să-și ceară iertare! Până atunci, nu destup iazul.

— Iertare? se îmbufnă gâscanul. Eu să cer iertare? Niciodată! Mai bine mă lipsesc de baie toată viața!

A făcut cale-ntoarsă, cu familia după el, până în ograda gospodăriei, unde a încercat să-și potolească dorul de iaz, bălăcindu-se într-o băltoacă. Se ținu tare vreme de-o săptămână, iar când se înduplecă, în sfârșit, să-și ceară iertare, se împlineau șase zile de când gheața se topise pe iaz. Era cald, de-ai fi crezut că a venit primăvara.

— Vă cer iertare că v-am mușcat de picioare, a spus gâscanul, care de ciudă începuse să se bâlbâie. Jur că n-am să mai fac!

— Foarte bine, a spus măgarul, am să destup și eu iazul. Du-te de te scaldă!

În ziua aceea gâscanul a făcut o baie prelungită. Între timp, întâmplarea se aflase, și în drum spre casă a trebuit să sufere o mulțime de zeflemele din partea feluritelor dobitoace. Toți se mirau cum a putut să fie gâscanul atât de prost, și măgarul atât de cuminte. De atunci nici nu se mai vorbește despre prostia măgarului, ci dimpotrivă, când vrea cineva să laude deșteptăciunea unui om, spune că e isteț… ca un măgar.

---

[1] Indignarea naște versul!.
[2] Anul nașterii 1902.
[3] Masa îmbuibaților.
[4] Iapa verde.

[5] Casa scundă.
[6] Boul clandestin
[7] Omul care trece prin zid.
[8] Drumul școlarilor.
[9] Poveștile motanului cocoțat.
[10] Lucienne și măcelarul.
[11] Capul altora.

Table of Contents

CUVÂNT ÎNAINTE
OMUL CARE TRECE PRIN ZID
CARTELA
PROVERBUL
CIZMELE DE CALE LUNGĂ
BASTONUL
DOUĂ VICTIME
CERTIFICATUL DE BUNĂ PURTARE
„CHEIA E SUB PREȘ”
LUPUL
BOII
CÂINELE
ELEFANTUL
GÂSCANUL CEL RĂU
[1]
[2]
[3]
[4]
[5]
[6]
[7]
[8]
[9]
[10]
[11]